PUBLICAREA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Groshom și A A Abrikosov ANUL VIII Cartea ( ) Editat de L M Lopatin și V P Preobrazhensky IANUARIE-FEBRUARIE S ' Tip-litografie Foarte aprobat T ~ va I N Kushnerev și Co Strada Pimenovskaya, proprie, casă ' Biblioteca "Runivers" UJ-/i " '■ 'nj " eu Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Câteva cuvinte despre concepții filozofice și istorice iac Granovsky -B N Chicherina Eseuri despre dezvoltarea gândirii filosofice în Renaștere I Viziunea asupra lumii a lui Francesco Petrarh -M CU Korelina Societatea şi Statul -V V Ivanovski Doctrina Logosului în filosofia antică în legătură cu dezvoltarea vitiem de idealism -Kn S N Trubetskoy Influența occidentală în Rusia în sec XYII (istoric-psihologic- eseu ceh) -V Kliucevski Sri-Shankara-Achariya, înțelept indian -Faith Johnston Despre percepția stimulilor constanți și variabili A N Bernshtein La bibliografia istoriei religiilor -Kn S N Trubetskoy La istoria studiului apercepţiei în psihologie -Vl N Ivanovskago Materialismul economic și regularitatea fenomenelor sociale - N I Karѣeva Libertatea și necesitatea istorică -P B Struve Critică și bibliografie I RECENZIE de cărți E Navyal Ce este filosofia? - S A Kotlyarevsky J Marmery Progresul științei -S D Kotlyarevsky th Ribot La psychologie des sentiments -D V Viktorova A Fouillée Temperament et caractère -K P Zantsevici Biblioteca "Runivers" 'π Pagină fr Queyrat Les caractères et l'éducation morale -K P Zantsevici Vl Solovyov Justificarea ușii N Ya Grota Henry Drummond Evoluția și progresul omului -N D Vinogradov U Alexandru IV Vvedensky Condiția pentru admisibilitatea credinței în sensul vieții -Yu I Aikhenwald G A t Cai În ultimii ani -Yu I Aikhenwald fr Nei-GiddingS Principiile Sociolog}' - HA Abrikosov IL· REVIEW JOURNALOV minte Vol V, Λλλύ ï;-io -P V Mokievkago s Revue philosophique , - -Yu I Aikhenwald S Rivista italiana di filosofia-B E Waldenberg lus III Știri de literatură filosofică străină (Extracte din recenzii în reviste străine) Societatea psihologică B Izvestiya și note ANUNTURI Biblioteca "Runivers " Câteva cuvinte despre concepțiile filozofice și istorice ale lui Granovsky Granovsky și timpul lui op Vѣtrinsky (Cheshikhin) Recent, numele lui Granovsky atrage din nou atenția generală Se citesc prelegeri despre el, se scriu articole; chiar și cărți întregi sunt publicate dedicate analizei caracterului, activităților și semnificației sale sociale Culegerea scrisorilor sale recent publicată a fost foarte utilă pentru această trezire a simpatiei, care este un fenomen binevenit în domeniul sumbru al literaturii ruse Ea mărturisește o anumită întorsătură a gândirii sociale, dorința de a ieși din direcțiile unilaterale și extreme care predomină în ea, din fluxul noroios al propagandei realiste, din afirmațiile nefondate ale materialismului economic, iar pe de altă parte mâna, din servilismul reacţionar vulgar care sub steagul patriotismului duce la idealul vechiului servilism rusesc Imaginea strălucitoare a lui Granovsky, străin de orice unilateralitate, care a știut să combine o simpatie vie pentru Occident și viața lui cu o dragoste înflăcărată pentru Rusia și o conștientizare clară a nevoilor sale, reprezintă o combinație armonioasă a celor mai bune părți de gândire rusă şi caracter rusesc În atmosfera sufocantă care ne înconjoară, care oferă atât de puțină hrană pentru minte și inimă, privirea unui rus gânditor involuntar Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN crește la fenomenele înalte ale trecutului, încercând să tragă din ele speranța pentru un viitor mai bun Printre aceste fenomene, Granovsky ocupă un loc proeminent Amintirea lui, ca o tradiție continuă, s-a păstrat atât între zidurile Universității din Moscova, cât și printre numeroșii ei

studenți, care au împrăștiat pe tot teritoriul Rusiei și au transmis noilor generații trăsăturile nobile ale unui profesor În Granovsky, ei încă văd idealul înainte putter de oameni de patruzeci Încercarea lui- citit pentru edificare contemporanilor Este clar, însă, că în starea vagă actuală a gândirii sociale, aprecierea acestei figuri remarcabile nu poate fi în niciun caz corectă Chiar și cu cea mai sinceră dorință de a-i face dreptate, o mare parte din ea rămâne de neînțeles pentru oamenii j- scufundați într-un mediu mental complet diferit ! Un exemplu în acest sens este cartea al cărei titlu este scris mai sus Autorul ei, nu numai cu deplină conștiinciozitate, ci cu simpatie și dragoste, și-a tratat subiectul; a încercat să folosească tot materialul disponibil, să-l studieze pe Granovsky din toate părțile și, poate, să-l evalueze imparțial din punctul de vedere al modernității Dar tocmai acest punct de vedere este "atât de încăpățânat de van și de unilateral, încât nu oferă o înțelegere reală Principalul dezavantaj al autorului este că nu și-a arătat deloc educația filozofică în cartea menționată, iar fără aceasta nu există nicio modalitate de a aprecia corect atmosfera mentală din care a ieșit Granovsky și care a lăsat un sigiliu asupra tuturor activităților sale Granovsky a studiat la Berlin și a început să acționeze în Rusia într-un moment în care gândirea filozofică era la apogeul dezvoltării sale Întrebările filozofice au ocupat mai ales mințile și au stârnit dispute nesfârșite Sistem \ Biblioteca "Runivers" CATE CUVINTE DESPRE ISTORIA FILOZOFICA VOZZRѢN GRANOVSKY Hegel a găsit în special adepți fanatici și oponenți înfocați În Rusia, sub restricțiile de cenzură de atunci, cu imposibilitatea de a se exprima în tipar, disputele din literatură au trecut în sufragerie, în cercuri de prietenie, care prin aceasta au primit o renaștere neobișnuită "Câtă viață, minte și inimă au fost în adunările noastre", scrie Granovsky mai târziu, "acum ce?" A fost, parcă, o răpire de gândire care se repezi peste tot Cel mai remarcabil reprezentant al acestei direcții filosofice | leniya în Rusia a fost un om care nu a scris nimic, dar a acționat cu cuvântul său și farmecul personalității sale - Nikolai Stankevich Belinsky, eu Bakunin, Botkin au ieșit din cercul său; Herzen și Ogarev au primit un impuls mental de la el Granovski însuși nu a fost un filosof; a lui: natura vie era străină de toate construcţiile sistematice Dar un studiu serios al filosofiei i-a dat acea lărgime de gândire, acea sublimitate a vederilor, fără de care nu există o înțelegere adevărată a istoriei Doar o persoană care a primit o educație filozofică serioasă este capabilă să aprecieze ideile care ghidează dezvoltarea istorică a omenirii, să înțeleagă continuitatea și legătura lor, precum și semnificația lor pentru viața socială Însuși conceptul de dezvoltare capătă adevăratul său sens numai în această lumină Istoria încetează să mai fie un joc aleatoriu de evenimente sau un produs fatalist al forțelor mecanice; devine revelația spiritului uman în toată versatilitatea și profunzimea lui Toate acestea rămân o carte închisă pentru autorul celei mai recente lucrări despre Granovsky Filosofia îi apare ca un fel de rătăcire inutilă în nori În Stankovich, care a avut o influență atât de enormă asupra lui Granov, vede doar un visător binevoitor Într-una dintre scrisorile sale către Granovsky, el citează și subliniază fraza în care Stankevici îi spune prietenului său că, deși acesta din urmă nu a reușit încă să conecteze istoria cu gândirea, lasă-l să o privească ca și cum ar fi poetic Biblioteca "Runivers" B Chicherin imagine a fețelor și a evenimentelor Această scrisoare se referă la prima perioadă a studiilor lui Granovsky în istorie, iar ca modalitate preliminară de a trezi interesul, un astfel de punct de vedere este de înțeles; dar autorul vede în aceasta ceva

care a lăsat un sigiliu asupra tuturor vederilor ulterioare despre Granovsky Între timp, din scrisoarea oarecum târzie a lui Granovsky către Stankevici, citată de însuși autor, se poate convinge că primul nu a privit deloc istoria doar ca pe o imagine poetică El îi scrie lui Stankevich că în istoria sa se ocupă aproape exclusiv de dezvoltarea instituțiilor În asta, evident, este foarte puțin poetic Dar sub influența naturii extrem de artistice a lui Granovsky, acest schelet uscat a fost îmbrăcat în carne și sânge Atât instituțiile, cât și ideile erau vii și active în el, întruchipate în chipuri și evenimente, care erau înfățișate în culori strălucitoare în fața publicului Acesta a fost unul dintre cele mai atractive aspecte ale talentului istoric al lui Granovsky Purtat de fantezie despre aspirații de vis tog figurilor actuale, autorul le reproșează chiar și atitudinea platoniciană față de iobăgie; de parcă în acele vremuri era posibil să te raportezi la statul iobag altfel decât în mod platonic! Nici Stankevici, nici Granovsky, din cauza statutului lor de familie și de proprietate, nu dețineau ei înșiși țărani După ce a primit numele după moartea tatălui său, Granovsky a fost nevoit să-l vândă imediat În literatura despre această chestiune era imposibil să bâlbâi un singur cuvânt Da, iar în viața privată, eliberarea țăranilor de către proprietarii binevoitori nu putea duce decât la o deteriorare a situației lor În loc să fie administrați și protejați în mod corect de un proprietar uman, ei au fost sacrificați lăcomiei birocrației mărunte A cheltui 'eliberarea țăranilor, era nevoie de o măsură generală de stat, trebuia și reorganizarea întregii administrații Aceasta a fost cauza marii domnii a lui Alexandru I Dar înainte de asta, Granovsky nu a avut șansa de a trăi Biblioteca "Runivers" CÂTEVA CUVINTE DESPRE ISTORIA FILOZOFICĂ PERSPECTIVE GRANOBSKAYA Aceeași lipsă de înțelegere se regăsește și în evaluarea lui Granovsky ca gânditor și om de știință Mulți dintre cei apropiați celebrului profesor, precum și cei care au scris despre el, consideră umanitatea o trăsătură distinctivă a perspectivei sale istorice asupra lumii Autorul găsește acest început "vag și nedefinit"; îi trimite un reproș biografului lui Granovsky, A V Stankevich, că îl laudă foarte nemoderat pe acesta din urmă pentru această calitate Între timp, biograful lui Granovsky nu-l laudă deloc, ci pur și simplu afirmă autorul însuși recunoaște în mai multe locuri opera sa (pp lio, II , ,) A aparținut trecutului nu cu negare simplă, ci cu înțelegere și simpatie Dar tocmai asta îi reproșează autorul Pentru a explica acest fenomen de neînțeles el, a inventat chiar o pasivitate de neînțeles, care, după părerea lui, era proprietatea distinctivă a lui Granovsky Activitatea și influența caracterului lui Granovsky, în înțelegerea lui înaltă și cuprinzătoare a lucrurilor, până acum nimeni care fie l-a cunoscut personal, nici nu a scris despre el; nu a observat nici cel mai mic semn de pasivitate Cu această caracteristică, autorul încearcă să explice de ce Granovsky a păstrat respectul pentru tradiții El vede în aceasta parțial influența mamei sale, dar și a soției sale, pe care din anumite motive o consideră poetistă germană, în timp ce în realitate nu exista nici măcar o umbră de poetism în ea Un motiv de neînțelegere ar putea fi dat de faptul că Granovsky, fiind mire, îi scrie miresei sale că ea a trezit în el sentimente religioase de mult adormite Dar asta nu înseamnă deloc că o fată timidă de șaptesprezece ani ar putea, cu poetismul ei, să influențeze un bărbat matur și educat; înseamnă că atunci când o persoană se simte Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN există o plinătate de fericire, în sufletul lui se trezesc involuntar acele aspirații cele mai profunde, care îl leagă de izvorul suprem al oricărei vieți și al tuturor binelui Profunzimea

și înălțimea caracterului lui Granovsky au constat tocmai în faptul că aceste aspirații nu îi erau străine Acest lucru l-a făcut capabil de a fi istoric, pentru care prima condiție este o înțelegere simpatică a tuturor aspectelor spiritului uman și mai ales a celor care în procesul istoric joacă un rol atât de remarcabil ca religia Numai în această condiție este posibil să înțelegem semnificația istorică mondială a creștinismului, a cărui apariție constituie un punct de cotitură în dezvoltarea omenirii O astfel de atitudine simpatică față de trecut nu numai că oferă o evaluare reală a figurilor și evenimentelor istorice, dar dezvăluie însuși sensul dezvoltării istorice Acesta din urmă există doar acolo unde se dezvoltă un conținut pozitiv, transmis din generație în generație; cu o viziune pur negativă asupra trecutului, procesul istoric își pierde orice sens Autorul pune în contrast presupusa atitudine pasivă a lui Granovsky și tradițiile lăsate moștenire de secole de atitudinea puternic negativă a lui Herzen față de ei Dar tocmai din acest motiv Herzen nu putea fi istoric Cu firea sa dedesubt, mobilă, unilaterală, de foc, el, după puterea talentului său, putea fi un pamfletar minunat; Dar o atitudine pur negativă față de toate fenomenele vieții trecute și prezente care nu se potriveau standardului său a fost partea cea mai slabă a întregii sale activități și i-a subminat semnificația Pe această bază, a avut loc o ceartă binecunoscută între el și Granovsky Autorul vede în aceasta o oarecare inconsecvență din partea lui Granovsky, care se presupune că nu avea suficientă putere mentală pentru a urma concluziile logice ale prietenului său Herzen, potrivit autorului, a mers cu îndrăzneală înainte pe poteca pavată, iar scriitorii anilor şaizeci care l-au urmat Biblioteca "Runivers" CÂTEVA CUVINTE DESPRE ISTORIA FILOZOFICĂ PERSPECTIVE GRANOBSKAYA au mers chiar mai departe; Granovsky, din cauza pasivității firii sale, s-a oprit la jumătatea drumului; îi părea rău să se despartă complet de trecut Drept urmare, autorul crede că în Granovsky a atins cel mai înalt punct al activității și influenței sale Nu mai era nimic de așteptat de la el; viața l-a părăsit și a murit la timp De fapt, secvența lui Herzen a fost doar unilaterală, iar secvența ulterioară a fost majoritatea scriitorilor aveau aceeași unilateralitate, duși la o extremă urâtă Se știe că după moartea sa școala lui Hegel s-a împărțit în două ramuri: dreapta și stânga Primul a păstrat intacte principiile de bază ale hegelismului și apoi s-a mutat treptat într-o nouă direcție, care a acordat mai multă importanță esenței morale a individului, care pentru Hegel nu era decât un instrument al procesului general Ramura din stânga, sub influența lui Feuerbach, a trecut în curând la materialism Dar pentru a face această tranziție a fost necesar să nu se dezvolte consecvent principiile enunțate de Hegel, ci să se renunțe complet la ele, să se facă un salt mental, respingând toate construcțiile metafizice și așezându-se pe pământul realismului pur Herzen i-a urmat în această direcție pe gânditorii germani, deși de o calitate foarte scăzută, care au deschis o cale care se abate de la Hegel Bakunin și, în cele din urmă, Belinsky au făcut același lucru în ultimii ani ai vieții sale Dar fiecare direcție unilaterală se expune în cele din urmă Pe baza realismului materialist nu există nici o înțelegere a istoriei, nici principii morale, nici măcar recunoașterea libertății umane, care este negat în numele determinismului universal Cei care, la fel ca Herzen, doresc, cu o asemenea viziune, să păstreze moralitatea și libertatea, cad într-o rețea insolubilă de contradicții Cu toate acestea, atât Herzen, cât și Belinsky au părăsit încă școala filozofică și, prin urmare, au înțeles nevoile gândirii și au stat la o anumită înălțime Belinsky Spa

Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN grasimea este un sentiment estetic viu; Herzen însuși a fost un artist Scriitorii de mai târziu ai acestei tendințe, Chernyshevsky, Dobrolyubov, Pisarev și alții, nu mai aveau nicio școală filozofică Filosofia, estetica și chiar orice cunoaștere serioasă le erau la fel de străine și, prin urmare, această direcție s-a manifestat în ei în toate extremele ei urâte Pentru ei, toate întrebările au devenit mai simple, căci nu există nimic mai simplu decât o negare simplă bazată pe ignoranță Doar cunoștințele arată unei persoane că totul nu este atât de simplu pe cât pare Cu toate acestea, chiar și negerii puri nu se pot lipsi de niște principii pozitive; dar îi aleg pe cei care nu necesită nici cunoștințe, nici muncă mintală Sunt create diverse fantezii despre fericirea viitoare a rasei umane, care, neavând o bază practică, reprezintă doar prostii pure ale imaginației Acest lucru atrage mințile imature ale tinerilor neînvățați În vremurile moderne, toate acestea se termină cu teoria materialismului economic Economia, care nu servește omului decât ca mijloc, pare să fie baza întregului proces istoric Cu ajutorul unor fragmente de dialectică hegeliană aduse la totală lipsă de sens, i se dă un fel de mișcare mecanică, prin care întregul curs al istoriei omenirii este determinat fatalist Despre cele mai înalte nevoi ale spiritului, despre ideile care se manifestă în istorie, despre semnificația și rolul înaltelor personalități istorice, desigur, nu se mai vorbește Totul se supune mecanicilor fără sens, care ea însăși se mișcă de nimeni nu știe ce Acesta este ultimul rezultat al acestei direcții Granovsky avea să se îndepărteze cu amărăciune de la aceste nefericite fenomene Din punctul său de vedere elevat, cu acel sentiment moral care l-a inspirat constant, putea să admită, cel mai puțin, subordonarea istoriei unor procese pur mecanice Nu limitările minții, ci amploarea și amploarea gândirii nu i-au permis să-l urmeze pe Herzen pe calea pe care el Biblioteca "Runivers" CÂTEVE CUVINTE DESPRE ISTOV FILOZOF PERSPECTIVE GRANOBSKAYA voia să-l captiveze Studiind istoria nu din punctul de vedere al unei scheme logice abstracte, ci din fenomenele ei reale, el a fost departe de extremele școlii pur hegeliene El a susținut cu fermitate semnificația și drepturile individului, care în Hegel au servit doar ca instrument al procesului general Această înțelegere cuprinzătoare a vieții în fenomenele sale concrete a făcut din el un adevărat istoric, combinând educația filozofică cu o vastă erudiție, o privire strălucitoare asupra persoanelor și evenimentelor cu capacitatea de a le reprezenta în imagini artistice Prin urmare, deși aprecia foarte mult talentul lui Herzen, iubește sufletul său captivant, dar nobil, nu și-a putut împărtăși părerile despre problemele sociale De unde a venit autorul ideea că Granovsky a simpatizat cu opiniile lui Herzen asupra comunității ruse este complet necunoscut pentru noi Granovsky și-a expus viziunea asupra comunității ca fenomen istoric într-un articol publicat în colecția lui Kalachov, căruia autorul cărții analizate nu a acordat nicio atenție Au apărut studii asupra comunității ruse, care, pe baza unor fapte de necontestat, au dovedit că acesta nu este deloc un fenomen primordial și particular al vieții rusești și nici măcar o rămășiță a instituțiilor primitive, ci un fruct pur al iobăgiei și ordinelor guvernamentale după moartea lui Granovsky Stând pe pământul socialismului, Herzen a simpatizat cu visele slavofile, în care vedea confirmarea propriilor fantezii; dar felul în care a simțit Granovsky despre acest lucru este evident din scrisoarea citată de însuși autor, în care spune că Herzen și Pogodin vorbesc din două tabere diferite, dar reiese aceeași prostie Ca istoric, Granovsky a aruncat o privire

sobră asupra fenomenelor vieții sociale; le-a studiat în succesiunea lor și, cel mai puțin, a putut să se lase dus de Fantezii De aici vrăjmășia lui față de slavofili, care nu numai că nu a scăzut de-a lungul anilor, ci, dimpotrivă, a crescut la vederea răului pe care îl Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN aduc construcții frivole capabile să servească în egală măsură drept suport atât propagandei socialiste, cât și celui mai crud despotism Din punctul de vedere al istoricului, Granovsky a aparținut și științelor naturii Autorul îi reproșează că nu înțelege semnificația lor științifică și educațională El spune chiar că Pisarev l-ar fi ridiculizat pentru părerile sale despre științele naturii Că ignoranța are obiceiul de a-și bate joc de cunoaștere și de gândire este binecunoscută; dar problema nu este rezolvată prin aceasta În esență, Granovsky a avut mai mult decât dreptate Cu ce respect a privit științele naturii, acest lucru se vede din discursul său universitar, căruia autorul din anumite motive nu a acordat nicio atenție, între timp, atunci când a caracterizat punctele de vedere ale lui Granevsky și mai ales atitudinea lui față de științele naturii, a fost imposibil pentru a o ocoli Granovsky a văzut în științele naturii un instrument auxiliar pentru istorie și, dacă i se poate reproșa ceva, este doar pentru că aștepta prea mult de la ele pentru știința sa De fapt, succesele uimitoare ale științelor naturale în timpurile moderne nu au contribuit cu absolut nimic la istorie Și acest lucru este de înțeles, deoarece zona sa este complet diferită Este posibil să se facă cele mai uimitoare descoperiri în fizică, să studieze acțiunea razelor invizibile, să se determine substanțele găsite pe stelele fixe, să dezvăluie o întreagă lume necunoscută până acum a microbilor cu influența sa enormă asupra corpului uman, - nimic nu va fi adăugat la istorie din toate acestea Însăși metodele și metodele de cercetare aici sunt complet diferite Nici matematica, nici cercetarea experimentală nu sunt aplicabile istoriei Subiectul istoriei nu sunt mișcările mecanice ale naturii, ci acțiunile conștiente și intenționate ale omului, ideile care îl ghidează, a căror evaluare necesită metode mentale necunoscute oamenilor de știință a naturii O urmărire unilaterală a științelor naturii poate chiar Biblioteca "Runivers" NU UN CUVÂNT DESPRE ISTOVUL FILOZOF PERSPECTIVE GRANOBSKAYA Este dăunător să acționezi asupra studiului istoriei: pervertiază înțelegerea istorică, determinând cercetătorul să transfere opiniile dobândite în studiul unui domeniu într-unul complet diferit, specific diferit de acesta Până acum, toate încercările de acest fel s-au dovedit a fi radical insuportabile și au dus doar la mutilarea fenomenelor Prin urmare, valoarea educațională a științelor naturii este absolut nesemnificativă Educația ar trebui să constea în principal în dezvoltarea umanității, în înțelegerea tocmai a celor mai înalte și nobile părți ale spiritului uman, iar științele naturii nu oferă toate acestea, pentru că nu ating deloc acest domeniu Natura, în diversitatea ei infinită și în măreția ei naturală, constituie fără îndoială un subiect demn de studiu, necesitând cea mai intensă activitate a minții umane Dar tot nu constituie decât nivelul cel mai de jos al spiritului Se ridică deasupra tărâmului cauzelor mecanice! domeniul activității oportune și conștiente, care subjugă natura, transformând-o într-un instrument al principiilor superioare, conectând o persoană cu începutul și sfârșitul absolut a tot ceea ce există O lume morală se ridică deasupra naturii materiale, care poartă în sine o măsură și un scop, necunoscute viziunii mecanice asupra lumii În această lume domnește un asemenea principiu, care nu numai că nu se găsește în întregul tărâm infinit al fenomenelor materiale, dar este chiar complet inaccesibil contemplării mecanice a lumii și este respins

de ea ca un vis gol și, între timp, tocmai acesta este ceea ce constituie adevărata natură a omului Acest început este libertatea Totul se bazează pe ea cu adevărat - relații umane: libertatea interioară este condiția oricărei morale; libertatea externă este sursa tuturor dreptului Realizarea acestui principiu în societatea umană este forța motrice internă, sau ideea, "călăuzitoare a întregii istorii a omenirii Acele mari transformări din Rus Biblioteca "Runivers" B CHICHERIN pământul la care am fost martori nu avea alt sens Pentru acei gânditori care, la fel ca Herzen, sunt atrași de calea materialismului, acest început prezintă dificultăți de netrecut Ei nu pot renunța la el; a crescut prea adânc în toate cele mai înalte cerințe ale sufletului uman Dar ei nu sunt capabili să-i facă față, deoarece în natura materială nu întâlnesc acest început Viziunea mecanică asupra lumii elimină fără îndoială liberul arbitru, iar liberul arbitru constituie sursa întregii libertăți Fără el, nu există niciun motiv pentru care omului să nu i se permită să fie tratat ca niște fiare de povară Pentru Granovsky, această dificultate nu a existat Pentru el, liberul arbitru era o proprietate inalienabilă și ineradicabilă a sufletului uman Ca istoric, a înțeles și importanța libertății în dezvoltarea societăților umane A văzut în ea prima și necesară condiție! toată comunitatea rezonabilă, toată știința și toată iluminarea Era un liberal în sensul cel mai înalt și cel mai nobil al cuvântului; Astăzi chiar și social-democrații, care nu au nimic de-a face cu liberalismul, se numesc liberali Sarcina socialismului constă în suprimarea feței de către societate, în transformarea ei în roata pasivă a unei mașini uriașe Social-democrația luptă pentru stăpânirea gloatei asupra claselor educate și prospere, la jefuirea celor care au în folosul celor care nu au Adevăratul liberalism constă în a cere fiecărei persoane dreptul de a-și dezvolta forțele și abilitățile fără piedici Cele mai înalte începuturi sunt cel mai ușor pervertite Chiar și predicarea iubirii creștine a dat naștere persecuției și inchiziției În mod similar, libertatea, neînțeleasă, smulsă din rădăcină, devine un instrument de distrugere Așa era în mâinile complicilor lui Herzen Sunt o revoluție, adică Răsturnarea a tot ceea ce există părea a fi o idee! alom, spre care trebuie să se străduiască Cat de adanc Biblioteca "Runivers" CATEVA CUVINTE DESPRE FILOSOFOCO-ISTORIE PERSPECTIVE GRANOBSKAYA Kim și dezamăgirile amare pe care le duce această privire, pot fi văzute din notele sale Istoria îi pedepsește pe cei care vor să-și încalce cursul firesc cu lecții crunte Dar pentru ignoranți, lecțiile istoriei nu există Pentru Granovsky, libertatea nu a fost un principiu distructiv, ci un principiu creator, o expresie a demnității umane și o condiție pentru dezvoltarea părților superioare ale spiritului uman De aceea toți oamenii care prețuiesc libertatea și își iubesc sincer patrie o întorc involuntar pe a lor; ochi Până acum opiniile sale nu și-au pierdut valoarea; Ei dobândiți o putere mai mare, cu atât nesemnificația direcțiilor unilaterale este dezvăluită Până acum, el stă ca un ideal, în care superioritatea mentală, înălțimea morală și activitatea socială plină de viață erau îmbinate armonios, animate de dragoste arzătoare pentru patrie, combinată cu o înțelegere clară și sobră a nevoilor și sarcinilor societății ruse Prin urmare, apelarea la el în timpul tulburat prezent este un fenomen binevenit Ea mărturisește faptul că în societatea rusă se trezesc începuturile unei noi direcții care, restabilind legătura cu trecutul, ne pregătește pentru un viitor mai bun O rază de speranță pâlpâie prin întunericul care ne înconjoară B Chicherin Biblioteca "Runivers" Eseuri despre dezvoltarea gândirii filosofice în Renaștere I Viziunea asupra lumii a lui Francesco Petrarh

eu Vederi moderne asupra dezvoltării gândirii filozofice în Renaștere Starea gândirii filosofice medievale în secolul al XIV-lea Înlocuirea scolasticii printr-o căutare independentă a adevărului, transformarea filozofiei din slujitorul teologiei într-o ramură complet liberă și independentă a cunoașterii, constituie una dintre cele mai mari răsturnări culturale cunoscute istoriei lumii Această răsturnare, care a avut loc în a doua jumătate a secolului al XIV-lea și a întregului secol al XV-lea, nu numai că este indisolubil legată de așa-numita Renaștere, dar constituie și o parte semnificativă a mișcării în sine Această legătură a fost recunoscută de cei mai buni istorici ai filozofiei deja în secolul al XVIII-lea, precum Bruckner și Boulay, iar punctul lor de vedere a fost împărtășit de majoritatea succesorilor lor din secolul nostru, de la Ritter și Stöckl până la Windelband *) Cu toate acestea, până în prezent în literatura istorică și filozofică nu a existat un astfel de studiu care să fi clarificat mai îndeaproape legătura dintre revoluția în filosofie și mișcarea umanistă *) Pentru o privire de ansamblu asupra punctelor de vedere ale istoricilor de filozofie asupra naturii și semnificației Renașterii, a se vedea cartea mea "Umanismul italian timpuriu și istoriografia sa" M Issue I, p și urm Biblioteca "Runivers" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII Istoricii filozofiei descriu de obicei chiar începutul noii sale perioade în următoarea schemă: în Italia, sub influența antichității, au părăsit scolastica și au început să se lase duși de Platon și Aristotel în a doua jumătate a secolului al XV-lea și apoi, aproape un secol mai târziu, au început să apară sisteme filozofice independente În esență, aceeași părere o au acei, foarte puțini, totuși, cercetători care au încercat să scrie o istorie a Filosofiei Renașterii Astfel, Fritz Schultze reduce întreaga mișcare filosofică a Renașterii până la Pleto ( ) la dezvoltarea continuă a platonismului; pr Fiorentino este eliberat de această unilateralitate, dar opera sa, rămasă neterminată, are în vedere și în principal a doua jumătate a secolului al XV-lea *) O astfel de construcție a istoriei noii filozofii, ignorând complet dezvoltarea noii gândiri filosofice din jumătatea secolului al XIV-lea până la mijlocul secolului al XV-lea sau chiar până la sfârșitul secolului al XV-lea, poate fi justificată într-o anumită măsură prin considerația că nu un din această perioadă a rămas un singur sistem filozofic complet și original Dar chiar dacă prin istoria filozofiei se înțelege simpla succesiune a doctrinelor filozofice, în măsura în care acestea sunt exprimate în sisteme complete, atunci și din acest punct schema obișnuită stârnește nedumerire În primul rând, rămâne de neînțeles cum scolasticismul a fost brusc urmat de o asemenea fascinație parțial pentru Aristotel, dar mai ales pentru Platon în "academiile" italiene din secolul al XV-lea Această înlocuire bruscă a filosofiei scolastice clasice este un salt ciudat în gândirea umană, un salt cu atât mai surprinzător cu cât ambele aceste etape ale dezvoltării filozofice sunt separate una de cealaltă de un secol întreg Acest neajuns al construcției obișnuite a istoriei filozofiei în Renaștere a fost expus în relief prof Ludwig Stein, care a făcut *') Despre ei ibid Emisiune II, p S- Biblioteca "Runivers" M KORELIN tortura pentru a o elimina în cel mai radical mod În articolul său "Das Princip der Entwicklung in der Geistes-geschichte" *) L Stein dovedește pe bună dreptate că legea dezvoltării constante, care predomină în lumea exterioară, are o aplicare deplină la lucrările spiritului uman și încearcă pentru a-i ilustra ideea în filosofia istoriei a Renașterii Reținând corect că, conform înțelegerii obișnuite, entuziasmul pentru filosofia antică în Renaștere este

prezentat ca generado aequivoca seu spontanea, el, într-o schiță foarte superficială a filosofiei medievale, încearcă să arate că "Filosofia greacă, dezvoltându-se constant, deși încet și unilateral, a căzut în curentul principal al culturii ideologice creștine (Gedankencultur), pentru a curge mai departe, bineînțeles, languid și monoton pe acest canal și a trece treptat în perioada Renașterii "și că a "trecut pe căi care poate fi arătată, de la Alexandria până la centrul spiritual al Renașterii - până la Florența" **) Aceste căi ale filozofiei grecești către Renașterea italiană au mers în trei direcții: în primul rând, prin Lactantius, Augustin, Boethius și scolastica occidentală; în al doilea rând, prin arabi și în al treilea rând, prin literatura bizantină Dar pe primele două căi, filosofia greacă a suferit o schimbare mai mult sau mai puțin esențială; ea a avut o influență directă asupra Renașterii prin bizantini L Stein încearcă să demonstreze acest ultim gând în celălalt articol al său, Die Continuetãt der griechischen Philosophie in der Gedankenwelt der Byzantiner (Archiv für Geschichte der Philosophie IX Band Heft IL) Stein consideră că este o prejudecată învechită că scriitorii latini au fost complet uitați în Evul Mediu; dimpotrivă, ultimele cercetări au arătat, spune el, că cei mai importanți clasici (Cicero, Seneca, Virgiliu, Ovidiu, Horațiu) erau cunoscuți la mijloc *) În Deutsche Rundschau , nr Ibid , p și Biblioteca "Runivers" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII al XVII-lea aproape în aceeași măsură ca în Renaștere *) Același lucru, deși într-o măsură mai mică, se poate spune, în opinia sa, despre literatura greacă Operațiunile comerciale venețiene în cadrul imperiului grec, relațiile ecleziastice dintre Roma și Bizanț, coloniile grecești din Calabria și Sicilia au menținut cunoașterea limbii grecești în Italia și au existat mereu oameni învățați familiarizați cu literatura greacă **) În timpul Renașterii, aceste cunoștințe au fost transferate la Florența, datorită influenței lui Barlaam și Leontius Pilat Calabrianul Varlaam, "profesorul lui Petrarh și Boccaccio", spune Stein, "reprezintă unul dintre acele canale principale prin care limba și cultura greacă au fost traduse în Italia Și nu a fost o șansă oarbă care a făcut din Varlaam un mediator cultural de prim rang, dar tradițiile patriei sale, continuitatea limbii și literaturii grecești în Calabria, ale cărei mănăstiri au păstrat ritul și liturghia grecească, au făcut-o capabilă și destinată (pra-destinirt) acestui rol decisiv (auschlaggebenden) de mediator(r) ***) Calabria este, după Stein, în istorie răspândirea literaturii grecești a fost o etapă la fel de importantă precum Atena, Alexandria și Constantinopolul, iar lui Barlaam i se atribuie un rol cultural care cu greu poate fi găsit în istoria culturii Să presupunem că toate aceste opinii ale autorului reprezintă un adevăr științific indubitabil, că clasicii latini erau cunoscuți foarte bine chiar înainte de Renaștere și că Barlaam, prin Petrarh și Boccaccio, a transmis Italiei "comorile spirituale ale Greciei", fie că toate aceste considerente explică entuziasmul umaniștilor pentru literatura și creația antică f ei filozofia independentă seculară?Dacă clasicii latini erau bine cunoscuți în secolul al XIII-lea și mai devreme, atunci de ce au început să se lase duși abia în secolul al XIV-lea? *) ArhiV , p R *) Ibid , p - ***) Ibid , p , Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" M KORELIN Filosofia a fost cunoscută direct în secolul al XIV-lea, atunci de ce au apărut academiile platoniciene și aristotelicii înrădăcinați abia în secolul al XV-lea? Autorul are fără îndoială dreptate că scriitorii latini și parțial greci erau cunoscuți chiar înainte de Renaștere, iar acest adevăr este departe de a fi nou

și nu mai puțin, fascinația față de ei în secolele XIV și XV continuă să fie prezentată din punctul său de vedere generatio spontanea seu aequivoca Astfel, întrebarea a rămas deschisă, și din motive evidente L Stein, pornind de la ideea absolut corectă că istoria filozofiei în Renaștere este un proces natural de dezvoltare, legat de începutul ei cu epocile anterioare și de finalul său cu noua Filosofie, face o greșeală metodologică, care a fost foarte reflectat nefavorabil, atât asupra concepției sale generale asupra epocii, cât și asupra construcțiilor acesteia Pentru a judeca legătura dintre gândirea filozofică a Renașterii timpurii și Filosofia greco-romană *), este necesar să începem cu un studiu al lucrărilor primilor umaniști, și exact acest lucru nu face autorul Răzvrătindu-se împotriva concepției obișnuite a fascinației pentru filosofia antică, el se alătură aceleiași păreri veche și nu mai puțin eronate că această fascinație pentru antichitate este esența Renașterii, epuizând întreaga mișcare, în timp ce o asemenea viziune nu este deloc justificată de umanistă literatură Aceasta explică și exagerarea excesivă a lui Stein cu privire la rolul lui Varlaam Acest călugăr renegat pasionat, când zdrobește pe papa, acum își acuză foștii aderenți de erezie, autor de tratate * și discursuri astronomice despre esența lumii lui Tabor, în interesele sale era foarte departe de Renaștere *) Această legătură într-o perioadă ulterioară este destul de clară; dar autorul însuși remarcă în mod destul de corect: "mit dem Auítreten des Gemisthos Plethon in Florenz beginnt eben nicht erst die Renaissance in Italien, wie der historische sensus communis bisher annahm, vielmehr schliesst damit die erste Période der-selben erst die Renaissance in Italien, wie der historische sensus communis bisher annahm, vielmehr schliesst damit die erste Période der-selben erst die Renaissance in Italien ab (Arhiv, p) Biblioteca "Runivers" ESEURI DE DEZVOLTARE A FALOSOFSK GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII Adevărat, el i-a predat, deși cu totul fără succes, limba greacă lui Petrarh și i-a împărtășit lui Boccaccio câteva informații despre mitologie, dar în ideile primilor umaniști nici cea mai mică urmă a influenței sale nu este imperceptibilă Același lucru se poate spune despre Pilat, pe care Petrarh l-a numit animalul magnum *) Scrierile primilor umaniști arată clar că nu numai că grecii din Italia de Sud nu au avut o influență profundă asupra Renașterii, dar că însăși problema influenței grecești trebuie pusă altfel Gândirea filozofică din Renaștere nu a fost rezultatul vreunei influențe externe, al vreunui entuziasm pentru una sau alta doctrină filozofică a lumii antice A apărut sub influența vieții însăși, a fost creată de nevoile spirituale speciale ale erei sale Aceste noi nevoi spirituale ale unei personalități dezvoltate cultural, finalul-ύ·-, după ce au subminat vechile, cinstite și religiile-:··~· ; ^ vai, au căutat să-și găsească mai întâi un ■ etic Justificare filozofică-■ Rezultatul acestei aspirații a fost contemplarea filozofică a Renașterii Având ca sarcină justificarea și fundamentarea noilor nevoi spirituale, gândirea filosofică a acestei epoci și-a căutat în mod constant sprijin atât în doctrina bisericească, cât și în filosofia medievală, precum și în diferite școli filozofice ale lumii antice În aceste căutări de sprijin, noua gândire filosofică a găsit elemente care se aseamănă cel mai mult cu starea umanistă în unele învăţături ale filosofiei greco-romane; de unde şi fascinaţia pentru filozofii greci Dar acest entuziasm a fost dezvăluit cu o forță considerabilă într-un timp relativ târziu și pentru o perioadă foarte scurtă de timp Burduful vechi nu putea conține *) Vezi despre acest Veselovsky: Boccaccio, mediul și colegii lui T II SPb , p şi urm și italiană timpurie uman B

II, p și urm , unde este trecută în revistă literatura anterioară pe această temă ' * Biblioteca "Runivers" M KORELIN vin nou, iar gândirea filozofică a deschis curând căi noi și cu totul originale Pe baza lucrărilor primilor umaniști, vom încerca în aceste eseuri să dovedim corectitudinea acestui punct de vedere asupra dezvoltării gândirii filozofice în Renaștere Interesul pentru întrebările filozofice este una dintre trăsăturile cele mai caracteristice ale mișcării umaniste și o mare parte din lucrările latine ale primului umanist, inclusiv aici extinsa sa corespondență, cu un conținut filozofic și preponderent etic Drept urmare, viziunea asupra lumii a lui Petrarh poate fi numită primul pas al unei noi gândiri filosofice, iar relația sa cu filosofia medievală greco-romană prezintă, prin urmare, un interes deosebit Oricât de ostili ar fi fost majoritatea umaniștilor față de filozofia medievală, în unele dintre curentele sale ulterioare se poate vedea clar începutul direcției pe care ei înșiși au avut-o O anumită rudenie cu umaniștii o găsesc scoțiștii, și misticii și avveriștii Pentru a ne convinge de acest lucru, este necesar să amintim starea gândirii filosofice medievale în secolul al XIV-lea și să comparăm cu aceasta diferitele curente ale concepției filosofice ale primului umanist Până la sfârșitul secolului al XIII-lea s-a format în sfârșit acea direcție a scolasticii, condusă de Albert cel Mare și mai ales Toma d'Aquino, și care cerea subordonarea completă a filozofiei față de teologie și era caracterizată printr-o lipsă totală de interes pentru viață și pentru om Chiar și Albert cel Mare și-a pus sarcina de a dezvolta o viziune completă asupra lumii pe baza Scripturii Sfinte și a învățăturii bisericești, iar Aristotel a servit ca material pentru completarea surselor teologice În acest scop, Albert cel Mare l-a adaptat pe filosoful grec la conceptele medievale, a luat de la el ceea ce a considerat necesar, a aruncat nepotrivit Biblioteca "Runivers" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII adăugând ceea ce îi lipsea Așadar, lăsând retorica și retorica lui Aristotel neschimbate, a scris cărți pentru a-și completa și corecta fizica și a înlocuit politica și metafizica cu teologia Discipolul lui Albert cel Mare, Toma d'Aquino, a adus această reconciliere a lui Aristotel cu Biserica până la identificarea pe deplin a învăţăturii sale cu cea catolică, iar filozofii greci au început să fie consideraţi acelaşi "premergător al lui Hristos in rebus natu-ralibis" "cum era Ioan Botezătorul "in rebus gratuitis" Adevărat, o astfel de adaptare a lui Aristotel l-a schimbat dincolo de recunoaștere, iar umanistul Leonardo Bruni l-a comparat pe bună dreptate cu Acteon, care a fost confundat cu un căprior de către câinii săi; dar pe de altă parte, acest nou Aristotel a primit autoritate sacră, iar revenirea la originalul său a fost considerată aproape o erezie *) Așa a fost faimoasa "unitate a științei și religiei" medievală: filosofia, prin care au înțeles atunci întreaga sferă a științei, și-a pierdut existența independentă, a devenit un adaos formal la teologie, care a dat în avans acele decizii că știința trebuia să vină la Dar procesul nu s-a oprit aici Recunoașterea dependenței filozofiei de teologie a fost urmată de o atitudine disprețuitoare față de rațiune, instrumentul căruia îi servește și față de lume, ca posibil obiect al cercetării sale independente și cauzele tuturor lucrurilor, consideră că mintea este aproape complet neputincioasă să atingă acest scop, deoarece "stă în aceeași relație cu aceste întrebări ca ochiul unui liliac cu soarele" Singura putere și semnificație a rațiunii constă în faptul că ea *) Când, la începutul secolului al XV-lea, Bruni a dat mai întâi o traducere latină precisă a lui Aristotel, apoi unul dintre criticii

săi, Alfons, episcopul Cartaginei, a scris: Oricine traduce cărțile lui Aristotel din greacă în latină nu trebuie să se uite la cuvintele lui Aristotel, ca nu cumva Aristotel să spună ceva, dar ceea ce ar trebui să spună trebuie să traducă în latină Leonardi Arretini, Epistole ed Mehus Florent Lib , ep Biblioteca "Runiverse" M КОРЕЛИНЪ cu Scott și, aparent, reprezintă chiar un pas înapoi în comparație cu neo-nominaliștii care au încercat să secularizeze complet știința Dar oricum ar fi, putem afirma cu siguranță faptul important că în multe dintre concepțiile sale primul umanist dezvăluie o relație strânsă cu gândirea de opoziție care a apărut chiar și pe pământul medieval La fel ca adversarii medievali ai scolasticii ortodoxe, Petrarh caută o nouă cale și face primii pași în aceeași direcție cu unii dintre ei; dar apoi drumurile lor s-au despărțit: gânditorii de opoziție din secolul al XIV-lea nu s-au putut desprinde de pământul lor anterior; Petrarh a trecut într-o nouă istorie Să vedem mai întâi ce rol au jucat literatura antică și FILOZOFIA în această chestiune III Atitudinea lui Petrarh față de filosofia antică Motivele pentru a-l prefera pe Platon lui Aristotel și dovezile sale ale eșecului general al filosofiei antice Acuzațiile aduse de Petrarh împotriva filosofiei medievale - incapacitatea ei de a pătrunde în sursa înțelepciunii și de a o înțelege, inutilitatea speculațiilor sale despre lumea exterioară - toate acestea ar putea fi aplicate nu numai scolasticii, ci și filosofiei antice, iar primul umanistă nu se oprește înaintea condamnării sale decisive Scopul oricărei cunoștințe este mântuirea, iar filosofii antici erau păgâni; prin urmare, învățătura lor nu poate duce la adevăr: fie este zadarnică dacă expune adevărurile cunoscute din Sfântul Scripturi, sau este periculos și chiar de-a dreptul dăunător dacă se abate de ele Într-adevăr, filozofii sunt preocupați fie de întrebări despre lumea exterioară, fie de întrebări despre originea, esențialitatea și scopurile existenței umane și, în ambele cazuri, cad în eroare În întrebările din prima categorie, unii dintre ei recunosc multitudinea lumilor, - V este o doctrină absurdă, după Petrarh, alții - eternitatea lumii, Biblioteca "Runivers" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII care este contrar Sf Scriptura *) În ceea ce privește întrebările din a doua categorie, Petrarh le recunoaște importanța, dar ele sunt decise în Biblie După ce a expus învățătura Sf Scriptura, el se adresează cu retorică solemnă reprezentanților filosofiei antice "Iată, vă rog, îndreptați-vă mințile luminate, Platon, Aristotel și Pitagora, și ascultați cu atenție: aici nu se află o circulație ridicolă a sufletelor, nu o metempsihoză goală, ci un alt mister mai mare al adevăratei mântuiri Ascultă-te și pe tine, Barron, cel mai sârguincios dintre oameni și cel mai sârguincios cercetător al întrebărilor secrete: nu o mulțime falsă a zeilor tăi este descrisă aici, ci adevărul evlavios despre singurul Dumnezeu Apropiați-vă și de voi, Cicero și Demostene - aici nu avem de-a face cu o piață (forensis), ci cu raiul și veți cunoaște puterea geniului și adevărata elocvență Fiți prezenți mental și voi, Homer și Virgil! Aici vorbim nu despre greci, nu despre comandanții și împărații romani și nu despre falsul conducător al supremului Olimp-Jupiter, ci despre adevăratul rege al cerului - Hristos "**) Întreaga nenorocire a filosofilor antici a constat în faptul că nu l-au cunoscut pe adevăratul Dumnezeu Adevărat, nu se poate învinovăți pentru acest ***); cu toate acestea, operele lor își pierd toată valoarea lor independentă tocmai din această cauză; sunt filosofi falși și un creștin adevărat nu poate fi adeptul lor "Cunoașterea adevăratei credințe, spune Petrarh, este cea mai sublimă, cea mai mare *) Democrit și Epicur l-au urmat pe

Democrit, care, pentru ca nebunului să nu-i lipsească nimic, a postulat nenumărate lumi Filozofii platonici, și judecătorii mei împreună cu ei, înclină să fie priviți mai degrabă ca filozofi decât ca creștini De ignoranță Lucrări, p **) Despre timpul liber al religioșilor Lucrări, p ***) Sunt mai nefericiți decât vinovați Ei nu știu despre Op , p , и въ доромъ м-ѣсти: mult mai norocos este unul dintre acești micuți care cred în Tine, decât Platon, decât Aristotel, decât Varron, decât Cicero, care cu toate puținele lor cunoștințe nu Te cunosc Ibid , p Biblioteca "Runiverse" M КОРЕЛИНЪ sigur, ca cea mai binecuvântată dintre toate cunoștințele; tot restul din afara ei nu sunt căi, ci răscruce de drumuri (devia), nu țeluri de atins, ci distrugere, nu cunoaștere, ci amăgiri Îl am pe Hristos, în care sper și căruia mă închin, și oricine face asta, el știe că filozofii au mințit mult (multa mentitos), mă refer la cei care se numesc filozofi, căci adevărații filozofi spun doar adevărul, dar nici Aristotel, nici Platon nu aparțin numărului lor (horum tamen numero pes Aristóteles pes Plato est "*) Condamnarea filozofiei antice este astfel exprimată destul de categoric ■ Petrarh încearcă să dovedească aceste prevederi generale asupra scrierilor filosofilor antici Primul umanist nu putea citi greacă și știa despre filozofii greci parțial din traduceri proaste, parțial din informațiile pe care literatura latină le-a dat despre ei și despre învățătura lor Cu toate acestea, nu mai puțin, încearcă să le facă o evaluare comparativă și îl pune pe Platon mai presus de toate Într-unul din tratatele sale, Petrarh îl numește "prințul și chiar zeul filozofilor", remarcând însă că în acest caz se bazează pe autoritatea altcuiva oameni , și nu majoritatea "**) Dar această înaltă apreciere a Platon se datorează în principal atitudinii creștinismului față de el Adevărat, Petrarh aprobă foarte mult unele dintre părerile acestui filosof ***); dar principalul motiv al superiorității sale față de ceilalți constă în faptul că Platon "unul din întreaga mulțime de filozofi s-a apropiat cel mai mult de adevărata credință" ****) *) Ibid Or , ρ , **) Despre remediile ambelor averi Or , ρ Въ доромъ мѣстѣ Петрарка говоритъ: L-am iubit pe Platon printre greci și pe Homer, al cărui geniu ne-a mutat la luptă și deseori m-a făcut să mă îndoiesc de judecata mea Epistolă familie Ei, p ***) Într-adevăr, într-un mod magnific, Platon, după ce a imitat natura însăși studiind-o, a descoperit scaunul tripartit al sufletului și ceea ce părea a fi confuz, l-a ascuns cu geniul divin Ibid II, **'**) Ibid II, Biblioteca "Runiverse" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII și această apropiere de "adevărata credință" nu îl salvează pe Platon de criticile extrem de tăioase, deși neîntemeiate din partea primului umanist "A scris, spune Petrarh, și astfel de lucrări, despre care mi-aș dori să nu existe și ca autorul să nu se înroșească pentru ele nici de faima numelui său, nici de judecata posterității În aceste lucrări, mai epicuree decât cele caracteristice filozofiei platonice, în ciuda conținutului lor rușinos și rușinos, se mai pot vedea, ca reflectarea soarelui într-o băltoacă, razele geniului platonic Același lucru găsesc și la mulți filozofi care au trăit după Platon: au lăsat lucrări pe care ar fi mai onorabil să nu le scriem și, din moment ce au fost scrise, mai înțelept ar fi să le distrugem" *) Plasându-l pe Platon mai presus de toți filozofii, Petrarh nu a negat înaltele calități intelectuale ale lui Aristotel, pe care l-a numit "un om mare și cu mai multe sensuri" "Dar nici măcar studenții săi nu au avut primul umanist Отрицая по естью всякую метафизику, Petrarca рѣшительно, хочая и вы общихх врезифизику, хочая и вы общихх врезифизику,дитаесуъжи дитоехъжик стотеля, т -е sunteți singura parte a filosofiei, din cauza

căreia el, după cum vom vedea, a recunoscut acțiunile lui Platon împotriva lui Aristotel în tratatul său împotriva lui Averroes Știu că în cărțile lui (ale lui Aristotel) se pot învăța multe lucruri, dar cred și că ceva se poate ști în afară, iar înainte ca Aristotel să scrie, înainte să vorbească, înainte să se nască, nu mă îndoiesc că știa multe despre unii oameni: Homer, Hesiod, Pitagora, Anaxagora, Democrit, Diogene, Socrate și prințul filosofiei Platon Și cine, se întreabă, dă această conducere lui Fiaton? Că să răspund eu însumi, nu eu, ci adevărul, după cum se spune, deși nu a fost reținut, a fost totuși văzut de el și abordat mai îndeaproape decât alții, de atunci îi atribuie marii autori, Cicero mai întâi și Vergiliu? nici măcar aici prin denumire, ci urmărind Mai mult, Pliniu și Plotin, Apuleius, Macrobius, Porfirie, Censorinus, Josephus, printre ai noștri Ambrozie, Augustin și Ieronim și mulți alții, care s-ar putea dovedi cu ușurință, dacă nu ar fi cunoscut tuturor Și nimeni nu dă credit, în afară de mulțimea nebună și zgomotoasă de scolastici De la bătrânii Platon, Aristotel este lăudat de mulți Amândoi sunt demni de laudă de la cei mari și mulți, ba chiar de la toți, căci amândoi au ajuns în lucrurile naturale și umane la ceea ce poate ajunge inteligența și hărnicia muritoare; în divin, Platon și platoniștii s-au înălțat mai sus, deși niciunul nu a putut pentru a ajunge la ceea ce a urmărit De ignoranță op și IOJ *) De remediis Opera, p și Biblioteca "Runivers" M KORELIN dreptul de a exista "Nu am nicio îndoială", spune el într-un tratat despre ignoranță, că Aristotel, după cum se spune, s-a înșelat toată viața, și nu numai în chestiuni mărunte, unde eroarea nu este importantă și mai puțin periculoasă, ci și în cele mai mari întrebări legat de cea mai înaltă beatitudine *)" Cât despre filozofii minori, Petrarh îi tratează cu o asprime și cavaleritate extremă Așadar, îl numește pe Pitagora "un bătrân deșarte și un om absurd", Epicur "cel mai prost dintre oameni" **) Dar, indiferent de eroarea doctrinelor individuale, Petrarh vede o dovadă neîndoielnică a eșecului complet al filosofiei antice în faptul că reprezentanții ei nu au ajuns la concluzii incontestabile, ci, dimpotrivă, s-au tratat reciproc complet negativ "Nu voi trece în tăcere, îi scrie Petrarh unuia dintre numeroșii săi corespondenți, că între minți atât de mari și atât de serioase predomină un asemenea dezacord, încât unul îl disprețuiește și îl ridiculizează pe celălalt Acest lucru este evident dintr-un exemplu următor, deși multe ar putea fi citate Acel Socrate, despre care se spune că a fost primul dintre toate, parcă, a coborât filozofia din cer pe pământ și, după ce a îndepărtat-o din stele, l-a forțat să trăiască printre oameni și să vorbească despre treburile și moralele umane - aceasta același Socrate este ridiculizat de Aristotel, care spune că este angajat într-o afacere goală, că este un mercenar care vinde morală și nu știe nimic despre natură Și ca să nu aveți îndoieli cu privire la disprețul lor reciproc, așa spune Cicero în Îndatoriri ^: "La fel gândesc despre Aristotel și Socrate, despre care unul și celălalt, bucurându-se de ocupația lui, disprețuiau pe a altcuiva" ** *) *) Opera, p **) De remediis Opera, p io "") Epist A, - Biblioteca "Runivers" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII Astfel, filosofia antică nu are nicio autoritate decisivă în ochii primului umanist Drept urmare, deși respingea scolastica ortodoxă și se diferențiază pe puncte esențiale de reprezentanții gândirii opoziționale medievale care îi erau mai apropiați, Petrarh nu s-a putut alătura niciunuia dintre filozofii antici A fost și a vrut să rămână un adevărat creștin; iar filosofii antici sunt păgâni Pe de altă parte, filosofia creștină medievală era, în opinia sa, pe un drum greșit Cu o

asemenea stare de gândire filozofică, moștenită din trecut, dezvoltarea unei noi viziuni asupra lumii părea a fi o nevoie mintală urgentă, iar primul umanist nu s-a oprit în fața acestei sarcini grele și chiar copleșitoare pentru el IV Viziunea lui Petrarh asupra adevăratelor probleme ale filosofiei - Relația sa cu metafizica și dialectica și o evaluare comparativă a filosofiei medievale și antice Respingând scolastica, condamnând în esență pe străvechi, Petrarh a declarat totuși de mai multe ori că iubește filozofia, numai că nu la fel ca înaintea lui, ci alta, reală În ce ar trebui să constea această filozofie adevărată poate fi văzut deja parțial din polemica lui împotriva predecesorilor săi: ar trebui să aibă viața și omul ca obiect, ar trebui să aibă un caracter practic Într-adevăr, Petrarh definește filosofia în acest fel "Principala datorie a filozofiei, așa cum este exprimată în conversațiile Tuskulan", spune el în scrisoarea citată către fratele său, "este, după părerea mea, că ea vindecă sufletul, elimină grijile goale, eliberează de patimi și alungă frica*) O astfel de filozofie este de mare valoare: ea învață pe om cele mai importante lucruri, cele mai esențiale pentru el *) Epist Fracass , P> I ' /'* * k • '***chu* Biblioteca "Runivers" M KORELIN lucruri în viață "Pentru a naviga, te sfătuiești cu marinarii", spune Reason, unul dintre interlocutorii dialogului De Remediis utriusque fortunae, "pentru a semăna, te sfătuiești cu fermierii; pentru război cu generalii și disprețuiești sfaturile primite de la filozofi pe viață Pentru tratarea trupului, apelați la medici și nu apelați la Filosofi pentru tratarea sufletului, în timp ce adevărații filozofi sunt doctori ai sufletelor și organizatori (artificii) de viață"*) Dar pentru a sta la înălțime al vocației sale, filozoful trebuie să fie nu doar un gânditor, nu doar un profesor, ci și un educator Nu este suficient să afli adevărurile care sunt relevante pentru o persoană, nu este suficient să le comunici oamenilor, ci este, de asemenea, necesar să-ți conduci adepții către virtute a căror ultimă străduință este de a-și face ascultătorul și cititorul moral (loinshn), și care nu numai că învață ce sunt virtutea și viciul, dar să insufle în suflet dorința și dragostea pentru faptele bune, ura si aversiunea fata de faptele rele * **) Acest punct de vedere servește drept criteriu pentru Petrarh, în primul rând, pentru a determina ceea ce constituie singurul aspect important în orice sistem filozofic; în al doilea rând, pentru elucidarea adevăratei valori a doctrinelor morale și în al treilea rând, pentru evaluarea comparativă a filosofiei medievale și antice Pornind de la poziția că singurul scop al filosofiei este chestiunile de etică, Petrarh neagă cu tărie metafizica religioasă atât în filosofia creștină, cât și în cea păgână "Citesc cărțile poeților și filosofilor", spune el în tratatul său "Despre ignoranță", "și mai presus de toate despre Cicero, de al cărui talent și stil m-am bucurat întotdeauna încă din prima tinerețe și găsesc în el cel mai mult elocvență și extraordinară puterea eleganţei stilistice (verborum eloquentiam) Ce *) Lucrări, p **) De ignoranță Op , p Biblioteca "Runiverse" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII Cât despre zei, despre natura fiecăruia dintre care (nominatim) a scris, și despre religie în general, cu cât se spune mai elocvent despre ei, cu atât mai goală mi se pare fabula și îi mulțumesc în tăcere lui Dumnezeu, care mi-a dat rațiune (ingenium) sau inactiv, sau modest și spiritul nu este neliniştit, nu tinde spre exagerare, nu este interesat de cercetarea a ceea ce este greu de cercetat și dezastruos când este găsit (quae quaesita dificila pestifera sunt invento) *) La fel de inutil ca metafizica religioasă și la fel de

periculoasă, Petrarh consideră filozofia naturii și, din nou, nu face nicio distincție între gânditorii antici și cei medievali În tratatul De remediis utriusque fortunae, el compară ambele tendințe filosofice și pronunță asupra lor o propoziție generală: "Evlavia este înțelepciune, iar filozofii tăi, neglijând acest gând sau disprețuindu-l, așa cum tocmai am vorbit despre teologi, se angajează în lucruri goale și vorbărețe dialectică Unii dintre ei compun cu insolență fabule despre Dumnezeu, alții despre natură, unii maiestate atotputernică descriu sofisme goale și cred cu dispreț față de Dumnezeu care îi ridiculizează (subsananti ridentique) legile ignoranței lor nestăpânite, în timp ce alții vorbesc despre secretele naturii ca și cum ar fi au venit din cer și au fost prezenți în soborul lui Dumnezeu Atotputernic, uitând ce se spune în Scriptură: cine cunoaște gândul Domnului sau cine i-a fost sfătuitor **) "Filosofia nu are altă sarcină mai utilă și mai sfântă", spune el în altă parte în același tratat, "cum să raționezi despre ceea ce cred că te preocupă puțin mai mult decât dacă știi ce fac stelele ceea ce promite Jupiter natura, ce amenință Marte, în conjuncție cu Saturn , de unde vin ploaia și căldura, unde pământul se scutură, cu ce forță se umflă adâncurile mării și în *) Opera, p **) Opera, p Biblioteca "Runivers" M KORELIN în același timp vă va rămâne necunoscut de unde provin căldura, umflarea, comoția și slăbiciunea sufletului și prin ce mijloace se tempereazá această căldură, se potolește această umflare și această comoție, se sprijină și se întărește această slăbiciune"*) - Dar cele mai numeroase și mai aspre atacuri vin de la Petrarh asupra dialecticii, care a constituit forța principală și este principalul merit al gândirii filosofice medievale Dialectica ocupa un loc foarte important printre disciplinele care făceau parte din scolastică În primul rând, era cea mai liberă dintre științele acelei vremi: indiferent de conținutul construcțiilor pe care le primea din exterior, putea opera cu ea destul de liber Nu era niciun pericol pentru ea să părăsească cercul adevărurilor ortodoxiei bisericești și să cadă în erezie: s-a ocupat doar de Formă A fost, în al doilea rând, cea mai importantă și cea mai dezvoltată din întregul ciclu al cunoașterii seculare, deoarece a atras cel mai mare număr de forțe științifice Stocul real de cunoștințe interesant pentru viziunea asupra lumii din acea vreme era foarte limitat; toate adevărurile reale au fost date în prealabil; dar în acest domeniu, în sfera combinațiilor formale, a existat un domeniu de aplicare deplin Noul concept de știință cu conținutul său infinit poate fi, într-un anumit sens, aplicat doar acestei ramuri a cunoașterii medievale: operațiunile formale pe material vast nu aveau practic nicio limită Strict vorbind, întreaga știință medievală a constat în combinații formal-logice și fiecare om de știință trebuia să fie, în primul rând, un dialectician În al treilea rând, dialectica a fost cea mai importantă dintre toate disciplinele seculare și pentru teologie Prin ea, adevărurile religioase au fost aduse în sistem; bazându-se pe ea, teologii au construit moralitatea; cu ajutorul ei statul a fost apărat *) Ibid , p Biblioteca "Runivers" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII subordonarea bisericii și a justificat pretențiile politice ale papalității; este firesc ca silogismul să aibă caracter obligatoriu al unei dogme religioase În sfârșit, în totalitatea cunoștințelor și vederilor medievale, dialectica joacă un rol extrem de important în filosofia medievală Ea constituie cimentul prin care teologia și filosofia, religia și politica, morala și știința au fost unite într-un întreg grandios, sistematic Importanța dialecticii a fost pe deplin

recunoscută de gânditorii medievali Înainte de Toma de Aquino, a fost văzut nu numai ca un "instrument" al filosofiei, ci și ca parte constitutivă independentă a acesteia, iar această viziune a fost împărtășită de Albert Grozav *) Într-adevăr, cele mai mari întrebări în filosofia medievală, cum ar fi, de exemplu, dacă există o universalia ante rem, sau in re, sau post rem și, în general, întrebări despre relația generalului cu individul în lucruri și în gândire, s-au decis în principal prin dialectică Toma d'Aquino a respins independenţa dialecticii, a recunoscut-o doar ca un instrument al filosofiei şi o introducere în ea, dar aceasta nu i-a diminuat cu nimic importanţa practică Dialectica nu numai că a devenit unul dintre cele șapte elemente ale iluminismului medieval, ci și-a luat locul cel mai important printre ele Când alte facultăți s-au separat treptat de teologie în universități, dialectica a continuat să fie considerată obligatorie pentru toată lumea, fără a exclude teologia **) Dar în proeminența dialecticii stau motivele distorsiunii și perversiunii acesteia Operând pe același material, ea s-a străduit să-și perfecționeze definițiile, diviziunile și concluziile din ce în ce mai mult și, în cele din urmă, a creat cea mai subțire rețea în care ea însăși s-a încurcat Fiecare legătură individuală din această rețea a reprezentat cea mai bună, uneori cea mai ingenioasă lucrare; dar să prind legătura dintre ei a fost extrem de dificil, uneori *) Cari Prandtl: Geschichte der Logik im Abendlande Leipzig , p **) Ibid , p Biblioteca "Runivers" M KORELIN absolut imposibil Pe de altă parte, indiferența totală față de conținut, formalismul extrem a dus la faptul că nu s-a acordat nicio atenție sensului real al premiselor, relației lor reale între ele Drept urmare, întrebările absurde la care umaniștii au râs atât de caustic după aceea au fost tratate cu seriozitate În fine, fiind duși exclusiv de latura logică a expunerii, au ignorat complet stilisticul; încercând să fiu precis, a devenit obscur, de neînțeles *) Toate aceste neajunsuri s-au manifestat cu o acuratețe deosebită la Ockham, adepții și adversarii săi, când lupta reînnoită între nominaliști și realiști a intensificat controversa dialectică "Imediat după Occam", spune Prantl, "începe în dezvoltarea istorică a logicii, o perioadă teribil de bogată (zum Erschrecken reichhaltig) a literaturii pe care el a invocat-o, al cărei formalism și obstrucție, chiar și noi trebuie să o spunem astfel, lipsa de sens (Sinnlosigkeit) din care depășește aproape orice idee" **) Cel mai mare număr dintre acești noi dialecticieni ai secolului al XIV-lea aparținea, fie prin origine, fie prin ocupație, compatrioților lui Petrarh, iar unii dintre ei erau, de altfel, averroiștii, pe care el îi considera dușmani personali În mod firesc, zgomotul controverselor literare i-a atras atenția și a decis să vorbească pe fond și cu același *) Aprofundat istoric al filosofiei medievale și admirator pasionat al acesteia, Stöckl explică declinul formei sale prin slăbirea colorării mistice a gândirii filozofice "Die Pflege des mystischen Lebens ward vernach-lässigt und indem in Folge dessen die Operationes des denkenden Verstandes nicht mehr durch die mystische Tinctur gemildert wurden, fîelen dieselben in ■eine herzlose Erstarrung" Geschichte der Philosophie im Mittelalter Band III Mainz , S Dar legătura dintre misticism și realitatea mai mare a conținutului în silogisme, pe de o parte, și claritatea și eleganța formei, pe de altă parte, este foarte îndoielnică Și tocmai asta le lipsea scolasticii **) Prandtl IV, r Cu aceasta este și Stõckl, care spune că Scolasticismul a dobândit la acea vreme eine bittere Kruste Sh, r Biblioteca "Runivers" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII I-a condamnat pe

ambii adversari cu aceeași severitate Într-una dintre scrisorile sale, Petrarh afirmă în mod explicit că toți dialecticienii, indiferent de tabăra căreia îi aparțin, nu sunt deloc interesați de adevăr și că este complet inutil să ne certăm cu ei "Este nebunesc", spune el, să lupți cu un astfel de dușman care se străduiește nu atât pentru victorie, cât pentru lupta în sine În tratatul său polemic Despre ignoranță, Petrarh vorbește cu dispreț despre școlile filozofice medievale și despre controversele lor i war "Câtă ambiguitate în întrebări! Câtă confuzie în cuvinte! Cât de profund, cât de inaccesibil este ascuns adevărul! Câte intrigi pe sofiști! au, încercând cu tot felul de râvnă și tot felul de spini astfel să blochezi calea către adevăr, încât să fie imposibil să recunoști care cale dintre toate duce direct acolo!" *♦) O asemenea viziune a lui Petrarh asupra întregii mișcări a filosofiei medievale depindea de faptul că dialectica i se părea un truc mizerabil pentru a scăpa de cuvintele din întrebări serioase, de vorbăria fără sens care strică mințile și corupă moravurile Cea mai hotărâtă și irevocabilă condamnare a dialecticii este exprimată de primul umanist nu numai în tratate polemice, ci și în autobiografia sa, pe care a numit-o "secretam suum" "Pălăvrăgeala dialecticienilor, care nu va avea sfârșit", spune el în această lucrare, "își umple compendiurile cu diverse definiții și este subiectul unor nesfârșite dispute În cea mai mare parte, ei înșiși nu știu ce este adevărat în ceea ce spun Prin urmare, dacă întrebați pe cineva din această turmă despre definiția nu numai a unei persoane, ci și a oricărei - *) Fracassetti I, **) Opera p Biblioteca "Runivers" M KORELIN fi un alt subiect, atunci răspunsul lui este gata Dacă mergi mai departe, atunci va veni liniștea; dacă durata conversației dă naștere îndrăzneală și abundență de cuvinte, atunci interlocutorul va constata imediat că nu are informații despre subiectul pe care tocmai l-a identificat Dar cu o disprețuire atât de disprețuitoare față de tot ceea ce este important, această rasă de oameni cu curiozitate se năpustește asupra inutilului O, oameni nefericiți! De ce lucrezi mereu degeaba? De ce îți exersezi mintea în sofisme goale? De ce, uitând de lucruri, în mijlocul cuvintelor trăiești până la bătrânețe și cu părul cărunt și fața încrețită faci prostii copilărești? O, că nebunia ta ți-a făcut rău numai ție și nu a stricat atât de des mințile cele mai nobile ale tineretului!" *) O astfel de atitudine față de dialectică conținea o condamnare completă a filozofiei medievale cu toate tendințele ei Respingerea de către Petrarh a tuturor departamentelor filozofiei, cu excepția eticii, este o manifestare neîndoielnică a interesului său profund, aproape exclusiv, pentru om O astfel de întorsătură a gândirii în lumea antică a dus și la o direcție similară în filosofie Dar recunoscând în filozofie doar etica, primul umanist arată o credință de neclintit în binefacerea rezultatelor sale practice Adevărata filozofie, în opinia sa, ar trebui să educe oameni cu adevărat morali; și din această poziție a tras și concluzia inversă: dacă reprezentanții și adepții unei anumite filozofii nu manifestă înălțime morală, atunci aceasta dovedește falsitatea învățăturilor ei Acesta este standardul pe care Petrarh îl aplică atât filosofiei medievale, cât și celei antice și le condamnă pe ambele În ceea ce privește reprezentanții filozofiei moderne, atunci, după Petrarh, nivelul lor moral și mental este sub orice criteriu *) Despre dispreţul lumii Lucrări, p Biblioteca "Runiverse" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII de căpușe El îi numeşte sofişti, corupători ai tineretului, vorbători deşarte şi proşti etc "Adevărul este dat uitării profunde", spune el într-o scrisoare către fratele său, "fructele bune sunt

neglijate; ei chiar dispreţuiesc în ce constă acea nobilă filozofie, care nu înşeală pe nimeni "*) "Timpul nostru este mai fericit decât vechimea", spune el în altă parte, "de vreme ce acum nu socotesc nici unul, nici doi, nici şapte înţelepţi, ci in fiecare oras sunt turme de ele ca vitele si nu este de mirare ca sunt multe, pentru ca sunt atat de usor de facut Un tanar nebun vine la templul doctorului pentru a primi semne de intelepciune (insigne), ale lui profesorii, din dragoste sau din greșeală, îl slăvesc; "El însuși se înfățișează (tuniet), mulțimea tăce (stupet), prietenii și cunoscuții aplaudă Apoi, din ordin, intră în amvon și, privind pe toți dintr-un înălțime, mormăie ceva de neînțeles Atunci bătrânii se întreceau între ei cu laude, de parcă ar fi spus ceva dumnezeiesc;între timp sună clopotele sună trâmbițe, zboară inele (anuii volatile), se aud sărutări și un în vârful capului se pune bereta rotundă de maestru o transformare necunoscută nici măcar lui Ovidiu" **) Petrarh este mult mai condescendent față de reprezentanții filozofiei antice, dar aproape toți sunt condamnați, unii relativ în termeni foarte blânzi, iar alții extrem de severi Mai presus de toate, Petrarh, după cum am văzut, l-a pus pe Platon; dar nici acest filosof nu a scăpat de soarta comună "Platon", spune Petrarh, "în orice caz, cel mai mare om, a scris mai licențios (licentius), decât se cuvine pentru numele său, despre aventurile sale amoroase și chiar *) Fracas II, **) Opera, r Acest pasaj apare literal şi în tratatul De remediis Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" M KORELIN despre cele rușinoase, deși pentru un adevărat Filosof orice pasiune este rușinoasă și inadmisibilă *) Condamnă foarte categoric pe Petrarh și pe Seneca, în ciuda simpatiei sale pentru învățăturile individuale ale acestui filozof Citind de la Suetoniu că Seneca l-a împiedicat pe Nero să citească oratorii din vechime pentru a-și păstra un mai mare respect față de sine, Petrarh se întoarce spre el cu un reproș ascuțit "Primul izvor al nenorocirilor tale, bătrâne sever, care vine din frivolitatea ta, ca să nu zic deșertăciunea", scrie el, "este că tu prea laș, chiar copilăresc ai aspirat la gloria goală a unui om de știință (inanem stu-diorum) gloriam ') **) Mai mult decât toți scriitorii antici, Petrarh l-a iubit pe Cicero și mai ales pentru Forma sa "Desigur, în copilărie nu puteam să înțeleg nimic de la Cicero", spune el în vechile sale scrisori; dar chiar și atunci eram atât de atras doar de simpla eufonie și de un fel de dulceață a cuvintelor, încât tot ce citeam, cu excepția lui Cicero, mi se părea nepoliticos și departe de a fi armonios La vârsta adultă, acest atașament al lui Petrarh față de Cicero pentru Forma sa nu numai că nu a scăzut, ci chiar a crescut semnificativ, iar într-o tiradă entuziastă îl numește "cel mai înalt părinte al frumuseții romane" și un mentor universal în arta lotusului *** *) Dar chiar indiferent de dopM^ijfețr 'însuși ^deținerea operelor lui Cicero Petrarh· n&adil> mnI Go pentru el însuși atractiv În operele filozofice ale romanului *) De remedii Lucrări p **) Scrisori către antici Lucrări, p ***) Lucrări, p ****) O, romani, părintele suprem al elocvenței! Și nu eu singur, ci tuturor îți mulțumim, oricine ne împodobește cu florile limbii latine, căci udăm pajiștile tale din fântânile tale, ne călăuzim conducerea ta, ajutați de voturile tale, ne slăvim numele tău, mărturisim sincer; în fine, ca să spunem așa, sub auspiciile dumneavoastră, facultatea și scopul scrisului au ajuns în acest punct Scrisori către bătrâni Lucrări, p Biblioteca "Runiverse" ESEURI ALE DEZVOLTĂRII FILOZOFLOR, GÂNDURI ÎN EPOCA RENAȘTERII de vorbitori, primul umanist a văzut un indiciu al "cele mai sănătoase legi ale vieții" *), a recunoscut că autorul lor "este util pentru toată lumea pentru elocvență și pentru

unii pentru viață **), și a fost gata să insiste chiar și asupra lui apropierea de catolicism ***) Dar cu toate acestea, Petrarh îl condamnă pe Cicero, deși cu blândețe, cu grijă, notându-și meritele și cerându-și scuze în memorie, nu mai puțin îl condamnă pe ****) Cu adevărata indignare a unora dintre apologeții primelor secole ale creștinismului, Petrarh se referă la Epicur și la alți filozofi minori, cărora le reproșează în principal vanitatea lor extremă și mândria meschină "Cine n-a auzit", scrie el, "Epicur, care îi reproșează tuturor fie mândriei, fie invidiei, fie amândouă? I-a umilit pe Pitagora, pe Empedocle și pe Timocrate, pe care, după cum se spune, i-a batjocorit în toate cărțile (deși era prietenul său personal) pentru că nu era oarecum de acord cu el și cu părerile lui nebunești L-a disprețuit pe Platon, în modul cel mai rușinos i-a denunțat pe Aristotel și pe Democrit De la acesta din urmă a învățat tot ce știa în filozofie, l-a urmat în toate, schimbându-și doar puțin cuvintele și i-a reproșat cu atât mai aspru, desigur, că voia să arate că nu are profesor, și se laudă cu aceasta Metrodor și Hermeus l-au urmat în această pasiune pentru cenzură și, de asemenea, i-au insultat pe sus-numiții filozofi, necruțând măreția nimănui, gloria nimănui Zenon însuși a fost și batjocoritor și batjocoritor, pe care Crișpa l-a numit mereu Crișpa și a revărsat reproșuri și blesteme nu numai asupra contemporanilor săi, ci și asupra tatălui filosofului *) Sau p · **) Ibid, p ***) În afară de elocvență, care nu era egală cu nimeni, despre care se discută aici în propoziție, cine a devenit vreodată catolic și N-aș putea să-l fac pe Cicero catolic din cauza asta, o, dacă ar fi posibil, dacă numai cel care i-a dat un asemenea talent și pe sine însuși s-ar fi dat să fie cunoscut, așa cum a prevăzut să fie căutat Ibid, p ****) Lucrări, p * Biblioteca "Runiverse" M КОРЕЛИНЪ fii - Socrate, numindu-l bufonul atic și folosind numele latin (scurra), cred, pentru a face gluma într-o limbă străină mai sarcastică Abuzul reciproc asupra lui Annaeus Seneca și Quintilian este cunoscut de toată lumea *) Astfel, primul umanist nu găsește nicio diferență de esență între filosofia antică și cea medievală În afara eticii, după părerea lui, nici unul, nici celălalt nu merită la fel de atenție; în ceea ce privește preceptele morale din ambele direcții, eșecul lor este dovedit de lipsurile morale atât ale filosofilor medievali, cât și ale celor antici Cu toate acestea, Petrarh nu are aceeași atitudine față de filosofia moștenită: o neagă categoric și necondiționat pe cea medievală, dar recunoaște un anumit beneficiu pentru antic, alături de pericole "Falșii filozofi, care se laudă numai în numele filosofiei, nu numai că nu trebuie consultați, dar ar trebui să fie evitați", spune el, pentru că nu există nimic din ei nerușinat și absurd, iar timpul nostru, atât de sărac în oameni, este mai abundent în filozofi decât mi-aș dori Dar de vreme ce de la filozofii moderni nu există nimic de sperat să auzi altceva decât prostii plictisitoare, atunci, întorcându-te la cei din vechime și găsind acolo ceva care să-ți aline durerea, nu disprețui ceea ce găsești "**) Dar util în literatura antică este amestecată cu cea periculoasă și, prin urmare, trebuie folosită cu mare precauție "Mulți, spune Petrarh, au scris subtil, alții în serios, plăcut, elocvent, dar au amestecat în scrierile lor, ca otrava în miere, niște primejdii false și amuzante, despre care acum ar fi lung și pretențios să vorbim, și nu pt toată lumea cu mine va fi o scuză ca și pentru Cicero "***) Dar chiar și de la Cicero însuși poți* *) Opera, p - **) Opera, r *''*) Opera, r Biblioteca "Runivers" ESEURI DE DEZVOLTARE A FILOZOFICII GÂNDURI ÎN ERA RENAȘTERII primesc instrucțiuni morale doar indirect și într-o doză foarte moderată "Nu se va spune cu mânie celor din vechime,

și mai ales lui Cicero", spune Petrarh, "cred că tot ce a scris acest om cu atâta sârguință nu trebuie scris deloc și aș crede că nu trebuie să fie scris citeste fie; cu excepţia faptului că fabulele despre zei, citite şi recunoscute, trezesc în mintea celor care citesc dragoste pentru adevărata divinitate a unicului Dumnezeu, dispreţ pentru superstiţia străină şi respect pentru religia noastră"*) Astfel, adevărata filozofie, așa cum a înțeles-o Petrarh, nu a apărut nici printre scriitorii antici, nici printre scriitorii medievali, iar primul umanist s-a confruntat cu sarcina dificilă de a elabora o nouă etică (Va urma) M Korelin *) Opera, p Biblioteca "Runivers" Societatea și statul eu Viața fiecărui individ din societate, precum și viața societăților înseși, în totalitatea lor, se află, ca orice în natură, în limitele acestor sau altor condiții și influențe Pentru a determina natura acestor condiții, pentru a explica aceste influențe și interacțiuni, de-a lungul secolelor s-a dezvoltat un sistem vast și divers de științe Unii dintre ei au ca scop ultim studiul constituţiei acelor asociaţii sociale ale oamenilor care se numesc state; asa sunt stiintele statului Deși cercetările lor se extind asupra unui singur fel de uniuni sociale, sarcinile lor par totuși numeroase și variate, întrucât viața și însăși structura exterioară a acestor uniuni sociale remarcabile desfășoară în fața noastră o varietate infinită de fenomene, interacțiuni, influențe care se intersectează ale separate și independente Factori În eseul propus, se dorește să facă doar câteva observații generale și comparații cu privire la interacțiunea care se găsește între cei doi Factori ai vieții sociabile a oamenilor - Factorul de stat, care își găsește întruchiparea în organizarea juridică a societății, și Factorul social, ca o combinație a tuturor celorlalte fenomene și condiții viața publică Desigur o dată Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA SI STATUL Se pare că o elucidare cuprinzătoare și necondiționat exactă a acestei întrebări necesită eforturi enorme ale multor științe și, în cele din urmă, cu greu va fi realizată Cele mai importante și remarcabile fenomene din această regiune pot fi constatate fără mare dificultate În primul rând, să observăm că viața de stat a societății este un fenomen universal; nu cunoaștem deloc astfel de societăți care să stea în afara organizării politice, adică ai căror membri nu ar fi supuși unei autorități supreme, într-un fel sau altul, organizate Starea primitivă, despre care scriitorii antici au vorbit atât de mult, aparține în întregime domeniului Fanteziei lor, sau această stare este extra-socială, ceea ce este însă imposibil de imaginat, având în vedere faptul că familia este deja o societate și fiecare individ nu poate apărea în lumină în afara companiei de felul său Familia este astfel originală și naturală, adică creat direct de natură, o societate de oameni; Natura, însă, a dat acestei uniri, în măsura în care este de conceput în starea ei primitivă, în afara celei mai înalte organizări sociale, un caracter politic, adică natura unei astfel de comuniuni, ai cărei membri sunt supuși unei singure puteri, care în acest caz este o putere, ca să spunem așa, naturală, având temeiul în puterea creatoare a naturii însăși Din aceasta putem spune că nu numai viața sociabilă a oamenilor în sine, ci și caracterul ei politic, este o lege a naturii Societatea oamenilor este de neconceput fără organizarea puterii și găsim confirmarea caracterului natural al acestui fenomen în viața altor ființe inferioare; cu greu ar fi deosebit de improbabil să presupunem că universalitatea fenomenului luat în considerare merge mult mai departe decât viața oamenilor și a altor ființe vii de pe pământ, că se extinde asupra întregii naturi și a întregului univers în toată infinitatea ei de manifestări

Regularitatea fenomenelor observate de noi în natura din jurul nostru este, în Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY esență, altceva, ca urmare a influențelor și influențelor constante ale Factorilor de ordin superior asupra unei anumite game de fenomene de ordin subordonat Acest început de dominație și dependență pătrunde în mod evident în întregul univers Înțelegerea întregii diversități infinite în sistemul complicat de relații ale principiilor dominației și dependenței, chiar dacă numai în mediul și condițiile accesibile percepției minții și sentimentelor umane, depășește cu mult puterile slabe ale omului Fenomenele vieții sociale care ne înconjoară și ne captivează reprezintă ceva mult mai accesibil nouă Avem aici ocazia, fără prea mare dificultate, să constatăm prezența începutului de dominație și dependență, exprimat în exterior în organizarea juridică a societății și în subordonarea față de aceasta a tuturor persoanelor care alcătuiesc societatea și formează, în legătură cu această organizare juridică, un întreg stat Avem, în continuare, posibilitatea de a constata că organizarea juridică a societății și societatea însăși, subordonată acesteia, se află într-o stare de interacțiune; acestea deși organizarea juridică domină activ, ea însăși se supune societății în diverse moduri pasiv, involuntar, în virtutea ordinii naturale a lucrurilor Ne vom opri în primul rând asupra acelor modificări care apar în societate sub influența unei organizații juridice asupra acesteia, luând în acest caz organizația pentru un principiu de funcționare complet format A vorbi despre semnificația statului pentru societate nu înseamnă deloc, însă, a vorbi despre vreun scop superior al statului, pe care scriitorii politici din secolele trecute le plăcea să-l facă Determinând semnificația statului pentru societate, trebuie să ieșim din realitate, trebuie să indicăm direct ce a dobândit societatea grație unei organizații politice și în ce poziție ar fi oamenii dacă nu ar apela la serviciile acestei organizații Nu se poate spune că decizia Biblioteca "Runivers" SOCIETATE ȘI STAT aceste întrebări nu prezentau dificultăți Adevărat, cu toții trăim în condițiile unei organizații statale, avem ocazia să observăm viața altor popoare care se află și ele în stare de statalitate; chiar sub ochii noștri se desfășoară munca complicată a statului, se întreprind nenumărate și variate măsuri - toate acestea, așadar, ne oferă material bogat pentru a determina semnificația statului pentru societate Dacă este așa, atunci tot ceea ce se face cu ajutorul unei organizații de stat este departe de a avea o importanță egală și, în plus, Factorul politic în viața publică nu este singurul sau exclusiv Factorul care determină bunăstarea și îmbunătățirea al societatii Odată cu aceasta, alți Factori își exercită influența puternică, independenți prin natura lor de Factorul Politic Este suficient să subliniem influența condițiilor naturale și a religiei; în cele din urmă, structurile politice în sine nu stau în afara spațiului și timpului și ele înseIe sunt sub influența constantă a diverșilor Factori; între structurile politice și societățile în cadrul cărora acestea se dezvoltă, se dezvăluie un proces constant și extrem de complex de interacțiune în totalitatea tuturor manifestărilor sale Toate acestea demonstrează că determinarea semnificației structurii statului pentru viața publică este departe de a fi atât de simplă pe cât ar părea la prima vedere Statele sunt astfel de uniuni sociale care se caracterizează printr-o organizare independentă din punct de vedere juridic a puterii Independența juridică a puterii constă în faptul că puterea nu este subordonată forțat unor norme juridice care au o sursă nu în sine; normele sau poruncile emanate de la ea nu vor fi legale pentru ea, întrucât nu se poate forța să se supună; toate actele de

autoconstrângere au un caracter moral, dar nu legal De aici vyts- Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY Aceasta este o prevedere foarte importantă, deși nu corect înțeleasă de toată lumea, conform căreia structura de stat din întemeierea sa nu are și nu poate avea nicio normă juridică Dacă se vorbește despre natura juridică a statului, atunci aceasta ar trebui înțeleasă nu în sensul naturii juridice a structurii statului, ci în sensul naturii legiuitoare a acestei structuri; statul nu este rezultatul legii sau supunerea unor comenzi legale, ci comenzile legale sunt rezultatul organizării statale a societății Puterea statului creează legea; numai că dă, chiar și în rândul oamenilor, vederilor sau obiceiurilor dezvoltate o semnificație juridică Dreptul stabilit de puterea de stat este un drept obiectiv sau pozitiv; reglementează relațiile sociale, protejează interesele, le echilibrează și le liniștește în caz de conflict, creează, într-un cuvânt, ceea ce se poate numi statul de drept În crearea și menținerea unei astfel de legi și ordine rezidă, s-ar putea spune, semnificația cea mai remarcabilă a structurii statului pentru societate, întrucât legea și ordinea sunt o condiție pentru orice cultură socială; în afara statului de drept, adică în afara reglementării fenomenelor sociale de către puterea de stat cu ajutorul legii, nu există și nu poate exista nicio cultură semnificativă; în afara acestei ordini, toți ceilalți Factori, oricare ar fi ei, rămân neputincioși să creeze orice tip perfect de comunitate umană Uneori cauze naturale sau alte cauze se dovedesc a fi mai puternice decât Factorul politic, îl domină, îl condiționează complet și îi paralizează rezultatele fructuoase: astfel, sunt cunoscute triburile umane, care trăiesc din timpuri imemoriale într-o stare de stare, deși viața primitivă , și fiind în întuneric nu măi /ѣe la cel mai jos nivel de cultură; aceasta include multe triburi americane și africane Aceasta înseamnă că factorul politic Biblioteca "Runivers" SOCIETATE ȘI STAT este doar unul dintre mulți, dar nu singurul factor în cultura societăților umane Trebuie să fiți de acord cu aceasta; dar structura statului nu este mai puțin absolut necesară pentru dezvoltarea și îmbunătățirea vieții umane; această dezvoltare poate să nu urmeze dacă un complex de alte condiții și motive este nefavorabil pentru aceasta; dar în toate celelalte condiții favorabile, îmbunătățirea vieții umane este imposibilă în afara structurii statale a societății; pe tot globul nu vom gasi o singura pensiune care, fara a avea o organizatie de stat, ar fi ajuns macar intr-un stadiu semnificativ al culturii Posibilitatea coexistenței multor interese cel puțin uneori opuse, reconcilierea lor sub ocrotirea legii, eliminarea pe această cale a luptei inevitabile în alte condiții, asigurarea, grație tuturor acestora, a posibilității de dezvoltare și îmbunătățire ulterioară al societăților umane - aici, repetăm, primul, inalienabil și extrem de prețios nnoe binele care este dat societății de o organizație statală În ce modalități și mijloace se realizează această semnificație legislativă a organizării statului, în ce sfere ale vieții publice este cea mai importantă - acest lucru nu poate fi afirmat și explicat în câteva cuvinte; este necesar să se studieze, comparativ istoric, activitatea statului, acele nenumărate măsuri care se întreprind zilnic de către autorități; trebuie să vedem cum toate acestea se reflectă în fundalul vieții sociale și apoi ne putem forma o idee despre semnificația acestei activități de creare a legii Toate acestea, însă, depășesc scopul acestui eseu Semnificația structurii politice, desigur, nu se limitează la caracterul ei creator de drepturi Se extinde mult mai departe, surprinzând viața morală, intelectuală și economică a societății Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY Cea mai

generală, remarcabilă și atotcuprinzătoare trăsătură a organizării politice a societății este principiul ei coercitiv, creator de legi Implementarea acestuia din urmă în viața reală presupune înrădăcinarea treptată în conștiința societății însăși a ideii de imuabilitate a autorității unei organizații juridice Încălcarea sau nerespectarea decretelor acestei organizații are întotdeauna drept consecință unele sau alte dezavantaje pentru persoanele vinovate, care privesc nu de puține ori cele mai importante și dragi interese ale persoanei umane Pe de altă parte, rezultatul activității coercitive este protecția și salvgardarea unor interese și beneficii la fel de esențiale, care, în absența organizării și a activității sale coercitive, ar putea fi ușor încălcate Cazurile repetate de observare a fenomenelor menționate doar produc o influență educațională asupra societății, contribuie la dezvoltarea treptată a ideii de imuabilitate a autorității de stat Continuitatea constrângerii mentale afectează conștiința și creează în ea un impuls natural către post să se încadreze în concordanță cu cerințele organizării politice, să recunoască, așadar, această organizare ca un atribut permanent și irezistibil al vieții publice Ca urmare, se dezvăluie dezvoltarea unui sentiment aparte, așa-numitul simț al legalității, constând în respectul reciproc pentru drepturile și interesele individuale ale membrilor societății și într-o dorință constantă de a nu fi în contradicție cu normele legale Acest sentiment, după ce a atins o dezvoltare suficientă într-o persoană, începe să existe în ea în mod independent, adică devine o proprietate inseparabilă a firii sale, în afara oricăror influențe și influențe asupra sa Dar din moment ce, totuși, viața mentală a oamenilor se află sub influența nu numai a unui Factor politic, ci și a multor alții, sentimentul de legalitate nu se dezvoltă în oameni în aceeași măsură Având în vedere acest fapt, suntem cu toții Biblioteca "Runivers" SOCIETATE ȘI STAT dar afirmăm că sentimentul de legalitate se dezvoltă tocmai în modul de mai sus, adică, sub influența Factorului politic, întrucât în afara acestei influențe nu se poate dezvolta, pur și simplu pentru că însuși conceptul de drept este de neconceput în afara ordinii politice Dacă legea, ca regulă obligatorie, a cărei executare se cere sub pedeapsa constrângerii, este de obicei numită drept obiectiv, atunci sentimentul de legalitate, strict vorbind, nu este un concept juridic; ca sentiment, exprimă o anumită stare psihică și, în ceea ce privește conținutul ei, ar trebui clasificată drept momente morale din viața psihică a unei persoane Pot exista aceste sau acele hotărâri ca drept obiectiv, pot exista drepturi și obligații subiective corespunzătoare, dar alături de toate acestea, indivizii pot fi sau nu înclinați să respecte aceste hotărâri și să-și ajusteze viața la cerințele obiectivului și ale fiecăruia drepturi subiective Această atitudine individuală față de drept în momentul ei pozitiv sau negativ este sentimentul de legalitate, este, așadar, ceva independent și diferit de drept, care este un moment specific, deși se dezvoltă sub influența Factorului politic, moment al viata psihica a individului De aici, în continuare, se relevă semnificația enormă pe care ordinea juridică o are pentru morală și individ, întreaga societate O singura data- simțul dezvoltat al legalității nu are limite tocmai limitate, se regăsește într-o multitudine de relații nenumărate și, în plus, nu numai cele care, ca să spunem așa, sunt înregistrate de legea obiectivă, ci și multe altele care depășesc limitele de reglementare legislativă Simțul cultivat al legalității este o dorință independentă a individului de a respecta și recunoaște drepturile, libertatea și toate beneficiile celorlalți Se dezvoltă, după cum s-a spus, sub

influența politicii Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY Factori și dacă alți Factori, precum religia, educația etc , își dezvăluie influența asupra vitezei de dezvoltare a acestui sentiment, atunci însăși apariția lui este complet de neconceput în afara organizării politice a societății Desigur, această întrebare este strâns legată de întrebarea dacă legea este posibilă în afara statului; dacă da, atunci poate în afara lui există și un simț al legalității sau al legii Răspunsul la această întrebare este determinat în întregime de însuși conceptul de drept Generații întregi de avocați instruiți au lucrat și lucrează pentru a stabili acest concept Cea mai comună și dominantă concepție este aceea conform căreia legea este o regulă sau o cerință, o normă stabilită de puterea de stat; acest drept este obiectiv; libertatea fiecărui individ de a-și dezvălui activitatea în limitele și în conformitate cu legea obiectivă este un drept subiectiv Legea obiectivă, având izvor în puterea de stat, este obligatorie și obligatorie; orice drept subiectiv, în baza obiectivului, își găsește protecția în acesta din urmă, apoi în organizarea statului însăși O astfel de înțelegere a dreptului face posibilă deosebirea acestuia de morală Dacă filozofii, moraliştii şi oamenii de stat au făcut de multă vreme o distincţie strictă între morală şi drept, atunci, desigur, au o bază pentru aceasta, care, totuşi, nu constă în esenţa ambelor, ci doar în metodele lor implementare Prin denumirea de moralitate înțelegem acele sentimente și vederi care au fost alimentate în personalitate în raport cu alte ființe vii, care, nici în manifestarea lor exterioară, nu sunt recunoscute de puterea de stat ca fiind supuse activității sale coercitive; legea este normele puterii de stat, a cărei executare este necesară sub amenințarea acestor sau a altor consecințe nefavorabile Așa este modernul - în esență, după cum vedem, doar formalul - delimitarea dreptului și a moralității Din punct de vedere al conținutului, nu există nimic între unul sau altul Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA SI STATUL care diferență poate să nu fie; multe acte interzise de codurile legislative sub sancțiunea pedepsei penale sunt, de obicei, contrare cerințelor sentimentului moral, i e acelea de la care majoritatea oamenilor din statele de cultură modernă se abțin de obicei și s-ar abține chiar și într-un astfel de caz când nu ar fi amenințați cu nicio pedeapsă pentru săvârșirea lor: cum ar fi, de exemplu, omor, tâlhărie, furt etc menționăm aici despre oameni de tipul statului modern, ca și despre cei la care simțul legalității a atins cote maxime, deși departe de stadiul final de dezvoltare Fără să intrăm în vreo cercetare asupra diferențelor mai detaliate și mai subtile dintre drept și morală, am vrut să acordăm atenție doar faptului că sentimentele și opiniile morale, cel puțin o anumită categorie, se dezvoltă în indivizi și societăți întregi sub influența politicii Factor; nu se poate spune, desigur, că în acest caz influența altor Factori, de exemplu, religia, educația etc , a fost eliminată, în viața publică influența Factorilor individuali nu poate fi izolată; spunem, totuși, că sentimentul specific moral, pe care îl numim sentimentul legalității, este complet de neconceput în afara ordinii juridice, că se dezvoltă tocmai sub influența directă a organizării juridice și că religia, educația etc Factori, fără a-i afecta apariția, contribuie doar la dezvoltarea sa mai rapidă De asemenea, este clar că apogeul dezvoltării acestui sentiment este în relație directă cu gradul de perfecțiune în însăși organizarea juridică a societății În statele care se află în stadiul primitiv al culturii politice, ar trebui să căutăm în zadar un simț foarte dezvoltat al legalității Există totuși o concepție conform căreia legea este posibilă și în afara statului;

acesta, desigur, nu va fi dreptul care era acum Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY vorbire Legea se numește orice fel de acord al oamenilor, care stă la baza activității lor; acestea sunt fie acorduri exprimate în mod explicit și public, așa-numitele tratate, fie recunoscute tacit, așa sunt obiceiurile Totuși, dacă nu există o sancțiune de stat pentru toate acestea, atunci aderarea la tratate și obiceiuri este condiționată doar de stimulente morale, este obligatorie și obligatorie doar din punct de vedere moral Îndeplinirea unor astfel de obligații nu își poate găsi siguranța în nicio amenințare punitivă, deoarece dacă o astfel de amenințare este pronunțată de una dintre părțile convenite, atunci acordul nu va fi liber, iar relația dintre părți va fi o relație de la puternic la slab , unde se poate vorbi doar de așa-numita lege Faustrecht - prima lege Dacă amenințarea punitivă este stabilită și de comun acord, atunci cu siguranță vom avea de-a face cu relații cu caracter moral, întrucât nu se poate amenința legal Dacă, în cele din urmă, se stabilește un acord într-o uniune socială întreagă, în care o amenințare punitivă la adresa fiecărui membru individual al uniunii își găsește siguranța în unanimitatea tuturor celorlalți sau a unei majorități care este capabilă să execute amenințarea, atunci va trebui să avem de-a face cu o organizație statală, deoarece în acest caz va fi pe fața tuturor elementelor statale În același timp, desigur, este de la sine înțeles că puterea organizată a uniunii sociale care apare aici nu mai este ea însăși supusă restricțiilor legale, adică este tocmai puterea supremă, întrucât altfel nu ar exista siguranța reală că amenințarea punitivă exprimată de organul acestei puteri își va găsi implementarea efectivă Nu vom intra într-o analiză mai detaliată a acestei întrebări; am atins-o doar în trecere pentru a explica că atât dreptul, cât și simțul legalității se dezvoltă numai odată cu organizarea statală a societății; Biblioteca "Runivers" SOCIETATE ȘI STAT LA acolo unde nu există stat și lege, nu poate exista un sentiment de legalitate Dacă organizația juridică este capabilă să contribuie la dezvoltarea în personalitate a unui sentiment de legalitate, ca sentiment moral specific, atunci în alte domenii ale vieții morale a individului se dovedește a fi neputincioasă, deși în viața reală dezvăluie adesea o înclinaţie de a influenţa aceste zone Acestea includ sentimentul religios, dragostea dintre părinți și copii, dragostea sexuală etc În toate aceste privințe, statul cu toată organizarea sa nu are mijloace de a influența viața psihică a individului Poate reglementa relația dintre părinți și copii, poate contribui la dezvoltarea în această Societate specială a unui simț al legitimității, dar nu poate influența chiar sentimentul iubirii, care este supus Factorului său puternic special care se cuibărește în natura umană însăși Poate reglementa relația dintre soți, poate contribui și aici la dezvoltarea aceluiași simț al legitimității, dar nu poate contribui la dezvoltarea iubirii soțului față de soție și invers În ceea ce privește sentimentul religios, acesta se află în afara sferei de influență a statului Credința într-o ființă superioară nu este crearea vieții juridice a societății; își are sursa primară în proprietățile vieții mentale a individului; prin urmare, poate fi în egală măsură inerentă atât persoanei sălbatice, cât și persoanei cultivate, este de conceput în stat și în afara statului Statul reglementează și reglementează cultul extern, adică de fapt, ceea ce nu este inclus în domeniul convingerilor religioase interne ale individului Într-adevăr, în statele teocratice, religia stă la baza întregului sistem politic; conducătorii și legiuitorii sunt, după popor, mijlocitori între ei și Dumnezeu; legile nu sunt voința conducătorilor, ci dictatele unei

zeități; conducătorii sunt doar aleșii și unșii lui Dumnezeu, prorocind cea mai înaltă voință divină Așa cum Întrebări de filosofie, carte δ , Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY sentimentul religios este de obicei foarte puternic și independent, capabil să subjugă alte sentimente, apoi în mâinile puterii teocratice servește ca mijloc de influențare a societății Numeroase dovezi în acest sens le găsim atât în istoria poporului evreu, cât și în istoria altor state teocratice Organizarea statală a societății are o influență puternică asupra vieții intelectuale a individului și a întregii societăți În afara organizării juridice, nivelul vieții psihice a individului, evident, nu putea atinge înălțimea la care ajunge în prezent, ținând cont în special de latura intensivă a dezvoltării intelectuale și a dobândirii cunoștințelor Acea mână relativ mică de oameni chemați să îndeplinească, parcă, o funcție specială a gândirii, să cunoască natura și legile lumii, nu ar fi deloc posibilă în afara organizării statale a societății Desigur, gradul acestei influențe depinde în întregime de structura politică în sine; în primele etape ale vieții politice, o astfel de influență poate să nu fie prezentă deloc sau să fie puțin vizibilă În statele teocratice, știința este în mâinile preoților și se contopește cu religia; reprezentanții ei și cea mai înaltă dezvoltare intelectuală pentru această epocă sunt înșiși conducătorii și legiuitorii; mijloacele de cunoaștere a naturii și a întregii contemplații asupra lumii poartă un caracter teologic În absența metodelor științifice, nu există știință în adevăratul sens al cuvântului Dar din moment ce organizarea juridică nu este în general singurul Factor posibil în viața mentală a unui individ, atunci, sub influența combinată a altor Factori, forțele intelectuale ale individului se dezvoltă și, mai devreme sau mai târziu, Formele teocratice de organizare juridică lasă loc altora Odată cu dezvoltarea formelor superioare de organizare socială, viața intelectuală a individului și, în special, știința devin Biblioteca "Runivers" SOCIETATE ȘI STAT conditii mult mai favorabile Reprezentanții muncii intelectuale sunt furnizați cu astfel de mijloace, încep să folosească un astfel de set de condiții favorabile pe care ei, ca indivizi, nu ar fi avut niciodată ocazia să le folosească dacă o organizație juridică nu le-ar fi venit în ajutor Viața modernă a popoarelor civilizate ne oferă din nou numeroase dovezi în acest sens Aceasta se referă la știință, dobândirea de cunoștințe și dezvoltarea superioară; cu greu este totuşi posibil să negem influenţa benefică a puterii politice asupra nivelului general de educaţie din societate Doar aici gradul unei asemenea influențe este din nou în relație directă cu gradul de dezvoltare a organizației juridice în sine Desigur, o asemenea atitudine există, s-ar putea spune, în toate sursele de influență a statului, cu cele mai nesemnificative excepții, care includ, de exemplu, religia, unele categorii de sentimente morale; totuși aici, în sfera de influență a organizării juridice asupra învățământului public, dependența intensității acestei influențe într-o direcție pozitivă de perfecțiunea Formelor juridice în special atrage atenția asupra ei Cu cât organizarea statului este mai perfectă, cu atât influența pozitivă a acestei organizații asupra vieții psihice a societății este dezvăluită și invers Această împrejurare se explică, desigur, prin existența celei mai apropiate și directe interacțiuni între Factorii politici și intelectuali ai vieții sociale Deși viața economică sau economică a societății se dezvoltă, așa cum învață economia politică, după propriile legi, ea nu ocolește nici pe departe o influență foarte semnificativă asupra ei din partea organizării juridice a societății În

primul rând, să observăm că dezvoltarea vieții economice în afara organizării juridice a societății pare de neconceput Ca plantă, care se dezvoltă conform anumitor legi ale naturii, are nevoie de * Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY totuşi, chiar şi în întregul complex de condiţii favorabile unei asemenea dezvoltări, condiţii în afara cărora dezvoltarea devine imposibilă, la fel este şi viaţa economică a societăţii; ea este supusă în creşterea sa unor legi economice independente, care, totuşi, îşi arată puterea de reglementare numai în condiţiile organizării juridice a societăţii Nu degeaba însăși știința care studiază fenomenele vieții economice se numește economie politică, deși economiștii moderni nu recunosc un astfel de nume drept corect; ea poate fi totuşi admisibilă, întrucât, repetăm, forţa legilor economice se dezvăluie numai în limitele condiţiilor organizării juridice a societăţii Nu spunem că aceste legi, în esența și conținutul lor, depind de o astfel de organizare, ci că manifestarea acestor legi, forța lor manifestată extern în general și, în special, o asemenea combinație de condiții în care funcţionarea legile nu ar intra în conflict cu cerinţele progresului economic al întregii societăţi, toate acestea fiind posibile numai în limitele organizării juridice a societăţii În afara acestor limite, în afara protecției și reglementării statului, manifestarea legilor economice este de neconceput, cel puțin ca ceva regulat și permanent Ea cere libertatea relațiilor economice, dar nu acea libertate naturală, în care se dezvăluie doar dominația celor puternici, ci libertatea unei organizații de stat normalizate și protejate Într-o stare de libertate naturală, relațiile economice pot fi complet influențate de Factori care nu au caracter economic, iar legile economice pot să nu găsească condiții pentru exprimarea lor externă Astfel, organizarea statului este o condiție necesară pentru manifestarea legilor vieții economice, și cu atât mai mult pentru manifestarea lor în așa fel încât să fie posibil progresul economic al întregii societăți Deja acesta Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA SI STATUL suficient pentru a recunoaşte influenţa organizării juridice a societăţii asupra vieţii sale economice ca fiind foarte importantă şi semnificativă Această influență se relevă, așadar, deja în faptul că o astfel de organizație creează și asigură ordinea juridică necesară dezvoltării vieții economice Ceea ce s-a spus până acum, însă, aparține categoriei, ca să spunem așa, a influenței pasive a statului asupra vieții economice Dar, ajungând la o anumită dezvoltare, statul începe să influențeze în acest sens și activ Istoria politicii economice naționale, în măsura în care privește cel puțin statele Europei, ne lasă clar natura acestei influențe, cauzele ei temporale, modificările ei succesive Istoria acestei activități active conturează în sfârșit în relief în fața noastră caracterul reglator și, ca să spunem așa, pacificator al acestei activități, străduința treptată a organizației juridice pentru echilibrarea diferiților și adesea ostili Factori ai vieții economice Fiind un dușman al libertății naturale, organizarea juridică urmărește să paralizeze acele fenomene economice care apar ca urmare a acestei libertăți, întrucât aceasta din urmă se păstrează și în viața de stat a societății Creșterea libertății naturale la libertatea socială este, să remarcăm apropo, una dintre marile legi, adică, stabilite de natura însăși, scopurile statului organizatii Viața omenirii civilizate ne dovedește, însă, că realizarea acestui scop etic necesită milenii întregi și că nici un stat din lume nu se poate și nu se poate lăuda cu realizarea lui; putem afirma cu acurateţe doar aspiraţiile intensificate ale organizaţiei de stat în această direcţie şi începuturi sau semne foarte slabe în realizarea

acestui scop Acest lucru nu poate părea ciudat acolo unde este vorba de antrenament Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY decât tipul moral perfect al personalităţii umane şi al societăţii umane Atâta vreme cât nu este cazul, organizarea juridică se străduiește, după cum s-a spus, să reglementeze prin forță fenomenele vieții economice a societății, adică cu ajutorul legislației și administrației, echilibrând lupta firească a forțelor și Factorilor economici Succesul acestei activități depinde în mare măsură, în primul rând, de structura reală a relațiilor economice și, în al doilea rând, de perfecțiunea organizării juridice a societății Dar chiar și în acest domeniu rezultatele obținute de această organizație sunt comparativ foarte nesemnificative Dacă unele fenomene economice, și chiar de importanță capitală, cum ar fi, de exemplu, toată proprietatea asupra pământului, se formează sub influența directă și influența energetică a statului, atunci, totuși, majoritatea fenomenelor economice își păstrează independența, iar structura a fenomenelor economice în ansamblul său se dezvoltă independent și, în consecință, în mod eficient, supunând celor mai puternici factori economici Astfel, de exemplu, caracterul industrial al sistemului economic modern din majoritatea statelor europene este determinat de motive pur economice Organizația de stat nu a putut împiedica formarea unui astfel de sistem economic După ce a instituit statul de drept în general, recunoscând în special și, mai mult, din timpuri imemoriale, instituția dreptului de proprietate, organizația juridică a legalizat sistemul industrial cu mult înainte de momentul în care i-au fost relevate în mod clar consecințele nefavorabile ale acestui sistem Același lucru trebuie spus despre multe alte fenomene economice Codurile legislative moderne sunt pline de o mulțime de decrete extrem de utile și benefice, realizate în viața reală și îmbunătățind starea clasei muncitoare; dar toate acestea active Biblioteca "Runivers" SOCIETATE ȘI STAT vitalitatea statului palidează în faţa exigenţelor inexorabile ale factorilor economici consacraţi Statul este incapabil, la propria discreție, să creeze cutare sau cutare tip de economie națională; de altfel, fenomenele economice au depăşit de mult graniţele politice, luând un caracter internaţional Însăși organizația statului este nevoită să ia în considerare aceste fenomene, supunându-se influenței lor puternice Slăbiciunea factorului politic contemporan în comparație cu puterea factorului economic nu stă în contradicție cu poziția pe care am exprimat-o că progresul vieții economice este posibil numai în condițiile organizării politice a societății Atât sistemul politic, cât și cel economic al vieții moderne nu reprezintă punctele finale în dezvoltarea ambelor; acestea sunt doar etape temporare în procesul nemăsurat de lung de dezvoltare a vieţii sociabile a oamenilor Istoria și viața modernă a statelor ne oferă dovezi clare că și relațiile sociale sunt întotdeauna mai mult sau mai puțin puternic afectate de factorul juridic Prin denumirea de relații sociale înțelegem aici relații de influență și dependență atât între indivizi, cât și între întregi asociații sociale care fac parte din stat Dacă aceste relaţii de influenţă şi dependenţă se datorează unor cauze de natură cea mai diversă, atunci organizarea juridică a societăţii este departe de ultimul loc între aceste cauze Ghidându-se de aceleași date din istoria și viața politică contemporană a societăților, se poate spune că opoziția dintre clasele sociale, influența unora și dependența altora, este mai slabă decât organizarea juridică perfectă și invers Stabilirea sau, dimpotrivă, distrugerea diferitelor tipuri de influență juridică și dependență juridică este deja o chestiune de organizare publică Sclavie și cetate Biblioteca

"Runivers" V V IVANOVSKY Această stare este esența instituțiilor juridice, dar distrugerea societății lor se datorează, dacă nu exclusiv, în foarte mare măsură, propriei lor organizări juridice Acelaşi lucru trebuie spus despre diferitele privilegii de clasă Dependența juridică a unor persoane sau a unor clase sociale întregi de altele este cea mai puternică dependență, întrucât este sancționată și ocrotită de ordinea juridică a statului; își lasă amprenta profundă asupra tuturor aspectelor vieții - moral, religios, mental și economic Netezirea și echilibrarea raporturilor juridice de dominație și dependență de către o organizație juridică are loc de obicei treptat, pe o perioadă lungă de timp, prin mijloace legislative și administrative pașnice Astfel, influența directă a unei organizații juridice asupra acelei categorii de relații sociale, care constă în influența și dependența juridică, este dincolo de orice îndoială, întrucât astfel de relații în afara unei organizații politice sunt chiar de neconceput Oamenii din stat se bucură de influență legală unul asupra celuilalt doar pentru că o astfel de influență este sancționată și protejată de o organizație juridică Relațiile de dominație și dependență sunt determinate, așa cum s-a spus, de alți Factori, astfel încât organizarea juridică, influențând acești Factori, își poate releva și indirect influența asupra relațiilor sociale Acești Factori includ, desigur, viața intelectuală, morală și economică a societății Întrucât statul influențează fiecare dintre acești Factori și toți împreună, este necesar să recunoaștem gradul influenței sale asupra relațiilor de dominație și dependență Prin reglementarea relațiilor economice dintre lucrători și angajatori, organizarea juridică slăbește astfel dependența economică a lucrătorilor de angajatori; creând condiţii Biblioteca "Runivers" SOCIETATE ȘI STAT dezvoltarea intelectuală, de exemplu, prin cea mai mare extindere a rețelei diferitelor instituții de învățământ, sau prin promovarea cadrului rațional al tipografiei, organizarea juridică slăbește astfel acele forme de dependență, care se explică prin repartizarea insuficientă sau insuficient egală în societăţi ƅ cunoaştere şi dezvoltare intelectuală Influențând ascensiunea forțelor morale ale societății, contribuind cel puțin la dezvoltarea simțului legalității, statul slăbește toate acele forme de dependență, unde sursa sa este dezvoltarea insuficientă a simțului moral Succesul în atingerea tuturor acestor obiective este în întregime determinat de gradul de dezvoltare al Formelor juridice ale societății înseși Idealul, adevărat, de neatins, dar cel spre care tinde societatea, urmând legea dezvoltării, este o asemenea stare a vieții sociale în care relațiile de influență și dependență sunt cu desăvârșire absente, în care toți au aceeași putere de putere Cel mai înalt grad de bunăstare socială constă în stabilirea libertății publice complete; aceasta este și garanția celei mai înalte fericiri individuale Dar, întrucât, repetăm, acest ideal este de neatins, datorită, printre altele, naturii inegale a forțelor puse în fiecare individ de natură, realizarea celei mai înalte Forme posibile de relații sociale este de conceput doar în condițiile organizarea juridică a societății, ca atare organizație care este singura capabilă, până la o oarecare măsură, să echilibreze diferența dintre forțele și influențele individuale și sociale II Până acum am vorbit despre impactul organizării sale juridice asupra societății; ea, după cum am văzut, îmbrățișează societatea în multe feluri diferite în cele mai diverse manifestări ale vieții sale; organizarea juridică este conditio sine qua neintelectuală și economică Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY progresul societatii; ea, cel puțin în unele privințe,

contribuie și la perfecțiunea morală a individului; astfel, de exemplu, este influența sa asupra dezvoltării unui simț al legalității Organizația juridică este cea mai puternică dintre toate organizațiile publice; influența, rezoluțiile, măsurile sale sunt categorice și coercitive; impactul ei se simte la fiecare pas Dar dacă rolul său în istoria culturii * sociale în general se dovedește a fi fără îndoială benefic, atunci nici acest rol și activitate general benefică a unei organizații juridice nu este întotdeauna ceva absolut benefic sau favorabil persoanei umane; dependența constantă, neîncetată a individului de o organizație externă, chiar dacă numai în beneficiul și beneficiul individului însuși, este totuși dependență, subordonare și, prin urmare, o restrângere a libertății individuale și, ca atare, este ceva dezavantajos pentru om personalitate Sentimentul de dependenţă nu este distrus conştiinţa binecuvântărilor primite de la o organizaţie publică; nu poate fi distrus deloc; dar este slăbit în mare măsură de conștiința posibilității, și mai ales a existenței, a unei astfel de organizații în care persoana este parte sau unul din multele elemente, în care, în consecință, legăturile și restricțiile impuse urmează să într-o anumită măsură autolimitarea persoanei, ceva, astfel, nu mai este atât de dureros Și într-adevăr, organizarea socială nu este o forță elementară; nici nu stă în afara condițiilor de spațiu și timp; ea însăși este supusă a numeroase influențe din partea societății însăși; stăpânind asupra lui, ea nu este de conceput în afara lui; provenind inițial în Forme aspre, lipsite de artă, se dezvoltă și se regenerează de-a lungul secolelor, absorbind forțele spirituale ale societății însăși Aceasta este întreaga soluție a întrebării; aici și numai aici este libertatea individuală a individului și dependența sa de operațiunile juridice Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA SI STATUL coborârile societății își găsesc relativă împăcare Influența societății asupra organizării sale juridice este același fenomen istoric mondial ca și existența organizației în sine Dezvăluirea acestei influențe ne oferă posibilitatea de a înțelege adevărata natură a comunicării politice Un studiu unilateral al diferitelor modalități și mijloace de influențare a unei organizații juridice asupra societății oferă o caracterizare foarte incompletă și capabilă să stârnească cele mai semnificative neînțelegeri a vieții de stat a societății Până acum avem în vedere doar aceste influențe; ei, în ciuda toată bunăvoința lor, ni se par a fi ceva extern, o forță străină care limitează independența și libertatea persoanei umane Doar o dezvăluire îmbucurătoare a influenței societății asupra organizării sale juridice ne poate descuraja de acest lucru și, în același timp, ne poate oferi o imagine clară a acelei relații grandioase și influențe reciproce în care se află societatea și organizarea sa juridică Elucidarea influenței societății asupra organizării sale juridice este, în esență, una dintre sarcinile cele mai importante ale științelor statului, deoarece rezolvarea acestei sarcini, în același timp, ne lămurește legile dezvoltării și îmbunătățirii acelor forme a vieții sociabile a oamenilor, pe care le numim state Într-o scurtă schiță este posibil, desigur, doar într-o oarecare măsură să se sublinieze cele mai importante puncte ale acestei influențe Diversitatea formelor politice, care se dezvăluie în timp, adică ceea ce observăm în momente istorice diferite, în aproximativ aceleași regiuni teritoriale, adică, prin urmare, în aceleași condiții naturale, nu poate fi explicat prin altceva decât prin diferitele stări ale societății însăși Acesta din urmă se caracterizează prin proprietăți fizice, spirituale și economice; toate sunt în proces de dezvoltare continuă, reflectând Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY

lucram si la organizarea juridica a firmei Proprietățile fizice, luate de la sine, au însă influență doar în mod indirect, provocând forțe spirituale Astfel, observăm că rasele negre și galbene prezintă mai puțin succes în viața politică decât rasa albă pentru a afla în ce măsură îmbunătățirea tipului fizic al unei persoane are impact asupra îmbunătățirii formelor politice, aceasta este o întrebare , în starea actuală a științelor naturale și sociale, deloc susceptibile de soluționare Influența proprietăților spirituale ale societății este mai accesibilă observației și, în special, credințele religioase și gradul de dezvoltare intelectuală ne permit să stabilim o legătură cauzală mai strânsă între ele și formele politice decât se poate spune despre proprietățile morale ale societății Mai sus, am dezvoltat ideea că organizarea juridică a societății este aproape neputincioasă să influențeze sentimentul religios, dar, dimpotrivă, ea însăși poate fi sub influența puternică a concepțiilor religioase ale societății Un exemplu al acestei ordini de lucruri este teocrația Dar pentru ca teocrația să fie posibilă, este necesar ca întreaga viziune asupra societății să fie teologică, ca religia să cuprindă întreaga viață a unei persoane, fără a lăsa loc influenței altor Factori și servind astfel ca unică sursă de cunoaștere a lumea înconjurătoare Toate trăsăturile caracteristice ale teocrației, ca formă politică independentă, decurg dintr-o singură sursă - un sentiment religios foarte dezvoltat al societății Atâta timp cât religia rămâne viziunea dominantă asupra lumii, până atunci ea determină natura Formelor politice și activitățile puterii politice Pe măsură ce alți factori ai vieții sociale se dezvoltă, factorul religios în Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA SI STATUL în raport cu semnificația sa politică, se retrage în plan secund O influență mult mai mare asupra organizării juridice a societății o exercită Factorul dezvoltării sale intelectuale Explicată din motive psihologice, această împrejurare este confirmată de întreaga istorie a popoarelor cultivate Intelectul uman are proprietatea sau capacitatea de a cunoaşte lumea exterioară; această proprietate în sine respectă legea naturală a dezvoltării, adică gradul de capacitate de a cunoaște lumea exterioară nu rămâne întotdeauna același, ci se schimbă și crește din cauza diferitelor condiții favorabile Acumularea de cunoștințe, ca urmare a acestei facultăți, este în același timp una dintre cele mai favorabile cauze pentru dezvoltarea ulterioară și mai mare a acestei facultăți Astfel, intelectul uman se distinge în mare măsură prin puterea de auto-reproducere Relațiile sociale în general, și în special relațiile de influență și dependență dintre societate și organizarea ei juridică, ca ceva aflat în afara intelectului uman, fac parte din lumea exterioară pe care o cunoaște Această cunoaștere, odată cu dezvoltarea intelectului, se extinde calitativ și cantitativ, astfel încât, mai devreme sau mai târziu, se formează relații obiective, conștiente ale întregii societăți, sau cel puțin unei părți semnificative a acesteia, cu organizarea juridică a societății Acesta din urmă, la rândul său, continuând să fie o organizație superioară și independentă, trece printr-un proces de renaștere și îmbunătățire Natura relațiilor economice din societate are, de asemenea, un impact uriaș asupra organizării juridice Este clar pentru toată lumea că deținerea de bunuri materiale servește nu numai la satisfacerea nevoilor, ci este în același timp baza și condiția influenței și puterii Proprietate sau un set de obiecte ale lumii materiale aflate în posesia indivizilor Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY servește nu numai ca factor în viața economică, ci și în viața socială a societății în sensul strict al cuvântului, adică ■ determină relații și dependențe

sociale Întreaga lume a relațiilor economice din jurul nostru servește drept dovadă clară a acestei idei Cu cât este mai mare suma bunurilor economice de care dispun indivizii sau clase sociale întregi, cu atât influența și puterea acestora sunt mai mari Dacă acesta este deloc cazul, nu există niciun motiv să fie altfel în materia organizării juridice a societăţii Clasele care sunt cele mai dotate financiar au, de asemenea, cea mai mare oportunitate de a influența caracterul acestei organizații Mai mult, anumiți Factori economici manifestă o anumită influență asupra organizării juridice; schimbarea celor dintâi atrage de obicei o modificare corespunzătoare a naturii Formelor juridice Statele care se află în cele mai favorabile condiţii de dezvoltare şi ne oferă o imagine a tranziţiei ereditare a unei Forme juridice de societate în alta, servesc ca o confirmare a acestei idei; asa este majoritatea statelor europene În epoca primară a formării și existenței noilor state europene, viața economică a societăților era la început, când pământul și proprietatea asupra pământului erau factorul economic dominant Iar dominația juridică aparținea la acea vreme clasei marilor proprietari de pământ; asa este Evul Mediu cu feudalismul lor În locul dominației sistemului latifundiar, sistemul industrial s-a dezvoltat treptat, iar în funcție de amploarea modificărilor care au avut loc în această direcție în sistemul economic general, s-au constatat modificări corespunzătoare în sistemul statal Dacă aceste schimbări nu sunt întotdeauna direct evidente, atunci, desigur, pentru că influența Factorului economic a fost slăbită de influența altor Factori în viața socială Deja instaurarea unei monarhii absolute nu a făcut, așa cum se știe, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA SI STATUL fără ajutorul moșiei urbane, adică reprezentanți ai industriei infectate Cu cât sistemul industrial s-a dezvoltat mai mult, cu atât influența acestui sistem s-a relevat în organizarea juridică Paralel cu aceasta, are loc o diminuare a importanței clasei proprietarilor de pământ, întrucât pământul și proprietatea, ca factor economic, s-au retras ca plan secundar Acest proces a decurs lent, astfel încât până în prezent proprietatea funciară poate fi considerată un factor economic independent, a cărui influență asupra organizării juridice poate fi întotdeauna constatată împreună cu factorul industrial, deși nu în aceeași măsură În cazul în care așa-numita proprietate terță, i e industrial populația urbană, a contribuit la instaurarea în Europa de Vest a autocrației politice și, împreună cu aceasta, a unui regim absolut, a fost și actorul principal în înlocuirea acestui regim de aici cu o nouă Formă politică - un stat constituțional Influenţa foarte puternică a Factorului economic se resimte în însăşi organizarea instituţiilor reprezentative moderne Camera superioară, de regulă generală, este formată din reprezentanți ai marilor moșii funciare, componența camerei inferioare este determinată, dacă nu întotdeauna, atunci în foarte multe cazuri, de începutul calificării economice Prezența în parlamente a reprezentanților clasei muncitoare indică deja un anumit progres în relațiile acesteia cu alți reprezentanți ai sistemului economic și că această clasă, ca reprezentant al unui factor de producție independent, devine treptat capabilă să influențeze organizarea juridică zarea Viața contemporană a națiunilor ne oferă cele mai convingătoare și ilustrative exemple ale faptului că o viață industrială foarte dezvoltată, cea mai mare încordare a activității economice, de obicei, și în marea majoritate a cazurilor, corespunde și celui mai înalt nivel de jurisprudență Biblioteca "Runivers" V V IVANOVSKY organizare dicală Dimpotrivă, statele cu o viață economică slab dezvoltată sunt în același timp exemple de forme juridice sociale

comparativ inferioare · Ceea ce s-a spus confirmă astfel pe deplin dependența organizării juridice a societății de starea vieții sale spirituale și materiale și, în același timp, ne convinge de existența unui proces grandios de relații reciproce și influențe reciproce între societate și juridicul ei organizare Influențele acestei organizații, impregnate de principiul unității, par a fi în mare măsură concrete, ușor de constatat și observabil, indiferent în ce domeniu se găsesc - moral, juridic, intelectual sau economic; nu acelaşi lucru se poate spune despre influenţa reciprocă a societăţii asupra organizării sale juridice Societatea, ca atare, se caracterizează nu prin începutul unităţii, ci, dimpotrivă, prin începutul "diversităţii; între factorii individuali ai vieţii sociale este foarte greu de găsit un singur început care să-i unească; fiecare dintre ei are propria sa influență independentă asupra organizării juridice, dar din moment ce influența lor simultan și, ca să spunem așa, în paralel, atunci se obține un sistem foarte complex și complicat de influențe care se intersectează și uneori se anulează reciproc Este foarte greu de urmărit cu acuratețe efectul acestui sistem confuz de forțe asupra unei organizări juridice Luând în considerare influența fiecărui factor individual în starea sa izolata, așa cum am procedat în termeni generali, dovedește dependența directă a organizării juridice față de ele, și întrucât aceasta din urmă dezvăluie continuu, deși nu întotdeauna și nu peste tot la fel, progresul, este evident că forțele sociale care acționează asupra lui și, în același timp, se influențează reciproc rezultatul comun, nu sunt paralizate și nu se distrug unele pe altele și, în consecință, în întreg Biblioteca "Runivers" SOCIETATE ȘI STAT totalitatea lor, și cu toată complexitatea relațiilor, au o influență puternică și benefică asupra organizării juridice a societății La urma urmei, interacțiunea dintre o societate și organizarea ei juridică pare a fi un Fapt incontestabil și, prin urmare, nu va fi greșit dacă spunem că organizarea juridică servește ca un indicator destul de sigur al întregii culturi sociale, dezvoltându-se cu o necesitate necondiționată pe măsură ce acestea din urmă se dezvoltă V V Ivanovski " Întrebări de filosofie, carte b Biblioteca "Runivers" Doctrina Logosului în filosofia antică în legătură cu dezvoltarea idealismului I Filosofia înaintea lui Socrate Conceptul de Logos are o istorie lungă nu numai în filosofia greacă, ci și în limba greacă însăși Λόγος, cuvânt, vine de la λέγειν - a vorbi; logos înseamnă un cuvânt sau un discurs, ceea ce se spune, ceea ce se spune, iar acest termen poate desemna atât forma, cât și conținutul vorbirii, semnificația acestuia sau legătura părților individuale (un cuvânt separat este ^ήμα - spune); mai târziu semnifică însuși gândul exprimat în vorbire În epopee, termenul λόγος apare extrem de rar (la Homer doar de trei ori), și este înlocuit în același sens de termenii μύθος (mit) sau έπος (epic); în acele câteva cazuri în care λόγος (sau, mai precis, λόγοι - cuvinte la plural, h), apare cuvinte măgulitoare, false, goale, "cuvinte de înșelăciune" sunt de obicei înțelese - spre deosebire de discursurile sau poveștile adevărate, adevărate - "mituri" sau "epam" " *) Dar, încetul cu încetul, această atitudine se schimbă radical: "logos" are prioritate față de "mit" sau "epos" Mitul se transformă dintr-un "poves" într-un "basm" sau "basm" și se opune cuvântului adevărat - logos**); "epos" în a lui *) Motivul în ed числѣ у Гесіода только одинъ разъ и притомъ вы несомнѣнной интерполяции ("Дѣла и дюб") V) La plural ч vedea ib V и false t' amilius te motive, de asemenea Theog și (fals și motive de ar psilogia te) *) Cp Plat Prot c? D; Tim c? , E; Gorg A; Fedon B niște mituri, dar niște motive Biblioteca Runivers УЧЕНИЕ О ЛОГОСѢ ВЪ ДРЕВНЕЙ

ФИЛОСОФИИ rândul s-a transformat într-o conversație, o vorbă, o vorbă, în acele cuvinte în care vorbirea este îmbrăcată, când pentru înfrumusețarea ei, când pentru a-și ascunde adevăratul sens *) Mitul poate avea și un sens rezonabil, dar necesită o explicație prin intermediul "cuvintelor Gândirea copiilor se amuză cu mituri ** ***)); în perioada de maturitate mentală, mitul se retrage cu totul în domeniul tradiției, poeziei sau ficțiunii Mitul, care a fost odată adevărat, se transformă într-un "discurs fals care imită adevărul" sau deja într-un complot poetic * * *), într-o fabulă (de exemplu, miturile lui Esop) Prima utilizare a cuvântului rămâne parțial printre tragediani, în poezie Logograful este, în primul rând, un prozator, în contrast cu poetul - "aeda": primii "logografi" greci sunt cei mai vechi istorici de la Cadmus și Hecateus din Milet până la Herodot, care au expus istoria în proză, spre deosebire de forma poetică a mitului poeţilor epici poezia mea a fost înlocuită cu gânduri sobre proză Schimbarea înțelesului termenului lous și aprecierea acestuia a fost astfel promovată de prozatorii greci, în primul rând de filozofi Dar nici în filosofie, sensul acestui termen nu a fost stabilit imediat și a fost supus unor fluctuații semnificative până la capăt În general, însă, în filozofie a avut loc un proces asemănător celui care a avut loc în limbaj Deja filosofia greacă timpurie a căpătat un caracter anti-mitologic, opunând mit și epopee "un cuvânt rezonabil despre natura lucrurilor: aici cuvântul sau logos înseamnă raționament XenoFan, unul dintre primii și cei mai energici adversari ai viziunii mitologice asupra lumii, se ridică împotriva lui Homer și Hesiod, împotriva politeismului popular, împotriva invențiilor mitologice (πλάσμα) Cuvântul, care conține "adevărul existent", recunoaște natura una, eternă și neschimbătoare a lucrurilor, *) Thukidid - X έ'πεσι κοσμηθέντες; cuvinte înșelătoare în Sofocle (Troyanki) τοιαϋδ' άμαρτάνοοσι έν λόγοις επη '*) Pati Rp II A cf Ag Met XI, Hist un VII ***) Mier Poetica lui Aristotel: "mitatea este începutul și, parcă, sufletul tragediei" Biblioteca "Runivers" KN O TRUBETSKOY o singură "esență" la baza tuturor - în loc de zei imaginari asemănători omului Astfel, cuvântul despre natură este opus ficțiunii Conținutul acestui "cuvânt" este universul, structura lumii, cauzele sale, legea ei Ea caută să înțeleagă universul în unitatea sa - în contrast cu pluralitatea vizibilă a fenomenelor Cele mai vechi sisteme pornesc de la recunoașterea unui element viu (de exemplu, aerul lui Anaximenes), care conține sursa substanței mentale și corporale, din care se explică atât interacțiunea lucrurilor, cât și originea lor - prin condensare și rarefacție , sau prin excreție Cuvântul despre această singură "esență" a tuturor lucrurilor, despre această singură ființă, contrazice nu numai ficțiunile mitice, ci contrazice apariția, percepția senzuală a fenomenelor în multitudinea lor schimbătoare " sau opus fenomenului, sau identificat cu legea internă a ființei, așa cum o găsim, pe de o parte, în școala eleană a lui Parmenide și Zenon și, pe de altă parte, la Heraclit Conform învățăturilor gânditorilor eleatici, doar un cuvânt sau un gând de încredere (πιστός λόγος ήδέ νόημα) despre o singură ființă este adevărat; ființa, ca atare, este egală cu sine (ființă = ființă); este etern, neschimbător, unul în conceptul său: tot ceea ce nu este această ființă unică, adică toată multitudinea de fenomene în schimbare este purtătoarea, există inexistență, care nu există deloc, care doar pare să existe Un cuvânt sau un gând adevărat, corespunzător pe deplin adevărului, identificat cu un obiect, conține doar o enumerare a semnelor logice abstracte ale unei singure entități (imuabilitatea, eternitatea, unitatea, etc); acest cuvânt, acest

concept de ființă, se opune discursurilor (έπη), în care este expusă cosmografia universului vizibil Această doctrină a lui Parmenide a fost dezvoltată de studenții săi Zenon și Melissus, care au căutat să o demonstreze Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ dialectic: pornind de la conceptul de existent absolut, ele au scos la iveală contradicții logice, constând în conceptele de limitare, împărțire, mărime, multitudine, vid, mișcare, relativitate etc Fenomenele sunt de neconceput ca ceva absolut existent Și întrucât există doar existentul, identic cu sine în definițiile sale logice, întreaga lume vizibilă este o regiune a inexistenței Gândirea abstractă se opune realității ca singur adevăr; conceptul logic în dezvoltarea sa dialectică desfiinţează realitatea - un moment important în dezvoltarea idealismului, în istoria Logosului Un curent de gândire complet diferit îl găsim în marele Heraclit din Efes: adevărata natură a lucrurilor nu este o ființă abstractă; este viața, procesul veșnic viu al genezei creatoare, unitate realizată în mulțime Gândindu-se la misterul universului, la armonia secretă, la unitatea ascunsă, realizată în lupta vizibilă a elementelor și principiilor opuse, în ciclul etern al vieții lumii, Heraclit încearcă să ghicească "cuvântul" al ghicitorii lumii: deci totul se întâmplă cu cuvântul, iar oamenii nu-l înțeleg niciodată, fie că îl aud sau nu (fr) Acest cuvânt constă în doctrina unității tuturor lucrurilor (fr i): există o singură înțelepciune - a cunoaște acel gând sau definiție unică prin care "se guvernează totul prin toate - legea generală a ființelor Acest "cuvânt" se opune tuturor discursurilor șubrede și opiniilor umane: este una, comună tuturor și tuturor; mintea este una, iar oamenii trăiesc ca și cum fiecare ar avea propria sa minte Potrivit Fragmentelor lui Heraclit care au coborât pentru noi *), este destul de greu să-i stabilim terminologia: o singură "înțelepciune" , prin care totul este condus, și este identic și nu identic cu Zeus (fr) Heraclit, evident, a înțeles "mintea" ascunsă lucrurilor, sensul sau legea rațională a naturii, care trebuia să dezvăluie "cuvântul său existent" - raționamentul său despre "la *)Pr i, , , , ii , li (În apă) Λόγος în unități ore; fr pl h Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY fel de lucruri Dar Heraclit și-a identificat cuvântul, înțelepciunea, cu însăși înțelepciunea lucrurilor, cu cel mai ascuns "simț al naturii, ca cauză a lucrurilor? Sau, poate, pur și simplu nu a făcut deosebire între cuvântul său despre natură și "cuvântul" naturii însăși, legea ei internă, pe care a încercat să o dezvăluie? Filosofia ulterioară a căutat să împace cuvântul lui Parmenide despre ființă cu cuvântul lui Heraclit , , conceptul de substanță neschimbătoare cu conceptul de geneză, proces "Cuvintele" gânditorilor acestei perioade au conținut și caracter variat, dar toate converg într-un singur efort - de a crea o fizică logică, adică de a explica procesul lumii, pornind de la definiția logică a existentului semnificație enormă, aceste încercări evident nu puteau fi încununate cu succesul final: aceasta a fost încercarea inițială a lui Empedocle, care a încercat să unească viziunea mitologică și filozofică asupra lumii, reconciliând concepția logică abstractă a lui Parmenide cu concepția fizică a naturii sub formă de epic cosmogonia; așa a fost faimoasa învățătură a atomiștilor, care au dat prima construcție logică a materialismului pur; așa a fost, în cele din urmă, filosofia Anaxagoras Acest gânditor a separat pentru prima dată principiul imaterial al gândirii sau minții (νους) de materie a fost "cuvântul său nou" Anaxagoras a înțeles că materia, ca atare, nu explică fenomenele de mișcare, gândire și oportunitate în structura naturii: aceste fenomene nu sunt deductibile din impenetrabilitate, inerție, extensie,

i e proprietățile materiale pure ale materiei Filosoful distinge între începutul material și nematerial al existenței și îl determină pe acesta din urmă prin analogie cu spiritul rațional uman Astfel, pentru prima dată, este definit conceptul de principiu rațional universal Dar filosoful nu numește acest principiu logos: în sistemul său el joacă rolul principiului exclusiv Fizic - motorul lumii El vine la Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ el dintr-o consideraţie de natură externă, nu dintr-o analiză a proceselor logice Astfel, în cea mai timpurie perioadă a filosofiei grecești, termenul logos are un sens fluctuant Înseamnă în principal raționament, atât în sens obiectiv, cât și în sens subiectiv Natura lucrurilor este înțeleasă în raționament, care se opune aparențelor înșelătoare; raționamentul abstract, gândirea abstractă, îmbrățișează adevărul în sine, din care ar putea ajunge ulterior concluzia că acest gând coincide cu adevărul, sau că adevărul este o idee Pe de altă parte, raționamentul este acțiunea minții umane, exprimată în vorbire, sau facultatea spiritului uman, raționamentul Termenul "logos" a primit un sens mai aparte, grație cercetărilor matematice care au înflorit, după cum se știe, în școala pitagoreică: pitagoreicii căutau, în numere și relații matematice, explicații ale sensului ascuns al fenomenelor, legile a naturii Armonia universului se datorează măsurii și numărului, proporționalității matematice "logos" înseamnă adesea o relație matematică (ca Franz, raison): "raționament" înseamnă "relație"-o relație mentală, în special o relație matematică relație Aceasta este istoria originală a termenului și conceptului de "logos" în cea mai veche filozofie presocratică I Sofiştii şi Socrate Pe măsură ce literatura greacă, poezia, elocvența, logo-ul științific despre natura lucrurilor s-au dezvoltat, a apărut un studiu formal al "artei cuvântului" - ca retorică, dialectică și, în consecință, logică, adică ca artă a vorbirii , raționament și știință Primii profesori ai "artei cuvântului" au fost sofiștii, care au contribuit foarte mult la studiul literaturii grecești, atât istorice, cât și teoretice Toată filozofia Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Sofiștii, care au apărut pe ruinele viziunii antice asupra lumii, eclectismul lor, parțial chiar scepticismul lor, sunt de natură filologică Cunoașterea umană nu este de încredere - nici simțurile, nici mintea nu ne oferă cunoașterea adevărului Și chiar dacă adevărul ar fi atins și cognoscibil, el nu ar putea fi transmis în cuvinte Prin urmare, literatura are o valoare în sine, indiferent de conținutul ei Întrucât nu există adevăr obiectiv, iar subiectul uman este măsura tuturor lucrurilor, există doar înfățișarea adevărului, pe care cuvântul uman îl poate genera și schimba după bunul plac, făcându-l pe cel puternic slab și pe cel slab puternic, alb-negru și alb negru Astfel, cuvântul a devenit un subiect de studiu independent Socrate, într-un anumit sens, a stat pe terenul sofismului, pe care l-a învins Spre deosebire de logos-ul sofistic, el nu a predicat o întoarcere la vechile mituri și viziunea mitologică asupra lumii Dimpotrivă, în raționalismul său, el a respins și mai hotărâtor această viziune asupra lumii: ceea ce a părut filosofilor care l-au precedat a fi "adevărul cuvânt" despre natură, este pentru el o ficțiune sau un mit Dar, în contrast cu neprincipiul "arta cuvântului" - sofisma, au filozofia cuvântului este doctrina gândirii, a conceptului, ca conținut al cuvântului Fără să ne oprim asupra științei formei exterioare a cuvântului sau a retoricii, care, totuși , el și toți studenții săi au continuat să se dezvolte împreună cu alte ramuri ale științelor verbale *), Socrate a fost primul care a pus bazele logicii , știința cuvântului mental, a conceptului în care *) Nu

întotdeauna se acordă suficientă atenție acestei circumstanțe Cu toate acestea, retorica a înflorit în academie, și printre cinici și printre "vorbitorii" școlilor megariene și elido-erithreene Xenofon și Criton au fost retori și stiliști excelenți, ca să nu mai vorbim de Socrate sau Platon Mulți alți tineri atenieni dintre toate clase l-au necăjit pe Socrate pentru a învăța de la el nu numai φρονείν, ci mai presus de toate λεγειν, οιαλέγεσθαι, pentru a fi într-o stare de tLsi βαρουντες ομιλεΐν, așa cum a exprimat Aristippus o sută, care este ocupată de dialogul lui , care este ocupat de dialogul lui Socrate Platon Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ legea vorbirii umane adevărate și rezonabile trăiește Ridicând toate judecățile și raționamentele omenești, toate "cuvintele" poeților, gânditorilor, retorilor, la un concept, a găsit în concept principiul și criteriul cunoașterii umane La începutul cunoașterii logice, Socrate s-a gândit să construiască un sistem de comportament rațional adevărat: el ar trebui să guverneze toate treburile umane, în sfera privată și în sfera publică, pentru că numai prin intermediul lui putem cunoaște adevăratul scop cel mai înalt al activității umane și acele norme generale și legi ale unei astfel de activități, care decurg logic din acest scop Atât binele cel mai înalt, cât și virtutea însăși sunt reduse la Socrate la necunoașterea binelui: în ochii lui, binele, recunoscut de o persoană, înțeles de acesta, este nu numai o bază suficientă pentru buna purtare, ci cauza necesară a acesteia Aristotel spune despre Socrate că însăși virtuțile erau concepte ale rațiunii pentru el: Astfel, vorbirea sau raționamentul uman, la fel ca și comportamentul uman, trebuie să aibă un început rațional, logic în utilizarea căruia termenul de logos este adoptat în filosofia ulterioară Descoperirea acestui logos este meritul lui Socrate: acel "cuvânt" rațional, pe care omul l-a căutat zadarnic în natura exterioară, trăiește în sine și numai în sine îl poate cunoaște omul Dar acest cuvânt nu este doar un principiu subiectiv al raționamentului uman, al rațiunii umane: în chiar mintea umană este recunoscut ca un principiu universal: de aceea poate servi drept început al comportamentului adevărat și oportun al unei persoane în raport cu întregul exterior lume Comportamentul rezonabil este un comportament adevărat, drept și în același timp bun, care oferă unei persoane binele suprem, tocmai pentru că rațiunea este un principiu universal, conform căruia tot ce există este aranjat Aceasta oprește unitatea sau armonia virtuții și a fericirii, căci dacă virtutea curge din mintea care este în noi, atunci natura Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY este format de mintea divină universală, care este în toate (ή έν παντί φρόνησις) Însuși scepticismul lui Socrate, critica lui la adresa tuturor opiniilor umane, a oricărei cunoștințe limitate sau imaginare, se bazează pe conceptul său de cunoaștere universală, idealul cunoașterii divine, universală nu numai în forma sa logică, ci și în conținutul ei: în însăși Forma logică a conceptelor noastre ъ descoperite de Socrate, este postulatul unei astfel de cunoștințe universale, dovada universalității intrinseci a rațiunii pure Și dacă Socrate și-a văzut toată înțelepciunea și "slujirea lui Dumnezeu" în denunțarea înțelepciunii umane imaginare, tocmai datorită acestui ideal al rațiunii universale și al înțelepciunii sociale a predicat astfel "Crezi că există ceva rațional în tine și că nu există nimic rațional în afara ta? Știi, totuși, că corpul tău conține o mică particule de pământ și umiditate, care în sine sunt atât de mari și vaste; știți, de asemenea, că s-a format din particule mici de alte elemente mari ale lumii Cum crezi că tu, după o șansă fericită, ai fost în toată mintea,

care este mai mult din care nu mai este și că tot ceea ce există este în mărimea ei imensă și nenumărate multe sunt nerezonabile, puterea (δί άφροσύνη ITVD)?, pe care Xenofon îl pune în gura lui Socrate (M I, ,), este întregul program al idealismului attic ulterior, culminând cu învățătura lui Aristotel despre mintea universală Rațiunea este principiul științei, începutul oricărei cunoștințe; și este principiul adevăratei conduite, activitatea practică a omului în viața privată și socială În fine, cunoscându-l în universalitatea sa interioară, îl înțelegem ca un principiu metafizic obiectiv Filosofia conceptului a ajuns la filosofia minții Să vedem cum s-a întâmplat asta Predica filozofică a lui Socrate definește totul Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ mișcarea mentală ulterioară, pe care a fertilizat-o cu ea însăși A ridicat o serie de noi probleme de importanță fundamentală În primul rând, dacă începutul cunoașterii umane și al activității raționale constă în concept, atunci care este conceptul în sine? Ce este în relație cu mintea umană și cu toată realitatea cunoscută? Conceptul este o abstractizare a gândirii umane, căreia, în realitate, nu îi corespunde nimic Pe o asemenea idee se bazează întreaga învățătură a școlii megariene, care a transformat dialectica lui Socrate în sofism sistematic Întregul secret al dialecticii megariene constă în afirmarea abstractă a unuia sau altuia concept general, care, în abstractitatea sa, nu permite nicio combinație specifică cu alte concepte sau idei Subiectul unui concept abstract nu poate fi decât abstractitatea absolută: adică "Ființa" filosofilor eleatici, eternă, neschimbătoare, imobilă, căreia, în esență, nu i se pot atribui predicate definite, despre care, în consecință, nu i se pot atribui fără vorbire Este clar că într-o asemenea condiție, conceptul (ca pură abstractizare) exclude orice posibilitate de cunoaștere Dialectica conceptelor duce la sofism pur; nu poate exista o cunoaștere logică a realității și ceea ce considerăm a fi adevărat cunoașterea este de fapt doar o părere care este considerată adevărată (δόξα αληθή ς) Școala cinică fondată de Antisthenes a ajuns în direcția opusă unui rezultat la fel de sceptic Nu există abstracții în lumea reală din jurul nostru; nu există nimic în ea care să corespundă unor concepte abstracte generale: există doar lucruri concrete singulare și relații particulare; concepte generale abstracte sunt doar cuvintele noastre Lucrurile nu sunt supuse unor concepte sau definiții generale: orice compoziție a unui general Biblioteca "Runivers" NN S TRUBETSKOY un predicat cu un anumit subiect singular este în mod necesar fals, de unde rezultă că lucrurile nu pot fi cunoscute sau definite din punct de vedere logic, ci pot fi numite sau descrise doar comparând sau enumerând părțile lor constitutive Definiția adevărată a unui lucru (ο 'αεΐος λόγος) este un nume, numele său propriu; adevăratul logos sau conceptul unui lucru "este ceea ce explică ceea ce a fost sau este lucrul " Astfel, și aici, cunoașterea lucrurilor se dovedește a fi imposibilă; numai ideea lor este posibilă, însoțită de un "explicație" care nu poate fi dată decât prin comparații sau enumerari părți constitutive ale unui subiect dat - adică prin intermediul unei descrieri Deci, pe de o parte, conceptul este o abstractizare care exclude orice reprezentare, pe de altă parte, este doar o descriere sau o explicație a unei reprezentări individuale În ambele cazuri, cunoaşterea logică este imposibilă: într-una, pentru că conceptul abstract se opune realităţii concrete şi, în abstractitatea ei, o contrazice direct, neavând obiect posibil în această realitate; într-un alt caz, pentru că nu este posibilă nicio generalizare, nici o judecată care să exprime proprietăți și relații generale În primul caz,

realitatea este negata dialectic în numele conceptului; în al doilea, conceptul general este negat în favoarea unor idei singulare separate Astfel, în logosul însuși, în conceptul însuși, se dezvăluie contradicția dintre general și particular, universal și individual, individ Cum poate fi legat universalul de particular, combinat cu individul? III Platon Platon părea să recunoască problema aici El a dezvăluit-o remarcabil de profund în dialogul său "Feetet", dedicat criticii teoriei asupra Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ cunoașterea a trei școli socratice - cireniană, megariană ' și cinică *) Dar cum o rezolvă el însuși? Recunoscând, împreună cu predecesorii săi, că tot ceea ce este sensibil "curge veșnic", în continuă schimbare și, prin urmare, nu este supus cunoașterii logice, el a distins cunoașterea de senzația subiectivă, nu numai pentru a simți, ci și pentru a o înțelege Însele conceptele de identitate, diferența, asemănarea, mărimea, unitatea, pluralitatea etc , nu pot fi considerate senzații sau produse din senzații; între timp, doar prin intermediul unor astfel de concepte judecăm percepțiile într-o reprezentare obiectivă a oricărui subiect Dar dacă conceptele generale sunt rezultatul unor acte mentale speciale, al activității de sine a sufletului nostru rațional, atunci cum pot fi aplicate lucrurilor individuale pe care le percepem prin simțuri? Examinând punctele de vedere ale contemporanilor săi, Platon, la fel ca cinicii și megarienii, a recunoscut că conceptele generale nu se pot referi la obiecte sensibile individuale Definițiile generale nu se referă la ele, nu la schimbarea lucrurilor sensibile, ci la altceva pe care mintea noastră îl înțelege în ele Ceea ce este supus definiției, concepția nu este un lucru exterior, material, ci o idee, adică ceva de conceput O astfel de idee este obiectul obiectiv al conceptului: spre deosebire de lucruri, din reprezentările individuale, ideea este "ceva general" (xotvóv) *) Diog "Theetet" se împarte în mod clar în trei părți, dintre care prima este îndreptată împotriva lui Aristippus, care identifica cunoașterea cu senzația, iar ultima împotriva cinicilor, care defineau cunoașterea ca δ^ςα αληθής μετά λόρυ ("opinie adevărată însoțită de logo-uri" sau prezentare explicată) Partea din mijloc conține o polemică împotriva definiției cunoașterii ca o opinie sau idee adevărată (δό; α αληθής) Din multe motive, această parte ni se pare a fi îndreptată împotriva școlii Meirsko Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY este un gen sau o specie, adică ceva care este comun unei multitudini infinite de indivizi particulari și poate afecta multe lucruri, fiind unul singur (τό εν επ' πολλών), cum ar fi, de exemplu, "omenirea ", "animal", "plantă" " - despre o multitudine de subiecte private: "acceptăm o idee în care ne referim la o multitudine de lucruri la același nume* Dar, în același timp, o astfel de idee există independent de fenomenele individuale schimbătoare percepute în spațiu și timp Ideea generală generică este dincolo de schimbare, dincolo de spațiu și timp; constituind adevăratul obiect al cunoașterii, ea singură este adevărată, adică numai ea este cu adevărat, în contrast cu fenomenele care devin și sunt distruse Lucrurile sau fenomenele sunt determinate după felul și felul lor: felurile și felurile în care sunt implicate le fac ceea ce sunt, de unde Platon a dedus că lucrurile există doar "prin comuniune" cu ideile Aceasta este binecunoscuta doctrină a lui Platon despre relația dintre idei și lucruri O altă întrebare este cum se raportează ideile la conceptele de rațiune, la gândirea noastră? Aparent, fiecare idee, adică tot ceea ce se poate concepe, presupune, în primul rând, rațiunea, gândirea, într-un cuvânt, subiectul care le gândește Pentru Platon, ideile există destul de

independent de un astfel de subiect de gândire Acesta nu este un produs al conceptelor noastre, ci scopul lor, norma lor este un obiect al cunoașterii, un obiect al gândirii pure, care are o realitate originală completă O idee este o gândire obiectivă, care este recunoscută ca o forță creativă nematerială, rațională Lumea ideilor ia locul lumii exterioare; natura este concepută, cognoscibilă numai în măsura în care reflectă gândirea în sine, întruchipează gândirea Lumea sensibilă a aparențelor nu este rezolvată în totalitate în idei; dar tocmai din acest motiv, "cuvântul despre natură" nu este "cuvântul adevărat", ci mitul, în care, ca în natura însăși, adevărul se amestecă cu minciuna, existentul cu inexistentul Iar sensul interior (sau logos) al acestui mit constă în idee Bibliotecă Universul DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ Pentru a evalua cel puțin din punct de vedere istoric întreaga semnificație a filosofiei, trebuie să fim conștienți de fundamentul ei profund: gândirea nu poate cunoaște nimic decât ceea ce este înrudit cu ea, adică nimic altceva decât gândirea; tot ceea ce știm, tot ceea ce înțelegem, este gândirea Gândul nostru subiectiv corespunde unui gând sau unei idei obiective: altfel nu există cunoaștere sau înțelegere Chiar și Parmenide ne-a învățat că "gândul și ceea ce gândește sunt unul și același"; dacă separăm "existent" de gândire, atunci, până la urmă, acest existent ne este cunoscut doar ca obiect al gândirii, deoarece, din moment ce simțim sau simțim numai că noi încă nu știm nimic, așa cum spune Platon Fie ca natura lucrurilor să fie de nepătruns gândirii noastre: acest lucru a fost parțial admis de Platon, recunoscând la baza lumii exterioare materia, absolut străină spiritului sau gândirii Dar lumea fenomenelor nu ni se pare absolut de necunoscut: gândirea noastră, știința noastră descoperă în ea un set de uniformități și stabilesc relații regulate între genurile și tipurile de fenomene Genurile și speciile generale, legile generale, relațiile, calitățile generale și proprietățile lucrurilor există nu numai în mintea noastră, în ipotezele și clasificările noastre arbitrare, ci și în realitate, în natură Fiecare calitate sensibilă pe care o atribuim lucrurilor ca proprietate sau forță obiectivă (de exemplu, culoare, impenetrabilitate, greutate) se reduce în primul rând la senzația noastră, presupune subiectul sentimental Tot ceea ce este sensibil presupune sensibilitate Și fiecare relație generală, fiecare formă generală în care aceste calități senzoriale sunt doar percepute, fiecare concept în care sunt conectate sau gândite în mod necesar de noi (de exemplu, chiar și Forma sau conceptul de "proprietate", sau Forma de "gen ", "specie", "lege") - presupune un subiect gânditor, se reduce la gândire Putem gândi doar gânduri, simțim doar senzații sau stări ale unei ființe simțitoare Și prin urmare, dacă recunoaștem un independent Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY ne realitatea naturii senzuale sau obiectivitatea cunoașterii și percepției noastre, trebuie să admitem involuntar în natură realizarea unei gânduri sau idei obiective independente de noi și existența în ea a unui suflet viu, simțitor Exact asta a făcut Platon Chiar înaintea lui, înaintea lui Socrate, filosofia, care a început cu monismul naturalist, cu asumarea unui element material la baza a tot ceea ce există, a realizat imposibilitatea de a explica însăși mișcarea, însuși procesul de dezvoltare din proprietățile materiale ale materiei singur - din structura atomică a materiei, din impenetrabilitatea și extinderea corpurilor S-a dovedit că până și cele mai senzuale calități, cele mai senzuale Forme ale lucrurilor, presupun un principiu intangibil pentru explicarea lor (un obiect sensibil presupune un subiect sensibil); S-a dovedit că ^ip este de conceput numai în ipoteza că se bazează pe o

gândire sau idee obiectivă care constituie conţinutul ei şi se realizează în dezvoltarea sa Iar acest gând obiectiv poate fi perceput de lume, poate fi realizat și întruchipat în Formele ei sensibile, numai în ipoteza că lumea este o ființă vie, "însuflețită" și "rezonabilă" (Tish), animată de un singur suflet , un subiect al sentimentului și al gândurilor: așa este ipoteza platoniciană a sufletului lumii Astfel, la Platon găsim elemente ale doctrinei ulterioare a Logosului - în doctrina ideii ca gândire obiectivă sau a lumii ideilor ca normă absolută, scop și cauză a ființei "Sufletul lumii" diferă de acest principiu ideal, la fel cum conștiința umană subiectivă, conceptele umane diferă de el cauza lor Adevărat, ne întâlnim la Platon cu idei despre divin Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ deci a universului (Fil p etc) şi formând, construindu-l Uneori, Platon vorbește direct despre tatăl, demiurgul, creatorul universului, deși în astfel de cazuri discursul său capătă o culoare mitologică aparte Mintea divină, pe care sufletul lumii "o ia în sine", joacă rolul unui principiu creator în raport cu lumea vizibilă, creând-o după modelul ideilor invizibile Dar (în ciuda Rp ç B) nu se poate spune că el a fost creatorul sau demiurgul ideilor "Ideile" sunt prezentate lui Platon ca esențe obiective originale (ουσία'), iar cea mai înaltă dintre toate ideile, cea care îmbrățișează și condiționează toate celelalte, este "ideea de bun" - un ideal care este mai presus de toată ființa și toată rațiunea, fiind primul început al acesteia și al altuia Se poate spune că această idee superioară, la fel ca întreaga lume ideală în întregime, este rațiunea obiectivă de a fi a universului (la raison des choses), sensul și strălucirea tuturor lucrurilor Tocmai acesta este sensul ideii la Platon Dar pe tărâmul ideilor, al esențelor eterne, cu greu este posibil să distingem între "subiectul" gânditor și "obiectul" său, în comuniune" cu ideile, ele apar ca forțe divine, sau ca Divinitate - când sunt considerate în unitatea lor: comunicând cu sufletul lumii, care el însuși este mijlocul dintre ideal și începutul material, ideile dau lumii și forma ei și mintea ei, făcându-l "un zeu senzual, o imagine a unui zeu invizibil Ele dau se ridică la raționalitate, dar ei înșiși nu sunt concepte sau "gânduri" ale unei minți distincte de ele (cf Rapp B) Prin urmare, "subiectul" rațional al ideilor poate fi sufletul lumii, parțial orice spirit binecuvântat, chiar și sufletul filozofilor care contemplă lumea montană; dar în toate aceste cazuri, ideea nu este un produs al gândirii, al activității mentale a subiectul, ci, dimpotrivă, un obiect obiectiv al percepției pasive, contemplația Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY niya *) Toată activitatea și eforturile minții, toată dialectica ei, au ca scop eliberarea minții, distragerea acesteia de la tot ceea ce este sensibil, pentru a se ridica prin concepte abstracte la contemplarea gândirii pure care constituie conținutul lor Caracteristic este faptul că, în ultima perioadă a activității sale filozofice, Platon a distins clar "ideile" de concepte, identificându-le pe primele cu "numerele" metafizice ale pitagoreenilor Doctrina lui Platon pare a fi dualismul Ideea se opune materiei, ca "celălalt", opusul ei Dar toate definițiile imaginabile ale acestei chestiuni au în mod necesar un caracter ideal, deoarece fiecare definiție este un concept și, prin urmare, se referă la un lucru imaginabil, adică la o idee Nicio definiție, așadar, nu poate epuiza esența materiei, care, în sine, este străină de orice definiție și este caracterizată ca ceva absolut nedeterminat Prin urmare, așa cum spune Platon, materia este cunoscută doar printr-un fel de raționament "ilegitim": ca ceva absolut

opus oricărei idei sau concept, ea este concepută de noi prin abstracția tuturor proprietăților și relațiilor generale imaginabile, după deducerea cărora rămâne o valoare complet negativă - purul vid Cu toate acestea, Platon a recunoscut materia ca un fel de principiu original În primul rând, în gândirea însăși se află relația ei cu alta: fiecare idee conține o diferență internă de semne și, prin urmare, cuprinde în sine, ca o afirmație, ființa acestor semne și "negația, inexistența altor semne (A = A și A nu este egal cu nu-A) În acest sens, se poate spune că ființa însăși conține neființa, adică însăși ideea a ființei, asumând o relație pozitivă și negativă cu celălalt *) Sufletul lumii / ca și sufletul individual, conține un început ideal și material; și este rațional numai în acea parte superioară a ei însăși care este asemănătoare ideilor și intră în contact cu acestea Pentru principiile de bază, vezi Tim , D Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ la ideile sale, include trecerea la celălalt al lui, adică la inexistenţă În același mod, ideea de "unul" sau "unitate" conține multe relații cu alte idei, alte semne sau definiții Lumea ideilor în totalitatea ei concretă presupune, așadar, nu numai începuturile "ființei" și "unității", ci și începuturile neființei sau pluralității În al doilea rând, existența independentă a principiului negativ este dovedită prin însăși diferența dintre lumea schimbătoare, trecătoare a fenomenelor și lumea eternă, neschimbătoare a ideilor, străină timpului, spațiului și mișcării Fenomenele să fie doar umbre, reflectări fantomatice ale ideilor: materia este oglinda în care sunt reflectate Este definit ca un mediu gol de mișcare (/ώρα), adică în esență, ca spațiu gol, materia pură, fără proprietăți sensibile sau imaginabile, este în mod necesar necorporală Așadar, corpurile cele mai elementare, după Platon, au deja proprietăți nesubstanțiale sau, mai exact, corporalitatea însăși presupune începutul nematerial al formei, care formează materia în anumite corpuri Corpurile elementare sau elementele elementare sunt formate din forme pur matematice, i e din triunghiuri care se compun în poliedre geometrice Astfel, învățătura lui Platon reprezintă, într-un anumit sens, extremul opus al materialismului: înseși elementele, înseși corpurile, presupun un "suflet mondial", întrucât forma lor este determinată de legile matematice generale și de relații de ordin ideal, care poate fi realizat în materie numai prin intermediul unui astfel de "suflet", adică -e subiect imaterial, universal Dar cu tot idealismul ei, viziunea lui Platon este impregnată de un dualism radical, care primește o expresie abstractă, simbolică, în perioada ulterioară "pitagoreică" a filozofiei sale, unde "Unul" și "dualitatea nedefinită" îi apar ca fiind elementul de bază principii ale tuturor lucrurilor începutul diviziunii, la care se reduce mulţimea, ca negaţie a unităţii * Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Dualismul neîmpăcat al generalului și al particularului, ideea eternă și fenomenul fantomatic, Forma și materia, pătrunde atât în psihologia lui Platon, cât și în însăși etica lui, care fie iese din lanțurile realității în lupta sa ascetică pentru un ideal nepământesc , sau, dimpotrivă, propagă realizarea armonioasă a acestui ideal în viața personală și socială a unei persoane Acest dualism constituie o disonanță internă, iar Platon îl învinge, ca cel mai mare dintre artiști, prin armonia, frumusețea acelor imagini ideale pe care le evocă Dar o asemenea armonie artistică dă numai satisfacție estetică, conținând, parcă, o pregustare, o premoniție a armoniei finale, rezolvarea finală a tuturor contradicțiilor, care este scopul cel mai înalt al activității umane Artistul găsește în opera sa o reconciliere interioară a discordiei

realității, în care se ridică deasupra acestei discordie; dar satisfacția dată lor este o satisfacție temporară; există doar atâta timp cât el sau cei care se bucură de creațiile sale se pot concentra asupra lor Discordia realității se simte și mai puternic în lumina artei și a poeziei și de aceea adevăratul artist însuși simte nevoia neîncetată de creativitate, trecând de la o creație la alta Platon în "dialogurile" sale ne oferă o serie de opere de artă, în care însăși speculația este îmbrăcată într-o formă dramatică, gândul însuși devine o imagine eternă, frumoasă Dar unde se află rezolvarea reală, reală a contradicțiilor? Însăși frumusețea, cea mai artistică armonie, întruchipată în Forme senzuale, materiale, mărturisesc faptul că o astfel de permisiune există Erosul cel mai senzual, însuflețind toate viețuitoarele, conține o străduință pentru plinătatea ființei, pentru eternitate, care este înlocuită în timp de o schimbare a generațiilor care se nasc între ele într-un asemenea eros Și nu există o luptă pentru frumusețe, o sete de armonie, o sete de complet, veșnic? Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ viață frumoasă și fericită - o manifestare a aceluiași eros căruia Platon i-a dedicat atâtea pagini inspirate? Platon recunoaște cel mai înalt principiu ideal, idealul divin absolut, care se află deasupra celor mai extreme contradicții și contrarii, deasupra afirmării și tăgăduirii, a ființei și a neființei, a cunoașterii și a ignoranței Așa cum soarele în lumea vizibilă provoacă nu numai lumina care face vizibile lucrurile, ci și însăși originea, creșterea, hrănirea ființelor, tot așa acest ideal absolut, acest "bine" divin, așa cum îl definește Platon, servește pentru tot ceea cauza cognoscibilă a cunoașterii și cauza ființei sau existenței (Resp B și urm): idealul este adevăratul scop al ființei, fundamentul său interior, care face lucrurile inteligibile, concepebile și în același timp cu adevărat existente - în măsura în care pe măsură ce îi sunt ataşaţi Platon recunoaşte unitatea fiinţei şi cunoaşterii în idealul cel mai înalt, care determină tot ceea ce există şi tot ceea ce este cunoscut, dar acestui ideal i se opune realitatea, ca o negaţie eternă, neîmpăcată IV Aristotel Doctrina minții atotcuprinzătoare, ca început metafizic al lumii, o găsim la Aristotel Aristotel, mai mult decât toți predecesorii săi, a dezvoltat o teorie a gândirii, a dezvoltat sistematic logica formală - doctrina probei, inferenței, judecății, conceptului: "logos", ca termen filozofic, este definit de el în mod definitiv în sensul de "concept" " Asemenea lui Platon, Aristotel recunoaște că un concept care este universal în forma sa logică are ca obiect real ceva "universal" - un "tip" sau "un fel" - o "Formă" generică sau specifică a lucrurilor (de exemplu, conceptul de "omul" are ca obiect "felul" sau "Forma" generică a unei persoane - o combinație a caracteristicilor sale generice și specifice) Dar, dimpotrivă Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Spre deosebire de Platon, el a negat că aceste "tipuri" și "specii" ar exista în afara lucrurilor individuale, ca esențe ideale originale, speciale: "esența" nu poate fi în afara lucrurilor din care ea constituie esența; și dacă un lucru este într-adevăr determinat de Forma sa (ca, de exemplu, "om" - prin "omenirea" sa sau altă creatură - prin proprietățile sale generice și specifice), atunci ar trebui recunoscut că această formă este inerentă acestui lucru Rezumat din lucruri, toate aceste genuri și specii, toate aceste semne și calități comune există numai în gândirea noastră, în conceptele noastre subiective, pentru că natura gândirii este tocmai aceea că percepe forma lucrurilor fără materia lor într-un concept abstract, cred că Forma generală a unui pluralitatea de idei, făcând abstracție din

conținutul lor specific Rațiunea pură, având capacitatea de a percepe sau îmbrățișa în sine prin concepte toate Formele sau tipurile posibile ale tuturor lucrurilor, este Forma tuturor Formelor, conceptul tuturor conceptelor, îmbrățișând în sine totul de conceput Și aceasta este singura "Formă" care există independent de materie Să remarcăm diferența profundă care separă învățăturile lui Aristotel de idealismul filozofiei germane Hegel are o Rațiune universală, un Concept atotcuprinzător, realizat în întreaga multitudine de genuri și specii; universul se rezolvă într-un sistem de concepte logice care se dezvoltă dialectic din acest Logos pur; Procesul mondial este procesul de conștiință de sine a Spiritului absolut, care își găsește desăvârșirea finală în istoria omenirii, în dezvoltarea gândirii sale Metafizica lui Hegel constă în întregime în "Logica" sa, întrucât totul în el este redus la concepte și derivă dialectic din concepte Învățătura lui Aristotel este departe de un astfel de "panlogism" În primul rând, împreună cu conceptul Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ Și înțelegând mintea, el recunoaște diferit de conceptul de materie nerezonabilă În al doilea rând, ca și Platon, el recunoaște caracterul obiectiv al conceptelor ca forme metafizice, care, este adevărat, sunt înțelese prin cea mai înaltă "Formă a tuturor formelor" - rozelit, dar cu toate acestea nu sunt reduse la el și nu sunt produse din ea: ele sunt percepute de ea;gândirea logică este percepția conceptelor În al treilea rând și în cele din urmă, Aristotel admite că Formele sau tipurile pe care le gândim sau le percepem există cu adevărat numai în întruchiparea lor materială, adică numai în ființe sau lucruri reale individuale Prin urmare, alături de gândire - adevărata sursă a cunoașterii este experiența senzorială: mintea nu creează concepte din ea însăși, le percepe din experiență, din materie Adevărata cunoaștere nu este doar logică, ci este pozitivă Astfel, deși Aristotel recunoaște o minte universală, atotcuprinzătoare, el, la fel ca Platon, recunoaște și materia diferită de ea și nu se gândește să producă din ea acele "Forme", "feluri" și "specii", care în învățătura sa au înlocuit ideile lui Platon Viziunea de bază în această învățătură a rămas aceeași: nimic nu este cognoscibil și imaginabil, cu excepția gândirii; nimic nu este de conceput decât în Forma gândirii Prin urmare, natura, în măsura în care este cognoscibilă, în măsura în care ne este de conceput, este pătrunsă de gândire obiectivă Și invers, toate acele "Forme" - genuri și specii - toate acele calități și relații generale în care ne apare natura, sunt reduse la un astfel de gând, sau mai exact, la astfel de gânduri Diferența cu Platon este că un obiectiv , gândirea reală, spre deosebire de conceptul subiectiv sau ideea abstractă, nu este la Aristotel altceva decât o energie activă care se dezvăluie în realitate Prin urmare, toată natura îi apare lui Aristotel ca o întruchipare vie a gândirii obiective, care formează sau formează materia Acest lucru determină posibilitatea de militar Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY acceptarea, cunoașterea și înțelegerea naturii Nu există materie absolut străină de Formă, absolut fără formă sau fără formă: dacă îi luăm de la ea tangibilitatea, vizibilitatea, Forma - proprietățile ei imaginabile sau sensibile - se va transforma în inexistență În realitate, există numai materia formată, adică materie de un fel sau altul sau vmLg Materia în sine este doar "materialul" (· λη) al Formei, posibilitatea sau "potenţialul (δύναμις) al Formei Pe de altă parte, "vederea" (είδος) sau Forma (μορφή) constituie întreaga "realitate" sau "energie" a materiei în sensul lui Aristotel (adică, Forma este ceea ce materia dată este în realitate, (το τι έστιν), - de exemplu, cupru, fier, piatră, animal

etc) Metafizica lui Aristotel este rezultatul unei reelaborări sistematice, analizei critice, generalizării și sintezei tuturor rezultatelor filozofiei speculative anterioare a grecilor Predecesorii lui Aristotel au căutat mai întâi să explice universul dintr-o singură cauză materială Dar odată cu dezvoltarea gândirii filosofice, a devenit clar că din materie, ca atare, nu numai gândirea și cunoașterea, ci și fenomenele înseși ale lumii exterioare sunt inexplicabile: mișcarea, geneza, schimbările calitative ale lucrurilor sunt inexplicabile; calități inexplicabile, proprietăți senzuale ale lucrurilor și corelații concrete ale fenomenelor; inexplicabilă, în sfârșit, este însăși organizarea naturii, atât în întregul ei, cât și în structura genurilor și speciilor de ființe vii Din materie este imposibil de explicat conceptul lucrurilor sau, mai precis, ceea ce corespunde unui astfel de concept, i e forma lucrurilor în care le cunoaștem, în care ele există și ne apar Această Forma, definită în conceptele noastre, face lucrurile ceea ce sunt, sau, dacă doriți, este însăși esența lucrurilor (τό τι έστιν) Natura este reprezentată ca o scară de Forme, care sunt întruchipate în materie în procesul genezei Întrucât materia este doar o potențialitate, o posibilitate sau o capacitate a Formei, geneza este înțeleasă ca o tranziție de la Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ de realitate la realitate, de la potențial la real, de altfel, "Formai este atât cauza producătoare a unui astfel de proces, "începutul mișcării", cât și împreună cu scopul său final, limita sa ideală *) Astfel, conceptul obiectiv al unui lucru sau "logosul" său devine "Forma" formativă a acestuia în procesul de dezvoltare și determină "forma" sa finală (είδος) la finalul acestui proces Prin urmare, în acest logos coincide "Forma" lucrului și "scopul" său final și chiar începutul sau cauza producătoare a întregului proces Aristotel este fondatorul viziunii teleologice asupra lumii Adevărat, chiar și înaintea lui au existat încercări de a explica natura de la scopurile ultime ale minții universale Dar numai în sistemul său scopul ultim apare ca principiu imanent în lucrurile înseși, ca energie activă, ca principiu organizator Conceptul de organism ca întreg coerent intern, având în sine începutul întregii sale, a fost dezvoltat pentru prima dată filozofic de Aristotel Forma esențială a unui organism este scopul său interior, construirea, principiul de formare, sufletul său Aici ajungem la psihologia lui Aristotel, care este cea mai bună ilustrare a metafizicii sale Sufletul nu este altceva decât o formă a unui corp viu organizat Natura este scara Formelor, iar dacă în lumea anorganică acele sau alte Forme determină tipul sau calitățile specifice ale acestei sau acelei substanțe (de exemplu, Formele "mediului", "aurului" sau "argintului), atunci este exact aceeași în lumea organică Forma unui organism viu determină totalitatea proprietăților și funcțiilor sale Forma unei statui determină doar aspectul ei exterior: este doar o formă vizuală sau tactilă;Forma unui corp viu determină în sine atât proprietățile sale interne, cât și Funcțiile *) Cp Arist parte anim , i, b·: различные принции физикаго генезиса, онъ горовитьъ: se pare că primul (provoacă), zicem, enizi tino-, logosgar the raziunea în mod asemănător, logosgar the zaite în mod similar i oonettezotin Biblioteca Runivers KH S ТРУБЕСКОЙ qii, capacitatea lui de a simți și de a se mișca Formele inferioare ale materiei anorganice servesc doar ca material (όλη) pentru această Formă superioară, care este definită drept suflet, în contrast cu Formele care determină doar aspectul sau calitățile operelor anorganice ale naturii sau de artă Deci, de exemplu, forma unui ochi artificial constă numai în vizibilitatea și

tangibilitatea sa externă; Forma ochiului viu determină atât structura sa oportună, cât și însăși funcția sa: este viziunea însăși La fel, Forma întregului corp viu, înțeles ca sufletul său, este totalitatea tuturor Funcțiilor vii care îl deosebesc de cadavru Sufletul este energia corpului viu, care există de fapt în fiecare corp viu dat; în afara unui organism dat ea există doar în gândirea sau ideea noastră abstractă, căci adevărata viață constă numai în realitate, în realizarea energetică a unei individualități simțitoare, în mișcare Și odată ce sufletul încetează să se mai realizeze în corp, încetează să se miște, să-l anime, încetează să mai fie un suflet: o persoană încetează să mai trăiască, pentru că toate funcțiile vieții sale, sufletul său, constau în mișcare și senzație, care sunt de neconceput fără un corp Un alt lucru este mintea universală pură, Forma atotcuprinzătoare a tuturor Formelor, principiul metafizic al lui Aristotel Acest principiu etern, supraindividual, liber de orice materie, este energie pură, în care nu există nimic potențial, care din timpuri imemoriale se realizează în sine, în activitatea de sine a gândirii sale Această minte este eternă și nu depinde de niciun corp sau de vreo conștiință limitată Dar energia lui este realizată și în toate Formele particulare pe care le îmbrățișează; se realizează în întregul univers și în sufletul uman - în materialul conștiinței noastre, ideilor, senzațiilor și percepțiilor noastre Toate celelalte forme particulare pot exista doar ca gânduri separate în conceptele abstracte ale minții sau ele există ca energii reale în realizarea lor concretă - în materie, prin ele însele, în afara minții sau în afara materiei, ele nu pot exista Platon a dovedit nemurirea sufletului ei prin afinitatea sa cu ideea eternă; Aristotel, respingând existența independentă a ideilor sau a "Formelor", a respins și nemurirea sufletului Aparent Aristotel rezolvă problema filozofiei teoretice Lumea este realizarea, întruchiparea gândirii Astfel se explică relația dintre minte și realitatea exterioară, spirit și natură, gândire și experiență: mintea atotcuprinzătoare, Forma tuturor formelor, este principiul divin universal, în care gândirea și ființa, cunoașterea și realitatea, principiile logice și reale coincide Dar, de fapt, realitatea constă dintr-o multitudine infinită de lucruri sau ființe individuale și, în această măsură, nu este cuprinsă de niciun logos, de niciun concept, nu se rezolvă fără rest în concepte generale Aristotel însuși era conștient de acest lucru: "materia sa", orice proprietăți negative ar avea ea, este granița rațiunii, granița conceptului De aceea, principiul rațional se dovedește a fi abstract în activitatea sa cognitivă și în "I> w" "mg în relația sa cu natura Ca formă a tuturor formelor, conceptul tuturor conceptelor, el îmbrățișează tot ceea ce poate fi conceput (și în consecință tot ceea ce este real), dar ca lucruri reale, deci și "Formele" separate au o existență originară nu în gândul lui, dar în afara lui, în materie Și de aceea Dumnezeul lui Aristotel poate mișca lumea numai din exterior, aducând în rotație sfera cerească superioară *) Adevărat, Aristotel nu vede în Divinitatea sa un simplu motor mecanic care să pună universul în mișcare: este un motor ideal care se mișcă ca scop ultim, ca "obiect al dorinței" Dar, în orice caz, ea este exterioară lumii și tocmai aceasta determină mișcarea lumii, geneza ei neîncetată în străduința spre țelul etern, spre realitatea perfectă Mai mult, cineva se poate întreba, desigur, ce se străduiește pentru un astfel de scop? Dacă zeitatea este scopul ultim, obiectul aspirației și al dorinței, atunci unde este subiectul lor? Dorința presupune nevoie (ενοεια),

TRUBETSKOY Aristotel, ca și Platon, pleacă de la dualismul de bază care pătrunde în toate învățăturile sale; dar în același timp este conștient de toate dificultățile legate de dualism și încearcă să le rezolve În acest scop, el recunoaște materia și Forma, ambele principii de bază corelative: materia este potențialul Formei și deci presupune Forma; Forma este "realitatea" sau "energia" materiei, la fel cum, de exemplu, "sufletul" este "energia" unui corp viu, realizarea forței sau "capacității" vitale Cu toate acestea, întrebarea despre raportul gândului pur, energia pură a minții cu lumea materială exterioară rămâne Aristotel însuși este conștient de importanța acestei întrebări, care este problema cunoașterii: dacă rațiunea pură nu are nimic în comun cu lucrurile, dacă le este absolut străină , diferit de ele, atunci cum le poate gândi, le înțelege obiectiv sau le percepe?* Aceasta este o întrebare fundamentală pentru teoria Logosului, pentru metafizica Rațiunii Dacă mintea umană experimentează acțiunea lucrurilor și la rândul ei le afectează, realizându-și scopurile în lumea materială, atunci este clar că între lucruri și minte, între obiect și subiect există ceva în comun (κοινόν τι), care le mediază interacțiune e Într-un anumit sens, gândirea este identificată cu un obiect imaginabil în procesul gândirii; cunoașterea perfectă coincide cu realitatea lucrurilor Unitatea subiectului și obiectului, gândirii și ființei, este astfel asumată în procesul cunoașterii: gândirea noastră percepe "conceput" în lucruri; mintea noastră, ca "Forma a tot ceea ce este cauzat de privare (στεοησιςί; în acest sens, Aristotel putea vedea subiectul dorinței atât în materie în general, cât și în forme inferioare, în întreaga sferă a ființei potențiale, care este în general înțeleasă de el ca "efort" de a fi la zi, este îndoielnic că aici conceptul de potență, putere, este amestecat cu ideea de aspirație, de atracție volitivă *) Mier de anima III, , b urm *¥) Ib b - ° a ; a CD Metaf XII, b Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ Forma" este "receptorul" a tot ceea ce se poate concepe - tuturor Formelor imateriale care determină "esența" lucrurilor ς) Mintea noastră este în parte o abilitate spirituală, potențialul spiritului nostru (Ο καλούμενος της ψυχής νους), dar în parte este activitatea sa, cea mai înaltă energie Ca facultate, rațiunea este subiectivă, distinctă de obiectele ei posibile; ca activitate, se identifică cu ele, adică devine un gând obiectiv Gândirea activă, actuală sau, așa cum o numește Aristotel, minte "creativă" (νους -ποιητικός) este acea gândire în care subiectul și obiectul coincid, gândirea și gândirea (obiectul gândirii este gândirea): o astfel de minte, o astfel de gândire, este o condiție reală a tuturor cunoașterii, a întregii lumi cognoscibile Universul cu toate formele sale imaginabile, cu toată energia și proprietățile lor, există independent de posibilul nostru sedimentar, de capacitatea noastră subiectivă de a gândi: este independent de "sincerul" nostru^ (νους παθητικός); presupune evident principiul universal al rațiunea, principiul gândirii actuale active, care determină toată realitatea, pătrunde în întregul univers, acest principiu face universul ceea ce este, adică clanuri și specii, și, în același timp, determină posibilitatea cunoașterii noastre obiective și laude a introducerii erei Mintea în noi devine totul și produce totul: el "devine totul" într-o persoană, în această cunoaștere a cunoașterii, întrucât cel gânditor coincide cu cel gândit și cel gândit percepe în sine purul, imaginabil Formele a tot ceea ce există În același timp, rațiunea "produce totul" - întrucât tot ceea ce poate fi conceput atât în noi, cât și în natură presupune un ideal, un principiu gânditor, o

activitate gânditoare Biblioteca "Runivers" kN S TRUBETSKOY Din punct de vedere psihologic, rațiunea, ca capacitate subiectivă a sufletului nostru, precede în mod evident activitatea, dezvoltarea propriu-zisă a gândirii: Aristotel indică începutul psihologic al cunoașterii în impresii senzoriale care ne excită activitatea mentală, iar el consideră dezvoltarea acestei activități în percepție, experiență , generalizare empirică Dar, potrivit lui Aristotel, numai cunoașterea însăși în sursa sa primară, adică poate servi drept început logic al cunoașterii în energia gândirii absolute pure, în care nu există nicio scindare între subiect și obiect, care se gândește pe sine și tot ceea ce poate fi gândit și se regăsește în toate obiectele sale Într-un anumit sens, sufletul nostru este toate lucrurile, spune Aristotel Căci dacă cunoașterea perfectă îmbrățișează în sine tot ceea ce poate fi conceput, atunci sufletul nostru include potențial toate Formele de lucruri imaginabile și sensibile în facultățile sale de gândire și simțire Așa rezolvă Aristotel problema cunoașterii: pe de o parte, se recunoaște o corespondență intimă între subiect și obiect; mintea gânditoare și conceptele sale corespund "formelor" mentale reale din lucruri; cunoașterea noastră este logică și pozitivă, deoarece realitatea însăși este logică și condiționată de rațiune Dar, pe de altă parte, în chiar mintea unei persoane este introdusă o diviziune între energia creativă suprapersonală a gândirii pure, care, parcă, pătrunde în conștiința noastră din exterior, și capacitatea subiectivă a spiritului gânditor Diviziunea ireconciliabilă dintre Formă și materie pătrunde chiar în mintea umană Astfel, identitatea subiectului și obiectului, unitatea gânditorului și gândibilului, în care se află cheia rezolvării problemelor metafizicii, nu este extinsă de Aristotel la raportul dintre formă și materie Ca opus abstract al gândirii sau Formei, materia în sine nu poate fi un obiect, la fel cum nu poate fi gândită Prin urmare, toate formele concrete ale lucrurilor, Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ realizate în realitate, nu sunt reductibile la un singur principiu, la o singură Formă atotcuprinzătoare; ele nu sunt produse dintr-o minte universală, ca, de exemplu, cel mai recent idealism german al epocii noastre Între cea mai înaltă formă universală, conceptul tuturor conceptelor și formele inferioare, există într-o anumită măsură aceeași graniță eternă care separă forma pură de materie: pentru că toate aceste forme particulare, inferioare, au o relație cu materia, fără de care ele nu există și astfel fluctuează între a fi mâncat și inexistență, realitate și posibilitate Sistemul lui Aristotel nu poate fi în niciun caz privit ca monism Alături de gândul divin, el admite o multitudine de gânduri individuale care se realizează în natură, și minți individuale care devin gânditoare, percepând aceste gânduri în lumina rațiunii universale Dar este acest motiv principiul universal al ființei? Nu este el limitat de materia exterioară lui? V Stoici Învățătura lui Aristotel nu s-a ridicat peste diviziunea radicală dintre Formă și materie: în ciuda ideii geniale care stă la baza metafizicii attice, diviziunea dintre spirit și natură rămâne neîmpacată, iar rațiunea nu iese din abstracția ei Aristotel însuși a recunoscut problema acestui dualism De atunci, pe măsură ce o persoană a încercat să înțeleagă realitatea, a experimentat în mod constant că gândul la ea, conceptul obiectiv al realității, conține o contradicție, la fel ca și faptul că reprezentarea sensibilă a lucrurilor nu rezistă criticilor logice, rezultând că a fi nesigur Descoperirea acestor contradicții este prima descoperire a metafizicii; iar conștiința realității contradictorii ne conduce în mod firesc la idealism, obligându-ne să căutăm soluția lor

ideală, în convingerea că o astfel de soluție trebuie să existe din veșnicie Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Pe măsură ce interesul exclusiv teoretic al analizei filosofice a început să slăbească, gândirea greacă a început să se străduiască din ce în ce mai mult pentru o viziune filosofică integrală asupra lumii, care să poată lua locul credințelor religioase degradate și să fundamenteze un sistem de etică rațională O asemenea viziune asupra lumii era nevoia unei întregi societăți, a unei întregi culturi, nu a cercului restrâns al școlii filozofice sau a puținilor diletanți extrem de luminați care alcătuiau aristocrația intelectuală a Greciei Iluminismul elen a cucerit lumea, a devenit o forță socială, politică; Filosofia elenă, în consecință, și-a pierdut treptat caracterul de analiză, cercetare Ea a devenit o doctrină, s-a transformat într-o dogmă Acest personaj i-a fost dat de Zenon, fondatorul stoicismului, și mai mult de numeroșii săi adepți Prima și cea mai semnificativă Filosofie a perioadei elenistice și chiar greco-romane este stoicismul, care a avut un impact cultural atât de enorm asupra societății antice Era mai presus de toate filozofia iluminatoare a acestei societăți, o filozofie prin excelență cosmopolită, ridicându-se deasupra tuturor diviziunilor naționale și propovăduind fraternitatea universală a oamenilor și libertatea lor spirituală Pe steagul stoicismului se afla Rațiunea, mintea universală sau Logosul, ca principiu mondial care construiește universul, ca principiu al cunoașterii adevărate și al comportamentului uman adevărat Pentru noi, stoicii au cea mai mare importanță, pentru simplul fapt că o dată cu ei, pentru prima dată, termenul "logos" primește sensul neschimbător al rațiunii universale, universale Stoicii au popularizat această idee, au răspândit-o în cercuri largi și au dezvoltat-o atât de amănunțit, atât în ceea ce privește aplicațiile sale morale, cât și chiar teologice, încât întreaga doctrină filozofică ulterioară a logosului din Alexandria și Asia Mică, din Grecia și Roma se află într-o legătură incontestabilă cu stoicismul şi terminologia lui Ar fi zadarnic să vezi Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ Stoicismul este o doctrină exclusiv etică; deși motivul etic a predominat fără îndoială în el, etica sa, care are același caracter de raționalism ca și celelalte învățături morale ale grecilor, se bazează în întregime pe o concepție filosofică rațională Și, fără îndoială, o asemenea viziune asupra lumii avea în sine o anumită valoare morală în ochii stoicilor; unii dintre ei, este adevărat, își etalează disprețul față de teoria pură, precum cinicii din care provin; dar deja o comparație cu cinicii ne arată cât de mult diferă stoicii de ei tocmai în dezvoltarea filozofiei teoretice, a logicii și a fizicii, pe care cinicii chiar nu doreau să le cunoască Să trecem la filosofia lor teoretică În străduința lor pentru un întreg, lipsit de contradicții și de viziune pur rațională asupra lumii, stoicii sunt adesea eclectici în raport cu filosofia care i-a precedat: și-au propus obiectivul dificil de a reconcilia filosofia dualistă a conceptului dezvoltat după Socrate, cu monism inițial al fizicii ionice și a decis cum au fost capabili să îndeplinească această sarcină Corpul și spiritul, materia și Forma sunt reduse de stoici la un principiu comun: acesta este Ingvzh eteric, adică respirație sau spirit, rațional și trupesc începând în același timp; acesta este focul lui Heraclit, elementul de foc al vieții și, în același timp, Zeus, zeitatea supremă, atot-una; în cele din urmă, este Logosul, mintea divină universală, care conține legea tuturor lucrurilor, animă lumea și este identică cu lumea în substanța ei Astfel, stoicii în acest termen se gândesc la unitatea dintre ființă și concept Universul apare ca un întreg organic

viu, din care toate părțile sunt coordonate în mod rezonabil între ele Se formează din condensări periodice succesive și rarefacții ale pneumei eterice Diferențe în gradul de vitalitate și raționalitate, diferențe în gradul de activitate și inerție, din care se face toată diferența Întrebări de filosofie, KN , Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY proprietățile fizice și corporale ale lucrurilor depind de o tensiune mai mare sau mai mică (,,tonul") a acestui element viu de bază Fără o astfel de unitate de substanță, interacțiunea dintre materie și Formă, corp și spirit, minte și lumea materială externă este inexplicabilă Numai ceea ce este corporal, care este capabil să acționeze și, în același timp, să experimenteze un efect, este real Nu există și nu pot exista două substanțe absolut diferite, altfel nicio interacțiune între ele nu ar fi de neconceput, așa cum a demonstrat Diogene din Apollonius (secolul al V-lea) Ideile incorporale, Formele sau conceptele nu puteau acţiona în materie, fi întruchipate în ea, iar materia fără suflet nu le putea accepta Spiritul nu ar acţiona asupra materiei dacă nu ar fi corporală, iar materia nu şi-ar experimenta acţiunea dacă nu ar fi asemănătoare spiritului Prin urmare, stoicii au recunoscut nu numai corporalitatea sufletului, ci și proprietățile și calitățile lucrurilor, adică "Forma(r) lui Aristotel; mai mult, chiar stările și activitățile ființelor, chiar și afectele sau virtuțile sufletului, le păreau trupești Toate acestea sunt un fel de "materie" sau curente subtile - πνεύματα - un fel de esență sufletească care se răspândește, pătrunde în corpurile mai grosolane și le conferă aceste sau alte proprietăți (de exemplu, căldură, culoare, boală etc) Astfel, stoicii nu s-au gândit deloc să nege proprietățile sufletului sau să predice materialismul pur Ei au vrut doar să rezolve problema metafizicii lui Aristotel și a teoriei sale a cunoașterii, eliminând opoziția sa dualistă între ideal și real, între conceptul necorporal și realitatea materială sensibilă Cunoașterea logică se dezvoltă direct din afectul corporal al senzației, având cu ea o rădăcină comună - spirituală și fizică Reprezentările sunt impresii, impresii făcute în suflet de lucruri; din ele, mintea noastră formează în mod natural concepte, prin repetarea impresiilor omogene, verificându-le una de alta Criteriul adevărului Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOSI ÎN FILOZOFIA ANTICĂ a reprezentărilor și conceptelor noastre este evidența lor, ceea ce ne face să fim de acord cu ele, sau, ceea ce este la fel, un astfel de criteriu este conștiința directă a realității corespunzătoare reprezentărilor individuale *) Oricât de naivă ar fi o astfel de teorie a cunoașterii, în comparație cu învățăturile complexe și complicate ale lui Platon și Aristotel, ea a captivat prin simplitatea și integritatea ideii sale principale, prin combinația sa de realism naiv extrem cu raționalism hotărât Pornind de la convingerea de bază în unitatea minții și materiei, stoicii puteau împăca în mod firesc un astfel de raționalism cu empirismul sau senzaționalismul, recunoscând raționalitatea imediată a senzațiilor înseși Dacă senzațiile sunt modificări fizice în corpul sufletului sau "pneuma", atunci, pe de altă parte, astfel de procese fizice pot fi imediat raționale Prin urmare, nu trebuie să ne mire aparenta contradicție a dovezilor istorice, despre care unii spun că părintele stoicismului, Zenon, a recunoscut senzația drept criteriu al adevărului, a celălalt este că a văzut un astfel de criteriu în "mintea corectă" (λόγος όρδός)**), empiriştilor sau senzaţionaliştilor le place să facă stoici, uitând de realismul lor metafizic Adevărat, ei admit că cunoașterea se formează din senzații: împreună cu epicurienii, ei văd în conceptele generale doar rezultatul repetăților repetate ale experienței, iar

"adevărurile generale" primesc și ele o explicație empirică, fiind doar un "preliminar" al cazurilor particulare Dar, pe de altă parte, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că punctele de vedere sadice ale stoicilor asupra senzației diferă semnificativ de opiniile moderne *) Vedea Acad I, Zenon a dat credință numai acelor percepții sau concepții, quae propriam quamdam haberent declarationem earum rerum, quae viderentur **) Vezi disputa despre aceasta în Niggege (Untersuchungen Zu Ciceros Philos Schr Ig, ï pp II, și , și bonhoffer, Epictet und Die Stoa , care se opun ambele la celular) * Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY senzaţionalism Prin senzație (α'ίσίησις) se înțelege, în primul rând, simțurile înseși, în calitatea lor, la fel ca și în activitatea lor; aceste sentimente sunt, de asemenea, "corpuri" sau materie de un fel, organe ale părții "dominante" a sufletului, ramificațiile sale pneumatice, precum tentaculele sale În sine, aceste sentimente sunt infailibile: ei simt ceea ce simt; dar ideile pe care impresiile lor le evocă în sufletul nostru pot fi adevărate sau false, adică a corespunde sau a nu corespunde lucrurilor, după cum arată experiența Ideile adevărate, care constituie criteriul cunoașterii noastre, sunt cele care apar în partea rațională dominantă a sufletului nostru, forțându-i consimțământul Zenon numește astfel de reprezentări "reprezentări inteligibile ^ *) În ele, principiile senzuale și cele raționale coincid, la fel ca subiectul și obiectul, pentru că își îmbrățișează sau își înțeleg obiectul în sine Din punctul de vedere al monismului stoic, acest lucru este perfect consecvent; este doar de neînțeles cât de nerezonabile, ilogice, ideile false pot exista, din moment ce tot ceea ce există, tot ceea ce este material, este rațional în baza lui Astfel de concepții greșite pot fi explicate psihologic, din experiență, și nu filozofic, de la începuturile stoicismului Teoria cunoașterii stoicilor, dezvoltată de ei extrem de atent în lupta cu alte școli, pare a fi o simplificare ·) ζαταληπτι-ζή ιαντα-ία Platon folosește și - ζζτώαμ^άνΐί́ν în sensul de a înțelege sau de a apuca cu mintea (Phaedr D)h Cicero redă acest verb ca comprehendere (ζατάζηύις comprehensio), de unde ·ζατα) ï,πτ=··οζό πιός=··ζό ζατάζηύις comprehensio) -rehensibilis; totuși, sensul acestui termen este oarecum nedefinit și, prin urmare, rămâne controversat: unii îl înțeleg în sensul de pasiv (reprezentare înțeleasă), alții în sensul de activ (reprezentare înțelegere), adică ca reprezentare care îmbrățișează, captând obiectul său sau chiar mintea însăși, care este forțată să o recunoască Traducem "reprezentare inteligibilă" gândindu-ne că o astfel de expresie artificială transmite cel mai bine sensul termenului grecesc Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ transformarea gâtului a învăţăturilor lui Aristotel în sensul monismului Este în mod firesc legat de "fizica" stoicilor, mai exact de metafizica lor Divinitatea sau principiul absolut le apare în același timp - ca substanță fizică din care este format corpul universului și ca logos universal, care determină Formele, proprietățile, relațiile și legile lucrurilor, inspirând natura și dând conștiință organismelor Zeitatea, care și-a păstrat natura eterică în puritate dincolo de limitele cerului vizibil, sau strălucind în soare și stele, este turnată invizibil în lume, pătrunde totul și se află în interacțiune fizică cu acele elemente inerte care s-au format din ea Este, prin urmare, atât materia lumii, cât și Forma ei, și substanța ei, și legea ei, elementele ei și sufletul sau mintea ei Formele vii separate, constituind proprietățile lucrurilor, determinându-le genurile și tipurile, formând și însuflețind substanța, sunt λόγοι σπερματικοί-"logoi spermatic": "Formele", "genurile și tipurile" lui,

corespunzând conceptelor abstracte, devin un caracter special al lui Aristotel un fel de agenți fizici, se transformă în spermă material viu, în semințele lucrurilor "Conceptele" lui Aristotel se materializează, primesc o corporalitate pneumatică, eterică Altfel, cum se explică corespondența reciprocă a lucrurilor și conceptelor, interacțiunea dintre gândire și materie? Cum se explică existența reală a genurilor și speciilor logice? Este clar că însăși sămânța, din care se formează un individ de un anumit fel, are în sine, parcă, un concept intern - logos sau Formă, care predetermina organismul viitor și dezvoltarea lui Dar, pe de altă parte, acest "logos", care formează substanța: într-un organism intenționat, trebuie să fie el însuși pentru aceasta o forță fizică, un principiu corporal, un tip special de spermă materială Așa este legătura dintre logica și fizica! În multe privințe, această "fizică" stoică este mai crudă și mai simplă decât metafizica subtilă a lui Aristotel, cu contradicțiile și problemele ei complicate: stoicii aveau nevoie Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY liber de viziuni filozofice contradictorii asupra lumii pentru a-și fundamenta învățăturile morale; au simplificat și au tăiat dificultățile filozofiei teoretice într-o grămadă de rezultate practice, în care au văzut adevărata expresie a înțelepciunii socratice: viața în conformitate cu rațiunea, în conformitate cu logos, este viața în conformitate cu adevărata natură a omului și a tuturor lucruri, căci rațiunea este principiul universal al a tot ceea ce există Înțeleptul, urmând rațiunea în viața sa, singur este liber, fiind solidari în interior cu logosul universal; el singur este binecuvântat ca Dumnezeu, el domnește peste lume Fizica stoicilor conține fundamentul religios-filosofic al eticii lor Și în această privință doctrina sa principală, doctrina logosului, reprezintă un avantaj incontestabil în comparație cu filozofiile anterioare Stoicii nu au fost primii care au ajuns la ideea rațiunii divine ca lege a universului, în care coincid necesitatea logică și fizică; dar particularitatea lor a constat în faptul că ei, mai profund decât alții, au recunoscut acest logos ca imanent în lume și în om și au legat etica lor cu această idee Desigur, panteismul stoicilor era mai mult filozofic decât religios Dar reprezentarea logosului ca Divinitate, inerentă spiritului nostru și construind natura, a fost îmbrăcată în stoicism și într-o formă moral-religioasă (de exemplu, în celebrul imn al lui Cleanthes în cinstea Zeității, operă impregnată de un sentiment religios neîndoielnic *) Acest motiv religios-moral se intensifică treptat, iar printre stoicii epocii romane - Mussonius, Seneca, Epictet, Marcus Aurelius - atinge expresia cea mai vie De aceea, filosofia stoică, care a câștigat atât de mare popularitate în lumea greco-romană, a avut o influență atât de puternică asupra gândirii religioase, nu numai asupra păgânismului *) Aplicația Sam Pavel, în discursul său adresat atenienilor, citează cuvintele acestui imn (D XVП,) care au ajuns până la el, aparent într-o transmisie ușor modificată a lui Aratus: του γάρ (vm έζ co) γάρ γένος εηχέν (cf ero Phainom I ,) Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ $ skuyu, dar și creștin Părinții Bisericii din primele secole au fost mai mult sau mai puțin stoici în filozofia lor, căci doctrina filozofică a logosului, ca lege internă divin rațională care se deschide în mintea omului și împreună ca o Providență universală, stăpânind lumea, a fost dezvoltat mai întâi de stoici şi populaţie rizat de ei în cele mai largi cercuri Nu e de mirare că primii apologeți creștini de aici se alătură stoicismului Astfel Tertulian, care se prezintă atât de des ca un oponent al filosofiei și atât de des

el însuși declamă împotriva ei, a experimentat influența stoicismului mai mult decât alții Înseși declamațiile sale împotriva filozofiei erau obișnuite în gura stoicilor și cinicilor epocii sale, ceea ce nu l-a împiedicat să împărtășească ideile morale, psihologice și chiar metafizice și teologice ale stoicismului (de exemplu, despre corporalitatea lui Dumnezeu, spiritul) și toate lucrurile): "și înțelepții tăi - spune el în scuzele sale, logos, adică cuvântul sau mintea este artistul (artifex) al universului Zenon îl definește ca fiind creatorul (factitatorem), care a format totul în ordine ordonată; acest Cuvânt se numește atât Dumnezeu, cât și sufletul lui Jupiter și necesitatea a tot ceea ce există Cleanthes unește toate acestea în acel Spirit, pe care el îl recunoaște ca pătrunzând în univers Și mai recunoaștem acel cuvânt, minte și putere, prin care Dumnezeu a creat totul conform învățăturii noastre, ca o esență spirituală deosebită Cu doctrina stoicilor despre logos, este asociată ideea lor despre unitatea ordinii mondiale și raționalitatea acesteia Așa se explică fatalismul stoicilor și împreună optimismul și teleologia lor În lume domnește o singură lege, o singură necesitate, căreia îi sunt supuși atât zeii, cât și oamenii, care nu cunoaște nicio șansă sau excepție După ce a apărut prin evoluția naturală din natura divină, lumea trebuie din nou, după expirarea timpului alocat, să se întoarcă în măruntaiele sale într-o inflamație generală; și deja o singură conștiință a acestei unități a ordinii naturale   ka, unitatea destinului mondial, dă mare mângâiere stoicului (Seneca de prov p) Și această mângâiere crește atunci când suntem convinși că legea care predomină în lume este o lege rațională, că totul în lume este aranjat de rațiune și în conformitate cu rațiunea Doctrina aranjarii oportune a lucrurilor decurge din ideea unui logos universal și este dezvoltată de stoici în legătură cu tradițiile filozofiei attice Se transformă într-o teodicee populară, ale cărei prime exemple le găsim în memoriile lui Xenofon despre Socrate (I, și IV,); ideea de logos este indisolubil legată de doctrina Providenței, care devine din ce în ce mai dezvoltată și răspândită în literatura generală și filozofică, mai ales datorită predicării morale a stoicismului, impregnată de aceeași idee de minte universală care guvernează universul și trăiește în spiritul uman Acest logos sau minte care trăiește în noi, o emanație sau "radiere" a minții universale, divine, constituie, parcă, "cuvântul nostru interior" (λόγος ενδιάθετος) spre deosebire de cuvântul rostit, "pronunțat" (λ -τφοφορ' ζός), pe care îl simbolizează prin *) - distincție pe care o regăsim în mod repetat mai târziu, nu numai în literatura filozofică, ci și în literatura patristică **) Sufletul nostru este, prin urmare, revărsarea celei mai pure naturi spirituale, iar abilitățile individuale ale sufletului sunt, așa cum ar fi, organele sale, "respirații" materiale speciale, având o singură focalizare în partea "dominantă" a spiritului (το ηγεμονικόν), de unde se ramifică pe tot corpul Pe măsură ce aceste abilități, sufletul însuși este redus la un principiu împreună rațional și material, și deja în sămânța sa fiecare persoană primește un astfel de suflet ***), un astfel de *) O astfel de distincție este deja conturată la Platon Theaet - iar la Aristotel cf anal post I, io- b categoria , **) De exemplu, în Tertullian adversus Prax , y Teofil (ad Autol Il,), y Clement al Alexandriei (Str V, ,), în ciuda atitudinii sale negative ***) Vezi această idee (așa-numitul "tradiționism") la Tertulian {de exemplu, de anima , , etc), care o folosește pentru a fundamenta   capacitatea minții, care se dezvoltă treptat în activitatea de

percepție, memorie, experiență Toate cunoștințele care se ridică deasupra simplei percepții senzoriale sunt obținute prin activitatea logosului, fiind, parcă, revelația sa El ne ridică deasupra vieții animale și ne conectează cu Divinul, locuind în partea "dominantă" a spiritului nostru Prin urmare, unii stoici, precum Epictet, admit că logosul (ca rațiune) este ceea ce face pe om om: trebuie să împodobim nu trupul, ci ceea ce constituie esența noastră, adică logosul (IV, c,)) Logosul în acest sens este înțeles ca mintea umană și uneori este admisă chiar și posibilitatea perversiunii sale Dar deseori logosul unei persoane diferă de personalitatea sa, ca o forță căreia îi poate asculta sau rezista, ca o minte dreaptă "(λ ορίος) În acest logos, o persoană se alătură Divinului; în el este egal cu zeilor (Epici I, , o), este asemănat cu ei Sufletul uman este divin în originea sa, omul este în logosul său zeul lui Dumnezeu, (υίός τού θεού I ç,) este propriul fiu al Divin Și acest gând, această conștiință a demnității divine a omului servește celor puternici motivul propovăduirii morale pe stoici, ca în doctrina purificării morale, a abținerii de patimi, a stăpânirii asupra naturii inferioare, animale și în chemarea la iubirea omenirii *): omul este un altar pentru om **) în om el este recunoscut ca rațiune, ca divinitate În conștiința directă a ego-ului, omul se ridică deasupra lumii Și dacă toate lucrurile sunt conștiente sau cunoașterea doctrina sa despre păcatul originar ereditar (de testimon anim Cu h) *) Cf Bonhõffer, Epictet și urm ; mai găsim și la Musonius, Seneca și M Aurelius, de altfel, acești stoici de mai târziu repetă fără îndoială aici principala învățătură a școlii lor - Iz γαρ γ :νος εσμεν sau "Noi suntem felul lui", Cum citează apostolul **) Homo res sacra homini (Seneca, epist XIV, Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY determinată inconștient de el, atunci cea mai înaltă libertate, beatitudine și asemănare cu Dumnezeu constă în supunerea conștientă față de cuvântul divin Sarcina filozofilor este să hrănească zeitatea în ei înșiși și să devină ca Logosul, să devină un zeu dintr-un om (θεός ές άνίΐρώπου Epict II, ,) Aceasta explică de ce uneori o zeitate este identificată cu o persoană în mintea sa, uneori mintea însăși este prezentată ca un principiu divin special care trăiește într-o persoană: "Dumnezeu este aproape de tine, este cu tine, este în tine" scrie Seneca: duhul sacru traieste in interiorul nostru "pazitorul si observatorul a tot ce este bine si rau din noi" (ep ,); nimic nu ii este ascuns (ep), el este acel demon misterios, la glasul caruia Socrate a ascultat Pe pământul roman, această doctrină s-a alăturat credinței în geniile păzitoare, a pătruns în literatură, a fost, parcă, rezultatul final al filozofiei minții grecești, pierzându-se în primele începuturi ale gândirii grecești și a servit ca o mărturie a acestei filozofii pentru viitor *) Ideea unui Logos universal determină etica stoicilor, care decurge din fundamentele doctrinei socratice "A trăi în conformitate cu natura" înseamnă "a trăi în conformitate cu rațiunea" - în conformitate cu adevăratul cuvânt prin care se întemeiază natura Supunerea religioasă față de ordinea necesară, providențială, de legea uniformă care predomină în ea, corespunde celei interioare libertatea unui spirit rațional, verbal, care este conștient de solidaritatea sa cu singura rațiune universală și își simte legătura cu unicul întreg divin al universului Totul este bun, ceea ce este de la rațiune, de la Dumnezeu, care trăiește în noi și se realizează în ordinea mondială Tot răul se coboară în cele din urmă la ignoranță, la neascultare față de rațiune, la aversiune față de rațiune a unei persoane doar ceea ce îl privește, ceea ce depinde de el - care este adevăratul său *) Vezi Pliitarchus Qaest Plat I, , (p),

care compară comicul Menandru cu Heraclit r'&sg ἀν&αώπω δαίμων (Heracl fr ed By water J Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ esența divină, libertatea lui Răul pentru el este dominarea pasiunilor nerezonabile și a ideilor false, care îl leagă de exterior, de ceea ce nu depinde de el, de natura senzuală inferioară, de suferințele și binecuvântările ei imaginare În sine, înclinațiile naturale ale omului sunt bune, pentru că sunt normale, în concordanță cu natura; dar acolo unde aceste înclinații prevalează asupra părții "dominante" a sufletului, acolo ordinea normală este pervertită: sufletul este dezorganizat Adevărat, în Fatalismul lor monist, stoicii nu puteau explica originea răului, adică posibilitatea o astfel de încălcare sau perversiune a ordinii alături de necesitatea universală, consistentă sau nu, există loc pentru arbitrariul personal, subiectiv, deși în rezultatul final se alege între subordonarea externă sau internă față de necesitatea care guvernează toate lucrurile, rațională, necesitate dumnezeiască el însuşi se aseamănă cu Divinul şi împreună cu El şi în El moşteneşte lumea Între un astfel de "înţelept" şi alţi "nebuni" se întinde un abis de nepătruns - cel care desparte făptura de Dumnezeu pieri : trebuie să ieși complet din ea, să te ridici deasupra ei Numai treptat stoicii înmoaie acest rigorism, dezvoltând un întreg sistem pedagogic de dezvoltare morală și permițând mișcarea progresivă către perfecțiune: dar idealul înțeleptului este atotfericit, atot-drept, neschimbător, "care a devenit Dumnezeu dintr-un om" și întruchipează în sine "logosul drept" rămâne mereu același "Înțeleptul" a ajuns la despătimirea perfectă și nimic din exterior nu-l poate tulbura; nu cunoaște mânia și mila, frica și suferința, ridicându-se deasupra universului; s-a eliberat de zei, egalându-i El este atotputernic ca Dumnezeu și domnește peste lume în măreția inaccesibilă a spiritului Astfel, idealul moral al stoicilor primește un caracter individualist, dar împreună cu Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Cu această tendință individualistă găsim la stoici predicarea unui universalism moral larg, care se ridică pentru prima dată la ideea unei fraternități universale Nu mai există un atenian sau un corint: toți oamenii sunt frați, ca fii ai unicului și singurului Tată *); în conștiința acestui adevăr, diferențele și inegalitățile sociale și naționale sunt netezite: un sclav devine frate, un străin devine vecin, iar cosmopolitismul este proclamat în locul idealului statului național: mundus est nobis patria **) O persoană se recunoaște ca cetățean al unui "oraș superior" sau al unui stat în care toate celelalte orașe sau state sunt doar, parcă, case separate ***) Se simte membru al corpului universal, divin: Dei socii sumus et membra ****) Ideea unui "oraș al lui Dumnezeu" universal s-a născut pentru prima dată în stoicism Recunoscând un ideal moral, o lege universală pentru toți, un stoic în însăși credința sa într-un guvern mondial providențial și rațional găsește o bază pentru credința în vocația personală a unei persoane, pentru doctrina îndatoririlor morale individuale Nu ne vom extinde mai departe asupra eticii stoicilor, dar trebuie să remarcăm influența culturală enormă a acestei filozofii "iluministe", care a sistematizat predicarea morală a lui Socrate și și-a urmărit principalul scop, reforma morală a omenirii Stoicismul nu a limitat această propovăduire la granițele înguste oraș grecesc sau chiar Grecia-on a dus-o în întreaga lume educată și i-a dat o dezvoltare și o răspândire atât de largă, pe care nicio filozofie nu o cunoscuse până atunci, adresându-se elenului și barbarului, sclavului și liberului, proclamând învăţătura lui pe străzi şi în palate *) Mier Epici Insulta eu, ** Sen De tranqu IV, , epist, , , cf Musonius la

Stobaeus Florii : , "patria comună a tuturor oamenilor este universul* ***) Cuvintele Cezarului M Aurelius III? ii ****) Seneca, Epist HSP, Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ mint la colonii, la periferia lumii grecești, uneori direct la orașe străine Zenon însuși era fiul unui negustor din insula Cipru, urmașul său Cleanthes era un pumnist din Troada, iar marele dogmatist și scolastic al școlii, Crisip, era din Tars în Cilicia *) Aceeași diversitate în origine și poziție socială o găsim mai târziu Merită să-i amintim pe stoicii epocii romane: Mucius Scaevola, Pontifex și avocat, elev al lui Panetius; Sclavul frigian Epictet, nobil Persia, Corduan Seneca, un nobil bogat sub Nero și Marcus Aurelius, conducătorul lumii Imperiului Roman Stoicismul a avut o influență profundă asupra literaturii, atât filozofice, cât și generală În filozofie, este greu să arăți vreo școală care să nu fi fost influențată de el, cu excepția poate doar a epicurienilor, care s-au îndepărtat atât de profund de stoici în principalul lor punct de plecare, deși aceștia i-au abordat în multe poziții practice Gândurile prețuite ale filozofiei stoice au pătruns în toate straturile societății greco-romane Mai mult decât alte școli, stoicismul capătă caracterul unei filozofii militante - predarea și predicarea Dezvoltând atent științele verbale și retorica, el primește o influență puternică asupra pedagogiei, asupra gimnaziului, pretinzând în același timp semnificația morală și educațională Se dezvoltă tipul de filozofie a unui predicator, moralist, mentor, mărturisitor, grijuliu de mântuirea sufletelor, edificarea, mângâierea, vindecarea spirituală a ucenicilor săi sau a copiilor săi spirituali Aristocrații și doamnele nobile îi țin pe filozofii cu ei, ca "kaplanurile de uz casnic" **) ■, nobilii corespund cu ei și îi cheamă pe patul de moarte pentru a asculta *) Mier alți stoici, Ariston din Chios și Gerill din Cartagina, discipoli ai lui Zenon; Sfera lui Borisfsnsky, Diogene Babilonul, Panetius RoOos-, καιο n Posidonia din Apamea (Siria) "*) Vezi Haises, The influence of Greek ideas and usages upon the Christian Church , - Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY cuvintele lor de despărțire Apar filozofi prostituate, retori jurați ai moralității stoice; "apar amatori, drapându-se în mantia stoicismului, scriitori, "distribuindu-l în proză sau în versuri, ca Persia; în școlile filozofice este predat de profesori învățați, plătit cu taxe scumpe și, în cele din urmă, predicatorii de stradă îl poartă printre mulțime Odată cu aceasta se dezvoltă o întreagă literatură cu caracter edificator: predici, îndemnuri, epistole, cuvinte de laudă pentru virtuți, declamații împotriva viciilor și a deșertăciunii vieții, mângâiere pentru toate ocaziile - în boală, în moartea celor dragi, în exil, în uzakh etc Stoicii și aici sunt doar popularizatori, continuând și dezvoltând genul literar de chrya și diatribe, care a început chiar înaintea lor, în epoca sofiștilor, și a ajuns la o deosebită prosperitate în acea școală cinică, din căruia stoicismul însuși își urmărește originea Această formă literară a fost adoptată, însă, nu numai de stoici: retorica a înflorit în toate școlile, iar locurile comune ale moralității au servit drept monedă actuală a întregii piețe literare Treptat, diatriba își pierde originalitatea, luând adesea un caracter compilativ, imitativ Cu toate acestea, este de cel mai mare interes pentru noi atât din punct de vedere al conținutului, din punct de vedere al principalelor motive călăuzitoare care sunt exprimate în ea, cât și din punct de vedere al caracterului său popular și al influenței sale literare Căci, începând cu secolul al II-lea, această formă literară moral-retorică, cu toate particularitățile ei, a fost asimilată de scriitorii creștini, iar asupra lor o influență deosebit

de puternică a avut diatriba cinică și stoică În studierea literaturii edificatoare a acestei epoci de tranziție, nu trebuie să fim opriți în mod special de numeroasele, inevitabilele repetări, împrumuturi - locurile comune ale retoricii, deși în acest sens cercetările istorico-critice prezintă un mare interes Cel mai important lucru este dezvoltarea, adâncirea conștiinței morale Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS-B ÎN FILOZOFIA ANTICĂ nu, acea trezire a conștiinței, a analizei morale, a mărturisirii interioare, pe care o observăm cel puțin în lucrările marcante ale acestei literaturi și care se reflectă în cazuistica ei rafinată, uneori meschină Important este și sensul general al acestei moralități - predicarea unei legi universale, rezonabile - propovăduirea Cuvântului care trăiește în noi și stăpânește lumea Nu e de mirare că apologeții creștini se alătură acestei predici, asimilând nu numai Forma, ci și conținutul ei Potrivit învățăturii lor, creștinismul dezvoltă acea "sământă a Cuvântului, înnăscută întregii rase umane", despre care vorbește Iustin; și dacă toți cei care au trăit în conformitate cu Cuvântul au fost creștini înainte de Hristos, atunci Hristos însuși a fost întruparea deplină a Cuvântul divin!i!) este un principiu cu adevărat universal al lumii morale și fizice În domeniul moral, nu este doar Providența despre om, ci și principiul care educă din interior, luminează atât întreaga rasă umană , iar persoana individuală - "fiecare persoană care vine pe lume b" Așa a învățat Iustin, așa a învățat Clement din Alexandria și mulți alți apologeți: Logos este adevăratul profesor al umanității și al omului În aceasta, ei sunt de acord cu stoicii, arătând societății greco-romane că creștinismul conține cel mai înalt fundament al filozofiei sale iluminatoare O ilustrare excelentă a acestei situații este "Pedagogul" lui Clement Alexandrinul: acest tratat este trei sferturi dintr-un lung fragment din diatriba stoicului MuzoniyaRuF, interpolat pe alocuri prin texte sacre *) **) nimic neobișnuit și profesional *) P Apoi VIII, i Cărturarii posedau doar o parte din potențialul Ί Cuvânt "spermatic" (σπζοματιχου λόγου μΐρος), cp ibid XIII, **) Sm excelente cercetare P Wendland'a: Quaestiones Musonianae de Musonio stoico Clementis Alexandrini aliorumque auctore Sr suedez o Mouzonius Iustina mult Scuze cap Biblioteca Runiverse KN S TRUBETSKOI retori și scriitori dizgrați au atras constant din capitala comună a literaturii moderne și antice Primii scriitori creștini, precum Clement, s-au confruntat cu sarcina dificilă de a crea o literatură care să rivalizeze cu cea a păgânilor, iar în urmărirea acestui scop opera lor a căpătat adesea un caracter extins; împreună cu lucrări independente, ei trebuiau să alcătuiască, să refac, să refacă acele lucrări de literatură păgână care le-au fost deosebit de utile Dintre stoici, mai mult de un Musoniy a intrat în tratate și antologii creștine Tratatul de oficiu al lui Cicero, care este o compilație dintr-un tratat al stoicului Posidonius, a fost la rândul său compilat și revizuit de Sf Ambrozie in lucrarea sa de officiis mini-slrorutn*) Ieronim în catalogul său de scriitori creștini**) "Enchiridionul" lui Epictet a servit ca material pentru mai multe parafraze creștine ***) *) Cai DriieselïCf M T Ciceronis er Ambrose- trei sunt comparați unul cu altul în și Euald, d Influență d stoisch-ciceronianischen Moral auf die Darstellung d Ethik bei Ambrosius De asemenea Thamin St Ambroise et la morale chrétienne an c Paris *♦) Tert de anima XX, Lact Institutions I, , ; VI, , și ; V , , unde își recunoaște cuvintele ca fiind "aproape dumnezeiești" Multe locuri din lucrările pierdute ale lui Seneca ne sunt cunoscute în citate din Lactantius Bl Ieronim, vezi de viris illustribus ch XII, unde Seneca este înscris în catalogo sanctorum -

adevărat pentru corespondența sa falsă cu Sf Pavel și "martiriul" lui împreună cu apostolii sub Nero În eseul său împotriva lui Iovinian, Ieronim folosește tratatul de matrimonio al lui Seneca, în mare măsură pierdut Pentru soarta altor scrieri pierdute ale acestui filozof în adaptări și fragmente creștine, vezi Haase în ediția sa din Seneca III - și urm ***) Una dintre aceste parafraze a fost publicată de Caso bon ( ) sub titlul Paráfrasis Enchiridjj și se referă la epoca lui Justinian Celălalt aparține Sf Nilul (sec V); în ea "zeii" sunt înlocuiți cu "Dumnezeu", Socrate de către Pavel, numele înțelepților păgâni prin termeni nedeterminați, ca τις των ενάρετων, τ τοφών; cap XVП unde lumea este asemănată cu un teatru, este omisă cu totul DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ Primii apologeți ai creștinismului au găsit printre stoici o cazuistică morală dezvoltată, o teodicee populară și o morală populară, uneori sublimă, bazată pe predicarea unei legi universale, raționale, Logosul Au găsit printre ei o formă literară bine dezvoltată de predicare, catehetică, parenetică - pe scurt, toată literatura edificatoare morală Este clar că ei nu au învățat filozofia numai de la stoici Dar la vremea lor, așa cum sa spus deja, toate celelalte școli au fost în mare măsură influențate de stoicism Între concepția teologică a stoicilor și a apologeților se află toată diferența care separă monismul sau panteismul raționalist de teismul pozitiv, religios Dar, pe de o parte, stoicii în predicarea lor religioasă vorbesc uneori limba monoteismului; pe de altă parte, primii apologeți, nu numai în domeniul moralității, ci chiar și în viziunea filozofică generală asupra lumii, asimilează adesea limbajul filozofie Nu ne gândim să apropiem creștinismul de stoicism aici; vrem doar să remarcăm punctele de contact dintre stoicism și viziunea despre lume a scriitorilor creștini individuali, care, de altfel, nu au înțeles întotdeauna creștinismul cu deplinătatea cuvenită și au gândit adevărurile creștinismului în Forme filozofice care nu au fost create de ei Adevărat, chiar și în filosofia greacă însăși, stoicismul nu a spus ultimul cuvânt Dar înainte de a ne despărți definitiv de el, să remarcăm atitudinea lui față de religia pozitivă Stoicismul nu avea pretenția de a crea o nouă religie; a vorbit doar cu o nouă teologie Dar și aici, ca și în alte părți ale învățăturii sale, el a alăturat rezultatele gândirii precedente Problema teologică i-a fost pusă în fața într-o formă foarte definită: a fost necesară concilierea politeismului național cu monismul filosofic, raționalizarea religiei populare în spiritul filozofiei iluminatoare Însuși modul în care a fost rezolvată această problemă a fost deja subliniat în Questions of Philosophy, voi ,   educaționale, populare grecești - în epoca SOFISTLOR Și această metodă a constat într-o interpretare alegorică a miturilor și credințelor populare în sensul eticii și mai ales în sensul fizicii Stoicii au dat o nouă dezvoltare acestei metode de interpretare alegorică, care era destinată să joace un rol atât de important pe alt sol și în altă perioadă Și trebuie spus că în panteismul lor filozofic, în doctrina lor despre divinitatea lumii, această alegoristică și-a găsit un temei dogmatic solid Toate creaturile sunt membri ai zeității, toate elementele sunt divine, reprezentând Formele sale separate Prin urmare, venerarea unei zeități în elementele lumii sau cultul zeilor elementali individuali, li se pare stoicilor o formă rezonabilă de închinare Astfel, în teologia lor, ei rămân fideli tradițiilor cultului păgân și, în același timp, au ocazia să le armonizeze cu cerințele filozofiei lor, explicând miturile în sensul naturalismului, așa cum fac acum unii

mitologi "comparativi" , producând religia din îndumnezeirea elementelor Съ pe de o parte, stoicii continuă, împreună cu predecesorii lor, să lupte împotriva miturilor brute și imorale, în care văd o insultă la adresa divinității, pe de altă parte, ei raționalizează aceste mituri, explicându-le ca personificări alegorice ale proceselor și fenomenelor fizice ♦) interpretarea religiei își pierde caracterul pozitiv La fel ca în cazul altor mitologii moderni, însăși esența și sensul zeilor devin controversate, determinate de considerații etimologice dubioase cu privire la numele de zei individuali și analogii accidentale ale miturilor sau atributelor lor cu fenomenele elementare ale naturii; ami, rămâne o singură zeitate care umple lumea și totul *) Vezi concluzia tratatului teologic al stoicului Kornuth (ed Lang pp ,) Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ mai aproape de un om, pe care îl cunoaște în cea mai pură formă, în măruntaiele propriului său spirit Dar o astfel de zeitate ar trebui cinstită nu prin jertfe sângeroase, nu prin arderi de tot, nu prin aur sau argint, ci printr-o inimă curată, dreptatea și bunăvoința unei persoane *) Numai un duh curat şi sfinţit poate interveni la Dumnezeu*'*) Prin urmare, doar un om, și în același timp un om înțelept, bun, este chipul și asemănarea lui Dumnezeu; o imagine a unei astfel de persoane, un gând despre el, poate servi drept motiv moral cel mai înalt și viu al activității noastre, obiectul imitației și al închinării noastre morale (epist XI,) Astfel de opinii sunt în perfectă armonie cu individualismul stoicilor și, în același timp, cu universalismul lor Divinitatea este universală, ca rațiunea și ca natura însăși Granițele naționale cad, o persoană își vede patria în univers și în zeii naționali - Forme ale unei singure zeități eterne Dar, pe de altă parte, în însăși doctrina Providenței, stoicii au găsit justificare pentru cultul național, local Lumea este un sistem organic, animat de un singur spirit divin și care îmbrățișează în sine totalitatea creaturilor, oameni și zei nerezonabile și raționale Asumând corporalitatea sufletului, care poate supraviețui corpului nostru muritor, până la dizolvarea lui în flacăra eternă a Divinului, stoicii au recunoscut și existența multor "entități spirituale" diferite - spirite sau demoni, în care ei, împreună cu Socrate , i-a văzut pe slujitorii lui Dumnezeu Acești demoni, la fel ca și sufletele umane, sunt doar manifestări particulare ale unui singur suflet - singurul Logos care animă lumea În acest sens, stoicii, împreună cu cei mai vechi gânditori ionieni, recunosc natura ca fiind plină de zei, demoni și suflete: zeii sunt demoni, sufletele sunt egale aici cu un zeu, sau zeitate, care *) Seneca epist , și în Lactantius VI, , ** Sen epist , animus, nisi purus et sanctus est, Deum non capit * Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY un roi pe care toți îl reprezintă sau îl personifică Demonii mediază manifestări particulare ale Providenței, acea necesitate universală care domnește în lume; și în același timp, ele mediază și relația omului cu Divinul care stă în spatele lor: în viața morală personală, la fel ca și în cult, Divinul este, parcă, individualizat în ele, apărându-ne ca τό δαιμόνων- un zeu sau un demon Nu este greu de observat o oarecare ambivalență în aceste idei, care oscilează între monismul rațional și politeismul popular Ei au, parcă, două laturi - externă și internă, exoteric, credințe adiacente de mers și ezoteric Filosofic În orice caz, toate ideile religioase capătă un sens pur alegoric *) O singură Divinitate este eternă, în care, după expirarea ciclului mondial, toate lucrurile trebuie să se întoarcă în aprinderea generală a tuturor elementelor Prin urmare, de exemplu, în psihologia religioasă a stoicilor există discrepanțe: Cleanthes

recunoaște nemurirea tuturor sufletelor până la inflamația generală;
Crisip limitează o astfel de viață de apoi doar la sufletele celor
drepți sau "înțelepți"; Seneca și M Aurelius admit doar posibilitatea
existenței unei vieți de apoi într-o anumită perioadă; Epictet renunță
complet la această idee, Kornut și Panetius neagă viața de apoi ' "*)
pentru a recunoaște sau a nega individualitatea fizică a demonilor În
orice caz, orice individ este perisabil și trecător, iar viața de apoi
a miturilor grecești este o fabulă Interesul etic al stoicismului nu
constă în existența individuală, ci în eternul și general, nu în
suflet, oscilând între *) Mier C Wachsmuth, Die Ansichten d Stoiker
über Mantik u Dàmonen, '*) Cm Bonhoffer, - ; Rhode, Psyche - Biblioteca
"Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ minte și carne, ci
într-un Logos pur, nealiat, universal, care, ca un foc veșnic, mistuie
totul individual Aceasta este istoria originală a conceptului de Logos
în filosofia greacă La început, filozofii au căutat cuvinte, mintea
lucrurilor din natură însăși, fără a face distincția între natură, ca
obiect al cunoașterii, și minte, ca subiect al ei, gânditorii descoperă
logosul obiectiv, gândirea logică obiectivă, în chiar mintea omului Se
pune întrebarea despre relația gândirii cu obiectele cunoașterii, cu
ființa, cu natura Întrucât natura se opune gândirii logice, Platon o
recunoaște ca fiind falsă, iluzorie Adevărul, ceea ce corespunde unor
concepte logice rezonabile, este o idee (adică ceva esențial
imaginabil); numai ideea, numai idealul, aparține adevăratei ființe Pe
de altă parte, nu este logosul însuși fals, luat în abstracția sa, unde
se opune lucrurilor reale? Nu este conceptul abstract descompus în
contradicții dialectice? După Aristotel, adevărata ființă nu aparține
conceptelor sau ideilor abstracte, ci în primul rând gândirii care le
gândește și naturii pe care această gândire o cunoaște și în care este
întruchipată Dar cum să împaci gândirea cu realitatea, spiritul și
natura? Cum se explică interacțiunea dintre ele, interacțiunea dintre
subiect și obiect? Iar stoicii au recunoscut din nou unitatea
substanțială a gândirii și a naturii, a subiectului și a obiectului, în
reprezentarea Pneuma rațională (natura spirituală) sau Logos Logosul,
ca "concept", este ceva care mediază între subiectul gânditor și
obiectul gândit: acest termen desemnează gândirea în sine și ceea ce
gândește ea, precum și relația dintre Biblioteca "Runivers" KN S
TRUBETSKOY Forma și conținutul gândirii Prin urmare, "Logos" era un
termen potrivit pentru exprimarea monismului stoic, la fel cum
reprezentarea pneuma, în același timp spirituală și corporală, era o
reprezentare potrivită pentru aceasta Astfel, cursul gândirii grecești
în dezvoltarea doctrinei Logosului ni se pare rezonabil și necesar din
punct de vedere logic Ideea unității subiectului și obiectului a fost
formulată de Filosofie în toată semnificația sa doar în timpurile
moderne Dar nu mai puțin, această idee străbate întreaga istorie a
filosofiei, conținând în sine soluția principalelor sale probleme
Hotărârea stoicilor să fie grosolană și insuficientă: filosofia în
general nu cunoaște judecățile finale, iar toate concluziile ei
speculative rămân aproximative Speculațiile nu s-au putut baza pe
formula stoică naivă a "filozofiei identității"; dar însuși gândul
despre identitatea subiectului și obiectului nu a murit niciodată în ea
- pentru că este un gând adevărat Descompunerea stoicismului Doctrina
stoică a fost supusă, în primul rând, unei critici zdrobitoare din
partea scepticilor, precum și a altor școli de diverse direcții După
cum am văzut, stoicii au tăiat problemele mai degrabă decât le-au
rezolvat Critica nu a întârziat să se afle Platon și Aristotel au
dezvăluit deja diferența dintre experiența senzorială și cunoașterea

rațională În experiență percepem particularul, individul, în concepte gândim generalul; prin urmare, nici conceptele nu pot fi produse din percepția senzorială, nici experiența nu poate fi explicată din conceptele generale ale minții Nici sensibilitatea nu poate fi redusă la gândire, nici gândirea la sensibilitate Stoicii nu au văzut întreaga problemă a dualității surselor de cunoaștere: au ocolit-o pur și simplu recunoscând cunoștințele, atât senzuale, cât și raționale, ca omogene și provenind dintr-o singură sursă Въ Biblioteca "Runivers" DOCTRINA DESPRE LOGOS ÎN FILOZOFIA ANTICĂ în dogmatismul lor pur și simplu și-au asumat o astfel de unitate, nu doar ca o cerință ideală a minții noastre, ci ca un dat necondiționat și pozitiv Scepticii au pus problema criteriului cunoașterii adevărate în toată forța sa și au subminat înseși fundamentele dogmatismului stoic: revenind deja la argumentele lui Platon, academicienilor sceptici le-a fost ușor să arate, i) că evidența unei reprezentări senzoriale nu este un criteriu necondiționat al adevărului său și, și trecător, logic nu poate servi ca sursă a conceptelor, judecăților, concluziilor noastre generale Pe ce se bazează certitudinea pe care o atribuim experienței senzoriale și cunoașterii raționale? Aceasta este în primul rând certitudinea subiectivă, sau mai precis, starea subiectivă de încredere sau credință Astfel, "unitatea subiectului și obiectului" tocmai atinsă ne scapă din nou: "logosul* al stoicilor se dovedește din nou a fi subiectiv Unde este presupusa dovadă a divinității și universalității sale? Mintea umană, zguduită, subiectivă, subiect la sentimente și lipsite de cunoaștere sigură, în orice caz atât de diferită de presupusa Minte divină, perfectă, încât nu putem trage nicio concluzie despre aceasta din urmă prin analogie Cadem într-un cerc logic atunci când derivăm certitudinea cunoașterii noastre din presupusa divinitate a raţiunii şi a dovedi originea divină a cunoaşterii noastre Odată cu logica stoicilor, cade și Fizica lor, panteismul lor, care nici nu poate rezista criticilor scepticilor și materialiștilor Întrucât Divinul este identic cu lumea, el își pierde în mod necesar atât personalitatea, cât și raționalitatea; întrucât lumea este identică cu Divinul, nu numai toată libertatea, ci și toată individualitatea dispare În ciuda tuturor trucurilor teodicei lor, stoicii fac din Zeitate adevăratul vinovat al tuturor relelor, al tuturor nerezonabilului, al tuturor nerezonabilului în lume sau al subiectului Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY nyut necesitatea sa fizică În identificarea lumii cu mintea divină, neagăm în mod necesar această minte însăși Recunoscând toate acțiunile unei persoane supuse necesității naturale, negăm la bază conceptul de libertate morală și sănătate morală, care stă la baza oricărei moralități Recunoscând sufletul uman ca fiind divin prin natură, nu-i putem explica slăbiciunea, prostia, răul În general, suntem nevoiți să respingem distincția dintre bine și rău: căci cum poate fi împăcat pesimismul moral al stoicilor cu optimismul lor fizic, în doctrina identității necondiționate a spiritului și materiei, a lui Dumnezeu și a naturii? De fapt, nimic nu ne dă dreptul de a identifica Logosul divin cu natura sau cu gândul nostru; mai degrabă, le-am putea distinge necondiționat Nu numai atât: nici în natură, nici în spiritul nostru, nici în experiență, nici în speculații, nu găsim niciun motiv să recunoaștem existența obiectivă a unui astfel de Logos Singura filozofie care ne rămâne în acest caz este un scepticism extrem, consistent - o îndoială completă cu privire la posibilitatea cunoașterii obiective, pentru că o astfel de cunoaștere, așa cum am văzut, nu poate fi condiționată decât de Logosul universal Astfel, învățătura stoică a fost distrusă Dar dacă filosofia nu se poate limita

la scepticismul absolut, dacă un asemenea scepticism, în imposibilitatea sa logică și psihologică, îi apare ca o dovadă negativă a chiar logosului împotriva căruia este îndreptată, ea este obligată să caute o cale de ieșire din acest negativ rezultat Și o poate găsi doar într-o nouă concepție a unei minte obiective universale, într-o nouă și mai concretă recunoaștere a unității cunoscătorului cu cunoscutul Dar pentru a nu cădea în aceeași eroare, trebuie în primul rând să distingem acest Logos universal atât de mintea umană imperfectă (potențială), cât și de natura opusă exterioară acesteia Așa și-a înțeles sarcina filosofia alexandrină a epocii greco-romane Carte S N Trubetskoy Biblioteca "Runivers" Influența occidentală în Rusia în secolul al XVII-lea (eseu istoric și psihologic) Printre sarcinile istoriografiei ruse și, să adăugăm, ale psihologiei ruse, în așteptarea rezolvării, putem pune și întrebarea despre impresia pe care un rus și-a făcut-o de la prima cunoștință cu cultura vest-europeană Interesul acestei întrebări este de înțeles de la sine: atitudinea inițială a bărbatului rus față de această cultură, viziunea sa asupra beneficiilor și pericolelor ei, obiectivele pe care și le-a stabilit, asimilându-l și înseși metodele de a o asimila depindeau de un în mare măsură la prima impresie O atenție deosebită este necesară în studiul acestei impresii, ca și în studiul tuturor fenomenelor de psihologie populară sau socială Aici este prea ușor pentru student să se plaseze sub fenomenul pe care îl studiază propria impresie, preluată din studiu, să-și pună propriile sentimente și gânduri în oameni din vremuri trecute, adică abate ochii de la obiect Pentru a evita o astfel de autoamăgire, pentru a reproduce cu acuratețe și a înțelege corect impresia pe care o persoană rusă a perceput-o la prima întâlnire cu cultura occidentală, este necesar să înțelegem bine, ca să spunem așa, compoziția mediului mental care a perceput aceasta impresie, modul de perceptie si gradul de susceptibilitate Întrebarea este mai complicată decât ar părea, iar circumstanțele și cursul cazului în sine au complicat-o Biblioteca "Runivers" V KLYUCHEV SKII Aproximativ din secolul al XVI-lea, așa cum se obișnuiește să se gândească, societatea rusă a început să intre în contact direct cu viața Europei de Vest La început slabă ca efect și limitată ca sferă, această influență occidentală s-a intensificat și s-a extins treptat, cuprinzând toate noile sfere ale vieții populare rusești, pătrunzând tot mai adânc în componența societății ruse Așa stau lucrurile până în ziua de azi Este secolul al IV-lea al acestei influențe și nu ne-am dat încă o relatare completă a rezultatelor ei și suntem cu greu în poziția de a determina cu exactitate dimensiunile la care este capabilă să se extindă sau în care trebuie să fie închisă Dacă în fața unei persoane ruse din secolul al XVI-lea sau al XVII-lea Dacă un simplu sălbatic s-ar întâlni cu civilizația vest-europeană, am avea de-a face cu un fenomen de interes cultural și istoric general, care poate fi exprimat prin întrebarea: cum îl afectează în general contactul cu civilizația pe un sălbatic? Dar rusul, ridicându-se pentru a întâmpina influența vest-europeană, a purtat cultura sa destul de veche, care se distingea prin unele trăsături deosebite, care poate să nu fie de mare importanță în istoria generală a omenirii, dar nu lipsite de interes metodologic pentru istoric, care este obligat nu numai să numere succesele dezvoltării umane, ci și să observe natura și acțiunea forțelor istorice care creează aceste succese și, prin urmare, să observe tot felul de depozite lumești create de aceste forțe În componența culturii ruse a secolelor XVI-XVII cuprindea nu numai instinctele antropologice, ci și ordinele și ideile lor politice și sociale, care au reușit să se depună

dens în viața și spiritul poporului și constituind psihologia populară Influența vest-europeană, căzând în acest mediu istoric, a fost refractată nu numai de proprietățile generale, ca să spunem așa, înnăscute ale sufletului uman, ci și de trăsăturile dezvoltate istoric local ale caracterului național Deci, semințele culturii vest-europene din Rusia Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC din acele secole a căzut pe pământ, care de mult timp nu a mai putut fi numit pământ virgin neatins Când omul rus al secolului al XVI-lea s-a îndreptat către Europa de Vest pentru cunoștințele ei științifice și utilitățile cotidiene, în el, în mintea și viața lui, existau două culturi înrudite, ambele europene, una orientală, alta occidentală Cu cât sunt mai puțin asemănătoare între ele, sau mai străine între ele, două depozite culturale alăturate, cu atât este mai ușor de observat schimbările produse de unul dintre ele, influențând, în celălalt, perceperea influenței acestuia La acea vreme, culturile ruse și vest-europene erau valori foarte disparate, nu numai niveluri diferite de dezvoltare, ci și viziuni diferite asupra lumii, moduri diferite de dezvoltare și înțelegere diferită a sensului și a scopurilor vieții Dar comoditatea rezultată de a studia consecințele întâlnirii ambelor culturi este slăbită de o dificultate importantă În măsurarea comparativă a nivelului unuia și celuilalt, desigur, nu este nevoie să se introducă nicio măsură patriotică Trebuie să fii un mare patriot pentru a iubi însăși neajunsurile propriei antichități, dar nu trebuie deloc să încetezi de a fi unul pentru a observa și înțelege aceste neajunsuri Așadar, nimic nu ne obligă să afirmăm că vechea Rusă a acceptat și dezvoltat, a înțeles și a adus în viața ei tot ce e mai bun pe care Orientul Ortodox a dezvoltat în domeniul credinței, gândirii și comunității Vechea Rusie nu a stat la apogeul Ortodoxiei, deși nu a încetat să se străduiască să se ridice la ea Istoricii bisericești ruși, care sunt cel mai puțin dispuși la o evaluare strictă a succeselor religioase și morale ale Rusiei antice, admit că idealurile creștine au fost realizate încet și nu întotdeauna în mod inteligibil, că gândirea rusă antică nu numai că nu a continuat, dar nici nu s-a asimilat cu într-o măsură suficientă lucrarea Orientului Ortodox, chiar și în cea mai apropiată viață bisericească, domenii de cunoaștere în care a lucrat cel mai mult, că aderarea rușilor la credința lor a fost combinată cu cunoștințe foarte slabe despre aceasta, că re Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI sentimentul ligios a luat o direcție foarte unilaterală, exprimată într-un atașament excesiv față de latura rituală a credinței, că extremele la care s-a extins acest atașament au dat naștere la multe consecințe dăunătoare atât în domeniul credinței, cât și în cel al moralității, care , cu anumite exemple de evlavie adevărată, în majoritatea Cuviosul este mai probabil, fariseul, că introducerea creștină a fost ascunsă și înțeleasă prin înțelegere, sentimente și obiceiuri ale Școlii Consiliului de Sinoade, supraviețuitori ai antichității păgâne sau cu entuziasm în Navigația polovtsiană și stăpânirea tătarskiilor Dar nu mai puțin important este faptul că vechea Rusă era foarte vag conștientă și simțea slab aceste neajunsuri ale ei Dimpotrivă Timp de cinci secole, a stat sub influența directă a Orientului ortodox și a devenit atât de aproape de acesta, încât totul împrumutat de acolo a fost obișnuit să considere ca fiind propriul său produs de casă, și tot ceea ce este de origine - ortodox adevărat Din vremea Unirii Florenței și a căderii Bizanțului, lumina Orientului ortodox a început să se estompeze în ochii ei, iar în ea, parțial sub vraja succeselor politicii de la Moscova, ideea a prins rădăcini din ce în ce mai adânc că ea, Rusia Ortodoxă, nu mai era

studentă, ci urmașa Bizanțului, nu numai proprietara, ci și singura păstrătoare a adevărului creștin din lume Până la jumătatea secolului al XVII-lea această idee a devenit o convingere puternică și răspândită, iar în mintea unei majorități semnificative a societății bisericești ruse, ideea Bisericii universale s-a închis în limitele geografice ale uneia dintre bisericile locale, iar Moscova a devenit a treia și ultima Roma Pe de altă parte, controversa împotriva latinilor, începută în Grecia și apoi transferată în Rusia, a fost acceptată aici cu atât de mult succes, a sădit în societatea ortodoxă rusă o asemenea antipatie, cel puțin, față de catolicism, încât ea, se pare, a fost mai puțin frică să piardă ceva din ortodoxie decât să împrumute ceva din latinism Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC Toate aceste trăsături ale societății antice ruse, în timp ce ridică interesul științific al problemei, complică în același timp compoziția acesteia și îngreunează rezolvarea acesteia Studentul primelor momente de influență occidentală în Rusia are de-a face cu un nod destul de complicat de condiții cultural-istorice și populare-psihologice, credințe și obiceiuri, tradiții și obiceiuri, atracții și temeri, prejudecăți și neînțelegeri Până la jumătatea secolului al XVII-lea societatea Rusiei Moscovite a devenit mai puternică în conștiința independenței sale politice și ecleziastice, chiar a singurătății sale politice și ecleziastice În Orientul Ortodox, nu mai putea vedea cea mai înaltă autoritate care putea observa și testa gândirea și viața religioasă rusă; în Occidentul european, care încă mai părea societății ruse predominant latină, nu și-a găsit prieteni pe care să se poată baza Între timp, cele mai bune dintre tradițiile și sanctuarele sale l-au legat de Orientul decolorat, iar de Occidentul eretic a fost atras de nevoia din ce în ce mai resimțită de cunoștințe științifice și tehnice, de conexiuni politice și de facilitățile de zi cu zi A treia Roma inițială și-a simțit dependența materială și spirituală atât de a doua, cât și de prima Rusul s-a trezit între două lumi, neîncrezător în una, temându-se de cealaltă și având nevoie de amândouă Ici și colo trebuiau stabilite noi relații, oamenii și lucrurile trebuiau distinse clar, rutinele trebuiau abandonate și trebuiau să fie deschise noi drumuri Au apărut o serie întreagă de întrebări neobișnuite și tulburătoare: ce să rămânem în urmă și de ce să te ții sau să cauți, ce ar trebui să fie împrumutat și ce nu ar trebui și nu ar trebui să fie împrumutat, cum să împrumuți, de la cine și prin intermediul cui și cum să se adaptează împrumutat la produse de casă Sub acțiunea încrucișată a acestor întrebări și a îndoielilor, ezitărilor și nedumeririlor cauzate de acestea, influența occidentală a pătruns în societatea rusă, iar interesul istoric și psihologic este intensificat de aceste atracții versatile Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI primele impresii pe care le-a produs aici această influenţă La început, oamenii din Moscova din a doua jumătate a secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea au fost cei care au tratat problema cu calm și grijă, au vrut să profite de cunoștințele lumești utile ale Occidentului și de facilitățile moral inofensive inventate de ei, a scris din străinătate pentru serviciul regal medici, meșteri de pânză, mineri care știu să găsească minereu de argint și aur, ceasornicari, tunieri și alți meșteri În , negustorii moscoviți, la cererea guvernului, au exprimat că este util să-i încurajeze pe străini să înființeze fabrici și tot felul de meșteșuguri în Rusia, pentru că din aceasta ar fi câștiguri pentru poporul rus, care, după ce a văzut pricepere sau meșteșuguri de la străini, l-ar învăța și le-ar pune ei înșiși Ei au găsit posibil să trimită tineri în străinătate în Occident

"pentru a învăța diferite limbi și litere", doar cu condiția ca aceștia să fie ținuți ferm, astfel încât să nu-și părăsească credința și obiceiurile Dar când țarul Boris a decis să cheme oameni de știință din străinătate și să înființeze școli pentru predarea rușilor în diferite limbi, clerul s-a opus, spunând că vasta lor țară este unită în religie, limbă și obiceiuri: dacă ar fi multe limbi, ar exista confuzie în pământul Gândurile oamenilor de conducere ai societății de atunci erau în mod evident ocupate, iar în mintea lor, se pare, deja erau clarificate granițele, în care era sigur să se permită influența străină Aceste limite au fost indicate de nevoile care au cauzat cea mai mare influență Prin experiență grea, acești oameni au învățat că trucurile cunoașterii și artei occidentale, toate aceste "trucuri inamice nou inventate" pot fi îndreptate cu ușurință împotriva Rusiei, și nu numai în timp de război, ci și în timp de pace: pe câmpul de luptă, trebuia să socotim cu echipamentul militar din Occident, în piețe, cu capitalul, priceperea, instrumentele de producție îmbunătățite și întreprinderea curajoasă Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC · victimă a acestei lumi informate și active, a fost necesar să se apere împotriva ei cu propriile sale arme, cunoștințe tehnice și întreprindere Cea mai apropiată cunoștință cu această lume a stabilit oamenii de afaceri ruși din secolele al XVI-lea și al XVII-lea o mulțime de întrebări neobișnuite pentru ei: toate au fost întrebări de natură practică, dacă să exporte cânepă și in în străinătate, în act sau sub formă brută, prin ce porturi, unde și cum se construiesc uzine miniere, cum să desfășurarea comerțului exterior, fie prin capitaluri împrăștiate, fie prin companii, este posibil să se permită străinilor să dezvolte mine în Rusia și în ce condiții pot fi deschise comercianților străini calea către Persia de-a lungul Volgăi, cum să-i învețe pe ruși sistemul străin militar etc Ce legătură au avut astfel de întrebări cu credințele și conceptele morale ale poporului și cum s-ar putea lega succesele echipamentului militar și producția economică națională cu teologia ortodoxă și carta bisericii? De aceea au primit la început știri occidentale, militare și industriale, poate încruntate, precum se încruntă un bolnav când ia un medicament amar, fără plăcere, dar și fără vreo anxietate deosebită, recunoscându-le ca fiind utile sau chiar necesare Atunci s-au gândit că lucrurile nu vor merge mai departe decât aceste știri tehnice și nu ar trebui să meargă și erau încă departe de teama că aceste împrumuturi ar putea afecta puritatea și integritatea viziunii lor natale asupra lumii și a modului de viață Rus' avea de mult un fel de relații cu Europa de Vest și știa ceva despre asta, mai ales proaste Din cuvintele profesorilor noștri greci și, parțial, din propriile noastre observații, am știut că ei se roagă, gândesc și trăiesc acolo diferit decât în Rusia; oamenilor din Europa de Vest și au făcut puțin cu privire la modul lor de viață, concepte și obiceiuri, crezând că aceasta este afacerea lor internă, nu ne privește și nu vom avea niciodată nevoie de ea L-au privit pe tehnicianul occidental pur și simplu ca pe un furnizor Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI cunoștințele necesare, măiestrie, produs și privind marfa de pe tejghea, cine va întreba cum crede și cum trăiește vânzătorul sau producătorul acasă, dacă numai bunurile ar fi de bună calitate? Erau curioși să cunoască șmecherii străine, și nu șmecherii înșiși, iar această curiozitate ducea mințile chiar și în domeniul cunoașterii misterioase de calitate îndoielnică, dacă promiteau beneficii materiale Probabil că la Moscova au ajuns zvonuri despre știința seducătoare de a face aur și în și la Ministerul Afacerilor Externe (Ordinul Ambasadorului), probabil, la cererea acestuia,

olandezul în serviciu Fandergin a depus un fel de traducere "despre înțelepciunea arhimistică și actul de aur și alte fapte", apoi o scrisoare sau o notă "despre alchimia filozofică superioară" , cum Pe de altă parte, străinilor neortodocși, în special catolicilor, nu li s-a permis să privească îndeaproape viața religioasă și morală autohtonă și au păzit-o cu gelozie de orice atingere a terților, au permis poporului german vizitator să învețe limba rusă de la biserică diaconi, dar ѣрko ordonat în bisericile ortodoxe "germanii nebotezați" nu ar trebui să intre, ci din întâmplare cei care intrau imediat au fost scoși și podeaua a fost măturată în spatele lor n · Astfel, prima întrebare ridicată de influența occidentală a fost aparent decisă în mod deliberat și temeinic Întrebarea era următoarea: în ce relație ar trebui puse roadele practic utile și inofensive din punct de vedere psihic ale unei culturi străine în raport cu rădăcinile proprii, cu bazele și fundamentele propriei viziuni asupra lumii și modului de viață, îndurate de secole? S-a hotărât că se poate și ar trebui să se separe strict unul de celălalt, ca obiecte de ordine complet diferite, neavând nimic în comun unul cu celălalt și nu interferează unul cu celălalt A fost o chestiune de politică sau Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC pedagogia populară, obișnuită să considere oamenii și lucrurile din punctul de vedere al binelui comun și al ordinii publice, în numele căreia a protejat integritatea și originalitatea fundamentelor vieții populare, pentru ca în țară să nu se nască confuzie, după cum a subliniat clerul, opunându-se țarului Boris Dar psihologia socială nu este atât de selectivă încât să distingă strict ceea ce poate fi împrumutat și ceea ce ar trebui să se dezvolte într-un mod original, din temeliile și mijloacele vieții oamenilor Majoritatea acţionează după înclinaţii imediate şi considerente de discreţie personală, fără a se gândi la acţiunea celor şi a altora pentru binele comun şi ordinea publică Să presupunem că roadele tehnice ale unei culturi străine nu pot și nu trebuie să atingă temeliile spirituale, rădăcinile culturii native; dar este posibil să îi împiedicăm pe oameni să dorească să se familiarizeze cu rădăcinile unei culturi străine împrumutându-i roadele? Cunoștințele și invențiile tehnice, utilitățile și adaptările cotidiene care au găsit posibil și necesar să fie adoptate de la străini, acolo, în Occident, au crescut împreună cu alte succese de gândire și gust, s-au dezvoltat prin eforturi spirituale continue ale indivizilor și ale întregilor societăți și au fost atât de strâns legate de concepte, moravuri, relații, cu întreaga structură a vieții vest-europene, încât a fost greu să le evidențiem și să le smulgem din compoziția culturală cu care crescuseră atât de organic De la poporul rus de atunci, care nu era încă obișnuit să reflecteze cu gândul imatură asupra fundamentelor și elementelor societăților umane, nu se poate cere ceea ce mult mai târziu nu a fost întotdeauna posibil și descendenții lor mai obișnuiți cu o astfel de gândire - să ceară ca ei, recunoscând superioritatea străinilor și nevoia de a învăța de la ei, de a se împrumuta, au putut să distingă în împrumut ceea ce este necesar de ceea ce este de prisos și să distingă cu acuratețe între național și universal; Prin urmare, nu este nimic neașteptat în știrile venite din timpul domniei lui Boris, că și atunci dependența rușilor de străini a devenit vizibilă Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI obiceiuri şi haine pământeşti Lucrurile au mers chiar până la frizerie, iar Avraamy Palitsyn, vorbind despre "treburile inovatoare" ale vremii, adaugă indignat: "bătrânii au propria lor tonsura, se vor transforma într-un tânăr" Povestea unui contemporan despre modul în care fanaticii

antichității lor natale s-au îndreptat către patriarhul Iov cu un reproș, de ce el tăce, văzând astfel de ispite, sună alarmant Conștiința lui Iov era înțepată de aceste discursuri, ca săgețile, dar nu a îndrăznit să vorbească împotriva inovațiilor regelui, care "ereziile armenilor și latinilor erau un bun urmaș", și "văzând sămânța răutății, sămânțate în strugurii lui Hristos, nu pot și mă uit numai la Domnul Dumnezeu El a vărsat lacrimi pe câmpul acela nebun "Gândul la posibilitatea despărțirii fructelor de rădăcini nu a reușit Puțin după ce prințul I Khvorostin a plecat chiar mai departe în aceeași direcție spre rădăcini citit cărți latine, s-a infectat cu catolicismul și chiar cu gândirea liberă, "a clătinat în credință și a hulit credința ortodoxă și nu a ținut posturile și obiceiul creștin" Influența străină l-a pus într-o atitudine ostilă față de patrie și a vrut să plece la Roma sau în Lituania; nu, toți sunt proști, nu există cu cine să trăiască Starea emoționată a societății ruse nu s-a oprit nici după tulburări: curente opuse, întâlnirea, au susținut fermentația în ea Pe de o parte, mijloacele de influență străină au crescut și societatea sa s-a extins Valul de străini, militari, meșteșugari și industriali s-a intensificat Pe Yauza a apărut Noul German Sloboda, avanpostul Europei de Vest lângă Moscova Până în , britanicii au făcut comerț liber și fără taxe vamale și au avut depozite în toate orașele rusești, oriunde voiau, ținând în mână comerțul exterior și parțial intern al țării Capitaliștii străini au primit concesii profitabile pe termen lung pentru construcția de fier și alte fabrici, care au pus mii de muncitori la dispoziția străinilor Regimente întregi de "germani liberi" au fost angajate în serviciul țarist, iar regimentele lor au fost date ofițerilor străini pentru pregătire în formarea străină și "luptă cu foc" Au făcut un alt pas înainte: împreună cu echipamentele militare și industriale ale Europei de Vest, au făcut un alt pas înainte au început să împrumute confortul vest-european, confortul și distracțiile de zi cu zi, atmosfera vieții vest-europene, iar după aceea, un nou pas, au început să se gândească la asimilarea acelor gusturi și concepte cu care a fost creată și fără de care ea însăși, acest mediu , este lipsit de gust și de neînțeles Și distracțiile celor mai înalte cercuri moscovite trezesc curiozitatea mentală, interesul pentru educația științifică, înclinația gândurilor unor astfel de obiecte care nu au intrat în orizonturile obișnuite ale unui bărbat străvechi rus, în cercul cotidianului său nevoi presante Au început să construiască o piatră și negustori bogați la Moscova Camere pe un loc pentru conace de lemn proaste,tapând pereții cu tapet pictat din piele aurita din lucrare belgiană, apelând la medicii germani bolnavi La curtea din Moscova se formează un cerc de iubitori influenți ai confortului și chiar educației vest-europene Unul dintre ei, afectuos și vesel boier Nikita Iv Romanov, unchiul țarului Alexei Mihailovici, prieten și favorit al străinilor, a fost un mare iubitor de muzică germană, a păstrat tot felul de instrumente muzicale, și-a îmbrăcat poporul în livrea după un model străin și, conform unei alte povești, el însuşi a cusut o rochie de croială străină pentru călătoriile de vânătoare, în ciuda reproşurilor patriarhului, care, în cele din urmă, bucurându-se de mântuirea duhovnicească a bunului boier, tu- și-a întrebat o vreme, sub un pretext plauzibil, costume periculoase și le-a tăiat bucăți Acesta este același Romanov, a cărui barcă engleză, găsită de Petru cel Mare în hambarul bunicului său din Izmailovo, a devenit strămoșul Marinei Ruse Un alt boier, B I Morozov, tutorele lui Alexei Mihailovici, a introdus aceeași noutate în palatul

suveranului, și-a îmbrăcat animalul de companie și semenii săi cu el în haine germane, a introdus chiar și în programa țarevicului metoda educației vizuale, introducând el la unele subiecte prin tablouri gravate germane Al treilea curtean, J M Rtishchev, printre zvonurile care apar despre necesitatea educatiei scolare, a chemat la manastirea pe care a intemeiat-o langa Moscova cateva zeci de calugari invatati rusi "de dragul iluminarii rusesti, a intelepciunii libere a invatarii" si a trimis la Moscova tinerii ordonati ei să studieze limbile, gramatica, slava, greacă și latină, "chiar și retorica și filozofia" A existat o cerere de cărți, conform căreia ar fi posibil, fără o pregătire intensivă, să se familiarizeze cu politica și știința Europei de Vest, iar oamenii de știință de la Kiev cu traducători ai ordinului ambasadorului au compilat, tradus și publicat cosmografii, lexiconuri, gramatici, diverse colecții enciclopedice Astfel, cu fiecare pas, pășeau din ce în ce mai îndrăzneți pe poteca în care intraseră atât de timid Ceea ce s-a întâmplat sub țarul Boris s-a repetat sau a continuat, doar la scară mai mare și cu mai puțină gândire Curiozitatea simplă a fost înlocuită cu curiozitatea științifică; ceea ce a fost considerat la început pasiunea minților nerăbdătoare și frivole a fost mai târziu recunoscut ca o concesie față de necesitate, sau chiar o cerere a vremii Inițial, împrumutând echipamente militare și industriale vest-europene și chiar mobilier pentru casă, confort, în produsele lor finite realizate de mâinile altcuiva, strămoșii noștri Biblioteca "Runivers" eseu istoric si psihologic s-au gândit că nu vor avea nevoie să asimileze conceptele și sentimentele altora, nu ar trebui să renunțe la ale lor Aceasta a fost greșeala lor simplă, în care cad toți imitatorii îndoielnici Apelând la străini pentru ajutor pentru a-și satisface nevoile materiale urgente, angajându-și meșteri și cumpărând de la ei îmbunătățiri militare și industriale, ei nu s-au întrebat prin ce mijloace mintea vest-europeană a obținut astfel de succese tehnice și ce viziune asupra universului, a omului și a lui a îndreptat aceste eforturi către sarcinile fiinţei sale Pistoale, arme, nave, mașini, abilități, chiar și învățarea acestor trucuri - toate acestea au fost recunoscute ca fiind indiferente și inofensive în sens moral-religios Apoi, ceasurile, tapeturile, tablourile, trăsurile, puțin mai târziu, spectacolele de teatru, "coardele, organele și fiolele" muzicale, chiar și kao>-tanurile germane au fost clasificate, dacă nu complet indiferente, atunci permise și - cu o manipulare atentă a acestora - sigure obiecte: până la urmă, carta bisericească permite în anumite cazuri unele abateri de la cerințele canonice în detaliile vieții cotidiene Dar în zona prețuită a credințelor, conceptelor și sentimentelor, unde domină cele mai înalte interese directoare ale vieții, s-a decis să nu cedeze niciun centimetru influenței străine Și totuși, la Moscova secolului al XVII-lea, grăbindu-se către noutăți străine, facilități de zi cu zi și distracții elegante, au început să simtă treptat și vag acele interese spirituale și eforturile prin care au fost create și s-au îndrăgostit de aceste interese și eforturi, înainte să înțeleagă relația lor cu conceptele autohtone și cu regulile vieții, - la început s-au îndrăgostit și de ei, ca distracție lumească, ca un exercițiu plăcut și încă netestat al unui gând persistent Atât de insensibil s-a schimbat atitudinea societății ruse, cel puțin a celor mai buni lideri ai săi, față de Europa de Vest Anterior, ei îl priveau ca la atelierul militarilor și altele Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI produse care pot fi cumpărate fără a întreba cum sunt făcute Acum a început să se stabilească o viziune asupra ei, ca asupra unei școli în care se poate învăța nu numai aptitudini, ci și științe, chiar

și la retorică și filozofie, se poate învăța să trăiască și să gândească Și în curând al patrulea și cel mai talentat colaborator al țarului Alexei în direcția transformatoare Aѳ L Ordin-Nashokin-a început să repete cu insistență că "binele nu se rușine să se obișnuiască din afară" * și că schimbările și inovațiile necesare trebuie făcute "folosind exemplul țărilor străine terțe " O astfel de direcție, cu toate acestea, nu l-a împiedicat să-și încheie strălucita sa activitate administrativă și diplomatică de monahal "Erau departe de gândul de a trăda evlaviosul nativ antichitate Cedând influenței occidentale, linia de demarcație dintre străinul permis și propriul inviolabil a fost împinsă la un puțin mai departe în adâncul vieții lor, aproape până la gardul bisericii și vatra, dar nu au vrut să se retragă mai departe Țarul Alexei și semenii săi, oameni care și-au întemeiat familii pe la mijlocul secolului al XVII-lea, chiar și unii dintre educatorii lor , oameni din generația mai veche, prețuindu-și antichitatea ortodoxă nu mai puțin decât strămoșii lor, s-au hotărât pe ideea că era posibil să se etaleze într-o trăsură germană, chiar și într-un caftan german, să învețe "înțelepciunea liberă", să se uite la distracția străină, "acțiune de comedie", și, în același timp, păstrează integritatea inviolabilă acele concepte și sentimente necesare pentru a scuipa cu frică pioasă și dezgust canonic laptele care a căzut accidental în gură miercuri sau vineri Cu toate acestea, trebuie menționat că relativ puțini oameni au gândit astfel, cei mai buni lideri ai societății ruse, care au gândit mai mult decât alții, care au știut să distingă lucrurile și relațiile lor, care au înțeles sarcinile timpului lor și nevoile patriei lor mai clar decât multe Marea majoritate a societății a fost mai puțin discriminatoare și mai înfricoșată Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORICO-PSIHOLOGIC -Aici, odată cu succesul influenței occidentale, anxietatea a crescut Baza a fost neîncrederea națională și religioasă a Occidentului latin, crescută de secole de tradiție Triste încercări recente au dezvoltat perfect acest sol pentru noi semănat Vremurile tulburi ale impostorismului și greutății au adâncit și lărgit această neîncredere într-un abis de netrecut Primul impostor, de îndată ce a fost demascat, l-am privit ca pe un agent latin viclean care s-a aplicat "dușmanului veșnic al creștinilor, discipolului latin" și le-a dat obligația scrisă de a atrage toată Rusia sub binecuvântarea lui papa, "unchiul lui Antihrist", așa cum a spus Avra -amiy Palitsyn în Povestea sa Această neîncredere a fost întărită la scurt timp după întoarcerea Patriarhului Filaret din captivitatea poloneză printr-o hotărâre a Consiliului bisericesc din Moscova al IÓ O de a reboteza nu numai catolicii, uniații și protestanții care s-au convertit la ortodoxie, ci și bielorușii ortodocși care au fost botezați nu prin scufundare, ci prin turnare Suspiciune religioasă a străinilor neortodocși, această decizie s-a transformat în intoleranță canonizată; a fost susținută de mai mult de câteva exemple de hobby-uri din genul cărții latinizate Hvorostinin sau acel negustor rus cu care Olearius a stat de vorbă în - la Narva și care și-a condus interlocutorul protestant într-o asemenea încântare cu discuții despre post și icoane Au vorbit mult despre această lume latină și luthorică, atât de deșteaptă și de învățată, din care erau atât de multe de învățat; pentru a se familiariza cu această lume, au publicat "cărți de cosmografie verbală, compilate de la filosofi antici, traduse din limba romană, iar în aceste cosmografii au citit despre acea lume că în țara Gishpan "credința Papezhului, altfel Luthor, evlavia s-a secat, oamenii oile sunt înțelepți și dokhturovaty în fapte și astronomie "; că "împărăția Franței a fost înainte de

aceasta și botezată de la sfântul apostol, acum din evlavie și din credința creștină Biblioteca "Runivers" x V CLIUCEVSKI și-au pierdut drumul în credința rea a latinului și a luthorului" că "țara Germaniei a fost botezată de Sfântul Apostol Pavel, acum din credință și-au pierdut drumul în diferite erezii germane, în timp ce oamenii sunt afectuoși și smeriți și slabi în pianism și odihnă trupească", etc Dar ei au citit despre patria lor că "împărăția Rusiei, chiar și astăzi, stă nemișcată în credința ortodoxă, dar credința evlavioasă și Biserica lui Dumnezeu este destul de înflorită cu cântări sfinte și în toată Europa nu există un asemenea pământ și miraculos și tot felul de lucruri miraculoase pe care nu le dobândesc, strălucind de evlavie, iar oamenii sunt ca niște demnitari, "bărbi și rochii" etc Așa a început cu noi această comparație între Rusia și Occidentul Europa, ca două lumi, foarte diferite în temeiurile vieții și scopul lor istoric - acea comparație, care mai târziu a devenit o categorie specială a gândirii rusești și, în funcție de punctul de vedere și starea de spirit a gânditorilor, fie a liniştit gândirea rusă cu un sentiment de complezență națională, sau asuprit-o cu descurajare pesimistă Poate nu atât un ecou al vechii neîncrederi a Occidentului eretic, cât un nou atac de aprehensiune religioasă, inspirat de impresii recente, se simte în relatările străinilor occidentali din secolul al XVII-lea despre dezgustul cu care i-au tratat rușii, nepermițându-le să-și atingă imaginile cu mâinile și invitându-l pe preotul cu cădelniță să sfințească din nou imaginile în camera în care stăteau călătorii străini (Oleary) Totuși, oricât de mari ar fi temerile stârnite de succesele influenței occidentale, ele nu s-ar fi transformat într-o mișcare populară dacă această influență ar fi rămas în limitele vieții politice, chiar dacă ar fi atins chiar și situația externă lumească În societatea rusă, ei s-ar putea plânge de dependența ofensivă de germani, de prejudiciul pe care îl provoacă identității naționale Dar identitatea națională este în sine o idee destul de subtilă și abstractă, prea departe de a fi Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC A fost dificil să-l stăpânești în întregime și, la prima încercare de a o aprofunda, avantajele unei astfel de originalități par mult mai clare decât pericolele de a o pierde Un alt lucru este atunci când o suspiciune a intrat în minte dacă influența străină invadează viața morală și religioasă, dacă se strecoară în spatele gardului Bisericii În această zonă prețuită, au fost afectate cele mai prețioase interese vitale, accesibile celei mai simple înțelegeri, au apărut pericole la fel de palpabile pentru toată lumea, amenințat o moarte finală comună, iar anxietatea era gata să se transforme într-o groaznică spaimă, într-o confuzie populară Această groază a fost pregătită de anumite observații și impresii speciale În primul rând, din vremea necazurilor, oamenii liniștiți și gânditori ai societății ruse au îndurat o neîncredere puternică în stabilitatea morală a acestei societăți Observatorii care au scris despre acea vreme spun că până și străinii, care apoi au sfâșiat pământul rusesc, s-au mirat de luptele poporului rus, de amărăciunea lor unul împotriva celuilalt, de frivolitatea cu care ei, cedând ridicolului străinilor, râdeau de rituri și reguli ale Bisericii lor Unul dintre acești observatori, grefierul Ivan Timofeev, care la începutul domniei lui Mihail a scris notițe despre vremea lui, un scriitor cu idei și principii, explică nenorocirile trăite de poporul rus atunci, trădarea lor față de antichitatea natală, ceea ce i-a determinat să începe să se învârtească ca o roată, se plânge cu amărăciune de absența în limba rusă a unei societăți de forță curajoasă din cauza incapacității sale de a

contracara orice inovație arbitrară sau necugetată cu o respingere unită "Noi, a scris el, nu aveam încredere prietenoasă unul în celălalt; fiecare se întoarse cu spatele celuilalt: unii priveau spre răsărit, alţii spre vest După frământări, aceeași instabilitate s-a dezvăluit în ușurința cu care influența occidentală a întors capetele oamenilor Biblioteca "Runivers" V CLIUCEVSKI Nu Când se naște o aspirație într-o societate care satisface o nevoie urgentă, ea ia în stăpânire oamenii ca o modă sau o epidemie și, cu cât societatea este mai puțin stabilă, cu atât această aspirație agită mai mult sentimentele și imaginațiile celor mai susceptibili oameni și provoacă entuziasm morbid sau întreprinderi riscante iyatiya Vorbeau cu furie despre întărirea apărării externe a țării, despre tunuri, despre un sistem militar străin, iar în preotul tveresc Nestor a depus o petiție la țar cu înștiințarea unei fapte mărețe, pe care Dumnezeu nu o dezvăluise încă niciunui dintre cei doi oameni care au trăit mai înainte, fie aici, fie în alte state, dar pe care El i-a deschis lui, preotului Nestor, pentru slava suveranului și pentru izbăvirea pământului nostru îndurerat, pentru frica și surprinderea adversarilor ei: a promis să construiască suveranului un oraș de camping ieftin, în care militarii să se poată apăra, ca într-un adevărat oraș imobil Degeaba i-au cerut boierii să facă un model sau un desen al redutei mobile inventate de el pentru a o arăta suveranului Preotul a anunțat că, fără să vadă ochii suveranului, nu va spune nimic, pentru că nu i-a crezut pe boieri A fost exilat la Kazan și ținut acolo trei ani într-o mănăstire, în lanțuri, "pentru că a spus o faptă mare în spatele lui, dar nu a declarat fapte și a făcut-o ca de încurcătură, nu în mintea lui" Toate acestea sunt începutul bolii (Matei :) Oamenii gânditori și suspicioși ar putea gândi așa când au văzut fenomene atât de dureroase și și-au amintit viu cuvintele Scripturii despre cum vor fi oamenii în zilele din urmă, când vor veni vremuri de cruzime, când vor asculta lingușirea spirituală și învățătura despre demoni O altă trăsătură a stării de spirit a bătrânului rus a fost trezită și intens tensionată, o tendință spre ghicirea escatologică și temeri De fiecare dată când simțea un punct de cotitură profund în viața lui și era pe cale să se întoarcă brusc într-o parte, ultimele timpuri teribile i se păreau în spatele acestei cotituri În - , un danez Biblioteca "Runivers" ESEU ISTORIC ȘI PSIHOLOGIC Prințul Valdemar, destinat să fie mirele prințesei Irina Mihailovna S-a organizat o dezbatere despre credința teologilor moscoviți cu pastorul Felhaber, care era sub soția regelui "Preotul înverșunat Korolevichev" i-a pus de mai multe ori pe tovarășii de la Moscova în mare dificultate cu erudiția și dialectica sa și și-a ciulit ochii cu absența școlilor și academiilor din ele, necunoașterea limbilor, faptul că "nu înțeleg nimic în cărți" Bătrânul decan al Catedralei Adormirea Maicii Domnului, bine citit O Ivan Nasadka, i-a răspuns teologului protestant: "Nu fiți mai înțelepți cu noi, oile lui Hristos, cu Phistecii voștri, acum avem ceva timp să vă ascultăm Filosofie Trecerea de la vechile credințe, de la erudiția simplă, autohtonă, la teologia învățată la școală, i s-a părut teologului moscovit o faptă întârziată și, prin urmare, inutilă Incertitudinea în stabilitatea morală și religioasă a societății a întărit în liderii săi convingerea de necesitatea unei discipline bisericești stricte a minții și a pericolului oricăror schimbări în ordinea bisericească care ar putea excita mințile deja zdruncinate, iar gândul vremurilor din urmă a trezit inevitabil antihrist care Când oamenii, atât de timid dispuși, au observat că și rânduiala bisericească suferea o cădere, au văzut în aceasta un semn al venirii lui Antihrist, au legat schimbările

bisericești cu alte noutăți venite din Occidentul latin și, fără să se gândească de două ori, conform asociației de idei moștenite de la părinți, mănâncă, că mâna familiară și rea a "unchiului lui Antihrist", papa Romei, care pregătește drumul către Rusia pentru nepotul său, operează în secret în toate acestea Sub influența unei astfel de combinații de idei și sentimente, a apărut o schismă (Va urma) V Kliucevski *) A Golubtsova: Dezbatere despre credință, p Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Sri-Shankara-Acharya, înțelept indian eu Upanishadele, Gautama-Buddha și Shri-Shankara-acaria, sau Shankara-mentorul, sunt cei trei factori pe care se bazează întreaga istorie a adevăratei Indii hinduse, încă nedepersonalizate și neepuizate de cuceririle musulmane și europene Din aceste trei mari centre, toate sistemele religioase și filozofice ale țării antice, care au muncit atât de mult în domeniul gândirii abstracte și al contemplației gânditoare, diverg ca razele Upanishad-urile au fost o sursă de inspirație atât pentru Buddha, cât și pentru Shankara Care dintre cei mai bătrâni, de mult uitați de noi, frații popoarelor existente acum, a conceput această mare lucrare, nimeni nu poate spune cu siguranță, căci toată înflorirea, ziua strălucitoare a Upanishad-urilor s-a încheiat nu în memoria poporului, într-un prea îndepărtat antichitate Dar lumina lui era atât de strălucitoare încât Buddha, apărând lumii multe secole, poate milenii mai târziu, a surprins razele care încă ardeau, în zorii acelei zile El a văzut în ele un far de pace și a dat împărăției, fericirea, totul în sine, pentru ca prin puterea acestei lumini să lumineze toate inimile întunecate, să ușureze și să liniștească pe toți oamenii, fără să le analizeze nici naționalitățile, nici moșiile, nici curse El a predicat că fiecare persoană ar trebui, în fiecare zi și oră, să stea față în față cu Creatorul său, sau, mai degrabă, cu sursa primară, și i-a mustrat pe brahmani, care au apucat de medierea dintre om și Divin și și-au stabilit puterea nelimitată presupus pe temelii de nezdruncinat drept şi religie Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE Este clar că brahmanii au început să-l persecute și au reușit să-și împingă adepții până la cea mai îndepărtată periferie a Indiei: în Birmania, în Tibet, în Ceylon De acolo, învățăturile lui Gautama au început să diverge din ce în ce mai larg, până când, în cele din urmă, au acoperit aproape toată Asia Dar fiecare națiune nouă care a acceptat această doctrină a introdus în ea, conștient sau nu, trăsăturile vechii sale credințe, a colorat-o după nuanțele gradului său de cetățenie, după abilitățile și gusturile tribale Budismul Kalmyk, budismul sinhalez și budismul japonez au apărut Dar sursa originală a învățăturii, marele Upanishad, a fost uitată și distorsionată Au trecut secole și a venit rândul unui nou luptător pentru adevărul și divinitatea inspirației cărților antice din India Shankara, la fel ca Buddha, și-a dat viața învățăturii și predicării Upanishad-urilor, încercând să împiedice dispariția definitivă a puținelor raze ale apusului lor, încă zăbovind în amurgul care coborise deja asupra Indiei Dar prințul Sidhartha, care din posteritate a câștigat titlul de Buddha - Cel Iluminat, era un kshatriya, un bărbat din casta războinică regală Shankara a fost un brahman, crescut cu tot rafinamentul și, după toate probabilitățile, cu toate prejudecățile și trăsăturile clasei/preoților exclusivi Cu alte cuvinte: metodele acestor doi oameni nu puteau fi aceleași Shankara Achariya considera Upanishad-urile o comoară inestimabilă, iar brahmanii, așa cum ar fi, un vas menit să-l țină de rugină și putrezire, de mâinile stângace și blasfemiante ale ignoranților și hoților Iar atenția profesorului s-a concentrat pe menținerea acestui

vas curat și în ordine, iar predica sa s-a îndreptat nu către umanitate în general, nici măcar către popoarele și moșiile Indiei, patria sa, ci necondiționat și exclusiv către casta brahmanilor Nu este oare deja în această exclusivitate că ar trebui să căutăm motivul pentru care învățăturile lui Shankara au rămas atât de mult cunoscute, că rodul pomului hrănit de el nu răspundea atât de puțin așteptărilor și grijilor petrecute cu el? Nu brahmanii, desigur, care, pe de o parte, au creat idoli ridicoli și urâți pentru a personifica marile forțe ale naturii și, pe de altă parte, au reușit să împrăștie tot ce este uman și măreț cu propria lor scolastică sterilă și pretențioasă, Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKARA-ACHARIYA, ÎNȚELEPUL INDIANULUI s-ar putea avea încredere în puritatea doctrinei, mare tocmai pentru simplitatea ei și imediatitatea inspirației ei Considerând casta brahmanilor drept purtătorul ales al lămpii Upanishad-urilor, Shankara Acharya și-a propus să-i învețe pe brahmani să-și trateze înalta chemare în mod conștient și responsabil În primul rând, cu comentariile sale despre Upanishad-uri, Bhaga-vadgita și aforismele Brahmasutrelor, el părea să fi readus înțelepciunea epocii de aur pe tărâmul vieții de zi cu zi a contemporanilor săi bine născuți În al doilea rând, a scris mai multe manuale pregătitoare, sub formă de catehisme filosofice concise, și a făcut astfel drumul mai ușor pentru începători În al treilea rând, a întocmit o hrisovă monahală specială, a introdus în rândul ucenicilor săi un fel aparte de viață pustnicească, necesară însetării vieții duhului și a contemplației abstracte Dar în acest punct brahmanii sunt foarte secreti Evident, le este frică de pătrunderea gândirii europene în sânul lor sacru ca focul și nu există nici un european care să poată oferi informații de încredere despre comunitățile Shankara-Acharya în forma lor modernă Cu toate acestea, după toate probabilitățile, chiar și aici nu a fost lipsit de gunoi aluvionari de cazuistică arogantă a brahmanilor În orice caz, adevărul despre Shankara Acharya trebuie căutat nu în modul de viață al adepților săi contemporani, nu în legendele despre el și nici măcar în detaliile mai mult sau mai puțin sigure ale biografiei sale, ci în cărțile ei Odată cu trecerea secolelor, modul de viață prescris de el ar putea fi distorsionat Viața și munca lui s-au petrecut în singurătatea și liniștea chiliei mănăstirii El nu a fost unul dintre milioanele de predicatori populari indieni, nu a vorbit mulțimilor de oameni din piețe și piețe despre acele adevăruri care îi erau cele mai dragi inimii, iar oamenii nu și-au păstrat amintiri despre el Chiar și datele scrise despre personalitatea sa, în ciuda faptului că a trăit într-o epocă relativ recentă, sunt extrem de mici Tatăl său a fost Shiva-Guru-Sharman; s-a născut în satul Kalani, după expirarea anului al erei Vikramadinya, adică tradusă în cronologia europeană, în secolul al VIII-lea sau al IX-lea d Hr * > Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE în sudul Indiei până astăzi; în călătoriile sale a ajuns în Kashmir; a dus cea mai strictă viață ascetică și a murit aproape în tinerețe în orașul Kanchi Asta este tot ceea ce se știe despre viața lui personală privată, și chiar și asta este departe de a fi sigur Dar cărțile lui sunt cu totul altceva Pentru cei care doresc să le cunoască, dificultatea nu este în lipsă, ci mai degrabă în extraordinara abundență de material Dar trebuie menționat că în Europa nu tot ce i se atribuie este considerat ca aparținând cu adevărat operei sale În orice caz, cărțile sale, dacă nu fără un amestec de apocrife, au fost păstrate în întregime; sunt disponibile pentru oricine a studiat limba sanscrită și sunt traduse pe scară largă în limbi europene în Europa și America Vom trece și la cărțile lui Shaykar-acharia Dar înainte de a continua, cred că nu este

de prisos să spun câteva cuvinte preliminare Fiind profund convins că replicile dese, cu desemnarea paginilor, lucrărilor și autorilor, nu fac decât să tulbure principalul curent de gândire și să strice integritatea impresiei generale, văd în ele mai mult rău decât bine și le evit Bineînțeles, în scrierile cu o natură excepțional de specială, ele nu pot fi ocolite complet, iar în acest caz ar trebui să fie toate relegate la sfârșitul cărții Dar, pe de altă parte, realizând că cititorul are dreptate să întrebe pe ce se bazează raționamentele și concluziile mele, îmi indic dinainte sursele: "Das System des Vedanta" de profesorul Deussen, traducere a comentariilor lui Shankara la Mandukiya Upanishad , realizat de savantul Manilal-Dyivedits Madras , și multe traduceri și articole de Charles Johnston, membru al Societății Regale Asiatice din Londra, care apar în diferite momente în diferite publicații americane Dacă există cei care doresc instrucțiuni mai detaliate sau explicații suplimentare, voi fi bucuros să răspund, în măsura în care îmi pot, la toate întrebările în scris În articolul meu anterior, "Fragmente din Upanishads", am subliniat deja marea dificultate în a găsi cuvinte rusești adecvate pentru traducerea termenilor abstracti sanscriti În general, savanții europeni și, în special, traducătorii indieni evită dificultățile, lăsând sanse în traducere Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKARA-ACHARIYA, ÎNȚELEPUL INDIANULUI Expresii cretane ale originalului Astfel, chiar și în literatura științifică departe de Europa din ultimii ani, s-au strecurat multe astfel de cuvinte ale metafizicii științifice indiene, cum ar fi, de exemplu: Karma, Moksha, Nirvana, Brahman, Atman, Vidia, Avidia etc ar fi mai bine atât din punct de vedere al comprehensibilității, cât și de dragul purității stilului, traduceți-le pe cât posibil, dacă nu chiar exact, atunci cât mai aproape de adevăratul sens În rusă, de exemplu, Karsh ar fi exprimat cel mai îndeaproape ca "faptă" sau "cauzalitate" în sensul Causalità! a lui Kant; Moksha - ca o eliberare finală, în spiritul zicerii evanghelice despre știința care ne face liberi; Brahman înseamnă cauza eternă a tuturor, sau pur și simplu Antic; Atman înseamnă esență, în engleză "eul", Vi dia - viziune sau înțelepciune* Avidia - ignoranță, ignoranță etc Dar, în ciuda tuturor eforturilor, în majoritatea cazurilor, traducerea va fi doar aproximativă Și prin urmare, ca și în articolul meu anterior, cer ajutor de la perspicacitatea și ingeniozitatea cititorilor ruși înșiși II Un cunoscător al întregii înțelepciuni sanscrite, profesorul Paul Deissen de la Universitatea din Köln consideră că cea mai bună lucrare a lui Shankara este comentariul său despre Bramasutram Dar, în viziunea unui nespecialist, savantul profesor întemeiază o asemenea preferință pe trăsăturile pur tehnice ale acestei mărețe lucrări - cu notițele comentatorului ei Govanda-Ananda, ea se ridică la de pagini cu litere mici -, mai degrabă decât pe ea foarte înțeles și spirit Pentru cititorul care face cunoștință cu creatorii înțeleptului antic din India numai în scopul educației generale, această preferință nu poate conta Toate creațiile lui Shankara sunt la fel de interesante pentru europeni, toate sunt scrise în același limbaj exact, concis și clar Toate servesc la dezvoltarea aceleiași teme principale: "Pentru cel care caută să găsească tot ce există în Esența însăși, nu mai există înșelăciune, nu mai există suferință", și de asemenea: "Căci ceea ce este aici este și acolo și că ce este acolo este și aici; cel care vede diferența este condamnat să treacă de la moarte la moarte Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE Dar, inutil să spun, fiecare dintre lucrările lui Shankara-acharia are propriul său, ca să spunem așa, caracter și interes individual Și dacă

profesorul Deissen a spus că "Introducerea în Brahma Sutre" este "cea mai interesantă dintre ele din punctul de vedere al filozofiei ca știință, ar fi imposibil să nu fiu de acord cu el Într-adevăr, moralistul și" profesorul pare să tacă în această lucrare; Shankara este aici în întregime un gânditor imparțial și sec, care discută subiectul dintr-un punct de vedere complet obiectiv În această Introducere, Shankara spune că obiectul și subiectul, sau - pentru a fi mai aproape de originalul sanscrit - observat și observator, "fiind reprezentanți ai voastră (nu ai eu) și ai eu, sunt diferiți în naturi ca întunericul și lumina Dacă este cert că esența unuia este incompatibilă cu esența celuilalt, atunci este cu atât mai clar că calitățile unuia nu pot exista în celălalt De aici rezultă că confuzia observatului, care este reprezentantul tău, și calitățile sale cu un observator pur spiritual, a cărui numire este să reprezinte eu, și, invers, confuzia observatorului și a calităților sale cu cel observat , este complet eronat Acest proces se bazează pe o combinație ignorantă a binelui și a răului și este înnăscut în rasa umană, astfel încât oamenii atribuie esența și calitățile unei esențe și calitățile alteia, fără a separa cele observate de observator, în ciuda faptului că că sunt complet diferiți și spun: acesta sunt eu, acesta este al meu " "Când un fiu, o soție sau o altă rudă a unei persoane trăiește rău sau bine, această persoană obișnuiește să spună: "Trăiesc rău sau bine" și, astfel, își atribuie calitățile obiectelor exterioare; exact în același mod, el atribuie Esenței calitățile corpului său când spune: "Sunt gras, sunt slab, sunt alb, stau în picioare, merg, sar" sau calitățile organelor sale de simț când spune: "Sunt mut, sunt infirm, sunt surd, sunt tudru, sunt orb", sau calitățile organelor interne (nu corporale), dorința, pasiunea, îndoiala, determinarea etc , o persoană amestecă reprezentantul sinelui său (personalitatea lui temporară pământească) cu spiritul său superior (individualitatea nemuritoare), care este prezent în el exclusiv ca martor care observă înclinațiile sale personale și, invers, o persoană amestecând Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKARA-ACHARIYA, ÎNȚELEPUL INDIANULUI Mănâncă acest observator suprem, cel mai înalt spirit, cu organe de simț interne și externe etc " Profesorul Deissen observă cu o satisfacție evidentă că Shankar-Acharya are o analogie completă cu propunerea lui Kant conform căreia realitatea empirică empirică a universului nu contrazice deloc imaterialitatea ideală de bază Într-adevăr, înțeleptul indian spune: "Orice înclinație spre empirism este perfect corectă, dar numai atâta timp cât o persoană nu are capacitatea de înțelegere spirituală; în mod similar, ceea ce se întâmplă cu o persoană într-un vis își are realitatea, dar numai până când vine trezirea Într-adevăr, până când o persoană nu va ajunge la conștiința unității sale cu adevărata Esență, nu va avea conștiința invalidității proceselor gândirii bazate exclusiv pe metodele și obiectele cunoașterii și pe legile cauzalității; până atunci, fiecare ființă din numele "eu" și "al meu" va vedea doar modificări temporare, luându-le drept Esență și calitățile Esenței, dar pierzând complet din vedere divinitatea lor originală Astfel, până când conștiința identității sale cu Divinul nu s-a trezit într-o persoană, el nu se poate lipsi de reguli seculare, precum și de obiceiurile prescrise de Vede În Introducerea în Brahma Sutre, într-un mod strict logic, asemănător cu metoda lui Kant din Critica rațiunii pure, Shankara-acharia își aduce raționamentul la această concluzie finală: cunoașterea sau înțelepciunea reală constă în capacitatea de a distinge eternul de cel temporală, forma exterioară din conținutul interior, spiritul fără început și infinit în om, observatorul din observat,

adică orice altceva în lume, fără a exclude nici măcar viața interioară a omului, mișcările inimii sale, impulsurile sale religioase și rafinamentele abstracte ale gândirii sale Din punctul de vedere al lui Shankara, toată știința umană nu poate decât să se bazeze pe ignoranța inerentă omului; singura excepție este filosofia Vedanta Nu numai gândirea empirică, care este rodul lucrării simțurilor, nu numai întreaga noastră experiență lumească, ci chiar și obiceiurile și legile și închinarea în sine, despre care vorbesc Vedele, totul se bazează pe această ignoranță născută Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE împreună cu un bărbat În cuvintele înțeleptului însuși: "Când se spune, de exemplu, "Lasă-l pe brahman să ofere sacrificii"? atunci s-a hotărât o astfel de prescripție cu privire la amestecarea Spiritului Cel mai Înalt în chestiuni de caste, ashram-uri (adică perioade strict delimitate ale vieții umane în care un brahman este obligat să se dedice unuia sau altui fel de ocupație), vârstă etc etc concepte incompatibile cu el; și o astfel de amestecare, așa cum s-a spus deja, echivalează cu certitudinea că există ceva acolo unde nu este " Cealaltă latură insuportabilă a cunoașterii empirice, găsește Shankara-acaria, este că, ca mod de gândire, ea diferă de procesele mentale ale animalelor doar în grad, datorită dezvoltării superioare a omului, dar nu și în calitate În opinia sa, o astfel de cunoaștere servește doar egoismului; modul empiric de gândire învață atât omul cât și animalul cu mai mult sau mai puțin succes să urmărească ceea ce este plăcut și să evite ceea ce este neplăcut Shankara-acaria merge mai departe: el spune că nu există prea multă diferență între egoismul urmărirea obiectivelor succes secular și binecuvântări lumești, realizabile imediat, în aceeași viață pământească, și alte egoism, egoism, având grijă de îndeplinirea strictă a tuturor prescripțiilor Vedelor în speranța unei recompense, deși postume, dar totuși legate de un îngust și personalitate umană egoistă Obiceiul uman și legea Vedelor aparțin domeniului ignoranței, pentru că nici unul, nici celălalt nu sunt scutiți de obiceiul eronat de a mă vedea în ceea ce este în trup Astfel, Shankara-acaria consideră că cheia pentru tot felul de ghicitori de sfinx care au chinuit omenirea încă de la începutul epocii ar trebui căutată în ignoranță, în incapacitatea înnăscută de a distinge însăși esența, nu numai de formele sale temporare, ci chiar și din cele şi mai puţin importante b calitatea acestor form Și, în general, Vedanta nu cunoaște expresii precum păcatul originar, ispășirea păcatului etc ; în ea sunt înlocuite de conceptele ignoranței înnăscute a omului și trezirea la realitate, care constă în perfecțiunea conștiinței de care umanitatea este fără Zeitățile spun că nu există nimic în lume decât Divinitatea și că spiritul divin și esența spiritului uman sunt una și aceeași Biblioteca Runiverse PIRI-SHANKARA-ACHARYA, un înțelept indian În ignoranță, Shankara vede și cauza viața pământească, cu alte cuvinte, moartea, iar în eliberarea treptată de această ignoranță el găsește sensul și scopul tuturor grijilor, muncii și suferințelor omenești Predicile lui Vedanta Shankara și-au oferit întregul său scurt, dar uimitor de făcut" viaţă rodnică, iar Vedanta afirmă că, de fapt, adevăratul Spirit al lui Dumnezeu în om, adică o persoană reală, eternă și liberă de tot ce este pământesc, pe umblă în deplină independență față de fantasmagoria ciclului etern al vieții și morții Dar Shankara nu pierde din vedere faptul că adevărul abstract răsună în viața de zi cu zi a omului doar ca un ecou slab El își amintește că o persoană va fi capabilă doar de un mod empiric de gândire și doar de acele genuri de activitate în care chiar și cea mai mică doză de câștig personal este amestecată în

această viață sau în viitor, până în momentul în care se află, până în captivitatea ignoranței termină, până când, noțiunile false mai au putere asupra lui Repet, ignoranța, eroarea, concepțiile false sunt singurele cuvinte care indică cel puțin oarecum că conceptul de păcat nu era străin Vedanta și profetului său Sri Shankara Acharya Medicamentul împotriva înșelăciunii de sine, noțiunilor false, toată ignoranța, tânărul înțelept indian găsit în Vedanta, în înțelegerea corectă a Upanishad-urilor Iată cuvintele de încheiere ale lui "Introducere în Brahma Sutre": "Astfel se pune problema amestecării fără început, fără sfârșit și înnăscute (a observatorului cu observatul), care în însăși esența sa este o afirmație falsă, dar care produce toate condițiile treburilor umane, plăcerile (sau durerile) și constituie toate forme ale gândirii umane A distruge aceasta, însăși rădăcina răului și a predica înțelepciunea indivizibilității Duhului - acesta este lanțul tuturor scrierilor Vedantei " • III Pentru a nu trece în tăcere pe o altă latură a operei lui Shyankyar-Acharyya, o latură importantă și originală, deși nu de interes literar general, ar trebui să ne oprim totuși BUFA JOHNSTONE răsucește tehnica reală a lucrării sale Scheletul gol al lucrării gândirii sale nu a fost nicăieri atât de clar exprimat ca în comentariile sale despre Upanishad-uri în general, și poate mai ales despre Mandukya Upanishad Am ales un fragment din comentariile sale la ultimul pentru a oferi cititorului o idee despre particularitățile lui Shankara în punerea în scenă și dezvoltarea pozițiilor sale Acest pasaj, care conține un discurs pe un subiect, a cărui esență nu admite alt argument decât ^argumentum ad absurdum," ilustrează în mod deosebit bine maniera lui Shankara, care este cel mai înclinat către acest tip de dovezi În general, în lucrările de natură pur intelectuală, propozițiile sale finale emană adesea din negație, așa cum sa observat într-o oarecare măsură în pasaje din Introducerea sa în Brahmasutras Gândul lui are un caracter pur pozitiv, afirmativ numai în acele lucrări care sunt scrise exclusiv sub influența inspirației religioase, precum, de exemplu, Atma-Bodha, despre care voi discuta în detaliu mai jos Gândirea lui este împărțită în analitică, sau distructivă și creativă, care este, parcă, rezultatul și triumful înțelegerii - contemplare directă, interioară, pentru care nu mai este nevoie de empirism În capitolul de față se atrage atenția cititorului în special asupra primei dintre aceste două direcții ale gândirii sale Îmi voi permite să citez un pasaj din Mandukiya Upanishad, care a apărut deja în revista Questions of Philosophy and Psychology, așa că comentariile pe care le-am ales se referă în mod special la acesta: "Lipsa de cunoaștere extern, intern sau în două moduri; lipsa cunoașterii directe; lipsa de chemare sau ignoranta; invizibilitate, imperceptibilitate, evazivă, imperceptibilitate, inimaginabilitate, indefinibilitate, găsirea propriei dovezi în sine, dispariția lumii exterioare, pace, beatitudine indivizibilitate: acesta este considerat al patrulea grad Aceasta este Esența Trec la originalul Shankara-acharia: "Acum, la rândul său, va fi descris al patrulea grad Descrierea pe care o voi face în cuvinte: absența cunoașterii într-un mod extern, intern sau dublu etc Este imposibil să descriem acest al patrulea grad în cuvinte, în urma căruia este descris prin negarea tuturor calităților posibile Într-o astfel de   unsprezece ceai, poate că acest grad este doar o negație completă? Nu, pentru că imaginația se bazează întotdeauna pe ceva Un gând eronat despre argint, un șarpe, un om, orice ceață nu ar fi putut apărea dacă nu ar fi existat scoici de

sidef, frânghii, stâlpi și stepe saline Dacă gradul al patrulea ar fi baza pe care au fost create conținuturile și formele tuturor conceptelor, cum ar fi, de exemplu, conceptele de cinci energii etc , atunci ar putea fi descris în cuvinte, deoarece este posibil să descriem ulcioare și alte vase care servesc drept baza apei pe care o contin; și, în acest caz, ar trebui să fie descrisă prin altceva decât o simplă negație a tuturor calităților Dar asta nu este Conceptul de cinci energii etc , este la fel de nesemnificativ (în comparație cu gradul al patrulea în inseparabilitatea sa) pe cât este nesemnificativ gândul la argint la vederea unei cochilii sidefate; iar esenţialul nu poate fi în nici un fel legat de inesenţial În primul rând, nu se poate raporta la el ca posedător la posedat, pentru că ea este acel nimic care nu poate fi subiectul unei discuții verbale Și, în plus, nu poate fi subiectul vreunei metode de cunoaștere, așa cum poate fi o vaca sau orice alt animal, datorită particularității naturii sale, care constă în faptul că Esența este liberă de orice modificări (doar modificarea face un obiect accesibil cunoașterii umane) În plus, nu se poate spune că poate fi descrisă prin caracteristicile sale generice, ca, de exemplu, o vacă sau alt animal poate fi descris, deoarece, fără a avea unul asemănător, nu poate poseda nici caracteristici generice, nici specifice De altfel, nu o putem judeca după activitatea ei, la fel cum se poate judeca un bucătar sau alt muncitor după activitatea sa, căci ea nu are activitate Este absolut imposibil să înțelegi vreo caracteristică a acestuia și să spui că este albastru sau orice altă culoare, pentru că nici nu are nicio caracteristică Prin urmare, nu poate fi descris în niciun cuvânt și în niciun fel În acest caz, poate, aparține * regiunii coarnelor de iepure *)? Nu Pentru că de îndată ce a patra *) "Coarnele de iepure" și "florile cerești" sunt expresii foarte des întâlnite în Srn-Shankara-Acharya pentru a defini imposibilitatea totală sau nonsensul Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE grad, o persoană își recunoaște imediat identitatea cu eternul și își pierde capacitatea de a dori inimaginabilul; astfel înșelăciunea argintului dispare, de îndată ce o persoană își dă seama că a luat altceva pentru argint Când o persoană înțelege că al patrulea grad este Esența, atunci iluziile ignoranței și ale pasiunilor vor deveni imposibile pentru el Nu există nici cel mai mic motiv să ne îndoim că gradul al patrulea și Esența sunt una și aceeași, pentru că toate Upanishadele spun în unanimitate acest lucru, cumva: rămâne în cunoașterea imediată a omului, este Primordial, Esența este atât în interior, cât și în exterior, este nenăscut, toate acestea sunt Esență etc Această Esență, suma totală a tuturor realului și a nerealului, se presupune că constă din patru grade Tot ce este invalid este marcat în el cu sigiliul ignoranței; este ca o frânghie confundată cu un șarpe și constă din cele trei grade de conștiință, care au fost descrise mai sus, ca sământă și ca recoltă Dar în urma acesteia, se încearcă să descrie Esența necondiționată corespunzătoare frânghiei din exemplul dat Constă în cuvintele: "lipsa de cunoaștere în mod extern, intern sau dublu", etc , și constă în negarea atributelor acelor trei grade, care corespund șarpelui din același exemplu Se poate întreba dacă este necesar să se descrie gradul al patrulea prin negația celorlalți trei, când existența acestui grad al patrulea este deja clarificată prin descrierea celorlalți trei Dar nu este suficient de clar Singurul lucru care rezultă clar din descrierea primelor trei grade este că Esența este doar Esență atunci când niciunul dintre gradele anterioare de conștiință nu este amestecat cu ea; la fel o frânghie este doar o frânghie când nu este un șarpe sau orice altceva Procesul de gândire de

aici este complet asemănător cu procesul de gândire care indică identitatea indicației tale și conceptul acesteia din proverba: "tu ești axa" "T -e , pentru o înțelegere conștientă a gradului al patrulea , nu este nevoie de un nou efort, un nou act de înțelegere a capacității" engleză, traducerea pe care o folosesc pentru a extrage acest fragment a fost făcută de un bărbat cu care evident nu este obișnuit Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKARA-ACHARIYA, ÎNȚELEPUL INDIANULUI scrieți în engleză și, prin urmare, limba traducerii este extrem de confuză și neclară Ca urmare a acestui fapt, este mult mai ușor să transmiteți conținutul raționamentului ulterioar al lui Shankara-acharia, fără a adera probabil la - apropierea textuală de original, cu atât mai mult cu cât, după cum se pare, chiar și originalul sanscrit al acestei părți a comentariile au suferit mult de pe urma inserărilor ulterioare Să luăm, de exemplu, două fraze: "Și, în plus, nu poate face obiectul vreunei metode de cunoaștere, așa cum poate fi o vaca sau un alt animal, datorită particularității naturii sale, care constă în faptul că Esența este liberă de orice modificări", și de asemenea: "în plus, nu se poate judeca după activitatea ei, precum se poate judeca un bucătar sau alt muncitor după activitatea sa, pentru că nu au activitate" Dacă din aceste două fraze am exclus complet cuvintele: "cum poate fi o vacă sau orice alt animal" și, de asemenea: "cum poate cineva să judece după activitatea sa despre un bucătar și? Și o altă persoană care lucrează", atunci stilul lor ar câștiga mult, dar sensul nu ar pierde Gândul la Shankara-acharia este întotdeauna atât de calm logic, atât de direct, este atât de neobișnuit pentru ea să alerge în lateral și să se împartă în curenți laterali, încât atât "vaca" cât și "bucătarul" din exemplele de mai sus, corect, pur și simplu plesnesc de viclenie a vreunei minți zeloase un brahmin care s-a gândit printr-o asemenea inserție să explice pentru el înțelesul obscur al cuvintelor profesorului Dar, ca toți autorii unor astfel de interpolări, acest brahmin a făcut un deserviciu autorului real Din păcate, după cum am spus deja, comentariile lui Shankara-acari asupra Upanishad-urilor au suferit mai ales din cauza unor astfel de ajutoare Iar dificultatea restabilirii adevăratei forme a acestei creații este sporită și mai mult de faptul că comentariile sunt scrise în proză, în care este mai greu de distins diferența stilului și neuniformitatea limbajului decât în operele sale poetice , din care fiecare rând poartă pentru cunoscători pecetea cu totul inimitabilă a geniului său Astfel, nu cred că cititorul rus va pierde prea mult dacă îmi permit să finalizez expunerea acestei lucrări a lui Shankara-acaria cu propriile mele cuvinte Iată pe scurt ce spune înțeleptul indian în continuare: Același lucru se întâmplă în mintea noastră când ne dăm seama brusc că am făcut o greșeală și am confundat o frânghie inofensivă cu otravă Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE șarpe răsucit Și anume, gândirea noastră, după ce a primit o idee exactă a frânghiei, în aceeași secundă primește exact aceeași idee exactă a șarpelui Conceptul de invaliditate a unuia conduce cu el și conceptul de realitate a celuilalt și nu numai că îl conduce, ci pur și simplu îl include inseparabil și în același timp Într-un cuvânt, Shankara-Achariya încearcă să afle că, mulțumită acestei dualități a gândirii noastre, afirmația se află întotdeauna, parcă, în negația însăși De îndată ce toate aspectele negative ale unui obiect sunt exprimate, din ruinele unei idei incorecte despre el, va apărea brusc un nou concept, complet pozitiv în esența lui Al patrulea grad de conștiință nu poate fi descris în cuvinte; iar acum Mandukiya Upanishad recurge la negație, de parcă știind că proprietățile ascunse ale spiritului uman,

inaccesibile analizei rațiunii umane, sunt destul de capabile să creeze pentru ei înșiși ideea a ceea ce nu poate fi descris de către cuvinte, numai pe baza unei simple negare în ea a calităților că o persoană este ușor de mers în alte grade de conștiință, servind pentru acest necunoscut și de neînțeles doar o scară treptată În general, în această lucrare a lui Sri Shankara-Acharya, mai puternic decât în altele, este credința răspândită în India într-un mod de gândire, care este necunoscut științei europene Gândirea Europei este obișnuită să urmeze formulele strict delimitate și definite ale așa-numitei gândiri aristotelice Dar orice persoană fără prejudecăți nu poate decât să simtă că în mișcările gândirii indiene există o mulțime de ceva de neînțeles pentru el, nespus, dar nu mai puțin având o existență reală fără îndoială Ca o muzică grozavă, a cărei frază individuală este ca o emblemă, ca o formulă magică, sentimentele, imaginile, stările de spirit se nasc în inimile oamenilor și, fără a fi nevoie să recurgem la cuvinte, creativitatea geniului India antică urmează legi care nu au fost încă explorate gândirea europeană Deci, se pare că puterea și activitatea Indiei nu sunt în cuvinte, nici măcar într-un sens accesibile puterii de raționament a minții umane, ci în concordanțe secrete Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKAR A-A ARIA, INDIAN ÎNțelept ale căror și efecte, care trezesc la activitate independentă gândul ascultătorului însuși, parcă conducându-l către acele reflecții, care prin ele însele, în cel mai scurt și mai ușor mod, îl vor conduce la scop, forțând capacitatea de înțelegere spirituală directă, adormit la omul modern, a munci Nu pe dorința, conștientă sau involuntară, tocmai pentru această înțelegere spirituală directă și liberă, care dispensează de orice reguli de logică cunoscute de noi, care stă deasupra premiselor și concluziilor, activitatea așa-zișilor simboliști în Europa contemporană? se bazează literatura? PS Shankara-Achariya nu era doar un filosof și poet, ci nu era mai puțin un moralist și, ca atare, poseda o metodă de predare și instruire pentru care forma catehismului era cea mai convenabilă "Trezirea la realitate", în sanscrită, Tattva-Bodha, este unul dintre aceste catehisme pe care le vom lua în considerare în acest capitol Constând din întrebări scurte, precise și răspunsuri la fel de scurte și precise, "Tattva-Bodha" nu poate oferi o idee despre puterea inspirației autorului nostru și nu include un indiciu al laturii poetice a operei sale În această lucrare, Shankara aparent își înfrânează zborul imaginației, rămânând în mod deliberat pe baza unor definiții precise, care sunt aproape la fel de uscate ca cele două pasaje anterioare, dar mult mai simple decât comentariile la Upanishad și complet lipsite de toate complicațiile și complexitățile Simplitatea și claritatea erau necesare în special în Trezirea la realitate, deoarece acest catehism era în mod evident destinat gândirii imature ale începătorilor, poate copiilor Raționamentul sub formă de catehism, desigur, nu poate scăpa de o anumită uscăciune Dar, pe de altă parte, în Awakening to Reality există o mare claritate a prezentării, consistență și, cel mai important, concizia și acuratețea definițiilor În general, această lucrare a lui Shankara este aproape singura dintre lucrările sale, metoda de gândire în care nu diferă în niciun fel de metodele de gândire stabilite în Europa antică și modernă Și mulțumită acestei trăsături distinctive a lui, "Awakening to Day Biblioteca "Runivers" ВЕ́PA JOHNSTONE pentru toți cei care studiază Shankara, mai ales printre oamenii de știință europeni, există, parcă, un dicționar care este capabil să dea un sens clar la tot ceea ce este obscur și nespus în restul scrierilor sale În acest sens, modesta și scurta Tattva-Bodha are o valoare deosebită pe

care alte lucrări ale autoarei sale nu o au, în ciuda faptului că sunt atât artistice, cât și mai atractive decât ea · Îi dau o traducere literală, dar nu în întregime, ci eliberând tot ceea ce nu poate decât să pară în Europa lungimi inutile sau simbolism deja prea neobișnuit și pretențios Tattva Bodha " Vom indica calea către Trezirea la Realitate și obținerea libertății de dragul celor care au devenit capabili de acest lucru prin posesia celor Patru Perfecțiuni "Ce sunt cele patru perfecțiuni? "În capacitatea de a distinge durabil de fragil; în absența unei sete de beneficii din treburile cuiva, în această lume sau în viitor; în cele șase virtuți, dintre care prima este pacea; și, în cele din urmă, în căutarea eliberării "Care este capacitatea de a distinge ceea ce este durabil de ceea ce este fragil? "În conștiința că numai Eternul este de durată; tot ceea ce este separat de el este instabil "Ce este lipsa dorinței de câștig personal? "În incapacitatea de a dori recompense aici sau în lumea necorporală "Care sunt cele șase virtuți, dintre care prima este pacea? "Pace, stăpânire de sine, rigoare, fermitate, credință, efortul intens al tuturor forțelor către un singur scop "Ce este pacea? "Robirea completă a tuturor felurilor de tulburări "Ce este autocontrolul? ' "Putere deplină asupra poftelor ochiului și a altor forțe externe "Ce este rigoarea? "Abilitatea constantă de a auzi vocea chemării tale "Ce este duritatea TàKoe? "Abilitatea de a îndura senzații opuse, cumva: frig și căldură, plăcere și durere Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKARA-ACHARIYA, ÎNȚELEPUL INDIANULUI "Ce este credința? "Aveți încredere în vocea Mentorului (conștiința) și în înțelepciunea supremă "Care este efortul tuturor forțelor către un singur scop? "Concentrarea imaginației "Ce este lupta pentru eliberare? "În dorință, lasă-mi libertatea "Iată cele Patru Perfecțiuni Deținându-le, o persoană este capabilă să se trezească la Realitate "Care este capacitatea de a cunoaște Realitatea? "În prezența constantă a gândirii: Esența este reală, orice altceva este creat de imaginație "Ce este Esența?" "Ceea ce stă deoparte de Învelișul Corpului, departe de Învelișul Mișcărilor Sufletului (emotions), departe de Învelișul Cauzalității; ceea ce stă deasupra celor Cinci Voaluri, ceea ce este pus ca martor al celor trei Căi; acela a cărui natură neschimbătoare este Ființa, Conștiința, Fericirea - aceasta este Esența " Urmează definițiile celor trei Shell Învelișul Corpului se naște, crește, se prăbușește și dispare irevocabil • Învelișul Mișcărilor Sufletului este mult mai intangibil și mai complex; în ea Shankara-acharia a văzut câmpul și împreună impulsurile întregului psihic, precum și viața psiho-fizică a unei persoane Dar pentru cei care își amintesc articolul meu "Fragmente din Upanishade" o mare parte din discursul său pe acest subiect ar fi repetare Dar definiția lui a Tecii Cauzalității este foarte semnificativă; mai ales în legătură cu îndelungata teorie a reîncarnării, sau așa-numita doctrină a reîncarnării, care este atât de ușor susceptibilă de denaturare și exagerare, dar aparent refuză complet să intre în orice fel de dogmatism religios sau științific Iată definiția în întregime: "Născut din necunoașterea inexprimabilului, din nebunie, de care nimeni nu cunoaște începutul, ea (Cochilia Cauzalității) este materialul din care sunt create primele două Cochilii, este și motivul existenței lor; nu se poate cunoaşte numai pe sine; dar în toate celelalte privințe, înțelepciunea ei este infailibilă; iată învelișul cauzalității" Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE Cu alte cuvinte, învelișul cauzalității este o consecință directă a ignoranței, însăși rădăcina răului, a orbirii umane, a neînțelegerii eterne, datorită cărora o persoană amestecă în cele din urmă efectul cu cauza,

ia răul pentru bine, se grăbește neîncetat și inutil , ca o veveriță în roți ҍ, pentru ca, în cele din urmă, să moară exact același ignorant cu care s-a născut Omul este orb, dar nu orb este forța care îi cheamă sufletul din lumea invizibilă la viața pământească, oferindu-i acum odihnă, acum muncă fezabilă, oportunitatea, ale căror dimensiuni sunt strict determinate de însăși esența acestei forțe Shankara Acharya numește această forță Învelișul Cauzalității, dar concepte similare sau chiar identice există mai mult sau mai puțin în toate popoarele și în toate limbile Acestea sunt: Kismet, soarta, stânca, Providența lui Dumnezeu, Providența Nu se poate cunoaște pe sine, adică această forță este lipsită de conștiință de sine, dar acțiunile sale urmează legile dreptății și înțelepciunii infailibile Shankara și, după el, toți vedantiștii, nu cred în accidentul nici în condițiile mari, nici în cele mici ale unei vieți omenești În fiecare dintre ele totul se face după motive cunoscute și în vederea unui scop cunoscut Bogăția și sărăcia, boala și sănătatea, puterea și neputința - toate acestea nu sunt decât cărămizi separate din care va fi construită marea clădire a Trezirii la realitate în timpurile moderne Aceste trei Învelișuri operează în limitele a trei moduri sau stări de conștiință, pe care Shankara le numește Trezire (Mandukiya Upanishad-ul numește tocmai această stare Viața de zi cu zi), Vise și Somn fără vise Trei Învelișuri, care acționează în trei stări, sunt condiționate de încă cinci Voaluri care ascund unei persoane unitatea sa inițială și finală cu Esența Aceste cinci voaluri, probabil, vor fi cel mai bine desemnate în rusă prin cuvintele:) Instinctul alimentar; cu alte cuvinte, lupta pentru existență;) inerția obiceiurilor zilnice, neraționare și neînclinată să cedeze obiceiurilor oamenilor din jurul nostru * cu alte cuvinte - tendința pernicioasă a unei persoane de a se izola Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKARA-ACHARIYA, ÎNȚELEPUL INDIANULUI a te înșiși din umanitate în totalitatea ei și a ascuți în sine un sentiment al propriei personalități, sau egoism;) o tendință la senzații puternice venite din exterior, i e distragerea atenției unei persoane de la centralizarea în sine, de la obiceiul de a trăi o viață spirituală interioară;) inerția gândirii, care reține o persoană, vrând-nevrând, pe drumul odată bătut, general acceptat, îl împiedică să pătrundă într-un mod străin de a gândi și de a înțelege pe alții, adică contopiți și înecați în totalitatea umanității;) lupta pentru fericirea personală, excluzând preocuparea pentru alți oameni, de ex izolând din nou persoana În aceste cinci Văluri, Shankara-acharia vede, parcă, cauza orbirii, din cauza căreia o persoană își uită unitatea cu toate celelalte suflete și cu zeitatea, adică cu Esența Foamea și setea fac o persoană să aibă grijă doar de sine Obiceiul înrădăcinat, incapacitatea de a se adapta la o situație nouă, la alți oameni, izolează o persoană Căutarea veșnică de ochelari, distracție, divertisment, nituirea gândului unei persoane la obiecte care, în afara lui, par să-l dubleze, îl împiedică să se concentreze în sine Prea lungă muncă mentală exclusiv într-o sferă, doar într-o direcție, din nou, așa cum spunea, ocupă o persoană de toate celelalte sfere și direcții de activitate mentală, iar o astfel de persoană nu este capabilă să înțeleagă alți oameni, să conțină toate umanitatea în sine, cu alte cuvinte - Esența Principalul și cel mai înșelător dintre toate aceste văluri este dorința, ca să spunem așa, de a intra în Împărăția lui Dumnezeu separat de aproapele și, poate, în detrimentul lui, ceea ce, după părerea vedanților, este complet imposibil, pentru Esența, "a cărei natură neschimbătoare - Ființă, Conștiință, Fericire", încetează să mai fie divizibilă Prin declarația: "de aceea, să știe omul că natura

neschimbătoare a Esenței sale este Ființa, Conștiința Fericire", Sri Shankara Achariya completează prima parte a lui Tottva Bodhi Este adunat materialul din care sufletul trebuie să creeze, sunt indicate limitele domeniului de activitate al său și sunt indicate și cele cinci obstacole principale de care trebuie să se ferească Rămâne să-i arăți modul de acțiune, să-i înveți anumite reguli pentru îndeplinirea rapidă a sarcinii sale Acesta este Shankara * Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE și face în a doua parte a Trezirii la realitate Dar, din păcate, o face într-un limbaj atât de condiționat, tehnic, încât europeanul, deși are experiență în complexitatea orientalismului, va vedea în această parte a lucrării lui Shankarov doar un set de cuvinte sanscrite, fiecare dintre ele, separat, fiind perfect familiar pentru el, dar al cărui sens general este extrem de fluent și evaziv Dificultatea traducerii, pe lângă simbolismul prea îngust și deosebit în limba originală, este agravată și mai mult de faptul că raționamentul lui Shankara-acharia se referă în mod constant, ca să spunem așa, anatomia fizică și mentală a unei persoane, în special diferite părți ale creierului, ale căror nume condiționate sunt perfect familiare chiar și brahmanii moderni, dar complet necunoscute europenilor Vă rugăm să transmiteți cu umilință sensul exact al unor expresii precum, de exemplu: \ ' "Luna stăpânește mintea; sufletul este condus de zeitatea creatoare (Brahma); simțul sinelui este guvernat de zeitatea transformatoare (Shiva); zeitatea guvernează prin imaginație > răspândirea (Vishnu) Sau: "Așadar, de aici urmează unitatea de bază dintre bobul de pământ și Oul Atotcreației " A spune toate acestea în orice limbă modernă, concis și împreună înțeles, este un lucru imposibil Între timp, pentru gânditorii indieni, fiecare cuvânt din aceste fraze scurte, strict terminate, duce inevitabil în spatele său un întreg fir din aceste sau alte imagini și concepte, are o semnificație complet definită și nu lasă îndoieli și ezitări în urma lui Pentru un european, chiar dacă traducătorul își are libertatea de a înlocui simbolismul indian obișnuit al urâtului Brahma, Shiva și Vishnu cu expresiile "zeitatea care creează, transformă și răspândește", sensul rămâne încă departe de a fi clar Să recurgă la ajutorul conceptelor dialogice, care, în acest caz, sunt: În primul rând Al doilea și al treilea Jurnal al neoplatoniștilor (aproximativ), în primul rând, nu este deloc oportun, deoarece nu sunt foarte mulți cititori care au anumite concepte de obiect Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKARA-ACHARIYA, ÎNȚELEPUL INDIANULUI învățăturile neoplatoniștilor și, în al doilea rând, este periculos, deoarece, fără o critică strict științifică, toate astfel de comparații și analogii reprezintă un domeniu de activitate prea larg nu numai pentru diletantism, ci și pur și simplu pentru șarlatanismul științific Așadar, pentru a evita ispita, prefer să omit în mod deschis toate pasajele din scrierile lui Shankara-acharya, al căror sens exact nu am reușit să-l obțin Paginile finale ale Tattva-Bodhi nu prezintă astfel de dificultăți și, prin urmare, revin la original: "Există o imagine a Eternului care se consideră a aparține Shelleților: se numește Viață Și această Viață, prin forța circumstanțelor, îl privește pe Domnul (Ishvara) ca pe ceva separat de ea însăși "Purtând o mască înșelătoare pusă pe ea de ignoranța personalităților umane individuale, Esența se numește Viață / "Purtând masca pusă pe ea de iluzia lumii (Maya), Esența se numește Domnul "Astfel, din cauza diferenței dintre deghizările lor, pare să existe o diferență în natura Vieții și a Domnului Și atâta timp cât există o umbră a acestei diferențe, rotația Lumii, a Vieții și a Morții nu se va termina Având în vedere acest lucru, nu trebuie să ne permitem

să ne gândim la diferența dintre Viață și Domnul "Dar este posibil, pe baza celebrului dicton: uno mu ¿cu," să deducem conceptul de identitate a sentimentului de sine, a Vieții puțin semnificative și a Domnului omniscient impersonal, când cele mai remarcabile trăsături ale Vieții și ale Domnul pare a fi complet opus? "De fapt, acesta nu este cazul Căci "Viața, care se consideră a aparține Cochiliei corpului și Cochiliei senzațiilor*, exprimă doar sensul aparent al conceptului de ippp: dar sensul real al conceptului de "tu" este "conștiință pură, liberă" din toate deghizările, în gradul de "Somn fără vise" "Între timp, ca "Domn, plin de putere și atotștiință", există doar o semnificație aparentă a conceptului "care", sensul real al conceptului "acea" este "conștiință pură, lipsită de deghizări" "Astfel, nu există nicio contradicție în conceptul de identitate a Domnului și a Vieții, pentru că ambele sunt conștiință pură Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE "Astfel, toate ființele, în care conceptul de Etern a ajuns la dezvoltare, cu ajutorul cuvintelor de înțelepciune și a unui adevărat Instructor (vocea conștiinței și a înțelegerii), au devenit libere în viață "Cine sunt acești oameni liberi în viață? "Așa cum există certitudine: l trup, l om, l preot, l sclav, există și o certitudine fermă: l nici preot, nici sclav, nici om, l Ființă curată, Conștiință, Fericire, l Mentor interior luminos și Înțelepciunea a luminat totul Iar cel care este demn de această creație prin cunoaștere directă este liber în viață "Atunci, cel care a cunoscut Esența, după ce a trecut în siguranță de pericolele Lumii Vieții și Morții care se învârte, poate moșteni fericirea chiar și în această viață După cum se spune în cărțile sfinte: "cine cunoaște Esența a ajuns mai presus de tristețe" Iar tradiția sacră spune: "fie că își lasă rămășițele muritoare în Benares (orașul sfânt în care este prescris să se retragă înainte de moarte la toate castele superioare), fie în coliba unui sclav care îngrijește câini, dar dacă el a atins iluminarea, a devenit în egală măsură liber în viață, iar limitările cărnii au fost despărțite de el pentru totdeauna "Așa se face Trezirea la realitate" v În India, printre regi și nobilii lor, există încă un obicei de a-și decora turbanele sau bonetele brodate cu aur cu vreo bijuterie rară Această podoabă, de obicei sub forma unui aigret complicat, este înfiptă chiar în vârful turbanului și este numită în sanscrită "Miracle Mani" Și, printr-un ciudat capriciu al sorții, acest obicei deșartă a dat numele uneia dintre cele mai înflăcărate predici de idealism extrem care există în literatura lumii noastre Lucrarea lui Sri-Shankara-Achariya, purtând numele "Viveka-Chu-damani", sau în rusă "Cea mai înaltă comoară a recunoașterii înțelepciunii", este, așa cum spunea, a doua ediție completată și extinsă a Tattvi-Bodhi Aceleași propoziții și argumente sunt, parcă, dezvoltate în această carte în cea mai mare măsură, ideea de Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKARA-ACHARIYA, ÎNȚELEPUL INDIANULUI nou este mai complicat, limbajul este mai înflorit Într-un cuvânt, dacă Tattva-Bodha este ceva ca un catehism pentru începătorii nepregătiți, Viveka-Chudomani ar putea servi drept ghid de predare pentru cei care au făcut deja unele progrese pe calea înțelepciunii Dar asemănarea dintre aceste două cărți este atât de mare încât nu merită să vorbim despre ele separat într-un eseu scurt Cu toate acestea, "Viveka-Chudamani" ocupă un loc prea proeminent în viața și literatura Indiei și ar fi nedrept să-l trecem în tăcere Pentru a da o idee despre asta cititorilor ruși, voi cita fragmente În primul rând, ar trebui să remarcăm rugăciunea adresată Ghidului interior, care este adesea menționat de Shankara și care, după toate indicațiile, ar trebui considerat vocea conștiinței și a înțelegerii directe, sau, poate, ar

fi mai bine să spunem: perspicacitate spirituală "Mă predau puterii tale, o, Instructor, prieten al lumii abătute și un râu de bunătate abnegată "Ridică-mă cu lumina ta călăuzitoare, din care curge băutura dumnezeiască a adevărului și a milei, căci mă înec în abisul vieții "Ard în flacăra arzătoare a unei vieți fără milă; Sunt sfâșiat de vânturile necazului și necazului Salvează-mă de la moarte, căci în tine găsesc adăpost, negăsind nicăieri altă mângâiere "Cum pot trece abisul vieții? Unde este calea corectă? În ce direcție ar trebui să merg? Nu știu, Maestre Salvează-mă de rănile suferinței lumii " Acest strigăt al unui suflet dureros va găsi un ecou în inima fiecărei persoane și chiar dacă Viveki-Chudamani ar fi concluzionat doar pe el, atunci nici atunci autorul său nu ar putea fi uitat de secole întregi și de multe generații Dar în această carte, scrisă parcă în epigrame, există mult mai multe vorbe care au devenit proverbe în toată India alfabetizată Voi cita câteva dintre ele: "Prin îndeplinirea ritualurilor, cineva își poate purifica gândurile, dar nu poate înțelege realitatea " "Abilitatea de a îndura tot felul de nenorociri, fără nerăbdare și fără milă de sine - asta este adevărata rezistență " Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE "Fiii și gospodăriile pot plăti datoriile tatălui lor, dar nimeni nu va da libertate omului, în afară de el însuși" "O persoană trebuie să vadă Esența cu propriul ochi, și nu prin ochii unui profesor Deci, o persoană nu va ști niciodată ce este lumina lunii prin descrierile altor oameni , "Rețeaua cuvintelor umane este ca o pădure deasă prin care rătăcește imaginația noastră" "Pentru a se recupera, o persoană nu trebuie să repete "medicamentul", ci să-l bea; astfel, o persoană va fi eliberată de cătușele sale nu prin faptul că începe să-și amintească numele Celui Prea Etern, ci prin faptul că îl înțelege din articolul meu anterior , dar nu complet Pentru a nu reveni la această problemă, le citez în întregime, începând cu numele lor sanscrite: I Udana Luptă spre ideal, glasul sufletului Forţa care acţionează de jos în sus Eter Auz | ÌVoce Vyana Rațiunea, latura analitică a minții Puterea care distribuie restul, se descompune și ea Aer Atingerea Mișcarea! nu alte [obiecte , · Prana Imaginația Forța care acționează din interior spre exterior Foc Vedere !Mişcarea şi Ì ne de sine · Samyna Sentimentul de sine Puterea care leagă restul Apa Gust Originea i ç AnàHa Instinct Forță descendentă Pământ Miros Excreție Dar pentru ca corpul uman să se nască nu este suficientă o cauză, care, după cum s-a spus deja, se află în acumularea acţiunilor sau a totalității faptelor sale într-o viață anterioară; este nevoie şi de materialul din care acest corp este destinat să fie creat Și acest material este dat de Udana, Vyana, Prana, Samana, Apana, dar nu în forma lor pură, ci în mixt, care depinde din nou de învelișul cauzalității, care distribuie, ca să spunem așa, calitatea și cantitatea abilităților și caracterelor umane În esență, această listă de de forțe, din care Shankara, precum și Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE Upanishad-ul, în celelalte scrieri ale sale, eliberează fie unul, fie două, fie chiar trei, altceva decât modificări ale aceluiași Udana, Vyana, Prana, Samana și Apana Acționând în diferite domenii ale existenței lumii sau umane, Upana devine o străduință pentru ideal, sau Eter, auz sau voce etc Gândirea științifică europeană, poate, va găsi această listă departe de a fi satisfăcătoare, o va găsi deopotrivă arbitrară și nu în întregime consecventă și departe de a fi exhaustivă a subiectului Toate acestea, poate, și așa Dar vina nu este a Shankara Acharya, nu a Upanishad-urilor, nu a filozofiei Vedanta în general, ci a diferențelor de moduri de acțiune cu care este obișnuită gândirea europeană și cea indiană Gândirea noastră se încheie de la particular

la general și nu realizează cu ușurință unificarea conceptelor omogene, fuziunea lor, cel puțin minuțios Ea este deja prea obișnuită să se joace cu detalii și fleacuri, din care, încetul cu încetul, se construiește edificiul științei europene, încă tânără și departe de a fi spus încă ultimul cuvânt Căci gândirea europeană, imaginația, focul, viziunea, la prima vedere, nu au nimic în comun; ea trebuie să-și amintească că imaginația este facultatea de a crea imagini, iar imaginile, desigur, sunt direct legate de viziune, în timp ce focul sau flacăra, care conține toate culorile, toate culorile prismei, nu este din nou legată inseparabil de niciunul dintre noi alte abilități și anume cu viziunea etc Între timp, adevărata gândire metafizică a Indiei, în special a Indiei antice, lucrează de la general la particular și este un mare maestru al tuturor generalizărilor Ea nu trebuie să se gândească că fără mijlocirea lichidului sau a apei nu poate exista gust, pentru că o limbă uscată nu poate distinge între zahăr și sare: apă, gust, geneza, lacrimare a sentimentului sentimental al propriei personalități - toate acestea pt ea este conectată în cel mai inseparabil și natural mod într-un singur concept de Samana etc Este dificil pentru gândirea indiană să fie împărțită în detalii și particularități și este dificil pentru gândirea noastră să combine detalii și particularități într-un concept general Acesta trebuie privit drept motivul pentru care, în ciuda clarității și simplității sale de bază, metafizica indiană își câștigă atât de încet un loc în Europa, unde majoritatea, odată se tinde să-l trateze ca pe o frază goală, o scolastică uscată, învechită, altfel e doar o prostie După ce am cerut iertare pentru prea lungă, deși necesară digresiune, revin la textul Atma-Bodhi: "Învelișul cauzalității se naște dintr-o greșeală fără început, inexprimabilă, dintr-o credință falsă în separare (adică în om, parcă separat de umanitate și natură) Fie ca omul să înțeleagă că Esența este independentă de Cele Trei Coji " "Identificându-se cu Voalurile și învelișurile, Esența pură își asumă aspectul naturii lor Astfel, un cristal incolor apare albastru atunci când este plasat pe un obiect albastru "Înțeleptul să distingă Esența interioară pură de vălurile exterioare legate de ea, ca orezul, separate prin intermediul vântului de tărâțe și paie "Esența este omniprezentă, dar strălucirea prezenței sale nu este vizibilă peste tot Fie ca ea să strălucească în sufletele oamenilor, ca o rază de lumină reflectată într-o oglindă pură "Separat de corp și forțe, în afară de mișcările sufletului și sufletul însuși, care aparțin tuturor naturii exterioare - fie ca omul să găsească Esența care privesc de sus asupra activităților tuturor acestora de la înălțime ca un rege "Văzând activitatea supărătoare a forțelor, ochiul impenetrabil consideră Esența ca fiind la fel de activă; așa că, în spatele norilor care alergă, luna pare să alerge "În funcție de Essence, i e conștiința pură, trupul și puterea, mișcările spirituale și sufletul, fiecare împlinindu-și scopul propus, se mișcă ca oamenii care se mișcă în lumina soarelui * "Oamenii atribuie facultăți, puteri și fapte corporale Esenței, Ființei și Conștiinței pure, rezultat al lipsei de înțelegere; deci aerul incolor al raiului pare albastru ' "Lipsa de înțelepciune îi face pe oameni să atribuie Esenței activitatea Învelișului mișcărilor mentale; astfel, luna reflectată în apă pare să oscileze atunci când valurile se leagănă "Dorințele și pasiunile, plăcerile și durerile există numai atâta timp cât sufletul se află în starea manifestă (viața de zi cu zi), dar va veni vremea Somnului fără Vise, când sufletul se va întoarce în ascunzătoarea

invizibilității și toate vor dispărea: de aceea, aparține Suflet, și nu către Esență "Precum strălucirea soarelui, prospețimea apei, căldura focului, așa natura neschimbătoare a Esenței are Ființa, Conștiința, Fericirea, imaculate pentru totdeauna " "Ființa și Conștiința posedate de Esență și activitatea Sufletului nu sunt aceleași Dar, înșelat de ignoranță, o persoană nu le distinge una de alta și atunci apare conceptul: văd obiecte exterioare "Esența nu este capabilă de a observa (de vreme ce observatorul, observația și observatul sunt închise în ea în mod inseparabil); Sufletul nu are capacitatea de a observa în mod independent (deoarece este doar un instrument, sau un dirijor, prin care este cuprinsă Esența); dar viața este ignorantă, înșelată spune: Eu sunt cel care face, eu sunt observatorul "Amestecând Viața și Esența, o persoană este chinuită de frică; deci, se sperie chiar si de o bucata de sfoara, confundand-o cu un sarpe; dar când o persoană ajunge la conștiință: Eu nu sunt Viața (adică personalitatea mea nu are o existență independentă), eu și Ființa Supremă suntem una, atunci frica nu va mai avea putere asupra lui "O singură Esență dă lumină Sufletului și altor forțe, ca o lampă care luminează pereții de lut ai vasului în care este introdus; Esența însăși nu poate primi lumină de la aceste forțe inerte "Pentru a trezi o persoană nu este nevoie de trezirea altei persoane; Esența în sine este trezirea; lumina nu are nevoie de altă lumină, strălucește singură "Abandonând toate măștile, amintindu-și zicala: "asta nu este", o persoană trebuie să-și găsească unitatea în viață și în cea mai înaltă esență, în conformitate cu marea zicală (adică, asta ești) "Teaca corpului și tot ceea ce se vede, aparținând, prin natură, regiunii ignoranței, nu este mai puternică decât un balon de apă Lasă omul să vadă diferența, lasă-l să spună: Sunt imaculat pre-etern Biblioteca "Runivers" SRI-SHANKAR A-ACHARIYA, ÎNȚELEPUL INDIANULUI "Nu depind de trup, nașterea și decăderea, suferința și decăderea nu au putere asupra mea; nici atașamentul față de obiectele sensibile nu are nicio putere asupra mea, deoarece nu sunt dependent de obiectele sensibile "Nu depind de mișcările spirituale, iar pofta, ura și frica nu au putere asupra mea "Așa cum spune Scriptura: "Esența este curată, este mai înaltă decât suflarea vieții, este mai înaltă decât mișcările sufletului Din Esență se nasc suflarea vieții și mișcările sufletului și toate forțele; din ea s-a născut și eter, și aer, și foc, și apă și pământ, care conține totul "Nu am calități, nici acțiune, nici sfârșit, nici îndoieli și nici pete în mine, nici schimbare și nici formă Sunt o Esență veșnic liberă, imaculată "Deși, ca Ether, sunt atât în interiorul cât și în afara a tot ceea ce există, nu există nicio schimbare în mine; Sunt mereu neschimbat egal, pur, atașat de nimic, pătat de nimic, mișcat de nimic "Trăind pentru totdeauna, pur, liber, o singură fericire indivizibilă, reală, înțeleaptă, infinită, supremă Pre-eterna - în adevăr, toate acestea sunt eu "Conștiința mereu inerentă că eu și Cel Antic suntem una, distruge toate căile ignoranței; astfel, lichidul de vindecare calmează orice durere "În puritate, calm și neînfricat, după ce și-a subjugat toate dorințele puterii, o persoană să cheme în ființa sa singura Esență, gândindu-se la nimic altceva decât la această unitate infinită "După ce a scufundat toate obiectele vizibile în Esență, prin puterea gândirii sale, un gânditor adevărat introduce o singură Esență în ființa sa, Esența pentru totdeauna imaculată ca Eterul "Cine, după ce a renunțat la toate numele și culorile, își amintește scopul ultim, va pătrunde în Esență, prin puterea naturii ei, ca în Fericirea și conștiința completă " "Separarea dintre cunoscător, cunoaștere și cunoscut nu există în Esența Supremă, în unitatea conștiinței și a

Fericirii, ea strălucește cu propria ei lumină "Lăsați torța gândirii să ardă din fricțiunea cu privire la temelia Existenței Biblioteca "Runivers" VERA JOHNSTONE ignoranță, fie ca gunoaiele ignoranței să ardă în flacăra înțelegerii iluminate "Zorii alungă întunericul nopții, iar la trezire, Esența apare, arzând cu propria ei lumină, ca un soare strălucitor "Prin puterea ignoranței, Esența pare să fie dincolo de posesiunea umană, deși, de fapt, omul este în posesia ei tot timpul Dar ignoranța va cădea - și această posesie va deveni clară pentru o persoană, ca o comoară pe care nu a observat-o pe propriul gât "Viața de zi cu zi, pe care oamenii o consideră încheiată în Etern, este înșelătoare, ca un stâlp confundat cu o persoană Dar când natura Vieții Reale este înțeleasă, această amăgire va cădea de la sine "De îndată ce o persoană pătrunde în realitate, înțelepciunea va apărea instantaneu, iar amăgirea "eu" și "al meu" se va risipi, ca greșeala unui călător care rătăcește pe o cale falsă "Cel care caută unitatea cunoaște unitatea a tot ceea ce există și vede cu ochiul înțelepciunii toate cele existente în esență, vede esența ca o parte și ca un întreg "Esența, este lumea întreagă; nu există altceva decât Esența; fiecare vas de lut este lut, la fel și Esența Ființei Existente "Știind aceasta, cel care este liber în Viață să renunțe la calitățile și limitările care aparțin măștii de care s-a eliberat; lasa-l sa devina Esenta, Constiinta - nu, Genesis, cum o larvă devine albină Și fiecare cuvânt din acest pasaj poate fi atribuit lui Sri-San-Kara-Acharya cu mai multă rațiune și mai multă dreptate decât oricărui alt înțelept profesor al Indiei Vera Johnston Biblioteca "Runivers" Despre percepția iritațiilor constante și variabile (Un experiment asupra limitelor cunoașterii elementare) eu De când mintea umană s-a repezit la cunoașterea lumii exterioare, ea a stat față în față cu adevărul sumbru despre imposibilitatea cunoașterii directe Tot ceea ce este în afara noastră devine accesibil gândirii noastre numai în măsura în care ne afectează capacitatea de simțire, iar veriga finală în cunoașterea noastră este doar acele modificări care sunt produse de stimuli externi în aparatele noastre senzoriale periferice Combinând indicațiile diferitelor organe de simț, completând și corectând unele percepții cu altele, percepând rezultatele intermediare și finale ale interacțiunii obiectelor din lumea exterioară, avem ocazia de a trăi și a acționa în mediu, de a beneficia de el și de a ne supune nevoi si dorinte Căutăm și găsim legătura de care avem nevoie între influențele noastre asupra lumii exterioare și efectele inverse rezultate ale obiectelor asupra organismului nostru și trăind în lumea senzațiilor noastre proiectate, le identificăm cu realitatea înconjurătoare Cu cât este mai mare corespondența dintre obiecte și percepția subiectivă a efectelor lor, cu atât judecățile noastre despre ele sunt mai sigure și cu atât activitățile care decurg din cunoștințele noastre sunt mai productive Pentru a justifica iluzia fiabilității cunoștințelor noastre și Biblioteca "Runivers" DESPRE PERCEPȚIA IRITAȚIILOR CONSTANTE ȘI VARIABILE pentru realitatea rezultatelor practice construite pe judecăţi ideale, ar fi suficient să existe convingerea directă în teza principală despre constanţa relaţiei dintre obiect şi percepţia lui subiectivă; dacă acest raport ar fi instabil, atunci acuratețea stabilirii limitelor și condițiilor fluctuațiilor sale ar determina și acuratețea ultimă a corespondenței experienței noastre cu lumea exterioară II Propoziția de bază de mai sus ar putea fi restrânsă și mai mult fără a aduce atingere edificiului ridicat pe el: dacă relația dintre obiect și percepție, nefiind aceeași pentru toți subiecții, ar păstra doar constanța individuală, atunci chiar și aceasta ar fi

suficientă pentru corectitudinea construcțiilor mentale Identitatea universală a percepției pare a fi un fapt la fel de puțin accesibil verificării ca și corespondența dintre reprezentări și realități; în practică, această împrejurare este ocolită artificial, datorită existenței unor denumiri convenționale, fără îndoială identice și atribuibile iritațiilor identice Nu există nicio modalitate de a demonstra că culoarea pe care o percep subiectiv ca roșu face aceeași impresie subiectivă asupra vecinului meu; poate i se pare vecinului ca albastru, verde sau altceva care nu există deloc în reprezentarea mea subiectivă a spectrului; cu toate acestea, indiferent de colorarea subiectivă calitativă, accesibilă numai mie, atât eu, cât și vecinul meu numim în mod egal obiectul pictat roșu, întrucât, pe de o parte, am fost învățați să asociem acest nume cu obiecte care produc pentru fiecare dintre noi tocmai o astfel de impresie subiectivă și, pe de altă parte, nu există nicio îndoială pentru noi că atât obiectul în sine, cât și efectul său asupra noastră sunt deopotrivă identice și constante Cunosc un copil de - ani care numește argintiu aur, și invers, și desemnează greșit colorarea albastră și albastră: evident, percepția lui nu este pervertită, ci definiția asociată acesteia; "culoarea sa albastră este percepută subiectiv Biblioteca "Runivers" A BERNSTEIN acceptat de el în toate cazurile în care impresia noastră subiectivă corespunde culorii care se numește în mod obișnuit albastru Eroarea de definire descrisă subliniază indirect imposibilitatea stabilirii identităţii între percepţiile noastre subiective: legătura dintre ele este stabilită tocmai de acea lume exterioară, despre care suntem chemaţi să judecăm după forţele noastre individuale La percepția subiectivă a mirosului, a gustului, a sunetelor, chiar și a senzațiilor generale, tot ceea ce s-a spus se aplică pe deplin; nu există nicio modalitate de a demonstra asta percepția mea subiectivă asupra aromei violetelor nu coincide cu percepția subiectivă a hidrogenului sulfurat la interlocutorul meu, dacă doar ambele percepții ar fi însoțite de același sentiment estetic în noi; iar dacă am învățat să desemnăm o anumită senzație subiectivă printr-un anumit nume, atunci, evident, numele asociate fiecărei percepții vor coincide întotdeauna, indiferent de tonalitatea ei subiectivă, și vor fi denumite de toți iritații identice Cu alte cuvinte, dacă există o constanță a relațiilor între obiect și percepția sa subiectivă în fiecare individ, atunci, după ce am convenit asupra constanței desemnărilor, vom obține acea unitate aparentă universală a percepției, care aproape că nu ridică îndoieli cu privire la fiabilitate Dacă poziția despre constanța individuală a relației dintre iritare și percepția subiectivă ar fi la fel de neîndoielnică ca și axioma despre identitatea universală și constanța realităților obiective și efectele acestora, atunci problema fiabilității cunoașterii s-ar rezolva foarte simplu cu ajutorul de denumirea convențională pe care o percep, a primit din iritații același caracter O astfel de soluție a întrebării într-adevăr satisface nevoile hostelului; dar gândirea filosofică nu se împacă pe bună dreptate cu ea, iar cercetarea psihologică pune din ce în ce mai multe noi bariere în calea unei astfel de identificări III Întrebarea generală despre relația dintre realitatea obiectivă elementară și percepția subiectivă este împărțită într-o serie de legături private; lanțul cognitiv complex este format din Biblioteca "Runivers" DESPRE PERCEPȚIA IRITAȚIILOR CONSTANTE ȘI VARIABILE I·) obiectului,) efectul său asupra noastră cu ajutorul iritației sale specifice inerente,) senzația înregistrată de aparatul senzorial periferic și) percepția, adică calificarea senzației în conștiință Prima verigă în sine nu există

pentru cunoașterea noastră și relația ei cu a doua, care este finită punct de proiecție a conținutului mental figurat, se află în afara orizontului nostru Puțin din; cu ajutorul metodelor auxiliare, putem concluziona că există obiecte care nu au niciun efect asupra subiectului nostru simțitor, întrucât suntem lipsiți de aparate adaptate să înregistreze energia specifică inerentă acestora; astfel sunt infraroșii, ultravioletele și razele X; astfel sunt tonurile a căror perioadă de oscilație nu se încadrează în limitele seriei de la la pe secundă Iar contingentul de obiecte de neînțeles poate fi presupus a fi imens de mare, deoarece obținem doar informații fragmentare aleatorii despre acelea dintre ele, ale căror efecte sunt accesibile modificărilor care le permit să fie cunoscute indirect Studiul trecerii acțiunii obiective în lumea subiectivă, adică relația dintre stimul și senzație, abia a început Ceea ce se desemnează de obicei prin acest termen implică, în esență, o relație complexă între iritare și percepția calificată, adică între a doua și a patra verigă a lanțului cognitiv; Legile lui Fechner și Weber, care au stat la baza psihofizicii, sunt formularea tocmai a acestei relații complexe Pe baza datelor directe, fiziologia exprimă doar propoziția generală că, în condiții fiziologice identice în aparatul senzorial, același stimul produce întotdeauna modificări identice Cu alte cuvinte, în afară de boala și oboseala organelor senzoriale, se presupune că relația dintre iritație și senzația periferică este constantă O relație simplă între senzație și percepție poate fi exprimată doar în propoziția cea mai generală a legii de bază a fiziologiei nervoase, conform căreia "excitația nervoasă este rezultatul unei schimbări bruște, care se desfășoară cu o anumită rapiditate, a stării de echilibru a substanta nervoasa, Biblioteca "Runivers" A BERNSTEIN și nu poate fi cauzată de o stare statică" *) Expresia psihologică a acestei legi este formulată de Wundt în "legea relației" care spune: "Acolo unde există o percepție cantitativă a unei senzații, fie că se referă la intensități sau la grade de calitate, măsuram senzația individuală prin relația în care stă la alte senzaţii ale aceluiaşi organ de simţ" **) Dacă acceptăm formularea de mai sus a legii excitației și a legii relației, atunci din ele este necesar să tragem două concluzii imediate Concluzia fiziologică afirmă că o senzație monotonă prelungită nu este percepută, deoarece este incapabilă de a produce excitații ale conductorului nervos; concluzia psihologică neagă posibilitatea calificării unei senzaţii izolate Din punctul de vedere al teoriei cunoașterii, aceste consecințe sunt extrem de importante, întrucât sugerează imposibilitatea de constanță a relației dintre senzație și percepție și fac ca criteriul percepției să fie dependent de elemente aleatorii concomitente; dacă acești însoțitori sunt într-adevăr aleatoriu și schimbători, atunci nu poate fi vorba de o calificare uniformă a stimulilor cognoscibili, căci aceeași senzație va fi percepută diferit, în funcție de natura senzațiilor anterioare sau simultane din aceeași categorie cu ea Într-un asemenea caz, omogenitatea în perceperea senzațiilor identice ar fi posibilă numai cu condiția ca senzațiile individuale să fie percepute întotdeauna pe același fundal constant sau dacă, simultan cu senzația, s-ar fi născut o senzație însoțitoare, constantă pentru fiecare senzație și supuse evaluării directe a modificării adică în materia nervoasă IV Observația zilnică arată că percepțiile tuturor categoriilor de sensibilitate sunt destul de fezabile izolat Este adevărat că facultățile de senzație nu sunt plasate în condiții la fel de favorabile pentru observarea directă a percepției senzațiilor izolate; în acest sens ei *) Funke în Hermann's

Handbuch d Physiologie B III th S **) W Wundt: Modele despre sufletul omului și al animalelor S -Pb , p   poate fi împărțit în două categorii: prima include gustul, mirosul și sensibilitatea generală (tactil, temperatură și presiune), a doua - vedere, auz și simț muscular *) Senzațiile de gust, miros și general apar predominant izolat, ca un anumit miros, un anumit gust, o anumită senzație de piele **); din chiar formularea întrebării reiese clar că ele sunt percepute și calificate într-o formă izolată Dimpotrivă, percepțiile senzațiilor vizuale, auditive și musculare sunt rareori izolate; iar vederea, si auzul si simtirea musculara, in cea mai mare parte, sunt iritatii combinate, sub forma unor obiecte colorate complexe, sub forma unor complexe sonore simultane sau succesive si sub forma unor miscari combinate Dar senzatiile din aceasta categorie pot fi izolat artificial, poate fi cauzat pe fundalul întunericului complet, al păcii și al liniștii Un snop de raze colorate omogene într-o cameră absolut întunecată este perceput destul de clar, iar culoarea sa este indicată de conștiință cu o corectitudine inconfundabilă; un ton muzical care rupe liniștea completă poate fi localizat cu precizie în scară, iar înălțimea sa este destul de accesibilă unui ureche bine dezvoltată; o senzație musculară izolată produsă de contracția artificială a unui singur fascicul muscular este evaluată cu mare subtilitate și oferă o idee clară a mișcării corespunzătoare a unei părți a corpului v Într-o contradicție similară se află percepția aparentă a senzațiilor din a doua categorie și a consecinței care vorbește despre imperceptibilitatea senzațiilor monotone pe termen lung *) Sentimentul de durere este exclus în mod deliberat din discuție, deoarece problema apariției și transmiterii sale este încă foarte puțin dezvoltată **) Dacă unul sau altul stimul gustativ sau olfactiv este, în esență, nu simplu, ci complex, atunci pentru percepție este la fel de elementar și izolat ca și gustul pur sărat sau dulce, ca și pentru viziune - culoarea albă, practic care constă combinația iritație   Nu Indiferent cât de lungă și monotonă ar fi senzația unui fascicul de lumină colorat într-o singură culoare, oricât de prelungită ar fi senzația unui ton sonor, indiferent cât de nemișcat se odihnește un membru al corpului nostru, percepțiile corespunzătoare nu dispar din conștiință și nu pierdeți nimic din colorarea lor originală calificată Dimpotrivă, percepțiile senzațiilor din prima categorie sunt în total acord cu datele consecinței enunțate și, după cum se va vedea din cele ce urmează, motivul își are rădăcina în această împrejurare, ceea ce creează posibilitatea perceperii senzațiilor izolate În ceea ce privește percepția senzațiilor gustative omogene pe termen lung, am avut deja de vorbit într-una dintre lucrările mele anterioare *) S-a subliniat acolo că saliva, această soluție complexă de săruri, proteine etc , ni se pare fără gust, datorită prezenței sale constante în gură Mai mult decât atât: o modificare a compoziției sale, care are loc cu o anumită treptate maximă, poate rămâne neperceptă, așa cum a fost în experimentul citat acolo: odată cu introducerea sistematică a compușilor de iod în organism, a căror iodul trece foarte repede în salivă, înlocuirea clorului din sărurile sale - gustul amar-sărat al salivei este perceput doar la început; mai târziu, când cantitatea relativă de iod din salivă este supusă doar unor fluctuații ușoare, saliva alterată devine din nou lipsită de gust, deși prezența sărurilor de iod în ea poate fi detectată prin cercetări chimice **) În domeniul mirosului, experiența de zi cu zi mărturisește condiții similare După câteva minute petrecute

într-o anumită atmosferă, încetăm să-i mai percepem mirosul specific: intrând, până la sfârșitul prelegerii, într-o sală aglomerată, afirmăm clar fumurile ei sufocante, complet nepercepute de simțul mirosului ascultătorilor și *) "Pe problema senzațiilor gustative* Revista științifică din nr **) Exemple de ilustrare a pozițiilor apărate ar putea fi date destul de multe: ele pot fi găsite atât în Gefdinia (Eseuri de psihologie *) cât și în Spencer (Fundamentals of Psychology *), deși acesta din urmă le oferă o interpretare diferită Dar Eu, atât aici, cât și în expunerea ulterioară, mă voi rezuma la câteva, cele mai evidente, pentru a nu abate atenția de la cursul general al discuției Biblioteca "Runivers" DESPRE PERCEPȚIA IRITAȚIEI CONSTANTE ȘI VARIABILE dispărând fără urmă pentru propria noastră percepție în momentul în care conținutul de materie mirositoare din aerul pe care îl inspirăm și expirăm este echilibrat*, adulmecând o batistă parfumată sau un ziar proaspăt, lipindu-ne cu nasul de rochie sau de o mustață uimită, Din nou, pentru scurt timp, rupem echilibrul stabilit și creăm capacitatea de a percepe mirosul atmosferei înconjurătoare Cunoscutul "miros de praf bătut", perceput într-o zi înăbușitoare de vară la primele picături de ploaie abundentă și care mărturisește purificarea aerului de particulele de praf antrenate de umiditate, dispare foarte repede, în ciuda faptului - sau tocmai pentru că compoziția atmosferei înconjurătoare încetează să fie expusă la schimbări bruște; pe de altă parte, apariția acestui miros mărturisește încetarea unei alte iritații olfactive de către praful însuși, care însă nu a fost remarcată prin percepție, datorită uniformității îndelungate În ceea ce privește sentimentul general, este suficient să ne amintim fapte atât de cunoscute precum atingerea imperceptibilă a rochiei, inelelor, ochelarilor și contactul reciproc al degetelor adiacente de la mâini și mai ales de la picioare; ambele devin vizibile doar prin mișcare, care este însoțită de frecare sau schimbare Lipsa de percepție a temperaturii corpului este, de asemenea, o confirmare indirectă a poziției declarate VI Faptele de acest fel indică faptul că, în domeniul gustului, mirosului și simțului general, absența percepției nu coincide întotdeauna cu absența iritației și nici măcar nu indică întotdeauna absența senzației periferice; iritația (și senzația) periferică indubitabil existentă nu este percepută atunci când există condiții destul de certe de uniformizare calitativă și cantitativă pe termen lung sau treptate - în anumite limite - de creștere și scădere a senzației Cu alte cuvinte, baza necolorată pe care ies în evidență toate senzațiile gustative, olfactive și generale percepute izolate poate fi caracterizată nu absența iritației, dar monotonia ei prelungită, însoțind acele iritații ulterioare, care sunt percepute ca senzații colorate Biblioteca "Runivers" A BERNSTEIN Datorită condițiilor biologice și fiziologice generale de existență, suntem plasați într-o imposibilitate fatală de a ne îndepărta de unele efecte constante pe termen lung și monotone ale lumii exterioare asupra organelor gustului, mirosului și simțirii generale: în nicio condiție obișnuită nu se poate distrugem iritația gustativă a salivei, ne salvăm de aerul inhalat liyaniya sau evităm să atingem mediul și suprafețele adiacente ale corpului nostru Dar, în acest caz, acele senzații izolate ale acestor categorii, despre care am discutat mai sus, nu sunt în esență izolate, ci apar pe fundalul unei alte senzații, constante, dar nepercepute Neatingând conștiința de la sine, acesta din urmă își pune totuși în evidență însoțitorul, fiind permanent și de încredere, datorită constanței sale, o măsură a senzației variabile *) Deci, în percepțiile acestei categorii, limitele cunoașterii directe pot fi

stabilite cu o acuratețe considerabilă Lăsând deoparte obiectele care sunt complet incapabile de stimulare perceptibilă și individual diferite subtilități ale aparatelor senzoriale) în percepția senzațiilor gustative, olfactive și generale se pot stabili două tipuri, în totalitate în conformitate cu legea fiziologică a excitației nervoase: senzațiile constante vor sta pe o parte, care nu sunt percepute ca atare și devin disponibile numai atunci când apar și dispar, adică se transformă în variabile; unui alt tip i se vor atribui senzații variabile, întotdeauna percepute și calificate în relația lor cu senzațiile constante nepercepute corespunzătoare Este clar că problema identității percepției unor stimuli identici poate apărea numai în legătură cu senzații variabile Omogenitatea percepției și constanța relației dintre iritare și percepție la examinat *) Poziția declarată poate fi confirmată printr-un simplu experiment asupra capacității de a gusta Dacă limba proeminentă este uscată din salivă, atunci soluțiile aplicate acesteia vor oferi doar o percepție tactilă, iar capacitatea de calificare a gustului va reveni numai atunci când limba își va lua poziția obișnuită în gură și este din nou expusă influenței obișnuite a salivă Biblioteca "Runivers" DESPRE PERCEPȚIA IRITAȚIEI CONSTANTE ȘI VARIABILE categorii de sentimente este determinată, pe de o parte, de invarianța stimulilor înșiși și a relațiilor lor, iar pe de altă parte, de constanța calitativă și cantitativă a iritației care stă la baza fondului neperceptibil Ambele condiții se află în lumea exterioară, iar prima dintre ele trebuie considerată constantă; a doua condiție este supusă diverselor accidente, de care depinde în totalitate inexactitatea percepției senzațiilor gustative, olfactive și generale, care nu este întotdeauna perceptibilă Datorită acestor accidente, locul fondului obișnuit este înlocuit din când în când cu o altă iritație - de lungă durată sau trecătoare, premergătoare sau însoțitoare, care afectează natura percepției în direcția întăririi, atenuării, contrastării sau anulării reciproce Dacă subiectul care simte este conștient de substituția care a avut loc, atunci percepția falsă poate fi corectată prin stocul de cunoștințe dobândite; în caz contrar, subiectul, neavertizat de înlocuirea criteriului, este sortit fatal unei iluzii incorigibile de percepție VOI Au fost date faptele de mai sus, indicând, în mod vizibil, abaterea percepției senzațiilor auditive, vizuale și musculare de la legile relației și excitabilității nervoase; aceste fapte priveau exclusiv colorarea calitativă a senzațiilor și nu descriu deloc intensitatea acestora Între timp, tot ceea ce aparține acestuia din urmă poate fi inclus complet în cadrul legilor de mai sus; în privința ei, ar trebui să repet aproape textual tot ce s-a spus despre senzațiile din prima categorie, unde percepția calității și intensității decurge similar De fapt, intensitatea stimulării sunetului și luminii și puterea mișcării musculare sunt percepute doar în acele momente în care încetează să mai fie constantă și se califică doar în comparație cu senzațiile anterioare, simultane sau ulterioare de același ordin *) Deci, doar percepția calității senzațiilor din a doua categorie *) Senzațiile prea intense de toate categoriile, producând o emoție neplăcută, dureroasă, sunt calificate ca atare tocmai datorită celor din urmă Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" A BERNSTEIN reprezintă un fel de abatere de la legea fiziologică generală Este interesant că însăși legea excitabilității nervoase a fost formulată pentru prima dată de fiziologul recent decedat Dubois-Reymond în legătură cu stimuli care prezintă o contradicție aparentă similară "Nervul motor", a scris el, "răspunde prin contracția mușchiului

corespunzător nu pe valoarea absolută a tensiunii curentului electric la fiecare moment dat, dar la o modificare a acestei valori, iar excitația este cu atât mai puternică, cu atât mai rapid apare fluctuația tensiunii *) Într-adevăr, un curent continuu (galvanic) aplicat unui nerv provoacă un efect motor sau senzorial numai în momentele de închidere sau deschidere a circuitului și o fluctuație bruscă bruscă a tensiunii curentului Dimpotrivă, un curent alternativ (faradic) produce o excitație eficientă în toate momentele intermediare, datorită faptului că, în ciuda constanței aparente a închiderii circuitului, în el însuși există închideri și deschideri necontenite ale curentului cu fluctuații maxime în tensiunea sa în ambele sensuri Nu se întâmplă ceva asemănător în domeniul sentimentelor din a doua categorie? Cursul lor particular nu corespunde cu o proprietate specială a stimulilor înșiși? Într-adevăr, în timp ce la senzațiile din prima categorie o senzație izolată corespunde unei excitații elementare, senzațiile simple din a doua categorie sunt rezumate dintr-o serie de excitații periodice omogene Senzația care stă la baza percepției izolate a unei culori simple este rezultatul unui număr imens de vibrații ale eterului de lumină, fiecare dintre acestea fiind un stimul elementar, în creștere rapidă și la fel de repede coborând la zero; percepția sunetului izolat servește ca expresie a senzației, combinată în același mod din iritațiile prin undele de aer separate; iar senzația musculară se dovedește a fi complexă dintr-o masă de impulsuri nervoase intermitente, producând în total o mișcare musculară tetanică lină Cu alte cuvinte, ceea ce este izolat și elementar în percepție, în senzație *) Hermann Handbuch d Fiziologie &T Th este Biblioteca "Runivers" DESPRE PERCEPȚIA IRITAȚIILOR CONSTANTE ȘI VARIABILE are efectul de a fi descompus în rânduri lungi de stimuli discontinui omogene Judecând din cele de mai sus, această împrejurare este destul de suficientă pentru a explica posibilitatea de a percepe ceea ce apare în conștiință ca o senzație izolată din a doua categorie și ceea ce are caracterul unei senzații lungi, uniforme; ambele sunt în esență discontinue, adică variabile Dovada în acest sens poate fi trecerea unui curent continuu prin nervul optic sau auditiv, determinând o percepție specifică a luminii și sunetului doar în momentele de închidere sau deschidere și fluctuații bruște ale tensiunii curentului; în acest caz - poate singurul în care se realizează o adevărată senzație auditivă și vizuală elementară - se dovedește a fi supusă unei legi psihofiziologice generale: este percepută doar atunci când apare sau dispare și nu există pentru percepție în momentul în care un curent închis îl face să curgă, ca un sentiment constant Cu toate acestea, există o diferență importantă între excitația produsă de un curent electric intermitent și iritația produsă de sunet, lumină și factori motori În timp ce oscilațiile curentului faradic au caracterul unei sinusoide cu maxim pozitiv și negativ și cu scădere la zero, oscilațiile inerente stimulilor sonori, lumini și motori rămân întotdeauna pozitive, iar tensiunea lor nu ajunge niciodată la zero Așa se explică faptul că intensitatea acestui tip de senzație rămâne constantă, în ciuda faptului că acestea sunt esențiale-variabile calitativ VIII Dacă proprietățile obiective ale stimulilor înșiși din această categorie servesc drept garanție a percepției lor, atât într-o formă izolată, cât și într-o formă lungă, atunci criteriul de calificare a acestora trebuie să fie inerent senzației în sine sau, cel puțin, să apară invariabil simultan cu acesta Și într-adevăr, organismul nostru este înzestrat cu o capacitate prețioasă de a crea în mod arbitrar condiții pentru excitații identice

cu iritațiile percepute Referitor la * Biblioteca "Runivers" A BERNSTEIN senzațiile musculare, este clar că sunt produse de mișcările musculare ale subiectului însuși, pentru care ambii acești factori - impulsul centrifugal și excitația centripetă - sunt reciproc complementari și controlându-se reciproc componente ale unei sume constante; sunt două laturi ale aceluiaşi proces în care aceasta sau celălalt termen necunoscut se determină prin compararea sumei cu termenul cunoscut Senzațiile auditive, așa cum am avut deja ocazia să arăt *), sunt calificate în funcție de tensiunea care este atașată aparatului vocal pentru reproducerea lor imitativă Senzațiile ochiului, așa cum sper să arăt în altă parte, sunt cunoscute într-un mod similar, prin adaptarea anumitor elemente ale retinei la lungimea de undă a luminii Dacă, pentru calificarea senzațiilor din a doua categorie, psihicul folosește metoda reproducerii imitative a proprietăților destul de reale ale stimulului, atunci aici se poate vorbi nu numai despre constanța relației dintre iritare și percepție, ci și despre posibilitatea identităţii lor obiective Evident, acuratețea adaptării aparatului de calificare depinde în primul rând de o dezvoltare mai mare sau mai mică a capacității de a imita reproducerea unei iritații date; este, de asemenea, indisolubil legată de subtilitatea organului perceptor însuși Dar, pe lângă aceste condiții individuale, există date limitative generale care limitează acuratețea calificărilor senzațiilor esențiale-variabile; ele par să se afle în relația de inervații voluntare succesive sau simultane, despre care am vorbit în altă parte în legătură cu percepțiile sonore Dacă relația de stimuli simultani (lumini și motorii) sau succesivi (motorii și sonori) nu depășește aceste limite, atunci percepția unui subiect dotat cu aparate senzoriale și de reproducere bine dezvoltate poate ajunge la identitate cu stimulul -■ Deoarece, spre deosebire de senzațiile variabile aleatorii din prima categorie, senzațiile variabilei esențiale evaluează- *) "Lumea sunetelor ca obiect de percepție și gândire* Questions of Philosophy , martie Biblioteca "Runivers" DESPRE PERCEPȚIA IRITAȚIILOR CONSTANTE ȘI VARIABILE ele însele, atunci, evident, senzațiile însoțitoare nu ar trebui să le afecteze percepția Așa se întâmplă de fapt în raport cu senzațiile auditive și musculare; senzațiile vizuale se abat de la această lege, datorită condițiilor fiziologice speciale în care este plasat aparatul de reproducere al retinei Aceste condiții speciale, care creează iluzii vizuale și fenomene de contrast de culoare, voi încerca să le analizez în altă parte IX Deci, dacă excludem constantele incognoscibile (din punct de vedere al calității și intensității) senzațiilor, percepția elementară a lumii exterioare, realizată în funcție de schimbarea stimulilor, este în general identică individual în aceeași măsură în care proprietățile obiective ale stimulilor externi sunt neschimbate; măsura unei senzații variabile este fie senzația constantă care o însoțește, fie inervația necesară reproducerii imitative a stărilor corespunzătoare iritației Dar, pe lângă constanța relațiilor dintre stimulii externi, care este necesară pentru omogenitatea tuturor tipurilor de senzații, percepțiile din prima categorie - variabile aleatoare - depind de condițiile aleatorii din exterior pentru durata și compatibilitatea stimulilor, în timp ce percepțiile de a doua categorie sunt în esență variabile ƀnnyya - individual-constante în limitele relațiilor destul de definibile care caracterizează capacitatea de reproducere Acești factori determină atât iluziile generale, cât și erorile individuale ale percepției elementare; primele provin din senzații aleatorii care umplu fondul constant obișnuit, sau din inervațiile care însoțesc percepția curentă

în sine; a doua depinde de dezvoltarea mai mare sau mai mică a organelor de reproducere și de capacitatea de a le controla Acestea sunt limitele accesibile cunoașterii umane și acele erori corectabile și incorigibile, individuale și generale, de judecată despre elementele lumii exterioare: atât în sine, cât și în abilitățile noastre de percepere și reproducere stau cauzele acestor erori Limitele cunoașterii esenței Biblioteca "Runivers" A BERNSTEIN există mai mulți stimuli variabili aleatoriu, iar cunoștințele bazate pe aceștia sunt mai fiabile decât cele bazate pe stimuli variabili aleatoriu; în consecință, cei dintâi joacă un rol incomparabil mai mare în viața noastră conștientă, iar dezvoltarea noastră mentală se bazează în principal pe datele dobândite cu ajutorul organelor de percepție a acestor stimuli Evoluția organismelor se străduiește să progreseze în continuare, deoarece aparatele care înregistrează iritații variabile aleatoare își pierd perfecțiunea la animalele care se află mai sus pe Scara zoologică a universului A Bernstein Biblioteca "Runivers" La bibliografia istoriei religiilor (A Menzies Istoria religiei Eseu despre credințele primitive și natura marilor sisteme religioase Traducere din engleză de M Chepinskaya Sankt Petersburg ed Pavlenkov Price și p (IV - -)) Sincer să fiu, nu fără prejudecăți am început să ne familiarizăm cu această mică carte, care conține o schiță a istoriei tuturor religiilor, de la primitivă până la creștinism, căreia îi sunt alocate doar o duzină de pagini În stadiul actual al cunoștințelor, alcătuirea unui scurt compendiu de istorie religioasă, la fel de obiectiv, exact și științific, prezintă cele mai mari dificultăți Și trebuie spus că, în măsura în care amploarea operei sale a permis, prof Menzies și-a îndeplinit cu măiestrie sarcina, realizând-o cu o claritate și o sobrietate uimitoare, rămânând la apogeul subiectului său în expunerea celor mai diverse sisteme religioase Pentru un cititor nepregătit îi este greu să judece cât de adevărate, semne și solide sunt judecățile și caracteristicile autorului, care uneori par noi, paradoxale și nefondate De altfel, cartea sa este o compilare foarte reușită a prevederilor obținute în ultima vreme în domeniul istoriei religioase În acest scurt raport, prof Menzies a putut să spună multe într-o formă condensată, motiv pentru care cartea sa este ușor de citit și deloc seacă Principalul său neajuns este, până la urmă, concizia, care a dus inevitabil la omisiuni inevitabile, întrucât vastul material al subiectului, extinzându-se în fiecare zi, nu putea fi strâns în cadrul unui scurt compendiu fără a compromite claritatea și transparența prezentării principalele fapte și factori ai istoriei religioase Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Cartea prof Menzies aparține unei serii de "manuale de diseminare a învățământului universitar" cunoscute cititorilor noștri din Logica lui Minto Potrivit editorului lor, prof Cavalere, aceste ghiduri urmăresc un scop educațional general, neasumându-și sarcina de a raporta informații speciale, care în ele reprezintă doar o ilustrare a prevederilor generale și servește la dezvoltarea acestora Sam prof Menzies, în prefața sa (produsă dintr-un anumit motiv de un traducător), indică scopul cărții sale; Nu ar trebui să servească drept conducere în poveștile tuturor felurilor de religie și miologii, ci prin simpla familiarizare cu rezultatele unui studiu comparativ al religiei: indică conducerea punctelor zrin, care pot fi marile sisteme religioase cel mai bine, sau mai precis înțeles știința modernă Autorul își recunoaște opera doar ca pe o încercare, arătând spre succesele rapide din această ramură a cunoașterii, care este departe de a atinge completitatea dorită După cum s-a spus, o încercare a prof Menzies poate fi

considerat de succes, iar în scopul unei introduceri generale asupra subiectului, este dificil să se recomande un ghid inițial mai bun Nu se poate decât să regrete că prof Menzies nu a găsit o modalitate de a-l extinde nici măcar puțin pentru a evita acele lacune care sunt cele mai izbitoare Deci, de exemplu, alături de religia incașilor din Peru, nu găsim niciun cuvânt despre religia mexicană, una dintre cele mai teribile şi sumbre fenomene ale istoriei religioase Nu găsim nimic, sau aproape nimic, despre "hinduismul" modern sau despre religiile hindușilor actuali, așa cum găsim despre budism după Buddha, în special printre mongoli Însăși "istoria" religiilor, desigur, nu putea fi decât conturată și trebuie să ne întrebăm cum, cu atâta concizie, prof Menzies putea spune atât de multe fără să fie sec și abstract Dar uneori nu găsim la el schema cea mai concisă pentru cele mai importante epoci din istoria religiei, de exemplu, pentru epoca "sincretismului" a Imperiului Roman *) sau pentru istoria budismului, pt *) Vezi p "întrucât subiectul acestui capitol este religia romană, și nu diferitele religii ale Romei, nu vom trece în revistă aici numeroasele culte străine introduse în capitală din toate părțile imperiului * Biblioteca "Runivers" LA BIBLIOGRAFIA ISTORIEI RELIGIILOR istoria hinduismului, a religiei evreiești după creștinism și așa mai departe nym și mai puțin clară în condițiile traducerii ruse; nu mai puțin, după cum recunoaște însuși autorul, există lacune majore în originalul englez Astfel, de exemplu, înseși fundamentele științei critice, "punctul de vedere călăuzitor" al criticii biblice, nu au fost elucidate din lipsă de spațiu; istoria profeților prezintă doar o scurtă schiță în care însăși personalitățile profeților rămân în deplină obscuritate (de exemplu, rolul lui Ieremia, Ezechiel este lăsat fără atenție) După deducerea tuturor acestor neajunsuri și lacune, inevitabile sub forma în care Prof Menzies și, în funcție doar de concizia conducerii sale, satisface pe deplin scopul pe care și-l stabilește Istoria religiilor nu poate fi învățată dintr-o carte atât de mică, dar se poate obține o concepție generală corectă a principalelor faze ale dezvoltării religioase înainte de creștinism Traducerea este citită cu plăcere și merită deplină recunoștință, remarcată prin netezime și acuratețe (cu excepția unor greșeli: de exemplu, Fleiderer vm Pfleiderer p , sau profet Josiya vm profet Hosiya, p) Din păcate, traducătorul a fost nevoit să facă abrevieri în capitolul XII despre religia evreiască, deja extrem de concisă Nu ne putem gândi fără întristare profundă la acele condiții care fac știința lui V și N Zaveta complet inaccesibilă pentru cititorul rus, susținând indiferența rușinoasă, superstiția, ignoranța și diletantismul în această cea mai importantă ramură a cunoașterii, atât de cuprinzător și larg dezvoltată de către stiinta europeana Am dori să știm cine și ce beneficiază dintr-o astfel de setare a cazului; în aprecierea morală a acesteia, nu pot exista două opinii, iar rezultatul este evident: în loc de știință, în loc de studiu critic, animat de cel mai înalt interes al adevărului și al adevărului istoric, un studiu care nu poate decât să conducă la cel mai mare pozitiv achizițiile, ignoranța sau blasfemia domnește proprietatea, negarea superficială, frivolă O astfel de negare nu poate fi învinsă decât prin cunoaștere, o cunoaștere temeinică cu Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY metoda, nu persecuția științei Nu este ciudat că, recunoscând-o peste tot, vrem să o alungăm din zona pe care o considerăm cea mai importantă și să închidem ochii la ceea ce, fără îndoială, obține știința aici? Lasă în unele cazuri critica să ducă la rezultate negative: există ceva mai rău decât negare: este indiferența și o totală lipsă de interes pentru

adevărul științific și religios Și această indiferență se explică în mod firesc prin ceea ce se oferă adesea la noi sub masca unei științe religios-istorice: dacă asiguri un om matur că istoria este Șeherazada, iar fabulele lui Esop sunt zoologie, el va considera istoria un basm și zoologie O fabulă Pe lângă omisiunile inevitabile, traducătorul a făcut una accidentală Prof Menzies, alcătuind un scurt compendiu în scopul autoeducației, oferă la fiecare secțiune o indicație scurtă, dar destul de practică, a acelor beneficii care sunt necesare pentru o cunoaștere mai completă a subiectului studiat Traducatorul a omis aceste instrucțiuni, considerându-le probabil de prisos pentru publicul rus, întrucât, cu rare excepții, manualul recomandat de prof Menzies, nu există în traducerea rusă Dar prof Menzies este poate prima recenzie generală a istoriei religiei, corespunzătoare prevederilor moderne ale științei și apărută în limba rusă; de aceea, credem că ar fi mai bine să-i păstrăm scurtele indicaţii bibliografice Mai mult, ele ar putea fi extinse cu succes, așa că cartea pe care o sortăm în acest fel nu poate umple prin ea însăși un gol atât de enorm în literatura noastră Pentru aceia dintre cititorii noștri care ar dori să compună imaginați-vă un program de lectură acasă despre istoria religiilor, am putea sugera următoarele eseuri într-o ordine sistematică: f Beneficii generale Chantepie de la Saussaye: Lehrbuch d Religionsgeschichte I and II / (acum apare o nouă ediție mărită) este o lucrare excelentă, pe care am subliniat-o deja în timp util pe paginile jurnalului nostru, ca detaliu și un studiu destul de obiectiv al istoriei religioase După meritele sale științifice și literare, această carte a fost întâlnită cu un general Biblioteca "Runivers" LA BIBLIOGRAFIA ISTORIEI RELIGIILOR x simpatia specialiștilor (Menzies o recomandă cititorilor săi într-o traducere în engleză sub titlul Manual of the science of Religion) Istoria evreilor și istoria Bisericii sunt omise ca subiect al altor lucrări speciale din seria căreia îi aparține cartea menționată Autorul oferă o indicație detaliată a literaturii și o relatare a opiniilor controversate din diferite departamente S R Tieie: O schiță a istoriei religiilor este un scurt compendiu al unui cunoscut savant din Leiden, oarecum sec și foarte concis, dar cu indicații bibliografice detaliate Tradus în engleză {Quilines o] istoria religiei în seria orientală a lui Trübner), în franceză (Manuel de l'Histoire des religions trad p M Verne Paris) şi în germană Religiile popoarelor primitive În literatura rusă, există traduceri ale operelor lui Loebbock, Taylor, Lippert despre cultura primitivă Este recomandat în special ca ajutor necesar: Taylor: Cultura primitivă Studii în dezvoltarea mitologiei, filosofiei, religiei, limbii, artei și obiceiurilor a -a ed O N Popova Cum pot fi indicate și ajutoarele auxiliare A Re ville: La religion des peuples non civilisés I and II, ; R osle off: Religie d rohesten Naturvõlcker și marea antropologie a lui Weitz (Antropologie d Naturvõlcker în șase volume, ed a doua Gerland - cea mai completă lucrare despre viața și credințele sălbaticilor) Credințele primitive ne interesează atât în sine, cât și în legătură cu credințele, religiile, miturile și cultele popoarelor culturale Acest lucru este tratat cu o claritate remarcabilă de A Lang în lucrarea sa Myth, Cult und Religion (traducere în limba franceză a lui Marillier: Mythes, cultes et *religion) - o carte publică excelentă și frumos scrisă - împreună cu opera lui Taylor, cea mai bună caracterizare a viziunii primitive asupra lumii Cititorul care dorește să urmărească mai în detaliu firele care leagă credințele primitive de religiile și obiceiurile popoarelor culturale va citi minunata lucrare a lui Mangardt despre cultul pădurilor și câmpurilor (Ma η p-hardt: Wald-und

Feldkulte; primul volum este despre câmp și pădure Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY culte ale germanilor și popoarelor europene, parțial păstrate până astăzi în obiceiurile satelor populare, iar al doilea volum este despre aceleași culte în Grecia și Roma, unde s-au dezvoltat în culte religioase de stat și au primit o formă mai complexă Din scrierile rusești despre religia popoarelor neculturale, evidențiem lucrările etnografilor ruși enumerate în programele de lectură acasă despre etnografie (pentru , pp ° - ^) Să numim în special lucrarea lui V M Şamanismul Mihailovski (M), N Kharuzina Rusya * Laponi (M), Gondatti Urmele credinţelor păgâne şi cultul ursului la May-zov (Proceedings of the etnografică departamentului I O L de științe naturale, vol VIII), P Bogaevsky Eseuri despre ideile religioase ale Votyaks (Recenzia etnografică a cărților I, și), V Mikhailova Rituri și obiceiuri ale ciuvașului (Inregistrat de I R Societatea Geografica XVII, numarul) Cititorul va găsi instrucțiuni detaliate în V t Miller (Descrierea colecțiilor Muzeului Etnografic Dașkov V I și II, -) religiile americane A Ré V i e: Les religions du Mexique, de l'Amérique centrale et du Pérou (Paris) - expunere extrem de vie, strălucitoare (indicație detaliată a literaturii pe această temă) China A Reville: La religion chinoise Paris J Legge: Religiile Chinei Londra, P ath: Die · Religie und der Cultus der alten Chinesen Munchen, Cărțile sacre ale chinezilor au fost traduse în engleză de prof Oxford Legge în Cărțile Sacre ale Estului vol III, XVI, XXVI, XXVIII și în franceză de la Pauthier în Livres sacrés de POrient În rusă, există traduceri ale domnului Konissi din Confucius și Lao-tse, care au apărut în Vopr Philosophy" și publicat în ediții separate Aesiro-Vavil onyans Tiele: Geschichte d Religia în Alterthuni bis auf Alexander den Grossen (deutsche autorisirte Ausgabe von Gehrich I B H , îmbrățișând istoria religiei egiptene și asiro-babiloniene, XV-|- i) Biblioteca "Runivers" LA BIBLIOGRAFIA ISTORIEI RELIGIILOR A lui: Histoire comparée des anciennes religions de l'Egypte et des peuples semitiques trad p E Collins Paris, E d Meyer: Geschichte des Alterthums Egipt Eseuri generale despre istoria Orientului de Maspero și Meyer (în același mod ca și opera lui Thiele menționată mai sus) Lumea misterioasă a zeilor egipteni a captivat mulți cercetători, dar este adesea înfățișată în culori fantastice, ca, de exemplu, în lucrările lui Brugsch (Religion und Mythologie d alten Aegypter) sau Straus Torney: Der altragyptische Gòtterglaube O expunere mai sobră poate fi găsită în Wiedemann: Die Religion der Aegypter și în lucrarea excelent scrisă a lui L e Page Renouf (în traducere germană): Vorlesungen über Ursprung und Entwickelung der Religion der alten Aegypter Auto-rioierte subersdzung Leipzig, Pentru un rezumat al opiniilor contrare și o bibliografie detaliată, vezi Thiele și Chantepie Cea mai bună cercetare de până acum îi aparține lui Maspero, parțial împrăștiată în articole separate, parțial adunate împreună în Études de Mythologie et d'archéologie égyptiennes în Bibi, égyptol semiți Op indicat E Meuer'a şi Tiele (Hist comparée) W Robertson Smith Prelegeri despre religia semiților (Londra); Această lucrare fundamentală despre religia primitivă a tuturor popoarelor semitice, la fel de remarcabilă atât prin rezultate cât și prin metoda ei, este una dintre cele mai bune monografii de istorie religioasă evrei Același autor: Vechiul Testament în Biserica Jevisch (există în traducerea germană a lui Rothstein sub un titlu dat de însuși Robertson Smith: Das Alte Testament, seine Entstehung und Ueberlieferung) Acesta este un rezumat remarcabil de clar și convingător al principalelor principii ale criticii istorice și al rezultatelor acesteia În franceză este încă greu să indicați ceva mai

bun decât Reussja (La Bible), deși în unele părți această lucrare minunată este oarecum depășită *) *) Vezi propriul lui Gesch d Heiligen Schrift d LA Aug & Ő și cel mai nou manual excelent de Oogshi'a Einleitung în d A T ( ), în scurt timp a rezistat ediții Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY Vezi și Renan-Hist du peuple d'Israël, deși această carte celebră a celebrului scriitor poate fi mai utilă specialiștilor care sunt capabili să analizeze critic unele dintre concluziile și presupunerile sale Dintre lucrările savanților germani, ne referim în primul rând la celebra carte clasică a lui Wellhausen: Prolegomena zur Geschichte Israels (ultima ediție); Wellhausen a stabilit principalele prevederi predominante în școala critică modernă, în construcția ei a istoriei V Atitudinea față de lucrările lui Wellhausen determină direcția fiecărui istoric sau cercetător modern V În istoria generală a Israelului, lucrările de Ewald și Stade sunt considerate cele mai bune - Ewald: Geschichte des Volkes Israel (aug) B Stade, Istoria poporului Israel (- въ собраніи Oncken'a) Pentru istoria religioasă, vă putem recomanda Smend'a AlttestamentlicheReligionsgeschichte ( ) și lucrările savantului olandez Kuenen'a, traduse în engleză și germană, în special Historische - Kritische Einleitug in die Bûcher d AT mut transl la ora - Pentru o cunoaștere preliminară a istoriei religioase a profeților, se poate indica o carte mică Contributor: Der israelitische Prophetismus, fünf Vorlesungen fur gebildete Laien Strassburg Cel mai nou manual B e nz and nge r'a: Grundriss d arheologie hebriischen În religia evreilor din epoca lui Hristos, cel mai bun ghid este S cu h ü r e r: Gesch d jüdischen Volkes im Zeitalter lesu Chr I și IL Pentru epoca educației talmudice, vezi Weber: Die Lehren des Talmud (System der altsynagogalen Palästinischen Théologie) ed Islam Coran în traducere rusă de G Sablukov (vezi a lui Knowledge of the Koran, the law-pozitive book of the Muhammadan doctrine Kazan,) "Cea mai bună traducere este traducerea în engleză a lui Palmer (E H Palmer, The Qur'ân in Sacred Books VI and IX vol London i ɵ); Franceza este inferioară lui, trad Casimir-skago (la rândul său, tradus în rusă de M) și cel german de Ulman, (Compară traducerea germană de Rückert, publicată de Myiieg'om în) Biblioteca "Runivers" LA BIBLIOGRAFIA ISTORIEI RELIGIEI V S SOLOVIEV Mohamed, viața lui și învățăturile religioase S -Pb (bibl biografică Pavlenkov) Lucrări mai ample și de specialitate: Dozy-Essai sur l'histoire de l'islamisme Krehi-Das Leben und die Lehre des Mohammed Leipzig, August Müller, D Islam im Morgen und Abendlande (B - în seria Onken) Cartea lui Müller există în traducerea rusă a Istoriei Islamului, Sp r en ger D Leben und die Lehre d Mahomed V i i- Pentru arabii dinainte de Mahomed, vezi Wellhausen, Reste arabis-chen Heidenthums ; despre arabii spanioli - lucrarea capitală Dozy, Hist des Musulmans d'Espagne ( ) Religiile popoarelor din tribul arian Religia vechilor arieni a fost până de curând subiectul celor mai aprinse dispute între "mitologii comparați" ai școlii lingvistice a lui M Müller și A Kuhn și numeroșii lor adversari ai școlii antropologice Pornind de la presupunerea că înțelegerea zeilor și a eroilor este deja în preistorie-chimistul Pereoda primit într-o dezvoltare foarte hotărâtă și ferm captată în limba lor, miologii comparativi au căutat prin lingvistică să aranjeze panteonul inițial al Ariytsy și să explice analiza etmologică a numelor de guvern și eroi, semnificația și semnificația lor antică De ajutor a fost ipoteza personificării sau îndumnezeirii celor mai mari forțe elementare ale naturii, în principal soarele și furtunile \ chiar și două curente diferite s-au format: unul care a interpretat toate miturile despre zei și eroi în sensul teoriei

solare (M Müller, Cox) și sensul teoriei "Meteor despre logic" (Kun, Schwarz, Darm-steter) Dar în prezent "mitologia comparată" a suferit o înfrângere completă, atât din partea lingviștilor, cât și din partea antropologilor și cercetătorilor speciali ai anumitor religii indo-europene, în principal grecești și indiene Lingviștii au subliniat incorectitudinea majorității explicațiilor etimologice ale numelor proprii admise de mitologia comparată; denumirile comune ale unor fenomene naturale au existat într-adevăr în perioada preistorică, dar, după cum arată antropologia și știința, Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY un studiu toric, religia primitivă era mai degrabă animism decât naturalism În cele din urmă, mitologia comparată pierde complet din vedere procesul istoric de dezvoltare a cultului, semnificația sa socială, precum și semnificația influențelor internaționale Rezultatele ultimelor critici în legătură cu religia și mitologia indo-europenilor sunt enunțate cel mai clar în Schrader: Comparative Linguistics and Primitive History SPb (German Sprachforschung and Urgeschichte nd ed) și în lucrarea fundamentală a lui O G pr re: Die Griechische Kulte u Mythen , p - , India Pe lângă sursele generale indicate, trebuie pusă în primul rând cartea lui Bart, a cărei traducere în limba rusă este în curs de pregătire pentru publicare Bartb: Les religions de l'Inde (, revizuit de autor în engleză, tradus în) Acesta este un sondaj strălucit, remarcabil prin concizia, completitudinea, claritatea și armonia sa, în care cititorul va găsi o imagine adevărată și vie a vieții religioase din India, precum și indicații bibliografice detaliate Istoria religioasă a Indiei poate fi împărțită în mai multe perioade, înainte și după budism Monumentele din toate aceste perioade reprezintă cea mai bogată literatură (cf Weber, Aka-demische Vorles über Indische Litteraturgesch Also v Schroder, Indiens Literatur und Cultur in historischer Entwick-lung) Putem face cunoștință cu această literatură prin numeroase traduceri - germană, engleză și franceză, pe care nu avem ocazia să le enumerăm (cele mai importante sunt indicate de Barth) Revenind la lucrări speciale, subliniem în funcție de cea mai veche perioadă: Oldenberg: Mori religia d Veda Conform istoriei gândirii filozofice indiene, cititorul va găsi informații generale la începutul Orientului filozofia antică a lui Iberweg (traducere de Kolubovsky, S -Pb) și în eseurile prof Kozlov Cel mai complet eseu aproape până astăzi este eseul vechi Çolebrooke: Despre filosofia hindusilor (în el Mise Essays, * republicat în Cu adăugările sale; există și o traducere franceză); capitala Gesch este în curs de emitere d filozofie Biblioteca "Runivers" LA BIBLIOGRAFIA ISTORIEI RELIGIEI Deussen, a cărui primă parte este dedicată filosofiei indiene (vezi propriile sale: Das System des Vedanta și Regnando Matériaux p servir à l'histoire de la philos, de l'Inde, cu fragmente lungi din Upanishads) În limbile europene, există numeroase traduceri ale celor mai importante monumente ale filozofiei indiene (vezi Barth) Budism Oldenberg: Buddha, sein Leben, seine Lettre, seine Gemeinde Această lucrare excelentă a trecut prin multe ediții și a fost tradusă în principalele limbi europene, inclusiv rusă (Buddha, viața, învățătura și comunitatea sa Traducere de P Nikolaev; ed a II-a Moscova,) Vasiliev: Budismul, dogmele sale, istorie și literatură (- , părțile I și III) Rhys David s: Budismul: fiind o schiță a vieții și a învățăturilor lui Gautama Buddha Londra , IV-f- (Un eseu scris cu brio de unul dintre cei mai buni experți în budism) Edmund Hardy: Der Buddhismus nach altérer Pâli-werken dargestellt Münster , VIII+i g Regin a Id Stephen Copleston: Budismul primitiv și prezent în Magadha și Ceylon Londra , XV-Ryoo (Lucrare amplă, rodul multor ani de studiu

al istoriei budismului indian și al stării sale actuale); Heinrich Kern: Der Buddhismus und seine Geschichte în India Leipzig (Traducerea în germană a lucrării extinse a celebrului savant din Leiden, completată de Jacobi Părerile mitologice nu rezistă criticilor, dar opera lui Kern nu și-a pierdut semnificația pentru dogmatică și istoria budismului) M o n i e g W i i a ms: Buddhismul în legătura sa cu brahmanismul și hinduismul și în contrastul său cu creștinismul , (autorul este un mare cunoscător al Indiei moderne, iar scrierile sale se remarcă prin mare vioiciune și merit literar Pentru istoria budismului tibetan, vezi Korp: Die Lamaische Religion und Kirche ( ), Slagin t weit: Buddism in Tibet (, tradus în franceză, în Annales du Musée Guimet, III) Chinese Buddhism y Beal'a (Budhism in China), Schott'a (Gesch d chines Buddhismus) În rusă, vezi cartea lui Pozdnev Întrebări de filosofie, cp , Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY "Eseuri despre viața mănăstirilor budiste și a clerului budist din Mongolia", Cea mai vie imagine a vieții religioase contemporane din India este oferită de M o n i e g Wi și a ms în a sa Religions Thought in India: Vediism, Brahmanism and Hinduism (ed a II-a) Bibliografie detaliată în Barthes, Thiele și Chantepie Persia Capitala, principala lucrare despre antichitățile iraniene este opera lui F Sp i eg e 'ya: Erânische Alterthumskunde Cărțile sacre ale perșilor există în mai multe traduceri (traducerea Zend-Avesta de către Spiegel însuși în vol - și comentarii asupra lor în vol v -) și James Darmesteter (The Zend Avesta în Sacred Books , , A urmat o controversă aprinsă între aceştia din urmă traducători: Harlets aderă la interpretarea tradiţională a perşilor, Darmsteter dă loc unor consideraţii filologice, nu întotdeauna justificate) Pentru familiarizarea inițială cu sistemul religios antic persan, se poate limita la manuale generale, unde cititorul va găsi și indicații bibliografice detaliate Nu ne angajăm să indicăm o monografie specială, care să conțină o imagine și o explicație complet obiectivă a mazdeismului O introducere utilă în studiul lui Avesta este de Harlez: Introduction à l'étude de l'Avesta Paris) Grecia În ciuda literaturii extrem de mari, în creștere zilnică, nu am putea indica o singură lucrare sistematică completă despre religia greacă care să ofere o imagine completă și adevărată a dezvoltării ei, o explicație istorică obiectivă a zeilor, cultelor și credințelor sale Cele mai cunoscute sunt lucrările lui Welker şi Preller W e cu ke r: Griechische Gotter-lehre B - ; Pr el er, Gr Mythologie, secolul al II-lea, în ultima revizuire a lui R obert)) Prima este considerabil depășită atât în detaliu, cât și, cu atât mai mult, în construcția generală, ceea ce constituie un neajuns și în cartea lui Preller, în ciuda revizuirii unui astfel de savant precum Robert, care a atins latura faptică Biblioteca Runiverse LA BIBLIOGRAFIA ISTORIEI RELIGIILOR Cu toate acestea, în lipsa unui ghid mai bun, Preller poate fi recomandat, deși poate cea mai bună elucidare a religiei primitive a grecilor este dată de E Meyer în Ge-schichte des Alterthums (V II) Despre istoria dezvoltării religiei grecești, se poate indica o carte bună a lui Nâgelsbach: Nach-homerische Théologie, (CP· his Homerische Théologie, , revizuită ulterior în Autenrieth) Dintre monografii, indicăm excelenta carte R on hde: Psyché (Se-elencult u Unsterblichkeitsglaube d Griechen) - una dintre cele mai bune lucrări de istorie religioasă din ultima jumătate a secolului, remarcabilă prin completitudine și profunditate cunoaşterea vieţii religioase a anticilor Cititorul cu un interes deosebit pentru Grecia antică va citi cu profit vechea carte a celebrului O Müller: Prolegomena zu einer wissenschaftlichen Mythologie , plină de idei

originale și profunde, multe dintre care abia acum sunt apreciate În ceea ce privește rezultatele sale critice, în ciuda extremelor, munca lui O Grappe este importantă: Die gr Cult-te Mythen Pentru antichităţi liturgice, vezi manualul StengeFn din colecţia Iw Muller Roma P r el er: Rõmische Mythologie B în cea mai nouă ediție revizuită a lui lordan - Această carte, în meritele ei științifice, este apreciată mult mai mult decât mitologia greacă a aceluiași savant și reprezintă un studiu armonios și destul de complet al faptelor, parţial completată şi corectată de către editor Construcția istorică în general pare clară și destul de corectă Gaston Boissier: La religion romaine d'Auguste aux Antonins (V) este o carte binecunoscută care există și în traducere rusă de M Korsak (Gaston Boissier Religia romană * M) Jean Reville: La religion à Rome sous les Sévères este o carte scrisă strălucit, tradusă în germană (de prof Krüger) și, dacă nu ne înșelim, în engleză Aceasta este o imagine vie și amplă a erei sincretismului religios - fuziunea diferitelor culte păgâne ale lumii antice și încercările de reformare a păgânismului muribund * Biblioteca "Runivers" KN S TRUBETSKOY În rusă, vezi cartea prof Korelina: The Fall of the Antique Worldview (Criza culturală în Imperiul Roman); SPb şi pagini^ consacrate religiei romane; în traducerea rusă a istoriei lui Momsen Antichităţi liturgice la Marquardt'a (Vol VI) germani I Grimm: Deutsche Mythologie (Ausg von EH Meyer B -) - vezi Chantepie și Thiele pentru o literatură detaliată Celebra lucrare I Gr and mm'a: Deutsche Mythologie (Ausg von EH Meyer B -), deși în mare măsură depășită, încă nu și-a pierdut din valoare din cauza abundenței materialelor O expunere mai accesibilă și mai adecvată a mitologiei germanice, mai în concordanță cu cerințele științifice moderne, este cartea lui EH Meyer: Germanische Mythologie Berlin Mogk'a: Germaniche Mythologie (în H Pauls-Grundriss der Germanisclien Philologie No , I) slavi Dezvoltarea credințelor și ritualurilor slavilor din perioada păgână este încă aglomerată cu o astfel de masă de construcții arbitrare, cauzate în principal de dorința de a îmbogăți vechiul panteon slav cu zeități și de a completa puținele informații istorice despre păgânismul slav, încât este imposibil să numim o singură prezentare sistematică a mitologiei slave, care să satisfacă pe deplin cerințele științifice Dintre eseurile existente despre mitologia slavilor, trecerea în revistă a acesteia, realizată de prof Kreck în celebra sa lucrare: Einleitung in die slavische Literaturgeschi-chte (ed a II-a Graz), și ar trebui să ținem cont de amendamentele prezentate considerațiilor lui Kreck de prof A Brikner în articolele sale: "Mythologische Studien", publicat în Archiv fur slavische Philologie în Multe pagini din lucrarea capitală a academicianului A Veselovsky sunt dedicate unei explicații complet științifice a credințelor și ritualurilor populare slave (Cercetări în domeniul poeziei spirituale, numărul -), care, din păcate, nu suficient a folosit Hanus Mahal (Hanus Mâchai, în eseul său compilator despre mitologia slavă (Nàkres Biblioteca Runiverse LA BIBLIOGRAFIA ISTORIEI RELIGIEI slovanskeho bojeslovi Praha), oferind o bibliografie completă a subiectului Lucrările importante ale lui Afanasyev (Viziuni poetice ale slavilor asupra naturii, volume, M -), Tereshchenko (Viața poporului rus, părți din Sf Emisiune M -), care sunt depășite în punctele de vedere și metoda lor, pot fi folosite doar cu precauție extremă O scurtă prezentare a credințelor și ritualurilor populare rusești poate fi citită util în cartea prof P Vladimirova: "Introducere în istoria literaturii ruse" (Kiev), prevăzută cu abundente referințe bibliografice *) În scopul unei introduceri generale asupra subiectului, cel mai bine este să începem cu cartea Chantepiô de la

Saussaye Apoi, făcând cunoștință cu Taylor și Lang, ar trebui să parcurgem istoria religioasă a popoarelor orientale în legătură cu istoria lor comună (după Gesch d Alterthums E Meyer, terminând cu propria sa recenzie a religiei grecești și conform la Istoria religiilor din lumea cealaltă Tiele) Pentru religia evreiască, un bun punct de plecare poate fi cartea lui R Smith despre V Z , pentru religia indiană, cărțile lui Bart și Oldenberg, pentru mitologia romană, Preller Restul manualelor și cărților indicate de noi pot servi ca supliment în funcție de dorința și interesul cititorului Atragem cu tărie atenția traducătorilor noștri asupra cărților lui Chantepie de la Sausse Lang, atât Revil, cât și Monier Williams Carte S Trubetskoy *) Suntem profund recunoscători prof Vsevolod Fedorovich Miller, care cu siguranță și-a luat asupra sa revizuirea și completarea acestei recenzii bibliografice cu indicațiile sale valoroase (mai ales în secțiunea despre budism, despre mitologia germanică și slavă; în ultimele două secțiuni reproducem exclusiv indicațiile sale) Biblioteca "Runivers" La problema aperceptiei eu Se spune adesea că "psihologia a devenit acum o știință independentă, separată;") că s-a separat de acel set complex de observații, generalizări și ipoteze care se numește filozofie Acest lucru este adevărat într-o anumită măsură, iar pentru ca o asemenea separare a psihologiei să aibă loc, a fost necesar să se stabilească un anumit acord între cercetători cu privire la metoda cercetării psihologice și cu privire la punctele principale ale unei teorii generale, la principalele trăsături a grupării și analizei datelor conștiinței Un astfel de acord nu împiedică deloc, desigur, psihologii individuali și școlile de psihologi să dezvolte diverse aspecte ale științei - va fi ceva pentru toată lumea Dar este necesar ca adevărurile și punctele de vedere cunoscute să fie general acceptate În prezent, în psihologie, problema se îndreaptă, fără îndoială, spre o convergență a diferitelor tendințe și școli între ele, spre dezvoltarea unei întregi științe Există în prezent două astfel de sisteme psihologice care ar merita acest nume; este Wundtian, păstrând multe dintre trăsăturile tradiționale ale vechii psihologii germane și asociativ Restul teoriilor sunt fie depășite, fie fragmentare și nu pot constitui sisteme complete, chiar dacă învățăturile individuale, prevederile lor individuale, erau de mare interes; pot suplimenta sistemele cele mai dezvoltate, dar nu pot sta lângă acestea din urmă În ce relație sunt acum aceste două teorii psihologice una cu cealaltă? Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE Principala întrebare care îi separă unul de celălalt este teoria apercepției, așa cum a expus Wundt; acesta este punctul central al învățăturilor sale și în același timp o învățătură, într-o formă sau alta, tipică întregii psihologii germane în general, care a opus mereu spiritul ideilor, datelor experimentale și a subliniat activitatea primei, în contrast cu inerția, pasivitatea celui de-al doilea Teoria asociativă, dimpotrivă, departe de a se opune atât de puternic lumea și spiritul unul altuia și, prin urmare, nu trebuie să sublinieze activitatea spiritului: deoarece întreaga lume este o creație a spiritului, devine important să nu sublinieze activitatea spiritului că spiritul este activ (este de la sine înțeles, și vom vedea mai jos, în ce sens), dar faptul că anumite legi stau la baza produselor activității sale este o anumită uniformitate Oricum ar fi, teoria apercepției (sau, mai larg, problema activității spiritului) constituie principalul punct de dispută între cele două școli Cu toate acestea, chiar și aici, în ultimul timp, străduința lor de apropiere unul de celălalt este izbitoare Se poate indica o serie întreagă de scriitori, unii dintre ei trecând direct de

la punctele de vedere ale școlii Wundt la asociative, unii încercând să ia o cale de mijloc între ei, o poziție conciliantă; Între timp, așa cum s-a subliniat pe bună dreptate, aproape că nu există susținători necondiționați ai lui Wundt tocmai în această, principala sa învățătură În cele din urmă (și acest lucru este extrem de important), Wundt însuși, treptat și sub influența evidentă a criticii, își schimbă constant părerile despre apercepție și, în mare măsură - în direcția teoriilor asociative *) Și deși Wundt, aparent, nu a renunțat nicăieri în mod direct la vreuna dintre învățăturile care alcătuiesc teoria apercepției, totuși, aceasta este doar o anumită omisiune din partea sa: de fapt, de la o lucrare și de la o ediție la alta a acestora, el atât de își schimbă teoria apercepției și, în plus, în trăsăturile ei foarte esențiale, că devine imposibil să se formeze un concept complet clar, distinct și exhaustiv al acesteia În Germania nu este neobișnuit ca un filozof să facă *) Pentru a fi convins de asta, este suficient să comparăm, de exemplu p și urm Volumul II al ediției a IV-a a Grundï'üge d physiologischen Psychologie cu locurile corespunzătoare ale traducerii în limba rusă a acestei lucrări, realizată de la ediția a II-a Biblioteca "Runivers" Vlad, Ivanovski unul și același subiect vorbește de mai multe ori, în locuri diferite ale eseului și în compoziții diferite, dând constant noi nuanțe învățăturii, și adesea chiar înlocuindu-i complet sensul pe furiș Scriitorul, ca să spunem așa, se îmbunătățește în fața ochilor publicului Desigur, ar fi mult mai bine dacă Wundt ar expune imediat, pe scurt și, dacă se poate, fără contradicții, cea mai importantă dintre teoriile sale, teoria apercepției; dar din moment ce el nu face acest lucru, este zadarnic să încercăm să-i înțelegem părerile cu privire la această întrebare Numele lui Wundt este unul dintre cele mai faimoase și importante din psihologie, iar o cunoaștere clară a părerilor sale este esențială Într-adevăr, Wundt are o contribuție foarte semnificativă la știința noastră Wundt a preluat ideea a ceea ce el numește studiul experimental al psihicului, venit de la Weber, Fechner, Donders, Helmholtz și alții, și a dat acestei direcții o popularitate extraordinară Sute dintre cei care au lucrat în laboratorul său au răspândit ideile de psihologie "experimentală" în toată lumea, iar acum nu doar în Europa, ci și în Nord America este acoperită cu zeci de astfel de laboratoare Productivitatea științifică și literară enormă a lui Wundt este de asemenea remarcabilă; pe lângă publicarea de mulți ani a jurnalului Philosopbische Sta dieu, Wundt a publicat o serie de lucrări foarte voluminoase în toate departamentele științelor filozofice și a scris multe articole individuale Aceste mari merite ale lui Wundt nu trebuie, desigur, uitate în evaluarea generală a activităților sale; extremele, ciudățeniile și contradicțiile teoriilor sale personale vor fi uitate și netezite, dar mare parte din ceea ce a făcut el nu va dispărea din știință Prin urmare, obiecțiile pe care le prezint în prezentarea următoare împotriva principalei teorii psihologice a lui Wundt, teoria apercepției, nu exprimă, desigur, neîncrederea în întreaga activitate științifică a lui Wundt în ansamblu Mi-am stabilit sarcina articolului meu, în primul rând, de a oferi câteva și scurte informații despre istoria conceptului de apercepție *) Lotze "și-a reformulat de șase ori teoria spațiului, introducându-i modificări și completări" (Chelpanov, "Problema percepției spațiului", p , notă) Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE Ttsii, - informațiile necesare pentru a stabili punctele de vedere corecte asupra genezei și semnificației acestui concept în Wundt și, în al doilea rând, o analiză formală a învățăturilor lui Wundt pe această temă Subliniez în mod deliberat

termenul "formal", întrucât aici mă limitez la o încercare de a stabili semnificațiile pe care acest termen le are pentru Wundt și la o listă a acelor contradicții evidente în care se încadrează Wundt atunci când își prezintă teoriile pe acest subiect "Critica și evaluarea esenței a tot ceea ce este inclus în conceptul lui Wundt de "apercepție", o încercare de a acorda un loc mai mult sau mai puțin definit în sistemul psihologic fiecăruia dintre elementele sale, este încă dincolo de sfera sarcinii mele Prin urmare, nu ating polemicile în apărarea și împotriva teoriei lui Wundt, care a studiat problema în legătură cu teoria generală a atenției, deoarece tocmai cu atenția totul este în mod natural și cel mai strâns legat de ceea ce se înțelege prin majoritatea semnificațiilor "apercepției" II Termenul apercepție (de la s'Apercevoir, a îngheța, a absorbi, a percepe; AP-percepție, depozit întărit sau stropire) este introdus în filosofia lui Leibnis pentru a indica o monada activă și conștientă a inițialei inițialei și care se dezvoltă în ea Adică, erecția lor la conștiința de sine ·, aceasta este cunoașterea reflexivă (connaissance reflexive) a proceselor care au loc în spirite (esprits, animae rationales), iar aceste spirite realizează astfel reprezentarea "Eului", conștiința de sine Încercând, în conformitate cu tendința generală de conciliere a filozofiei sale, să rezolve dualismul cartezian în monism și să împace viziunea mecanică carteziană asupra naturii cu ideile lui Spinoza despre o singură substanță, Leibniz a ajuns, după cum se știe, la presupunerea că lumea , atât trupesc, cât și spiritual, constă din substanțe nemateriale, simple, un fel special de unități indivizibile, neproductibile și indestructibile, sau "monade" Aceste monade sunt înzestrate, parcă pline cu "reprezentări" ("percepții"), care în monadele inferioare, mai puțin dezvoltate sunt complet "întunecate", neluminate de conștiință, inconștiente (petites perceptions); apoi, pe măsură ce monadele se dezvoltă Biblioteca "Runivers" Vlad, Ivanovski Aceste idei devin din ce în ce mai conștiente, din ce în ce mai clar percepute "Trebuie făcută o distincție, spune Leibniz *), între percepția-percepție, care este starea internă a monadei, care reproduce lucrurile exterioare, și apercepția-conștiință, sau cunoașterea reflectivă a acestei stări interne, care nu este dată tuturor sufletelor , dar nici măcar unuia și acelorași suflete nu există întotdeauna În prima etapă, în monade există doar idées obscures; aici monadele nu disting ceea ce reprezintă, nici de ele însele, nici de ceilalți În a doua etapă, avem senzații, sau idei vagi, confuze, în care spiritul, gata de conștiință, distinge unele de altele ideile separate, dar nu le separă încă de el însuși și, prin urmare, nu observă factorii care intră în lor **) A treia etapă de dezvoltare a monadei constă în formarea apercepției, adică percepție perfectă, clară și separată a conținutului spiritului și, în consecință, a lumii în general, întrucât monada este o oglindă a lumii, un microcosmos și cine ar cunoaște pe deplin o monada, ar cunoaște întregul univers Astfel, la Leibniz, apercepția dobândește și sensul unei cunoașteri perfecte, adecvate, a orice M Dessoir în Geschichte der neueren deutschen Psychologie ***) constată că conceptul leibnizian de apercepție conține deja toate cele trei atribute ale sale, care au devenit din ce în ce mai izolate unele de altele în istoria ulterioară a acestui concept Prima dintre aceste trăsături caracterizează apercepția ca un proces prin care "reprezentările nou primite sunt completate cu cele gata făcute, reproductibile; al doilea se opune conținutului sufletului (adică reprezentării *) Leibniz Lucrări alese Traducerea membrilor Psych Ext M , p **) Max Dessoir Geschichte der neueren deutschen

Psychologie, I B Berlin - Vezi, de asemenea, un rezumat bun al teoriei lui Leibniz despre Voiktap von Volkmar, Lehrbuch der Psychologie B I, Côthen, , Aufl , s - și Otto Staude, Der Begriff der Apperception in der neueren Psychologie (Philo-sophische Studien, I Band, și urm) ***) Pagina Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE nyam) conștiință, ca activitate a sufletului; a treia este că această stare activă, spontană, este, la rândul ei, conștientă de sine " Wolf s-a ținut de apercepție în opinia generală a lui Leibniz: "percepția este un act al spiritului, prin intermediul căruia își reprezintă ceva diferit de ea însăși (objectum quodcunque); apercepția este atribuită spiritului în măsura în care este conștient de percepția sa Sarcinile și lucrările principale ale lui Kant sunt de obicei atribuite, după cum se știe, nu psihologiei, ci teoriei cunoașterii Astfel, s-ar părea că a fost posibil să nu vorbim despre teoria kantiană a apercepției atunci când discutăm despre istoria și semnificația modernă a acestei teorii în psihologie Cu toate acestea, este imposibil să nu vorbim despre asta, deoarece, oricât de mult s-ar strădui să se separe teoria cunoașterii și psihologia una de cealaltă, ele rămân strâns legate și de fapt - în fața reprezentanților individuali ai unuia și celuilalt domeniul cunoașterii și în însăși esența lor Nu este necesar să căutăm departe exemple ale conexiunii și condiționării lor reale Kant a scris pe teoria cunoașterii și și-a bazat cercetările pe vechea psihologie cu teoria ei a abilităților ca agenți speciali, cu împărțirea ei a abilităților în inferioare și superioare, experimentale și raționale, empirice și transcendentale, cu incompetența ei completă analiză Wundt a scris psihologie și a declarat în prefață că își datorează părerile mai ales lui Kant, adică teoreticianul cunoașterii; aproape fiecare psiholog german al secolului actual poate spune același lucru despre sine: opiniile lor psihologice au fost întotdeauna puternic influențate, dacă nu direct de teoria cunoașterii, atunci de unul sau altul sistem metafizic de tip nou, epistemologic Ar fi trebuit să fie așa în esența problemei: este imposibil să studiem condițiile, mijloacele, limitele, metodele sau metodele de cunoaștere fără a cunoaște, fără a studia abilitățile noastre cognitive, structura întregii noastre activități spirituale și aceasta, evident, este afacerea psihologiei Și când Kant, în teoria sa a cunoașterii, afirmă că sensibilitatea și înțelegerea sunt radical și esențial diferite *) Citat din Psychologia empyrica în M Dessoir, p Biblioteca "Runivers" VLAD IVANOVSK unul de altul, vedem imediat că formularea incorectă a întrebărilor teoriei cunoaşterii se datorează aici insuficienţei psihologiei kantiene Kant, chiar și pentru vremea lui, a fost, după cum știm, un psiholog slab; în aceasta văd defectul principal al muncii lui Și într-adevăr, procesul de cunoaștere, de exemplu, capătă un aspect teribil de complex și confuz Fiind un adversar al metafizicii dogmatice (sau ontologice) în general, și a lui Leibniz; în special, Kant nu putea, desigur, să rămână cu înțelegerea leibniziană a termenului "apercepție" Apercepția kantiană este faptul identității personalității în stările sale succesive și conștiința acestui fapt, însoțită de o atitudine activă a subiectului gânditor față de conținutul experimentat perceput de acesta Pe lângă empiric, derivat din experienţă, el are o apercepţie primară, ^transcendentală", "unitate sintetică a apercepţiei", "conştiinţă de sine pură" etc *) III Herbart a oferit un mare serviciu psihologiei în Germania prin lupta sa împotriva teoriei facultăților spirituale ca agenți speciali El a aruncat aceste fantome ale unor aparate gata făcute, procesând datele experienței, fiecare în conformitate cu propriile legi (mai mult, aceste legi erau adesea

aceleași cuvinte pentru numele acestor abilități) și a introdus ideea de dezvoltarea spiritului **) În încercarea de a baza psihologia pe experiență, metafizică și matematică, Herbart, însă, în cuvintele lui Ribot ***), a luat "foarte puțin din experiență, puțin mai mult din metafizică și aproape totul din matematică" Vom sublinia acum pe scurt principalele trăsături ale învățăturilor psihologice ale lui Herbart, așa cum sunt exprimate de el în "Psychologie ais Wissenschaft pen gegründet auf Erfahrung, Metaphysik u Ma *) Vezi un scurt rezumat în articolul menționat mai sus al lui Staude în Philosophische Studien O critică a acestei teorii kantiene în W James, Principies oí Psychology, voi eu, cap X, p p , p **) Prin urmare, cea mai bună lucrare a acestei școli (Manual de Volkmann von V Volkmar) se numește "Lehrbuch der Psychologie vom Standpunkte des Realismus und nach genetischer l^etliode"?* * ***) Ribot, Psychologie allemande contemporaine, , P Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE thematik" şi în "Lehrbuch zur Psychologie" Esența care stă la baza fenomenelor, Herbart o prezintă similar lui Leibniz; Lumea constă, după părerea sa, dintr-o multitudine de substanțe simple, unități de ființă, care în fenomene corespund nu unor obiecte separate, individuale, ci să ierte calități, aceste calități se pătrund într-o oarecare măsură între ele, formând lucruri concrete Sufletul este și el o substanță simplă; ciocnind de alții, sufletul dezvăluie o anumită activitate, caută să-și mențină existența; aceasta este efortul de autoconservare care se dezvăluie sub formă de reprezentări Calitățile exterioare simple, care se ciocnesc cu sufletul, ca să spunem așa, scot idei din el, așa cum silexul lovește scântei din silex Aceste scântei, aceste relații ale unei substanțe simple - sufletul - despre orice altceva, formează viața noastră interioară, spirituală, întregul conținut al căruia Herbart îl reduce la reprezentări și diverse modificări ale acestora Odată ce reprezentarea care a apărut nu dispare*); este doar împins înapoi de cei în creștere, iar reprezentarea acestei reprezentări (das Vorstel-len der Vorstellung) devine o simplă încercare de reprezentare, iar reprezentarea se întunecă, se estompează Conștiința nu este altceva decât suma reprezentatelor simultan, prezente în spiritul reprezentărilor Herbart a studiat condițiile acestei reprezentări, încercând să stabilească și să dea o expresie matematică legilor "întunecării" și refacerii reprezentărilor prin intermediul "alocațiilor" (ceea ce se numește de obicei asociații), a redus fenomenele spirituale specifice la formarea din reprezentări separate de mase și rânduri, pentru informarea lor (Wõlbung), ascuțire (Zu-spitzung), încălcare etc și derivate din aceste combinații *) Psihologii germani cred că au motive să afirme că stările spirituale, pe care le numesc "reprezentări", există nu numai atunci când sunt conștienți, ci și în intervalele dintre aceste restaurări sau reproduceri - sub formă de inconștient "întunecat" reprezentări Conștiința este fie un agent special care luminează reprezentările (Kant, Friz etc), fie pur și simplu un fapt de claritate, de conștientizare a reprezentărilor (Herbart, Beneke) A se vedea Voïkmann v Volfanar, Lehrbuch d Psihologie, Aufl n s (Fortbestehen d Vorstelìungen), precum și M Troitsky, Psihologia germană, vol II Biblioteca "Runivers" VLAD IVANOVSK și modificarea ideilor pe care, de exemplu, Kant le considera indecompuse, forme a priori de cunoaștere: spațiu și timp, ideea de "eu" și apercepție, precum și toate celelalte fenomene ale ordinii mentale - toate sentimentele și actele de voi · Ne interesează acum părerile lui Herbart asupra "Eului", asupra sentimentului interior, deoarece ele ne vor conduce direct la

apercepție, așa cum este înțeleasă în școala lui Herbart *) "Eul" este înțeles mai întâi ca corp care simte și care dorește, apoi ca reprezentând și dorind "interiorul" (das Innere) și în cele din urmă ca subiect care gândește și dorește Și în toate aceste privințe, "eu" nu este altceva decât un fenomen psihic, ca un anumit set mai mare sau mai mic de idei deja prezent în față și având capacitatea de a percepe și asimila idei noi Reprezentarea "Ueber Sprachreflcx etc" (Vterteljahrssch fw Ph , XIII, în special p urm) Biblioteca "Runivers" VLAD IVANOVSK sinteze prin care spiritul a adunat elementele dispersate ale experienței noastre, după voința lui Kant; ea arunca, e adevărat, raze oarecum slabe asupra unității și, în consecință, simplitatea, substanțialitatea etc , a principiului spiritual, a sugerat autodeterminarea sau libertatea lui inteligibilă etc *) Vom vedea acum că toate aceste tendințe obscure ale psihologiei kantiene și-au găsit reflectarea și în Wundt Într-adevăr, Wundt atribuie fiecare combinație reală de reprezentări apercepțiilor; se dovedește că apercepția este cea care produce reprezentări, adică astfel de combinația lor, în care obținem o idee nouă, clar conștientă, totuși, de părțile sale constitutive ("Osnovaniya", traducere rusă, pp și urm), și fuziunea (aperceptivă) a ideilor, însoțită de procese siriologice de condensare și reprezentări de deplasare și formarea conceptelor Nu există aici o asemănare cu sintezele kantiene, condiționate în final de unitatea transcendentală a apercepției? Mai mult, apercepția, ca activitate de alegere, este conținutul ideii noastre de voință; este și unitatea sufletului nostru "Ultimul și, în esență, singurul semn care nu poate fi redus la nimic altceva, care vorbește pentru unitatea psihologică a ființei noastre, este activitatea apercepției; prin urmare, unitatea sufletului nostru nu este altceva decât activitatea apercepției " **) De remarcat, însă, că ultimul citat din ed a IV-a dat afară, evident sub presiunea criticii Să ne întoarcem la apercepție în sensul "alegerii", în sensul facultății călăuzitoare: la logica în domeniul minții, la oportunitatea în domeniul voinței Potrivit lui Wundt, o astfel de abilitate ar trebui să fie forța principală, primară, de necompunet a spiritului Din formularea generală a lui Wundt a chestiunii apercepției ca fapt complet simplu, rezultă o viziune împărtășită de unii psihologi ***) care au dreptul să se refere la *) Din nou trimitem cititorul la o critică a acestei teorii kantiene în James, Principies oí Psychology, loc cit **) Fundamente*, p - ***) La Staude (Philos Studien, B I, pp -), de exemplu, întrebarea fluctuează tot timpul Se dovedește că fie voința (și apercepția) este un simplu mecanism de transmitere între motive care stabilesc oportunitatea Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE Wundt (mai ales la ceea ce a spus, de exemplu, în primele ediții ale "Fundamentals of Physical Psychology"), chiar dacă ulterior și-a interpretat teoriile într-un alt spirit Acest punct de vedere poate fi formulat astfel: spiritul are o capacitate simplă, de necompus în elemente, directă de logică, în concordanță cu realitatea, gândirea și acțiunea planificată În esență, atât consistența construcțiilor teoretice, cât și regularitatea reacțiilor active se reduc la oportunitatea acestor produse spirituale, la respectarea lor cu acele cerințe, acele solicitări pe care subiectul le impune sub influența mediului "Practic" este adecvarea pentru un scop sau altul; orice scop are sens numai în conformitate cu anumite condiţii pe care le satisface Aceste condiții sunt întotdeauna cunoscute din experiență; experiența stă mereu și cu siguranță în concordanță cu mediul, cu realitatea (oricum am înțelege-o din punct de vedere epistemologic); dacă se schimbă condițiile

mediului, scopul anterior își va pierde imediat sensul Acesta este punctul de vedere principal al științei moderne, ferm stabilit de biologie, venit de la Darwin și Spencer; stă ascunsă în baza cercetărilor psihologice, deși rareori este formulată într-o formă abstractă și generală Unul dintre puținele indicii ale acestui principiu pe care îl găsim la Iacov; Cer permisiunea de a cita din text-hook of Psijchology*) "Marea greșeală a psihologiei raționale antice, spune James, a fost că sufletul părea a fi o ființă înzestrată cu anumite abilități, cu ajutorul căreia se explicau, aproape, diverse procese de rememorare, judecată, imaginație, dorință etc fără nicio legătură cu acea lume, în care aceste facultăţi îşi manifestă activitatea Dar știința modernă, care are mai multe cunoștințe în această chestiune, consideră abilitățile noastre interne ca și cum ar fi adaptate în prealabil proprietăților și acțiuni, sau altfel apercepția este independentă de motive în sensul obișnuit și este reglementată de unele legi speciale care duc imediat la oportunitate, ca, de exemplu, în următorul pasaj: "voința guvernează și stabilește legi pentru cei nereglementați forța creatoare a asociației și o face să-și servească scopurile superioare" *) Traducere rusă, pp h-
 VLAD IVANOVSK a lumii în care trăim; Adică, atât de adaptate încât să ne asigure siguranța și fericirea în jurul nostru "Nu numai abilitățile noastre de a forma noi obiceiuri, de a memora serii succesive de fenomene, de a abstrage proprietățile generale din lucruri și de a asocia cu fiecare fenomen consecințele sale obișnuite, ni se par a fi principiul călăuzitor în această lume, atât constant, cât și schimbător în același timp, dar emoțiile și instinctele noastre sunt, de asemenea, adaptate proprietăților acestei lumi particulare; în cea mai mare parte, dacă un anumit fenomen este important pentru bunăstarea noastră, dar din prima dată ne excită interesul instinctiv Fenomenele periculoase trezesc în noi teamă instinctivă, lucrurile otrăvitoare ne dezgustă, iar nevoile ne atrag la ele Pe scurt, lumea și mintea s-au dezvoltat simultan și, din această cauză, în unele privințe s-au adaptat cumva una la alta Principalul rezultat al noii concepții a fost convingerea din ce în ce mai puternică că dezvoltarea vieții psihice este în primul rând un fenomen de natură teleologică, adică că diferite tipuri de sentimente și moduri de gândire au atins starea actuală în virtutea utilității lor pentru reglare efectele noastre asupra lumii În cele din urmă, puține formule din psihologia modernă au făcut mai mult de folos decât propunerea lui Spencer că esența vieții mentale și corporale constă în același lucru, și anume, în adaptarea relațiilor interne la cele externe Este evident, așadar, că oportunitatea (chiar în măsura în care se manifestă în ordinea emoțiilor, pulsiunilor și instinctelor, ca să nu mai vorbim de logicitatea fenomenelor mentale și de planificarea celor volitionale) nu este un simplu fapt, nu este o explicație, dar o problemă care necesită explicații Psihologia, în măsura în care poate, încearcă să o dea acestei probleme; ea spune că influența mediului se exprimă în efortul sau legea autoconservării, atât de strâns legată de emoții; emoțiile mișcă atât gândirea, cât și mișcările externe; conținutul specific al tuturor acestor aspecte ale spiritului este grupat, grație memoriei, creativității și abstracției, în diverse feluri de complexe - prin contiguitate, asemănare, opoziție Vedeți aici principalele trăsături LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE ceea ce se numește inexact psihologie "asociativă", și se poate susține că distincția, reproducerea simultană și succesivă, identificarea cu distracția, legea motivației cu emoțiile, interesul și atenția,

sistemul motor și condițiile de dezvoltare a capacității de întârziere sunt date reacții impulsive - pentru o listă completă a principalelor condiții de existență a spiritului lipsește un lucru - mediul și mediul Dacă toate cele de mai sus sunt numite termenul inexact de "psihologie asociativă", atunci oportunitatea, adică întreaga esență a activității "spiritului", va fi alcătuită din asocieri și impactul a tot ceea ce este în jur, atât corporal, cât și spiritual ■ Sursa erorii de mai sus este tendința firească de a izola subiectul cercetării cuiva; uită de influența mediului, sunt distrași de la acesta, izolând spiritul Între timp, spiritul, ca orice alt produs al naturii, are o oportunitate naturală, adaptabilitate la mediu Spiritul nu este un birou; nu poate acţiona fără nicio legătură cu mediul în care se află; nicio fiinţă vie nu poate pleca Odată ce s-a stabilit că alegerea unei direcții de gândire și acțiune oportună este întotdeauna corelată cu mediul, rămâne să indicăm procesul care duce la această alegere; va include cu siguranță: i) percepția mediului; z) evaluarea mediului înconjurător în legătură cu toată experiența anterioară (apercepția în sens herbartic);) revizuirea mentală, adesea aproape instantanee, a posibilelor reacții;) alegerea celui mai potrivit răspuns; este un proces foarte complex, constând în prevederea și evaluarea posibilelor consecințe ale fiecărei reacții, în încercarea, adesea fără succes la început, de a le recunoaște eșecul, repetarea, întârzierea acțiunii, ezitarea etc ;) procese de obişnuinţă, memorare şi asimilare Biblioteca "Runivers" VLAD IVANOVSK Prin urmare, activitatea de dirijare sau selectare a spiritului nu poate fi faptul de bază, primar, al vieții spirituale Doar simplul este primar și este o colecție de procese destul de complexe Asumarea simplității acestei activități selective, dacă este realizată în vreun fel în mod consecvent, face ca orice analiză psihologică să fie superfluă și distruge psihologia ca știință Într-adevăr, chiar dacă viața ar fi o necontenită adaptare a relațiilor interne la fenomene exterioare și spirituale esențial teleologice, dar întrucât teleologia, stabilirea și alegerea a ceea ce este oportun este un fapt simplu, elementar al spiritului, atunci un astfel de raționament poate fi pus capăt la, pentru că nu mai e nimic de vorbit Lucrând la analiza psihologică, ne-am propus tocmai scopul de a descoperi cum se produce și crește această activitate oportună a gândirii noastre și a mișcărilor noastre; este un fapt în sine și o simplă referire la el nu poate servi în niciun caz drept explicație Această opinie, în esență, se află în spatele analizei psihologice, în măsura în care o recunoaște și o admite, creează din nou o anumită problemă - un "cineva" necunoscut apare din nou în fața privitorului, asupra căruia este necesar fie să se continue analiza psihologică din nou , sau să-și mărturisească neputința de a-l explica Acest "cineva" este pur și simplu același suflet al nostru, în întregime Desigur, nu o putem privi ca pe ceva cu adevărat complex, dar toată lumea va fi de acord că această presupusă simplitate a sufletului nu distruge posibilitățile analizei psihologice, căci această analiză este doar mentală, virtuală; este o analiză a manifestărilor care nu contrazice ipoteza simplităţii substanţei După cum am spus, apercepția în sensul alegerii poate fi înțeleasă în Wundt în alt fel: se poate vedea în ea ceva nu chiar simplu și elementar; se poate spune că alegerea făcută de apercepție este determinată de toată experiența anterioară a subiectului, că apercepția este interacțiunea vechiului cu noul Este evident pentru toată lumea, în primul rând, că aceasta este o întoarcere la apercepția lui Herbart, iar apoi este complet de neînțeles de ce a fost necesar să-l infirme pe Herbart, să creeze și să

declare teoria lui despre apercepție ca ceva nou și original În al doilea rând, trebuie remarcat că cu un astfel de Herbartian Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE înțelegând apercepția, Wundt ar fi evitat multe neînțelegeri dacă ar fi spus că "interacțiunea experienței anterioare cu noile percepții este apercepție", achiziții și înclinații ale conștiinței", făcând din apercepție, parcă, o abilitate specială Și această ultimă presupunere este cu atât mai forțată asupra cititorului, pentru că apercepția nu poate fi în niciun caz doar o funcție, un proces, un act: pentru aceasta ea îndeplinește prea multe funcții diferite, iar o funcție nu poate îndeplini munca altor zece Apercepția în acest sens este dezvoltată de Wundt (împreună cu alte concepte ale aceluiași concept) în principal în ediția a IV-a a Grundzüge Dar chiar înainte de lansarea acestei ediții, această teorie a fost demontată împreună cu alte obiecții împotriva psihologiei asociative în articolul: "El este asociație-controverse" de prof Ben (Minci, , p mp) Mă refer la critica lui "Prof Wundt, spune Bain, consideră că principiile psihologiei asociative sunt insuficiente pentru explicarea proceselor mentale superioare"; le completează cu apercepție, acționând sub influența atenției și creând funcții superioare ale minții și voinței, din motive logice, estetice și etice speciale "Ce spune Wundt despre interacțiunea esențială a emoțiilor și voinței cu acțiunile de asociere, cu toate acestea sunt destul de de acord", spune Bain în continuare; stabilirea legăturilor asociative necesită conștiință și este proporțională cu intensitatea acesteia, iar conștiința este cauzată de motive ale sentimentelor sau voinței Dar acest lucru nu este suficient; dacă luăm deja toate condițiile procesului asociativ, atunci printre ele trebuie să includem influențele fizice, apoi cele mentale (de exemplu, numărul și proprietățile combinațiilor asociative care acționează în fiecare caz dat) și emoțional-voliționale, și nu există motive pentru a-i conduce pe toți la o singură voință Cât priveşte activitatea voinţei, de exemplu, în rememorare, ea influenţează doar foarte puţin, în caz de slăbiciune a legăturilor asociative, concentrarea atenţiei, într-o măsură mult mai mare, prezenţa compuşilor auxiliari secundari; poate ajuta, de asemenea, la reproducerea imaginilor similare "Ceea ce Wundt numește apercepție este dispoziția gândirii Biblioteca "Runivers" VLAD IVANOVSK prin reținerea unora și aruncarea altora, pe măsură ce apar și se dovedesc fie potrivite, fie nepotrivite Desigur, toată gândirea rațională, fie că este practică sau speculativă, științifică sau estetică, constă în faptul că folosim materiale livrate de asociație , alegem dintre ei ceea ce este util scopului nostru și aruncăm pe cel nepotrivit Prin urmare, în timp ce Wundt spune că asocierea singură nu explică funcțiile mentale superioare, el spune doar ceea ce suntem cu toții de acord, și anume că asocierea necesită controlul de către voință și sentimente Dezacordul lui Bain cu Wundt începe cu împărțirea bruscă a acestuia din urmă a produselor asocierii în superioare și inferioare "După părerea mea", spune Bain, "termenul apercepție, așa cum îl folosește Wundt, este de prisos și nu are conținut Dacă acesta este doar un alt nume pentru controlul volițional asupra gândirii, atunci duce doar la neînțelegeri, ducând la presupunerea că ceva special îi corespunde de fapt Ultima remarcă a lui Bain se referă la întrebarea dacă cursul asociațiilor este determinat aproape exclusiv de motive prin atenție sau dacă însăși structura asociațiilor este de mare importanță; este imposibil să vorbesc pe scurt despre asta și, prin urmare, o omit Wundt a răspuns atât la aceste remarci, cât și la celelalte critici ale sale în două locuri în cea de-a patra ediție a

Grundzüge-ului său În volumul (p , nota) Wundt scrie: "Bain a supus teoriei mele despre apercepție criticii; el observă că și psihologii englezi admit controlul asociațiilor prin mijlocirea simțurilor și a voinței și că astfel teoria mea aproape coincide în esență cu cea pe care psihologii englezi au predat-o de mult Dar nicăieri nu am găsit nimic în ele care să corespundă accentuării (Hervorhebung) particularităților apercepției; spre deosebire de conexiunile asociative ale reprezentărilor Referirea nedefinită la influența sentimentului și a voinței asupra gândirii, sau "interesul", "precizia mai mare" și "îndemânarea" în identificare, au, după părerea mea, la fel de puțină valoare ca și diferitele "facultăți ale spiritului" ale psihologiei Wolffiene Cu toate acestea, aceste remarci admit că pentru a explica procesele mentale Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE dar sunt necesari alți factori în afară de asocieri", etc Este imposibil să nu observăm că Bund-ul își apără aici teoria apercepției subliniind pur și simplu că aduce acest concept în prim-plan; echivalarea "influenței sentimentului și a voinței asupra gândirii" și a "deprinderii" cu abilitățile psihologiei Wolffiene se dovedește a fi destul de riscantă aici *) În altă parte, în același volum (p și urm), Wundt, încercând să se apere de reproșurile care i-au fost făcute și să-și interpreteze din nou teoria într-un mod nou, scrie următoarele: treci fără conceptul de apercepție, nu contrazice doar faptul că putem acorda o mare atenție impresiilor slabe și slabe spre puternice, dar nici nu dă nicio explicație pentru sentimentele care vin la față în timpul proceselor de atenție și a altor stări care le însoțesc Prin apercepție nu trebuie să înțelegem nimic altceva decât suma acestor fenomene Ne este absolut de neînțeles modul în care această apercepție poate fi, așa cum s-a afirmat în repetate rânduri, fenomenul primar, fundamental al spiritului și, în același timp, suma altor fenomene; prin unitatea sa, aduce totul în unitate și este ea însăși suma unora dintre aceste lucruri Consider necesar, pentru a-mi justifica nedumerirea, să citez fraza originală a lui Wundt: "Unter Apperception ist hier überall nichts anders zu verstehen, als die Summe dieser Erscheinungen" (o listă a acestora este dată în altă parte; vezi mai jos) Mai mult, Wundt susține (totuși, neîntemeiat și contrar punctului de vedere cel mai general acceptat despre utilizarea termenilor științifici) că confuzia termenului "apercepție" nu reprezintă nicio problemă "Dacă în uzul filozofic", spune el, "acest concept a căpătat mai multe semnificații care nu sunt acoperite de conținutul său empiric indicat, atunci aici trebuie să renunțăm complet la ele; folosirea lui este justificată de oportuna concizie a expresiei și a temei situației *) Referitor la această notă, prof N Lange în cartea sa "Psychological Research" notează că acesta este, în mod evident, un reproș nedrept " ("Psych, izsl ", p , notă) Întrebări de filosofie, carte ? Biblioteca "Runivers" VLAD IVANOVSK dovada că încă de pe vremea lui Leibniz, acest concept a fost conceput (mitgedacht) precum și elementele sale psihologice Prin urmare, se pare, în orice caz, este mai rezonabil să dai un nou sens unui cuvânt vechi decât să creăm unul nou, care, poate, nu va fi mai puțin supus pericolului unei interpretări greșite Insustenabilitatea tuturor acestor concluzii este evidentă: care este măsura oportună a conciziei exprimării? Este oportun, de dragul conciziei, să sacrificăm claritatea? dacă ne străduim deja pentru concizie, atunci nu este posibil să exprimăm întregul proces mondial în vechea formulă πάντα ρεί́, sau chiar într-un Cratyl și mai scurt fluturând cu degetul arătător? Și faptul că, deși de pe vremea lui Leibniz termenul "apercepție" a fost conceput cu un anumit conținut

psihologic, dar că avea multe alte semnificații, și, în plus, multe diferite, tocmai acest fapt ar fi trebuit să forțeze să renunțăm la utilizarea acestui termen În cele din urmă, nu există alt mijloc de a preveni pericolul neînțelegerilor cu privire la termeni noi decât acela de a clarifica ceea ce se dorește să exprime, de a alege noua expresie cu grijă și de a o defini bine; nu există absolut niciun motiv pentru a evita termenii fundamental noi, și mai ales pentru concepte atât de vagi precum "apercepție" "Este necesar să se atribuie fiecărui concept doar sensul indicat în definiția sa", spune Bund în continuare, "și nu sensul în care cuvântul a fost folosit în altă parte Tocmai această substituire a sensului are loc, potrivit lui Wundt, atunci când apercepția este numită un concept "metafizic" *), sau chiar o facultate psihică specială *) Wundt se întreabă în zadar de ce mulți oameni consideră și numesc apercepția lui "metafizică" , dacă nu cea mai amănunțită, atunci în orice caz cea mai răspândită în conștiința generală Într-adevăr, dacă ne uităm la cazurile în care cuvântul "metafizică" este folosit într-un sens condamnabil, insultător, atunci vom vedea că, în cea mai mare parte, acest lucru se numește refuzul explicației, încetarea analizei acolo unde ar trebui să înceapă , explicaţie prin intermediul unui cuvânt care ascunde incapacitatea sau lipsa de voinţă Şi tocmai aceasta este apercepţia lui Wundt, iar Ziegen este aproape de adevăr când scrie în prefaţa lui Leitfaden der physiol Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE Apărându-se de aceste reproșuri, Wundt (aparent, uitând cu desăvârșire că are o apenicație, are un act volitiv primar) interpretează cuviința complet în spiritul herbartului, care este numai excelent, care între reprezentarea potrivită și corespunzătoare lor cât de complet secundar, moment de transfer Acest lucru este foarte apropiat de Herbart, căci nici măcar Herbart nu a negat influența voinței, doar că a privit-o ca pe un fenomen complet derivat, ca pe un produs al interacțiunii, constrângerii, luptei și așa mai departe, al reprezentărilor, astfel încât în apercepția finală a fost totuși determinată de reprezentări După această dezintegrare a apercepției lui Wundt în părțile sale componente, se încetează în sfârșit să înțelegem de ce s-a înarmat mai devreme cu Herbart (nici el nu se referă la el aici, deși folosește o serie întreagă de termeni săi) și și-a prezentat teoria ca fiind complet originală Nu voi intra în detalii despre întregul excursus al lui Wundt În final, conținutul apercepției este formulat aici astfel: apercepția trebuie înțeleasă exclusiv ca o mulțime (?) a următoarelor fenomene simple (?): modificări Psihologie că "introducând o valoare auxiliară specială, apercepția, pentru a explica procesele psihologice, Wundt a evitat multe dificultăți: oriunde a întâlnit un proces mental greu de explicat, l-a atribuit imediat apercepției * Desigur, o astfel de utilizare disprețuitoare a termenului de "metafizică" nu poate jigni decât oamenii care înțeleg și practică metafizica nu în sensul punerii semnelor de punctuație pentru explicarea științifică a lucrurilor, ci în sensul criticii și teoriei cunoașterii, studiind proces de interacțiune între subiect și obiect, om și lume; dar în realitate așa este, și în paralel cu apercepția lui Wundt, se pot propune, parțial din modern, parțial din fostul tezaur al științei, mai mult de o ficțiune, cuvânt, concept, asupra căruia analiza gândirii s-a oprit: așa, pentru de exemplu, sunt forța vitală, înclinațiile și atracțiile naturii, rațiunea lumii, formele esențiale ale lucrurilor etc , etc Toate aceste probleme au fost prezentate ca explicații și toate astfel de explicații au fost și sunt numite "metafizice" Această prejudecată a publicului împotriva metafizicii poate fi aparent combătută într-un

singur mod: să urmărească fără milă toate construcțiile în care termenul de "metafizică" ascunde refuzul de a studia, unde oamenii se opresc în cercetarea lor, departe de a fi epuizat toate resursele de explicație în Da, și în niciun caz nu permiteți să ne referim la cerințele metafizicii în care o simplă întrebare este tratată fără a intra în detaliile ei * Vlad Ivanovo grade de claritate a reprezentărilor, sentimente de activitate sau pasivitate (?) de percepție, dând semne distinctive de apercepție activă și pasivă și, în final, însoțind senzații de tensiune și fiind uneori, în funcție de această tensiune, o ușoară creștere (schwache Verstãrkung) în gradul de claritate care s-a ridicat peste pragul conștiinței reprezentărilor" Nu vom critica acest loc, pentru că ar trebui să repetăm ceea ce s-a spus deja De asemenea, voi indica noua întorsătură pe care a primit-o teoria apercepției în ultima lucrare a lui Wundt, Un schiță de psihologie Poate cea mai frapantă trăsătură distinctivă a acestei ultime lucrări este importanța pe care Wundt o atribuie în ea sentimentelor, în comparație cu ceea ce s-a spus despre acest subiect în Fundamentele psihologiei fiziologice Acolo, sentimentele simple care însoțesc senzațiile (sinnliche Gefühle, în traducerea rusă "sentimente fizice") au ocupat un loc destul de modest; în Eseu sunt aduse în prim-plan, ca singure (cu excepția, desigur, senzațiile) elemente mentale Apercepția, în sensul unui "punct de fixare al reprezentării", este, de asemenea, legată de ele Voi schița doar această doctrină; Voi face mai întâi o digresiune cu privire la "voluntarismul" lui Wundt Acest "voluntarism", în opinia noastră, este la fel de nesustenabil ca și teoria lui a apercepției Să luăm traducerea în limba rusă a "Fundamentals of Physiology psihologie" La pagina citim: "Nu se poate spune că forma primară a activității voinței se dezvoltă din sentimente și impulsuri Dimpotrivă, chiar și în cazul celor mai simple sentimente, raportul dintre stimulul activ și apercepția este o condiție esențială de care depinde puterea și direcția sentimentului Spre deosebire de teoria care derivă voința din sentimente și impulsuri, privim voința ca fiind principalul fapt care determină latura senzuală a conștiinței Acest lucru este destul de clar, deși clarificările imediat din spatele lui încurcă din nou lucrurile Fără să ne oprim asupra lor, să trecem la p yun: "Trebuie să recunoaștem acea activitate în care atât senzația, cât și voința sunt inițial combinate ca un element real al tuturor fenomenelor spirituale Această formă primară de activitate psihică este impulsul In cele din urma,   în Eseu, voluntarismul nu mai este interpretat în sensul primatului voinței sau apercepției, ci într-un mod diferit "Faptele psihice sunt lucruri, nu lucruri", spune acolo Wundt*); curg, ca toate fenomenele, în timp și în orice moment nu mai sunt la fel ca în momentul precedent În acest sens, procesele volitive par a fi procese tipice care aruncă lumină asupra naturii tuturor proceselor mentale în general Psihologia voluntară nu consideră în niciun caz voința ca fiind singura formă reală (?) a activității psihice Ea afirmă doar că voința și sentimentele și afectele strâns legate de ea sunt o componentă a experienței psihologice la fel de necesare ca și senzațiile și ideile și că toate celelalte procese psihologice sunt analoge procesului volițional Probabil, autorul însuși recunoaște că, în primul rând, nu este deloc ceea ce a spus înainte și, în al doilea rând, de parcă toți nevoluntariștii nu mai considerau voința și sentimentele ca fiind o componentă necesară a experienței psihice! În cele din urmă, rezultă cu adevărat din faptul că alte procese sunt analoge proceselor volitive (precum și sentimentelor și afectelor), iar procesele volițională sunt

analoge altora, rezultă cu adevărat de aici că o astfel de psihologie ar trebui numită "voluntaristă"? ? Să trecem acum la teoria "sentimentelor simple" în relația lor cu apercepția, așa cum această întrebare este tratată în Eseu În primul rând, există îngrozitor de multe dintre aceste sentimente, s-ar putea spune, multitudinea lor nenumărată; nu numai fiecare senzație, ci fiecare grad de intensitate al fiecărei senzații, fiecare modificare a acestui grad de intensitate, fiecare combinație de senzații și idei, este însoțită de senzații simple, și nu doar una, ci mai multe Prin urmare, este absolut de neconceput să clasificăm toate aceste sentimente în orice detaliu, iar Wundt distinge doar trei direcții principale ale acestora: i) sentimente de plăcere și neplăcere,) entuziasm și depresie,) tensiune și relaxare Wundt încearcă cu cea mai mare încordare să conecteze aceste trei direcții cu acele relații în care un sentiment separat *) Pagina Biblioteca "Runivers" VLAD IVANOVSK vanie reprezintă cursul proceselor mentale *), și, de asemenea, le pune în legătură cu reacțiile fiziologice ale proceselor mentale și tocmai cu viteza și puterea contracțiilor inimii Și astfel, cu aceste sentimente este asociat punctul de fixare al reprezentării "Percepția cea mai distinctă se află aici exclusiv în legătură cu proprietățile generale ale subiectului-reprezentator, deoarece ele se manifestă în sentimente, spune Wundt Punctul de fixare intern al reprezentărilor temporale (adică reproduse) diferă de punctul de fixare extern în se caracterizează în principal nu prin senzații, ci prin senzații* În consecință, în expunerea doctrinei apercepției, este prezentat rolul senzațiilor în ea "Caracterizat de sentimente deosebite, starea care însoțește o percepție mai clară a proceselor mentale, atragem atenția *) Wundt Psihologia Oechrk Pe G A Paperny, p - o Și anume, aici scrie Wundt: "în funcție de cursul proceselor psihice, orice sentiment are o triplă semnificație: i) poate denota o modificare a stării existente și apoi aparține categoriei sentimentelor de plăcere și neplăcere;) are un anumit efect asupra stării ulterioare: acest efect poate fi distins ca excitant sau calmant (suprimant);) natura particulară a sentimentului este determinată de starea anterioară: acțiunea acestuia din urmă se manifestă în zona acestui sentiment sub forme de tensiune și relaxare O astfel de dependență de cursul proceselor face probabil ca alte direcții principale (?) ale sentimentelor să nu existe Recunoaștem că pentru noi ultimele două rubrici sunt extrem de obscure atât în relațiile lor reciproce, cât și în legătură cu vremurile trecute și viitoare Într-adevăr, cum să stabilim granița exactă dintre "excitație" și "tensiune", între "depresie" și "relaxare"? Este adevărat că entuziasmul și depresia stau întotdeauna în legătură cu influența unei anumite stări spirituale asupra următoarei, în timp ce tensiunea și relaxarea depind de cea anterioară? Oare plăcerea sau suferința din prezent, de exemplu, afectează într-un mod incitant, nu este tensiunea determinată de așteptarea viitorului? Asemenea îndoieli teoria trezește fără sfârșit; absolut nu ne putem gândi la vreo semnificație anume pentru el Se pare chiar că Wundt a creat-o pentru a găsi o oarecare confirmare a completitățiii listei sale de "direcții principale ale sentimentului" Ultima propoziție a pasajului citat confirmă această presupunere **) Pagina -irev Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE neem \ single carry, conducând la o percepție mai clară a conținutului mental dat - appergence *) Am trecut peste câteva dintre modurile în care apare teoria apercepției lui Wundt Vedem că apercepția stă în legătură cu asta și asta, asta și asta, unul îl provoacă pe celălalt, contribuie etc Ce este aceasta în sine, ce

face, condiționează, promovează etc ? Ce este, în special, apercepția pasivă? Este deosebit de dificil să-i atașezi vreun sens definit; încercați să faceți această distincție între apercepția activă și pasivă în toate semnificațiile termenului "apercepție", încercați să găsiți peste tot această dualitate a apercepției și veți vedea că această împărțire este făcută incorect Ce este, de exemplu, identitatea activă și pasivă a unei persoane? În multe locuri, "apercepția pasivă" în Wundt înseamnă fără îndoială pur și simplu conștientizarea a ceea ce Wundt numește combinații asociative de reprezentări Aici ajungem la una dintre contradicțiile extrem de mari și grosolane din psihologia lui Wundt Rezultă că, în opinia sa, "numai reprezentările aperceptive sunt supuse percepției directe și aflăm despre existența reprezentărilor într-un câmp mai larg al conștiinței, în cea mai mare parte, doar datorită apercepției ulterioare" **) Astfel, rezultă că reprezentările percepute perceptual nu sunt "în cea mai mare parte" deloc percepute, că percepția nu este percepție și că reprezentările și toate asociațiile există în minte în afară de conștiință În ceea ce privește asociațiile, Wundt spune acest lucru direct în diferite locuri în scrierile sale, întrucât asociațiile se dovedesc a fi aproape exclusiv un proces fiziologic pentru el, care are loc în afara conștiinței, sub pragul acesteia Dar din moment ce "reprezentările" sunt totuși asociate, se dovedește că există reprezentări care sunt inconștiente, "întunecate", inconștiente Este greu de spus cum să reconciliem aceste puncte de vedere ale lui Wundt cu polemica sa împotriva teoriei lui Herbart despre existența eternă a ideilor în tărâmul întunecat al spiritului; contradicţia este în orice caz neîndoielnică *) "Eseu", p **) "Grundzuge*, Aufl , B II, S Biblioteca "Runivers" VLAD IVANOVSK Ni se pare că principalul neajuns al tuturor teoriilor psihologice ale lui Wundt este inconsecvența lor între ele, un anumit eclectism fără principii și interpretarea fiecărui fapt rezultat din aceasta fără legătură cu o teorie generală, fără raport cu precedentul și următorul Aparent, teoria apercepției lui Wundt va dispărea în cele din urmă din psihologie, deoarece nu se știe exact cum se numește exact acest termen; pare să se refere vag la o serie întreagă de lucruri foarte diferite Într-adevăr, apercepția este la început baza întregii vieți spirituale, ca unitate și identitate reală a personalității noastre, ca condiție a întregii conștiințe Produce o serie întreagă de combinații (aperceptive) de reprezentări Dar alături de acestea din urmă există și alte combinații, inferioare, accidentale, asociative; ei sunt în sine inconștienți, iar dacă sunt conștienți, și asta este o apercepție; sau poate așa: devin conștienți atunci când apercepția le acordă atenție Mai mult, orice percepție poate fi realizată fie fără un sentiment prealabil de activitate, din întâmplare, fie cu pregătire; ca aceasta, asa celalalt va fi o aperceptie; primul este pasiv, al doilea este activ Apoi, gândirea, creativitatea și activitatea sunt controlate și de apercepție, după propriile sale legi speciale, sub influența celor mai constante și puternice motive înrădăcinate în experiența spirituală trecută a subiectului Dacă motivul este unul, apercepția va fi pasivă; dacă sunt mai multe, astfel încât alegerea să se facă numai după o luptă, atunci este activă În fine, în general, interacțiunea vechiului conținut spiritual cu noul este și ea o apercepție Fără îndoială, este imposibil să combinați toate acestea într-un singur concept: atenția în procesul de percepție nu este unitatea și identitatea originală a subiectului; alegerea logicului, a esteticului și a expedientului nu este același lucru cu intrarea reprezentărilor în punctul de fixare al conștiinței Și asta este nu este același lucru, este necesar să

desemnăm lucruri diferite prin nume diferite Dacă toate acestea sunt etape sau manifestări ale aceluiași "principiu spiritual activ", atunci de ce acest principiu în sine nu este delimitat de manifestările sale? De ce unul și celălalt sunt notați cu același termen? De ce nu există sistem Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE ASPECTIE o clasificare științifică și exhaustivă a acestor manifestări sau etape? De ce multe fenomene spirituale nu sunt incluse aici: nu se manifestă activitatea activă originală și originală a spiritului în asocieri (de exemplu, în identificare)? Există, fără îndoială, activitate în spirit; dar acesta nu este un început special, "principiu" (acest cuvânt este atât de des abuzat); este o colecție de legi originale, independente ale activității mentale, iar unitatea lor este ceea ce numim spirit Dar această activitate nu este în primul rând cu scop și logică; devine astfel abia mai târziu, conform experienței În percepția sa, Wundt, de fapt, combină o serie întreagă de lucruri diferite, fiecare dintre ele trebuie discutată separat pentru a evita confuzia Dacă ne uităm îndeaproape la expunerea sa, se dovedește că, prin aperceptie, el înțelege uneori unitatea conștiinței ca un fapt, indiferent de orice percepție a acesteia de către subiect, deoarece o astfel de unitate, desigur, precede orice cunoaștere Dar într-un astfel de caz, acest fapt trebuie studiat obiectiv, din punct de vedere biologic general; nu există unitate - cazuri de schimbare, transformare, pierdere a unității individului Uneori, Wundt înțelege prin apercepție conștiința experiențială a unității personalității: aceasta este de fapt o sarcină psihologică În alte cazuri, Wundt desemnează prin apercepție nu conștiința de sine, ci conștiința obiectivă, cuplată cu atenția, cu o atitudine activă față de materialul experimental al cunoașterii; este activitatea spiritului, în acel vag contrast cu materialul "pasiv" al experienței, așa cum acești termeni sunt adesea înțeleși Toate acestea să fie legate de unitatea, identitatea și activitatea personalității noastre; dar această legătură nu este suficientă pentru a studia aceste fenomene În mod hotărât, toate fenomenele spirituale sunt legate de spirit (inclusiv asocierile, indiferent de ceea ce spune Wundt), - sunt toate modurile, manifestările sale etc ; dar dacă ne limităm la afirmația că toate acestea sunt în legătură cu spiritul și pot fi numite "fenomene spirituale", atunci o astfel de teorie științifică va fi, desigur, recunoscută ca fiind insuficientă Biblioteca "Runivers" PUTERE IVANOVSKI noah Nu există absolut niciun motiv să vă temeți și să nu aveți încredere în analiza psihologică pe motiv că spiritul este simplu și unit Cert este că fiecare stare spirituală este indivizibilă fizic; este ceva omogen, integral și, în plus, peculiar Dar, în primul rând, în succesiunea stărilor spirituale, se observă o anumită uniformitate - spiritul crește și progresează nu întâmplător, ci natural, iar în al doilea rând, conștiința noastră distinge stările spirituale simple de cele complexe și vede aceste sau alte elemente în compoziția acesta din urmă Cel mai probabil, în aceste ultime cazuri analiza mentală pur și simplu face un pas înapoi în urmele sintezei actuale anterioare, a evoluției actuale Prin urmare, a urmări mental cursul acestei dezvoltări, această sinteză, pornind din punctul cel mai înalt atins de ea, nu înseamnă în niciun fel distrugerea templului spiritual și așezarea haosului și distrugerii în locul lui Nicio analiză științifică nu distruge vreodată realitatea - o explică, îi urmărește geneza și structura; iar în această direcţie trebuie să meargă la limitele posibilului De aceea credem că unitatea și identitatea reală a personalității noastre nu vor pierde nimic dacă renunțăm la unificarea artificială și pur verbală a numeroaselor sale

manifestări în termenul "apercepție" și studiem unitatea personalității ca unitate de personalitate, atenție ca atenție, logică și oportunitate - ca logică și oportunitate Că toate aceste fenomene nu se vor răspândi, suntem garantați de faptul că toate aceste fenomene sunt fenomenale, iar dacă este nevoie de unificare verbală, atunci conceptele de "spirit", "personalitate" etc , vor uni domeniul cercetării noastre mult mai bine decat "aperceptia" contradictorie *) Vlad Ivanovski *) Am atins doar câteva puncte ale teoriei apercepției lui Wundt Dintre articolele dedicate în mod special criticii ei se remarcă în special * Marty - Ueber Sprachreflex etc (Vierteljahrsschriit f wiss Phil , B X, și B XIII, și); Munsterberg - Beitrage zur experimentellen Psychologie, Heft I; Heinrich-Die moderne physiologische Psychologie etc , capitol despre Wundt Biblioteca "Runivers" Materialismul economic și regularitatea fenomenelor sociale DESPRE ARTICOLUL LUI S N BULGAKOV "DESPRE REGULARITATEA FENOMENELOR SOCIALE" (întrebări de filosofie şi PSIHOLOGIE, NOIEMBRIE-DECEMBRIE) Articolul domnului Bulgakov, căruia îi dedic această notă critică, a fost scris în apărarea așa-zisului materialism economic și a fost el însuși inspirat din cartea lui R Stamler Economie și drept din punctul de vedere al înțelegerii materialiste a istoriei Această carte chiar merită să vorbim Scriitorul acestor rânduri însuși intenționează să publice o analiză a acestei lucrări și apoi atinge întrebarea cât de corect sau greșit este domnul Bulgakov în observațiile sale despre cartea lui Stamler Pe acesta din urmă îl vom lăsa deocamdată în pace și vom examina articolul domnului Bulgakov de parcă nu ar exista Stamler în lume În ultimii ani, autorul notei oferite atenției cititorului a trebuit să revină destul de des la problema materialismului economic Nu a trecut încă un an de când a publicat o carte întreagă pe acest subiect ("Etudii vechi și noi despre materialismul economic"), iar material nou se acumulează, poate pentru o altă carte de acest gen La acest material trimit articolul domnului Bulgakov În lucrările noastre anterioare dedicate doctrinei menționate mai sus, am susținut că aceasta se distinge prin nedezvoltarea sa extremă Nici acum nu schimbăm această părere Este plăcut de observat și aici că domnul Bul susține același lucru Biblioteca "Runivers" H KARTSEV gakov (pp -), dar cu greu doar referirea lui "la imperfecțiunea generală a cunoștințelor noastre" corectează problema Chiar cred că în momentul actual materialismul economic, ca teorie istorico-filozofică sau sociologică, se îndepărtează el însuși de poziția în care a apărut și a crescut Esența sa, pe scurt, constă în dorința de a explica întreaga istorie dintr-o singură economie, de ce este tocmai materialismul economic, adică întreaga putere a expresiei "materialism economic" rezidă în adjectivul "economic" Între timp, adepții acestei doctrine încep cumva să încline să înlocuiască acest adjectiv cu altul Unul dintre acești adepți, ale căror puncte de vedere acum nu le ating deloc, preferă să numească teoria sa materialism dialectic, prin care centrul de greutate al doctrinei este transferat de la economie la dialectică G Bulgakov constată, de asemenea, că este mai bine să numim înțelegerea istoriei pe care o apără nu materialism economic, ci social (p) Este curios de observat această deplasare față de termenul compus chiar din momentul din care acest termen și-a primit colorarea inițială Cu toate acestea, nu contează, desigur Important este că materialismul economic nu a dovedit (și nu a încercat niciodată să demonstreze) termenul său de bază, că nu numai statul și legea, ci întreaga cultură spirituală a societății, religia și morala sa, filosofia și știința sa, literatura ei iar arta crește, ca să spunem așa, direct și în orice caz în ultima

relatare a relațiilor economice Credem că sarcina de a demonstra acest lucru echivalează cu celebra pătrare a cercului și trisecția unghiului Nici G Bulgakov nu dovedește această teză de bază a întregii învățături, luând-o, aparent, drept ceva de înțeles de la sine În acest caz, el se află pe același punct de vedere dogmatic ca toți camarazii săi în apărarea materialismului economic Aceasta este convingerea mea sinceră Dar sunt la fel de sincer convins de altceva, și anume că domnul Bulgakov, la urma urmei, spre deosebire de alții, caută adevărul și nu crede că l-a găsit deja Aceasta este partea frumoasă a articolului său G Bulgakov nu este nici dogmatist, nici "dialectian" El vrea să stea din punctul de vedere al filosofiei critice și se așteaptă foarte mult de la aplicarea principiului Biblioteca Runiverse MATERIALISM ECONOMIC a acestei filozofii la problemele sociologiei (pp $ i si altele) Numai aceasta dă dreptul de a spera că nu va rezista până la capăt din punctul de vedere al materialismului economic, care își are originea în metafizica dialectică a lui Hegel, transferat din domeniul "spiritului" și "ideii" în domeniul "materiei" "și "economie" Mai mult, dacă, citind articolul său, întâlnim în mod constant, pe de o parte, afirmații nefondate conform cărora materialismul economic este presupusa cea mai bună teorie sociologică (pp , etc), atunci, pe de altă parte, deci dar ne întâmpinăm constant concesii semnificative, pe care susținătorii ortodocși ai doctrinei nu le fac De exemplu, domnul Bulgakov admite că "relațiile de producție nu determină în mod direct fiecare fapt istoric individual" (p), deși nu își pune întrebarea firească de unde provin momentele intermediare" Concesia constă și în recunoașterea de către domnul Bulgakov a personalității umane ca "cauză independentă, originară" într-o serie de alte cauze care operează în lumea fenomenelor (p), față de care alți reprezentanți ai materialismului economic sunt atât de sus în arme Numai că l-am întreba pe domnul Bulgakov despre asta: dacă în istorie întreaga esență a problemei nu se află într-un mediu (organizarea producției), ci și în individ, atunci de ce nu vrea să admită că individul nu participa la crearea istoriei numai prin acțiuni care au ca scop satisfacerea nevoii de hrană, îmbrăcăminte și locuință, dar și prin acțiuni care decurg din dorința de a satisface nevoi spirituale, chiar dacă acestea din urmă erau ele însele, după cum cred adevărații materialiști, produse ale pur procesele fiziologice care au loc în organism Eu însumi nu cred, iar domnul Bulgakov, stând din punctul de vedere al filosofiei critice, nu poate, desigur, să gândească așa Dacă totuși am fi amândoi materialiști și am recunoaște în nevoile spirituale doar o modificare a nevoilor pur fiziologice, atunci și în acest caz am deosebi nevoia de "adevăr, bunătate și frumos" de nevoia de hrană, îmbrăcăminte și locuință, care creează activitate economică omul, adică cel puțin pentru știință cu filozofia, pentru morală cu religia, pentru artă cu poezia, cu toate influențele lor asupra relațiilor sociale, ar indica sursa Biblioteca "Runivers" H KARTSEV o poreclă care se află în afara economiei Cu alte cuvinte, nici cel mai inveterat materialist, recunoscând doar "individul" uman ca factor al istoriei, nu poate fi un materialist economic, chiar dacă persistă în a afirma că gândirea este un produs al creierului Da, creierul, nu relațiile economice! Nu vom marca toate locurile în care domnul Bulgakov declară fără nicio dovadă că materialismul economic este singura teorie științifică Dar nu putem trece în tăcere alte pasaje care indică faptul că el ignoră în mod deliberat sau neintenționat toate celelalte teorii sociologice Am remarcat deja această trăsătură a susținătorilor materialismului economic în Studiile noastre vechi și noi despre materialismul economic

Că așa este, ne-am convins și mai mult, ocupându-ne, într-o nouă lucrare, pe care o pregătim pentru publicare, cu o elucidare a relațiilor care există între materialismul economic și alte teorii sociologice G Bulgakov, ca și alți materialiști economici, se pare că nu vrea să cunoască întreaga sociologie modernă în diversele ei direcții, nici pentru a împrumuta ceva din ea, nici pentru a critica ceva în ea Aceasta este poziţia tuturor materialiştilor economici şi, desigur, ei sunt în zadar în a lua o asemenea poziţie "Încercarile existente de a defini societatea", spune domnul Bulgakov, de exemplu, "nu merită să ne oprim" (p) Păcat că așa crede domnul Bulgakov: măcar ar fi trebuit să arate ce și care dintre aceste definiții sunt rele și de ce definiția economico-materialistă este mai bună Dacă materialiştii economici ar fi mai atenţi la literatura sociologică, atunci probabil că nu ar spune mare lucru şi nu şi-ar lua alte merite excepţionale G Bulgakov * atribuie de foarte multe ori materialismul economic astfel de lucruri care nu au fost descoperite de el și nu constituie proprietatea sa exclusivă Se dovedește că materialismul economic pentru prima dată, sau aproape pentru prima dată, a descoperit, a stabilit, a dovedit, a dus la îndeplinire de fapt ideile despre naturalețea procesului istoric și despre regularitatea fenomenelor sociale și că numai el înțelege corect și aplică aceste idei (p , , etc), parcă atât de diferite Biblioteca Runiverse MATERIALISM ECONOMIC aceste teorii nu știu toate acestea Pe de altă parte, având în vedere aceste întrebări sau alte întrebări particulare, cu siguranță nu bănuiește că asupra lor există teorii întregi ale sociologilor foarte proeminenți De exemplu, o mare parte din Stamler i se pare nou (indiferent dacă domnul Bulgakov este de acord cu el sau nu), dar între timp ar putea găsi același lucru la scriitori precum Lester Ward (Dynamic Sociology,), Foulier (La science sociale) contemporaine,) și multe altele G Bulgakov susține chiar că, din punctul de vedere al oportunității fenomenelor sociale, el îl consideră "până acum doar pe Stamler (și probabilii săi adepți", p), uitând, pe lângă cei doi scriitori numiți, de exemplu , de asemenea Yering , și Ward, desigur, nu pot fi recunoscuți drept adepți ai lui Stamler Materialiștii economici se apropie deja de ideile lor preferate, nu le mai place să socotească cu ceea ce se face în alte domenii ale sociologiei moderne! Desigur, acest lucru nu inspiră prea multă încredere în învățăturile lor Unul dintre gândurile preferate ale materialiştilor economici este reducerea întregii diversităţi a vieţii sociale la unitate, sau la un singur principiu (care este principiul economic) Devenind din acest punct de vedere, ei cad pe ideea de interacțiune, care presupune existența a cel puțin două (în general, multe) principii independente unul de celălalt În această chestiune, domnul Bulgakov este fidel tradițiilor școlii Pretutindeni, el reprezintă unitatea (p , , etc) și se armează împotriva interacțiunii cu o forță specială (p) El chiar constată că "susținătorii interacțiunii, în timp ce afirmă existența mai multor factori independenți ai dezvoltării istorice", astfel "nega unitatea specială a observațiilor noastre - societatea", și, prin urmare, se presupune că "desființează" sociologia însăși (p) Acest argument merită luat în considerare, și tocmai în legătură cu alte propoziții apărate în articolul domnului Bulgakov Că îi identifică pe "avocații interacțiunii" cu "oponenții materialismului social" nu este deloc părerea lui personală: alți susținători ai materialismului economic au spus același lucru Dar aceștia din urmă, mai întâi în lupta lor pentru "monism", greu potrivite în acest caz, se referă Biblioteca "Runivers" N KARTSEV 's-au aflat pe unitatea fundamentului (în opinia lor,

economică), pe care crește întreaga viață culturală și socială a omenirii Domnul Bulgakov spune cu totul altceva: după el, interacțiunea neagă nu atât unitatea acestui fundament, cât unitatea societății, ca obiect special al observațiilor noastre Dacă", spune el, "recunoaștem interacțiunea, atunci vom vorbi doar despre funcționarea simultană a legilor biologiei, psihologiei etc (p) Domnul Bulgakov crede că o asemenea idee "desființează" sociologia, dar el însuși a făcut-o în așa fel încât, în cuvintele citate mai sus, nu a adăugat legile sociologiei la legile biologiei și psihologiei Ce este de făcut dacă în realitate se întâmplă acest lucru, adică că legile biologiei, psihologiei și sociologiei funcționează simultan? La urma urmei, acțiunea simultană a legilor fizicii și chimiei în organisme nu desființează biologia! Și ce înseamnă tocmai această frază: "unitatea specială a observațiilor noastre este societatea"? Dacă prin aceasta înțelegem omogenitatea fenomenelor sociale în diferența lor față de fenomenele mentale, biologice, chimice etc , atunci aceasta nu ne împiedică deloc să recunoaștem interacțiunile dintre aceste fenomene omogene (de exemplu, între lege și economia naţională, ca fenomene la fel de sociale) Dar dacă unitatea aici se referă la societatea însăși, adică acesta din urmă este conceput ca ceva unificat, în care nu există și nu poate fi mult ("mai mulți factori independenți"), atunci acest lucru nu este adevărat! G Bulgakov este îngrozit că susținătorii interacțiunii "recunosc mai multe serii de relații cauzale care operează în același subiect" (p) Acest "unul și același obiect" este societatea, dar cine îndrăznește să afirme că există o singură serie de legătură cauzală în ea? G Bulgakov recunoaște pentru fiecare persoană semnificația unei "cauze independente, originale" (p), și dacă aceasta este așa, atunci de ce nu sunt toți membrii societății esența acestor foarte mulți factori despre care susținătorii interacțiunii vorbesc ? Și într-adevăr, societatea însăși este, până la urmă, produsul interacțiunii indivizilor Desigur, cu alți materialiști economici, domnul Bulgakov trebuie să recunoască semnificația mediului ca factor, dar spre deosebire de alți adepți ai aceleiași teorii, el recunoaște și individul, și atunci de ce nu ar trebui să permită interacțiunea dintre individ și mediul aici, de asemenea? Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC Totuși, dl Bulgakov să nu recunoască interacțiunea dintre individ și mediu; chiar dacă nu recunoaște interacțiunea cultural-socială a indivizilor în societate (cf p , unde este definită societatea), multe dintre pozițiile proprii nu pot fi recunoscute decât cu condiția de a permite interacțiunea Iată exemple în acest sens G Bulgakov spune că "procesul dezvoltării istorice se realizează prin contradicții, conflicte sociale" și în aceasta, în opinia sa, "este procesul dialectic al istoriei" care contradicție o vede în principal "între forțele productive ale epocii prezente și ordinea juridică învechită" Dar între economie și drept, conform propriei sale afirmații, nu ar putea apărea niciun conflict dacă ar exista o legătură cauzală mecanică directă între drept și economie (p) Într-adevăr, nu există o coincidență totală a dreptului cu economia, dar acest lucru, în opinia noastră, indică faptul că dreptul depinde de altceva în afară de economie și că nu este o simplă funcție a acesteia din urmă Aparent, domnul Bulgakov este înclinat spre ideea că numai interesele de proprietate sunt garantate prin lege, de parcă nu ar fi chemat să asigure drepturile individului, viața, libertatea, demnitatea și onoarea acestuia Odată însă recunoscut, pe scurt, posibilitatea unei discrepanțe între drept și economie, trebuie să admită că există ceva care încalcă unitatea lor (ca forme și materiale ale unuia și aceluiași

fenomen), ceea ce înseamnă că dreptul are surse speciale proprii, Dacă, totuși, este permisă posibilitatea conflictului, atunci aceasta recunoaște în mod tacit nu numai eterogenitatea dreptului și a economiei, ci și nevoia de interacțiune între ele: conflictul constă tocmai în acțiune și contracarare Rebelându-se împotriva ideii de interacțiune, deoarece necesită recunoașterea mai multor factori prin care unitatea este ruptă, domnul Bulgakov însuși afirmă însă că "elementele contradictorii constituie însăși esența economiei moderne" (p bob) Vorbind în acest fel, dl Bulgakov nu recunoaște astfel "mai multe serii de legături cauzale care operează în același subiect" (vezi mai sus) și, prin urmare, nu neagă el însuși "unitatea specială a observațiilor noastre" (vezi mai sus) - gospodării ? În ea distinge

laturile negative si pozitive (p bob): nu inseamna ca au baze diferite, pentru ca altfel nu ar exista conflict intre ele, si ca acest conflict consta in interactiunea lor? O parte caută să o distrugă pe cealaltă acționând asupra ei, iar această cealaltă parte, opunându-se primei, caută să-și păstreze poziția Conflictul este unul dintre tipurile de interacțiune În orice caz, argumentul invocat de domnul Bulgakov împotriva interacțiunii l-ar obliga însuși să adere mai strict la o atitudine nefavorabilă față de orice gând care include negarea "unității observațiilor noastre" * Tocmai am spus că domnul Bulgakov nu recunoaște o legătură cauzală directă între drept și economie și îl simpatizăm în acest sens, pentru că nu împărtășim viziunea originii exclusiv materiale și economice a dreptului: dreptul are rădăcini, în pe lângă economie, și în etică Domnul Bulgakov, desigur, nu-l recunoaște pe acesta din urmă; altfel ar fi plecat de la punctul de bază al doctrinei Dar chiar dacă ar avea dreptate, iar reducerea dreptului la economie ca singura sa bază este corectă: indiferent de faptul că aceasta ar contrazice afirmația că nu există o legătură cauzală directă între drept și economie, ar putea fi posibilă de la origine? a dreptului din economie?pentru a concluziona la originea din economia întregii culturi spirituale? G Bulgakov chiar insistă cu o forță deosebită că legătura dintre drept și economie este pur cauzală El vorbește decisiv împotriva "teleologiei în drept", remarcând că "înțelegerea teleologică a dreptului nu poate fi derivată din înțelegerea materialistă a istoriei" (p -bob) Acesta din urmă este absolut adevărat, dar acesta este un argument al materialismului economic în niciun fel împotriva înțelegerii teleologice a dreptului Materialismul economic rămâne încă nefondat, iar înțelegerea teleologică a dreptului ("Scopul este corect" de Iering) este, până la urmă, justificată · Apropo, domnul Bulgakov este ostil nu împotriva teleologiei în drept, ci împotriva teleologiei în general În istorie, el înțelege doar procesele genetice și este complet de neînțeles proceselor teleologice (sau antropo-teleologice, în beneficiul
 în termenii lui Lester Ward) Aparent, nu vrea să înțeleagă diferența dintre originea modelului pe care înghețul îl desenează pe sticlă și modelul pe care artistul îl creează, stabilindu-și el însuși sau un alt scop El nu crede serios că, recunoscând originea teleologică a celui de-al doilea tipar, îi negăm astfel cauzalitatea Între timp, domnul Bulgakov insistă tocmai asupra ireconciliabilității punctelor de vedere cauzal și teleologic (p boo) Să admitem chiar că toate raționamentele sale pe această temă sunt absolut corecte și că aplicarea punctului de vedere teleologic nu este potrivită pentru înțelegerea genezei fenomenelor și că este potrivită numai pentru etică (p boi), după toate, acest lucru încă nu justifică

materialismul economic G Bulgakov crede că, deoarece problema scopurilor este aruncată din sociologie, atunci dominația nedivizată în această știință a problemei cauzelor duce în mod logic la materialismul economic De ce? Toate opiniile organice asupra societății provin și din ideea de cauzalitate, respingând teleologia (pentru care, de exemplu, Ward îl atacă pe Spencer), dar acest lucru nu îi face să se convertească la credința materialiștilor economici Principiul preferat al explicației pur mecanice al domnului Bulgakov se aplică chiar și înțelegerii proceselor pur mentale și, dacă aceasta duce uneori la materialism, nu duce deloc la materialism economic Dar ideea este că degeaba i-am făcut concesii domnului Bulgakov În primul rând, în studiul fenomenelor sociale, întotdeauna legate de cutare sau cutare acțiune umană, nu ne putem lipsi de punctul de vedere antropo-teleologic: întreaga "economie" ar fi un fenomen cu totul de neînțeles pentru noi dacă nu le-am cunoaște pe acelea scopuri, cu care oamenii ara pământul, cresc vite, construiesc drumuri, construiesc fabrici și fabrici, țes lenjerie sau pânză etc scopuri și aceste acțiuni din punct de vedere etic (care, într-adevăr, este deja un cu totul alt fel de mentalitate) munca), atunci nu este necesar să spunem că ridicarea problemei obiectivelor nu poate avea sens decât din punct de vedere etic Desigur, nu ne gândim la nicio altă teleologie în fenomenele sociale Biblioteca "Runivers" N KARTSEV să vorbească, iar această teleologie ar trebui să fie recunoscută chiar de domnul Bulgakov, care crede totuși în posibilitatea ca o persoană, în anumite condiții, "de a dirija aceste acțiuni" (p ii) La urma urmei, când se vorbește de "un scop în dreapta", nu se înțelege nicio altă teleologie Dar chiar dacă toate aceste raționamente ale noastre sunt false - să fim chiar de acord să alungăm însuși conceptul de scop din sociologie pentru a reduce totul la o singură mecanică a forțelor care acționează orbește - să aibă dreptate domnul Bulgakov când adoptă tocmai acest punct de vedere, fără a ne abate la un alt punct de vedere, toți la fel (repetăm acest lucru încă o dată) nu vedem nevoia de a deriva o viziune economică asupra istoriei dintr-o viziune atât de mecanică a istoriei, așa cum face în mod constant domnul Bulgakov (p , etc) Viziunea mecanică poate fi, de asemenea, non-economică: întrebarea cum acționează o forță nu prejudecă întrebarea ce acționează în această forță: și invers, materialismul economic poate să nu fie mecanic, poate fi direct teleologic: trebuie doar să admit că în toate acțiunile utile ale unei persoane se manifestă un motiv principal - economic Domnul Bulgakov însuși spune: "Materialul vieții sociale este activitatea comună a oamenilor îndreptată (NB: conceptul de scop) spre satisfacerea nevoilor lor, la care conținutul vieții se reduce fără urmă" (p)) De asemenea, în zadar, domnul Bulgakov afirmă că numai materialismul economic "a continuat opera lui Darwin prin extinderea principiului interpretării cauzale la istoria omenirii" (p) Această afacere a început înainte de Darwin și nu constituie deloc o manifestare a materialismului economic El deține doar afirmația că "regularitatea vieții sociale este regularitatea fenomenelor economice", în virtutea căreia "cunoașterea acestei regularități este cunoașterea apariției cauzale a fenomenelor economice" (p) Dar existența unei regularități în viața socială nu indică deloc că această regularitate este produsă de "apariția cauzală a fenomenelor economice" La urma urmei, nu numai fenomenele economiei naționale apar într-o secvență strict cauzală și, prin urmare, diferă în regularitate Stare de cauzalitate Biblioteca Runiverse MATERIALISM ECONOMIC influențează și în lumea mentală a unei persoane și, prin urmare, fenomenele mentale apar în mod natural Chiar

dacă cineva ia pământul materialismului, adică admit că cauzele fenomenelor mentale se află în procese fiziologice, atunci chiar și atunci va fi imposibil de afirmat că regularitatea fenomenelor sociale este determinată de natura lor economică Este adevărat că domnul Bulgakov distinge de manifestările individuale ale regularității "drept general, unitate universal aplicabilă - dependența vieții sociale de economia socială" (p), dar ar trebui totuși să demonstreze că, pe lângă o astfel de lege generală , nu există altele echivalente cu acesta există (de exemplu, dependența vieții sociale de gradul de dezvoltare spirituală a raselor umane individuale în comparație între ele și cu animalele sociale superioare) Materialismul economic, spune domnul Bulgakov, "cere unitatea legii, care corespunde unității obiectului", dar autorul nostru nu a dovedit încă că societatea este o unitate atât de strictă încât să nu permită nici măcar gândirea acțiunii în ea a multor factori care pot fi încadraţi în diferite categorii cu o lege de bază specială pentru fiecare Într-adevăr, chiar și în organism există o "unitate a obiectului", ce împiedică multe legi să opereze în el, în plus, chiar și legi de diferite categorii: fizice, chimice, plus cele proprii, speciale, biologice? O impresie și mai ciudată o face afirmația domnului Bulgakov că unitatea obiectului, la rândul său, "este condiționată de unitatea spațiului și timpului", ca "un postulat al rațiunii noastre, stabilit de critica cunoașterii lui Kant" Credem că, în general, critica cunoştinţelor lui Kant nu are nicio legătură cu aceasta Altfel, din unitatea spațiului și timpului ar fi posibil să se deducă unitatea oricăror obiecte luate în mod arbitrar, cum ar fi, de exemplu, materia, și pe această bază să nu se permită să se supună altor legi, cu excepția celor chimice, și că în materie, ca "unitate a observației noastre", ar putea exista orice fel de multitudine (atomi) și diversitate (diferite categorii de corpuri simple, elemente) În general, domnul Bulgakov este în zadar în legarea subiectului său cu întrebările epistemologice, rezolvându-le după Kant Că le rezolvă tocmai după Kant, în asta simpatizăm cu el, dar nu vedem nevoia de epistemologie Biblioteca "Runivers" H KAP Ъ E B Ъ fundamentarea logică a teoriilor științifice individuale Gnoseologia stabilește doar principiile generale ale cunoașterii, iar în cazul nostru limitează sfera cognoscibilului doar la fenomene, dar pentru a determina natura acestor fenomene, nimic nu poate fi stors din epistemologie: aici totul trebuie dat prin studierea fenomenele în sine, iar fiecare categorie dintre ele este studiată cu ajutorul unor metode speciale, iar dacă toate metodele trebuie să se bazeze pe logică, atunci fiecare dintre ele depinde și de proprietățile obiectului studiat, pe care nicio epistemologie nu le poate stabili Ni se pare chiar că vorbind constant de epistemologie pentru a justifica materialismul economic, domnul Bulgakov extinde în exces acest concept, înțelegând prin el și logica științelor, sau metodologia De exemplu, se pare că el crede că stabilirea "un concept logic obiectiv al socialității, un obiect special al științei" are o semnificație epistemologică (p $) Dar chiar dacă autorul folosește cuvântul "epistemologie" destul de corect, cu toate acestea, materialismul economic nu poate fi dedus în niciun fel din critica cunoașterii lui Kant Ea poate fi derivată chiar mai puțin din critică decât din materialismul sau dialecticismul lui Hegel (cum fac alți adepți ai doctrinei) Ne îndrăznim să afirmăm că încercările de a deriva materialismul economic din pozitivism sau evoluționism (adică din principiile lui Auguste Comte și Herbert Spencer) ar fi avut puțin succes Am vorbit în mod deliberat despre pozitivism Sociologia modernă,

pe care domnul Bulgakov, ca și alți materialiști economici, o ignoră complet, își are originea tocmai în pozitivismul lui Comte: aici sarcina a fost primul set de investigare a legilor care guvernează fenomenele sociale Indiferent câte greșeli speciale (și chiar foarte importante) au fost făcute pe această cale, înțelegerea generală a ceea ce este o lege este întotdeauna menținută la o înălțime științifică În "Studii vechi și noi despre materialismul economic" am observat cazuri de înțelegere ciudată a "legilor" de către unii reprezentanți ai materialismului economic G Bulgakov, citând câteva pasaje din cartea lui Stamler, unde termenul de "regularitate" primește o utilizare foarte nepotrivită (p și) -> în analiza sa asupra acestor pasaje nici un singur cuvânt Biblioteca "Runivers" MATERIALISM ECONOMIC nu constată că a observat această particularitate a raționamentului lui Stamler Ne-am angajat cititorului să nu atingem relația domnului Bulgakov cu Ștamler în general, dar considerăm că acest punct nu este inutil de reținut În concluzie, încă un punct Materialismul economic se laudă cu obiectivitatea sa deosebită: tot ceea ce îl contrazice, el declară a fi urmașul subiectivismului și al idealismului social Între timp, toți materialiștii economici sunt tocmai purtătorii unui anumit ideal social, ceea ce explică succesul materialismului economic în rândul oamenilor care sunt departe de a fi interesați de întrebări pur teoretice G Bulgakov este animat și de o străduință ideală pentru un sistem social mai bun De ce i se pare imposibil să adere simultan la idealismul social și la materialism? Și în pieptul lui trăiesc două suflete (cf p o): un suflet se străduiește să cunoască ce este, așa cum este, și se mulțumește în această privință cu materialismul economic; celălalt suflet caută să-și dezvolte o idee despre ceea ce ar trebui să fie, iar acest celălalt suflet are nevoie de această idee nu pentru a cunoaște, ci pentru a trăi rațional Vorbim despre principiile cunoașterii Domnul Bulgakov spune pe bună dreptate că "obiectivitatea este o necesitate pentru fiecare conștiință umană", dar că această "proprietate este, evident, de origine complet socială" (p boo), nu putem înțelege deloc acest lucru Dimpotrivă, recunoaștem originea socială doar pentru acel subiectivism, pe care domnul Bulgakov îl neagă teoretic, dar al cărui conținut, aparent, este mai mult sau mai puțin același pentru amândoi N Karev Biblioteca "Runivers" eu Libertate și necesitate istorică (despre CARTEA LUI SHTAMLER SI ARTICOLUL LUI S I BULGAKOV "PROBLEME DE FILOZOFIE SI PSIHOLOGIE", NOIEMBRIE-DECEMBRIE) Grau, teurer Freund, ist alle Théorie Und grün des Lebens goldner Baum Goethe Unter allen Theorien ist die Erkennnis-stheorie besonders "grau" H Richert (Die Grenzen der naturwis- senschaftlichen Begriflsbildung Eine logshe Einleitung in die historischen Wissen-schaften ErsteHalite Freiburg , p) Discuție în direct despre așa-numitul "materialismul economic" sau înțelegerea materialistă a istoriei a pus din nou pe ordinea de zi problema relației dintre libertate și istorie; necesitate Înțelegerea materialistă, sau am spune mai degrabă economică, a istoriei este o încercare grandioasă de a introduce istoria omenirii în sistemul experienței științifice al cărui concept formal principal este necesitatea sau regularitatea în sensul de cauzalitate strictă (durch-gãngige Kausalitãt) Dar istoria este în același timp făcută de oameni care se străduiesc să-și realizeze scopurile, acționând în numele idealurilor lor Este posibil să se stabilească obiective și să depună eforturi pentru implementarea lor numai cu conștiința libertății cuiva Pe de altă parte, cunoașterea științifică și înțelegerea fenomenelor este de conceput numai sub îndrumarea ideii de necesitate, care contrazice direct ideea de libertate m Contradicția dintre ideile de

libertate și necesitate este un fapt incontestabil al acelei experiențe interioare, a cărei descriere și analiză Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEVOIE ISTORICĂ G teoria cunoaşterii sau epistemologia este redusă Această contradicție nu este doar logică O contradicție logică presupune un început comun din care se trag ambele concluzii contradictorii Ea poate fi arătată și eliminată cu ajutorul legii contradicției, prin urcarea de la concluzie la principiul de bază, a cărui corectitudine se afirmă pe o bază nu mai logică, ci aflată în afara logicii - în sfera experienței sau în sfera metafizicii [care, de altfel, reprezintă întotdeauna doar interpretarea superexperimentală (ipostaza) a datelor experienței interne sau externe] Contradicția noastră nu este o contradicție logică, ci un fapt epistemologic și - ca atare - psihologic, care este relevat doar de analiza cunoașterii umane care se bazează pe acest fapt Este imposibil să se elimine sau să rezolve această contradicție epistemologică dacă raționamentul este condus într-un mod strict critic, i e dacă sensul conceptelor nu se schimbă în cursul raționamentului Se pare că există un singur rezultat din această contradicție: în metafizică Acest rezultat este indicat de Kant, Schelling și \LIIq-penhauer, fiecare în felul său Acești trei filozofi au înțeles perfect contradicția care ne ocupă, au înțeles-o în toată profunzimea ei Îi suntem datori lui Kant pentru dezvăluirea sa, după care toate încercările de a uni libertatea și necesitatea într-un * un principiu superior * sunt în zadar) Stamler, în eseul său "Wirtschaft und Rechi nach der materialistischen Geschichtsauflas-suiig", a contrastat încă o dată libertatea și "necesitatea" cu toată forța Aceasta este semnificația principală și principalul merit al polemicii lui Stamler împotriva înțelegerii materialiste a istoriei O astfel de formulare a întrebării, așa cum subliniază pe bună dreptate domnul Bulgakov, obligă la autocritica în rândul reprezentanților acestei doctrine Din păcate, nu pot spune că este minunat *) Cititorul care este familiarizat cu "Notele critice ale mele asupra chestiunii dezvoltării economice a Rusiei** (Sankt Petersburg,) va observa în propunerea articole de abatere de la opiniile exprimate în cartea mea Dar mi se pare că nu m-am deplasat decât mai departe în direcția în care este scrisă cartea mea Unul dintre criticii mei nemilos (dl Mihailovski) a remarcat că am încercat "în zadar" să mă bazez pe filozofia critică Dezvoltarea ulterioară a literaturii și propria mea opera de gândire, dimpotrivă, mă convinge că nu a fost deloc " degeaba" Biblioteca "Runivers" PETER STRUVE În multe privințe, anticritica domnului Bulgakov la adresa lui Stamler m-a făcut pe deplin mulțumit Cu atât mai puțin văd în articolul domnului Bulgakov "autocritica" salutară pe care Stamler o încurajează cu adevărat Consider că este necesar să remarc că în aceasta mă aflu pe același teren ca și domnul Bulgakov: amândoi suntem în același timp susținători ai filosofiei critice și ai înțelegerii materialiste a istoriei*) În infirmarea lui Stamler, domnul Bulgakov spune atât prea puțin, cât și prea mult Întregul edificiu al idealismului social ridicat de Shtamler nu concurează deloc - din punct de vedere juridic - cu înțelegerea materialistă a istoriei Putem lăsa idealismul social complet singur: dacă această clădire este construită în spiritul lui Kant, atunci ea aparține domeniului lui Ding an sich, care, așa cum a predat cu insistență Kant, este dincolo de înțelegere și explicație: wo Bestimmung nach Natur- gesetzen aufhòrt, da hõrt aneli alle Erklãrung auf (Grundlegung zur Metaphysik der Sitten, ed Kirchmann, S) Stamler se induce în eroare pe sine și pe cititorii săi cu terminologia sa insuficient de strictă "Identificarea conceptului de regularitate cu

conceptul de lege a cauzalității", spune el (S), "este o libertate (Unart) a utilizării moderne a cuvintelor" Cu mult mai mult drept, s-ar putea spune: transferul conceptului de regularitate în sfera datoriei este libertatea lui Stamler Pentru că regularitatea nu este pur și simplu "unitatea de bază" - "grundlegende Einhelt", este "unitatea de bază a experienței" Regularitatea este o formă de neconceput în afară *) Această combinație a punctului de vedere critic și a înțelegerii materialiste a istoriei arată că aceasta din urmă nu este în esențial nicio legătură cu metafizica materialistă Legătura genetică dintre materialismul economic și metafizica materialistă este dovedită fără îndoială de capitolul despre materialismul francez din Heilige Familie a lui Marx În viziunea asupra lumii a lui Engels, înțelegerea materialistă a istoriei și metafizica materialistă a constituit o puternică unitate psihologică și în fața lui Engels (și aproape probabil Marx) nu le condiţionează unitatea sistematică sau logică înţelegerea materialistă a istoriei pretinde doar "das fruchtbare Bathos der Eríahrung" şi nu are nevoie de nicio metafizică Vezi articolul meu despre Marx din Enciclopedia Slovzr a lui Arseniev și Petrușevski Voi vorbi despre asta mai detaliat în viitoarea critică germană a lui Stamler Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEVOIE ISTORICĂ materia-fenomenele sale Înțelegerea materialistă a istoriei este, și acest lucru nu poate fi subliniat suficient de clar, o structură care aparține în întregime domeniului experienței Prin urmare, dacă teleologia socială a lui Stamler era absolut ireproșabilă, existența ei nu afectează câtuși de puțin înțelegerea economică a istoriei, cel puțin din punctul de vedere al celor care stau pe baza teoriei kantiene a cunoașterii și experienței Pretenția lui Stamler de a scoate din poziție materialismul social ca construcție teoretică cu ajutorul ideilor de libertate și regularitate a voinței a fost mult timp respinsă de cuvintele lui Kant însuși: "Putem explica doar ceea ce suntem capabili să reducem la legi, al cărui subiect poate fi dat în orice experienţă posibilă Libertatea, pe de altă parte, este o idee simplă (Ideea blossé), a cărei realitate obiectivă, conform legilor naturii, și deci în nicio experiență posibilă, nu poate fi descoperită, care deci nu poate fi niciodată luate sau măcar văzute" *) (Gründlegung zur Metaphysik der Sirten, ed Kirchmann, S) Spre deosebire de Kant, Sta'mler susține că "există două unități superioare pentru înțelegerea umană (Einsicht): conștiința cunoscătoare și voința care stabilește scopuri;) (-) Strict vorbind, dacă suntem de acord cu cuvintele lui Kant citate mai sus, atunci este permis să nu ne întrebăm în continuare dacă datoria obiectivă și scopul obiectiv afirmat de Stamler sunt posibile Este evident că această obiectivitate, fiind în afara experienței, va fi diferită de cea despre care vorbim în aplicarea la fenomenele lumii reale empiric și care constă în acordul indicațiilor subiective ale conștiinței cu conceptul de experiență în sensul material și formal Dar trebuie să ne oprim asupra analizei obiectivității, deoarece, față de considerentele tocmai exprimate, ni se poate obiecta că obiectivitatea este un concept formal și înseamnă obligație generală (Allgemeingiltigkeit "Objectiv sein heisst fur jedes erkennende Wesen giltig sein Riehl, Der philosophische Kritizismus, II, ,) Poate exista și o obligație care este obligatorie, ni se va spune Epistemologia nu se poate opri asupra definiției obiectivității ca obligație generală Ea trebuie *) Niemals begriffen oder auch nur eingesehen werden kann Biblioteca "Runivers" PETER STRUVE să întrebe și, indiferent de orice presupoziții metafizice, să rezolve următoarea întrebare: în ce condiții sunt obiective sau în general obligatorii

indicațiile subiective sau conținutul conștiinței empirice*) Din punctul de vedere al monismului epistemologic **) toate indicaţiile de conştiinţă reprezintă fiinţare: căci gândirea fiinţei este echivalentă cu fiinţa gândibilului ***) Acest punct de vedere este pur epistemologic și lipsit de orice presupunere metafizică Și, prin urmare, pune problema subiectivității și obiectivității conștiinței date în limitele ființei imaginabile, pentru că numai o astfel de ființă este un fapt direct al experienței și nu are nevoie - pentru postularea ei - de orice de neconceput sau existent "în afara gândului de ființă, nici vreun transe ensus" Din acest punct de vedere monist, diferența dintre subiectiv și obiectiv este diferența de grad de realitate i (realitate==ființă=ființă gândibilă) Conștiința primitivă (în care aproape că nu există elemente abstracte) nu știe sau știe foarte puțin cum să facă distincția între percepții și idei în funcție de gradul de realitate a acestora Numai foarte treptat se dezvoltă capacitatea de a diferenția reprezentările în funcție de gradul de constanță a acestora rezistență, repetabilitate Pe *) Știu că din punctul de vedere al unor "Erkenntnisstbeoretiker" mă fac vinovat de o confuzie criminală a domeniilor psihologiei și epistemologiei, dar nu este locul să intru în fundamentarea concepției mele despre corelarea acestor domenii **) Acesta este punctul de vedere al acelei tendințe care și-a însușit denumirea de "filozofie imanentă" În calitate de reprezentanți ai săi, îi voi numi pe Schuppe, Schubert-Soldern, Leclerc, recent decedatul Max Kaufmann, căruia i se spune " imanent philosophy" aparține și care a fondat revista "Zeitschrift fur immanente Philosophie" (Schuppe a devenit redactorul acestei ediții după moartea lui Kaufmann) Critica epistemologică a materialismului istoric a lui Marschner, care, din păcate, nu rezistă criticii doar din punctul de vedere al monismului epistemologic ***) Cf Leclair: Denkenist nur verständlichfals Denken eines Seins oder Seien-denn Sein nur verständlich als irgendein gedachtes di als Bewusstseinsdatum auitretendes Sein Die Antithèse "Denken-Sein" verwandelt sich in die Glei-chung: Denken eines Seins=gedachtes Sein (Beitrâge zu einer monistischen Erkenntnisstheorie Breslau , S) numerar în gândire În rusă, nu există cuvinte diferite pentru concept: denkbar și gedacht Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEVOIE ISTORICĂ practică, adică în lupta pentru existență și în comunicarea cu propriul soi, printr-o serie de experimente în sensul obișnuit al cuvântului, o persoană dezvoltă experiența în sens epistemologic și, în plus, nu imediat ca un întreg concept teoretic, ci, astfel încât să vorbește, în bucăți și fragmente care se dovedesc a fi suficiente nu numai pentru scopuri practice, ci și pentru scopurile ramurilor științifice individuale Obiectiv, așadar, ceea ce este obligatoriu pentru orice conștiință normal organizată, dar ideile puternice sunt obligatorii pentru conștiința individuală, adică ca atare, care a rezistat testului practicii, al cărei loc a fost luat doar treptat de experiența științifică Pe baza acestor idei, să spunem, s-au întreprins acțiuni și aceste acțiuni au fost încununate cu succes: percepția a a fost întotdeauna urmată de o percepție care constituia "obiectul dorinței, iar acest succes a reprezentat baza psihologică pentru recunoașterea acestor percepții și a legătura dintre ele ca percepții și idei reale și, obiective, existente, care este un criteriu al obiectivității și realității lor, iar în practică și în experiența științifică este afirmată și verificată, desigur, nu în câmpul îngust al conștiinței individuale, ci în comunitatea oamenilor între ei, această comunicare, fiind o sursă a conștiinței sociale transcendentale (sau universale),

la rândul său, este posibilă numai datorită ei În acest sens, experiența, așa cum spune Riehl, este un concept social Mai mult, în definiția obiectivității și a realității, nu putem să mergem: a presupune în spatele conștiinței individuale sau colective lumea reală a "lucrurilor" exterioare este metafizica Obiectele ne sunt date ca conținut al conștiinței, iar conștiința este indisolubil legată de conținutul său: este poziția principală a monismului epistemologic sau imanent filozofie Din punctul de vedere al realismului metafizic, oricât de justificat critic, așa cum vedem noi la Riehl, un astfel de monism trebuie să pară subiectivist Dar acest reproș la subiectivism este insuportabil, deoarece este făcut pe baza unor presupuneri negate de gno- monismul seologic, care, după cum am subliniat mai sus, consideră că diferența dintre obiectiv și subiectiv nu este în raport cu elementele metafizic izolate și ipostatizate ale conștiinței (obiect și subiect), ci în raport cu Biblioteca "Runivers" PETER STRUVE între conţinuturile conştiinţei, m*-e în diferenţa lor empirică în forţă şi coerenţă Complet în spiritul monismului epistemologic, Simmel definește obiectivitatea: "În teorie, acea cunoaștere este considerată de noi ca fiind obiectivă, care este recunoscută ca adevărată de întregul set de subiecți, sau o astfel de recunoaștere ca adevărată este cel puțin așteptată sau necesar - și din punct de vedere epistemologic din punct de vedere nu există alt criteriu pentru adevăr; pentru fiecare subiect individual, întrebarea este rezolvată exact în același mod: pentru el, obiectiv adevărat și obiectiv corect (objectivberechtigt) sunt acele idei care sunt în armonie cu totalitatea celorlalte cunoștințe și aspirații ale sale; procesele (Vorgănge), pe care constatarea în fiecare caz individual le poate considera subiective și îndoielnice, primesc, în virtutea repetării observațiilor, caracterul de corectitudine obiectivă subiectiv şi obiectivul nu este în niciun caz opus unul altuia, ci just; un gen treptat, și invers, o schimbare cantitativă treptată (eune allmãhlige Steigerung) duce de la subiectiv la obiectiv; ceea ce numim obiectiv în cunoștințe, norme, interese de orice fel, este doar acumularea cantitativă a individului, care, întrucât este recunoscut doar ca individ, este subiectivă pentru noi (Einleitung in die Morahvissenschaít I Berlin , S -) Dacă acum, din punctul nostru de vedere monist, ne apropiem de definiția epistemologică a relației dintre mușcătură și datorie în opoziția lor general acceptată, atunci vom vedea că odată cu identitatea reprezentărilor ființei și datoriei - după conținutul lor - există există întotdeauna între ei doar acea diferență de forță și conexiune, pe care am pus-o mai sus ca criteriu pentru obiectivitatea resp subiectivitate În lumina acestei indicații, incongruența epistemologică a obligației obiective, ca concept paralel cu ființa obiectivă și egală cu aceasta, apare deosebit de clar Un set cunoscut de idei puternice și coerente formează lumea ființei obiective sau reale empiric | lume Să fim de acord de acum înainte, împreună cu Simmel, să numim ființă nu orice ființă imaginabilă, ci doar ființă obiectivă și îl vom urma pe Simmel în interpretarea sa epistemologică a Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEVOIE ISTORICĂ feminitatea, prin care el - după părerea mea - a luat pentru totdeauna terenul din toate construcțiile "științifice" ale eticii, atât formale, cât și materiale - desigur, etica în sensul disciplinei "normative"*) "Must este o categorie care, alăturându-se conținutului ideii, îi indică un anumit loc în practica umană, la fel cum aceleași semnificații definite îi sunt date ideii de către alte categorii însoțitoare: ființă, neființă, dezirabilitate etc Niciuna dintre aceste categorii nu se pretează la descriere Din ele se

poate forma o serie fenomenologică, care, pornind de la ideea de inexistență și de imaginabilitate simplă, duce la realitatea perfectă; dorință, speranță, posibilitate subiectivă (Kõnnen), obligație - toate acestea sunt, ca să spunem așa, legături intermediare, stări între inexistență și ființă, stări pe care le-am putea descrie la fel de puțin cuiva care nu le-a experimentat, precum le-am putea determina ceea ce de fapt fiind sau gândire Așa cum una și aceeași materie poate fi în diferite stări de agregare, începând cu cea mai mare duritate și terminând cu o stare gazoasă și poate fi totuși o stare radiantă, tot așa poate apărea, ca să spunem așa, o idee exact identică în conținutul său , în diverse stări psihologice de agregare - începând cu o realitate completă și terminând cu idealitatea completă Ar trebui să fie una dintre astfel de stări ^ se referă la reprezentări pe care nu le recunoaștem încă ca fiind, sau cel puțin nu le recunoaștem în această măsură, deoarece ele exprimă doar trebuința (gesoll werden) și care, totuși, nu se conformează în fără discernământ *) Am fost extrem de surprins de judecata domnului Bulgakov despre Simmel că el "cu mai puțin succes decât Stammler, a încercat să aplice principiile filozofiei critice în știința socială " Mi se pare că o cunoaștere mai detaliată a lucrărilor lui Simmel va forțează-l pe domnul Bulgakov să-și ia înapoi aceasta este o judecată neglijentă Diferența dintre Stamler și Simmel este că primul urmează aproape servil tendința dogmatică în filosofia kantiană, iar cel din urmă kantian numai în măsura în care este critic Prin urmare, Simmel neagă posibilitatea eticii ca știință normativă, Stamler înțelegerea realistă a istoriei, el se opune eticii apei pure îmbrăcată în haine "științifice" (aceasta este subliniată destul de categoric de însuși domnul Bulgakov) Biblioteca "Runivers" S PETER STRUVE chipuri ale inexistenţei Este complet separabil de orice conținut, căci altfel, gândul nu ar putea apărea cu fiecare acțiune întreprinsă, fie că ar trebui să o fac sau nu Datoria este același mod de gândire ca și timpul viitor sau trecut, ca și modul conjunctiv sau optativ; iar aceasta se exprimă în limbaj prin forma imperativului "Inutilitatea tuturor încercărilor de a deduce din conceptul de datorie orice conținut definit al acesteia rezultă din acest caracter statal al datoriei De îndată ce recunoaștem că ar trebui să fie doar una dintre formele de reprezentări asumate de conținut, pentru crearea unei lumi practice, devine clar că nu putem a priori să îi atribuim o legătură mai puternică cu un conținut decât cu altul Prin urmare, Kant a mers deja prea departe atunci când a dedus din conceptul de obligație în general formula sa, deși foarte generală, a imperativului categoric Procedând astfel, a căzut într-o eroare ontologică nu mai puțin decât cea pe care a criticat-o atât de convingător în aplicarea conceptului de ființă Căci nu se poate ști din conceptul unui lucru dacă acesta există sau nu, nici să se tragă din conceptul de ființă că trebuie atribuit unui conținut special; și așa cum ceva care se întâmplă (irgend ein Gescheen) prin conceptul său nu ne indică deloc că o obligație trebuie să fie legată de el, tot așa o obligație nu spune deloc despre ce îşi însuşeşte un conţinut determinat Dacă dorim să ne lămurim noi înșine trebuința, atunci trebuie să-l separăm strict de acele conținuturi cu care, datorită sfințeniei inviolabile a acestuia din urmă și a îndelungatului obicei, a fost atât de strâns asociat psihologic încât unul îl reproduce imediat pe celălalt; noţiunea de anumite moduri de acţiune este pentru noi inseparabilă de o obligaţie care fie prescrie, fie interzice exercitarea lor; și ni se pare la fel de de neconceput să separăm conceptul de datorie de conținuturile cunoscute, cel puțin, cele mai

generale Numai clarificându-ne pentru noi înșine că toate ideile noastre (unser ganzes Vorstellen) constau din două elemente: pe de o parte, idealul Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEVOIE ISTORICĂ conținut (dem sachlichen ideellen Inhalt, dem Was der Dinge) și, pe de altă parte, din sentimentele care, însoțind acest conținut, îl plasează într-o relație pozitivă, negativă sau tranzitorie cu realitatea - doar după ce ne lămurim acest lucru pentru noi înșine, vom să dobândească o bază pentru considerație pură (reine Betra-chtung) trebuie" (p -i) Acest caracter epistemologic al obligației în mod direct nu permite recunoașterea aceleiași obiectivități în spatele ei ca și în spatele ființei Dacă a fi (= obiectivitatea) este o calitate sau o formă specială de reprezentări, atunci datoria este o calitate cu totul diferită de a fi, o formă cu totul diferită de aceasta Negând acest lucru, rupem legătura dintre obiectivitate și realitate Consider că considerațiile pe care le-am exprimat sunt mai radicale decât cele citate de Simmel (în nota sa critică asupra cărții lui Stamler (Zur Methodik de Socialwissenschaft, în Schmollers; Jahrbuch) și Bulgakov), elimină datoria obiectivă și regularitatea voinței lui Stamler Simmel se referă la absența adică în sfera datoriei, dar această referință este insuficientă din punct de vedere epistemologic *), deoarece dacă nu aveți pregătită o ipoteză realistă de natură metafizică, atunci este necesar, așa cum am făcut mai sus, să arătăm care este obiectivitatea lumea reală empiric constă în , adică, mai precis, să arate că în întregul conținut al conștiinței noastre este obiectiv, real, existent **) *) Pentru a-l respinge pe Stamler, Simmel din anumite motive nu folosește propria sa caracterizare epistemologică a obligației **) Desigur, în sfera obligației în sine, este posibilă o distincție între obiectiv și subiectiv Dar această obiectivitate va fi deja, ca să spunem așa, o obiectivitate de ordinul doi, având loc într-o sferă în care nu există și nu poate exista o obiectivitate de ordinul întâi Pentru întrebarea care ne ocupă, analiza unei asemenea obiectivități a trebuinței nu are importanță Raționamentul lui Shtamler despre datoria obiectivă este un exemplu al absenței criticii El vorbește mult despre obiectivul "Wollen", despre justificarea obiectivă a aspirațiilor sociale (; Dar care este criteriul pentru această obiectivitate, Shtamler nu indică nicăieri, și nu poate indica dorința de a păstra sau schimba ordinea socială existentă) , dar pentru a putea decide dacă este legal sau ilegal Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" PETER STRUVE Referirea domnului Bulgakov la unitatea experienței ca nefiind împăcată printr-o dublă regularitate este, desigur, destul de corectă, dar, în opinia mea, domnul Bulgakov își extinde greșit obiecția, generalizând unitatea experienței într-o astfel de unitate a transcendentală conștiință, care după Kant nu se împacă cu existența a două "direcții" ale conștiinței - cunoașterea și voința Dar că în "conștiința transcendentală" există contradicții ireconciliabile, asta a arătat tocmai Kant, care a numit pe bună dreptate această contradicție "antiteza naturală" în care mintea cade "de la sine și inevitabil" (Kritik der reinen Vernunft II ed Kehrbach) , S) *) Teoria lui Stamler a două direcții ale conștiinței nu îi aparține în niciun fel În aceste condiții, este în concordanță cu ideea de bază unificatoare a vieții sociale a oamenilor, conferă acestei aspirații proprietatea obiectivului legal" (eine objektîv gerechtigte) Unde găsește Stamler "această idee de bază unificatoare a viata sociala"? "O societate de oameni care își exercită liber voința este scopul ultim necondiționat al socialului: viața" (Die Gemeinschaft frei wollender Menschen-das ist das unbedingte End-ziel des sozialen

leb^n$), întrucât "legea necondiționată pentru o persoană este bunăvoință, adică direcția scopurilor empirice, care pot acționa ca obligatorii universal, abstrase din motive egoiste subiective Scopul absolut, ideea care trebuie urmată ca principiu regulator, deși această idee nu poate fi niciodată pe deplin realizată în experiență, este să fii liber , aceasta este la fel cu obiectivitatea în stabilirea scopurilor, obligația universală în urmărirea scopurilor cuiva Cum se dovedește acest lucru? La pagina , din care tocmai am citat, Stamler ne trimite la § din cartea sa (p -) Dar aici vom căuta în zadar chiar și o aparență de dovadă Dacă la p se spune că "libertatea este obiectivitate în stabilirea întregului" (Objectivitãt der Zwecksetzung), atunci la p citim că "libertatea este libertatea de subiectivitate în stabilirea scopurilor" și că liberul arbitru (freies Wollen) este "stabilirea obiectivelor obligatorii" Autorul pare să creadă că acţionează "erkenntnisskritisch", declarând fără discuţii suplimentare că în domeniul "des Wollens" există aceeaşi distincţie între subiectiv şi obiectiv ca şi în domeniul cunoașterii în cunoaștere numim adevăr științific obiectiv, în stabilirea scopurilor - bunăvoință, efort obiectiv legal Însuși modul de exprimare relevă în acest caz inconsecvența gândirii autorului, care se rezumă în esență la o propoziție tautologică: numim obiectiv ceea ce este obiectiv Aceasta este o parodie a epistemologiei, nu Erkenntnisskritik *) Această particularitate a gândirii umane a fost, de asemenea, elucidată în mod corespunzător de Lange în Istoria materialismului Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEVOIE ISTORICĂ ideea principală, pe care, fără îndoială, Kant o are și este mascată doar de doctrina lucrului în sine, care îi desfigurează întregul sistem, nici în formularea lui, pe care Stamler a împrumutat-o de la Natorp "Wille ist Richtung des Bewusstseins, nichts anderes" (Natorp) , Grundlinien einer Théorie des Willensbildung , Arclih für systematische Philosophie I Band, ï Heft , S) Deci, unitatea experienței nu este identică cu unitatea conștiinței transcendentale, care în esență este unitatea "Eului" în schimbarea percepțiilor și reprezentărilor (acest "Eu" este conceptul transcendental al subiectului, care stă la baza "paralogisme ale rațiunii pure", Kritik der reinen Vernunft Ed Kehrbach -) Cuvintele domnului Bulgakov: "Unitatea conștiinței transcendentale nu introduce două puncte de vedere ireconciliabile și în același timp egale Recunoașterea unei astfel de posibilități constituie pρώτον ώεΰδος lui Stamler și este un nonsens epistemologic", trebuie să parafrazăm în sens opus: în conștiința transcendentală, există întotdeauna două idei ireconciliabile, libertatea și necesitatea, corespunzătoare două direcții iyam conștiința: cunoașterea și voința Un indiciu al acestei antiteze: există o recunoaștere a unui fapt epistemologic incontestabil; formularea clară a acestei contradicții este un mare merit al lui Stamler, care în acest caz îi urmează pe Kant și Natorp Eroarea lui Stamler și, desigur, și a lui Kant, care este una dintre numeroasele inconsecvențe kantiene, începe cu impunerea libertății sau voinței cu concepte de drept, regularitate, obiectivitate străine acestora Această eroare apare mai ales clar în încercarea lui Stamler de a stabili un paralelism între mecanismul cauzalității și oportunitatea Actualitatea, așa cum a subliniat pe bună dreptate Riel, este supusă conceptului de cauzalitate Actualitatea leagă mijloacele și scopul ca efect și cauză Ceea ce este oportun este acel mijloc care, conform legii cauzalității, conform datelor experienței, trebuie să conducă în mod necesar la scopul stabilit Scopul imediat se poate dovedi la rândul său a fi un mijloc etc , dar progresul de la mijloace

la mijloace nu este infinit, se bazează întotdeauna pe scopul final, care nu este un mijloc, ci este autosuficient Mijlocul este întotdeauna vasalul, scopul în sens real (adică scopul ultim) este întotdeauna suveranul Astfel, oportunitatea, ca mecanism de conectare, coincide cu cauzalitate, iar scopul (final) nu este supus nici oportunității, nici cauzalității și, în general, niciunui mecanism sau lege Liberul arbitru este, desigur, din punctul de vedere al experienței, cea mai mare absurditate, dar lipsa lui de libertate este la fel de absurdă, din punctul de vedere al acelei alte direcții a conștiinței pe care domnul Bulgakov o neagă Deci, libertatea este fără lege *) Cuvântul libertate nu are însă nici un alt sens filosofic, cu excepția negării necesității sau regularității Am spus deja că meritul lui Stamler îl văd, printre altele, în formularea clară a contradicției dintre libertate și necesitate Un astfel de decor a fost important pentru critică și, dacă doriți, pentru autocritica înțelegerii materialiste a istoriei Acesta din urmă s-a mulțumit până acum cu Hegel, tradus de Engels în limbajul metafizicii materialiste, pe baza căruia, după cum se știe, stătea Engels Engels transformă necesitatea absolută a lui Hegel, care este în același timp libertate, în necesitatea obișnuită a lumii reale empiric, iar după această transformare interpretează libertatea ca "cunoaștere a necesității" Acest lucru este adevărat, dacă nu se atașează libertății acel sens definit, care este negația necesității sau cauzalității Engels putea filosofa în acest fel, deoarece punctul de vedere critic îi era cu totul străin și, prin urmare, nu a observat că nicio dialectică nu poate elimina contradicțiile epistemologice, care, dimpotrivă, reprezintă unul dintre fundamentele și justificările punct de vedere dialectic (această idee necesită o dezvoltare ulterioară, care însă depășește sfera acestui articol) La pp o - , Bulgakov citează următorul pasaj din cartea lui Stamler, în care opoziția dintre libertate și necesitate se exprimă într-o formă foarte tranșantă, ceea ce, după părerea mea, este forța acestei formulări: *) Nelegiuirea (Gesetzlosigkeit) a libertății este vorbită direct de Schelling în System des transcendentalen Idealísimas, unde, în contrast cu libertatea" și necesitatea, "dezvăluie o claritate a gândirii cu adevărat kantiană" În această privință, el este mult mai înalt decât Hegel, care, distrugând această opoziție, acceptă o asemenea absurditate precum mecanismul liber și necesitatea liberă "O trăsătură caracteristică a înțelegerii materialiste a istoriei și a aplicării ei practice este aceea că evită alternativa inexorabilă - să se oprească exclusiv fie pe o minte care înțelege cauzal, fie pe o voință care stabilește un scop, postulând un curs natural necesar de dezvoltare socială, dar la în același timp considerând că este posibil să-l încurajeze, ajută-l, diminuează-i nenorocirile Este un crud quid pro quo! Cine știe (erkennt) că un anumit rezultat va veni cu o necesitate naturală inevitabilă, nu mai poate contribui la venirea acestui rezultat În ideea de asistență și încurajare stă ideea că, din moment ce poate apărea cu intervenție, evenimentul nu este recunoscut ca fiind în mod natural necesar Această contradicție nu poate fi evitată: odată ce se cunoaște din punct de vedere științific că un anumit eveniment trebuie să se producă într-un mod foarte definit, este totuși lipsit de sens să dorești să contribui la acest mod particular de producere a lui Este imposibil să înființezi un partid care să promoveze în mod conștient o eclipsă de lună calculată cu precizie În acest caz, rămâne doar așteptarea fatalistă G Bulgakov notează pe bună dreptate că "Ștamler

repetă aici" vechiul reproș al fatalismului către susținătorii doctrinei lipsei de libertate a voinței umane și a determinismului acțiunilor umane Vârsta venerabilă a acestui reproș nu îl împiedică să fie cu totul neîntemeiat Dar în ce sens și de ce este nefondat, domnul Bulgakov și cu mine se pare că înțelegem foarte diferit Cursul dezvoltării sociale se desfășoară în concordanță cu înțelegerea materială și dietetică a istoriei, cu necesitate necondiționată Dar, - continuă susținătorul abordării materialiste ■ înțelegerea istoriei - această necesitate necondiționată îmbrățișează activitatea oportună a oamenilor și, astfel, nu numai că nu o exclude, ci chiar o cere "Legea dezvoltării societății nu spune ce va ieși fără acțiunile noastre, ci din acțiunile noastre Și fiecare persoană rezonabilă va fi de acord că se poate acționa energic mai devreme în cazul în care se știe că problema va fi încununată cu succes decât atunci când se acționează la întâmplare Toate acestea sunt adevăruri și nu merită să ne mai oprim asupra lor" (Dl Bulgakov, p u) Biblioteca "Runivers" PETER STRUVE Din păcate, acestea sunt cu adevărat truisme și nu ne conduc deloc pe calea unei soluții filozofice sau științifice a problemei Căci pot să mă opun raționamentului domnului Bulgakov care tocmai a citat aceasta, în opinia mea, o considerație de necontestat: "legea dezvoltării societății spune nu ceea ce va ieși fără acțiunile noastre, ci din acțiunile noastre", ci complet indiferent de modul în care "vom acționa", deoarece această lege a dezvoltării, ca element integrant al necesității pe care o îmbrățișează, include și un anumit tipar al acțiunilor noastre "Cum vom acționa" este deja "predeterminat" și, desigur, nu depinde deloc de conștiința noastră, adică din hotărârea noastră de a acționa în acest fel și nu altfel A recunoaște contrariul ar însemna, a fi alungat libertatea de pe veranda din față, în cel mai grațios mod să-i deschizi ușa din spate: operațiunea nu este deloc filozofică Domnul Bulgakov spune în zadar că "nu poate exista un exemplu mai nefericit decât compararea regularității acțiunilor umane cu regularitatea eclipsei de lună Legea eclipsei de Lună este ceva exterior, străin, străin, la care conștiința umană trebuie să se raporteze ca obiect; Între timp, propriul nostru sine este un subiect care, în conștiința sa imediată, se consideră cauza principală, intervenind activ în lumea exterioară "Ideea regularității acțiunilor umane a fost împrumutată inițial din regularitatea fenomene ale lumii exterioare și numai din aceasta s-a extins și la acțiunile umane "spontane" Dar până astăzi, ideea acestei regularități poartă urme ale originii sale istorice, ca a ceva exterior, care ne restrânge libertatea *) · *) Această ultimă remarcă nu este tocmai corectă, sau chiar într-un anumit sens complet greșită Conceptul de drept, așa cum arată însăși etimologia acestui cuvânt, este de origine practică Se știe că legea naturii la stoici avea sensul unei legi morale, și nu o lege naturală în sensul modern al cuvântului Astfel, conceptul teoretic pur de regularitate a apărut doar treptat din unicul concept vag de drept la început, în care sensul practic era dominant Amintim de asemenea opinia caracteristică a lui Kepler, citată de Schopenhauer, că corectitudinea cu care planetele își descriu căile indică faptul că au cunoștințe (Die Welt ais Wille und Vorstellung, ed Grisebach,) Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEVOIE ISTORICĂ Dimpotrivă, exemplul ales de Stamler sau pur și simplu împrumutat de acesta de la Kant *) este excelent; identificarea regularității externe (fizice) cu regularitatea internă (mentală) este cea mai mare solemnitate a rațiunii teoretice Și acest triumf i-a fost adus de același Kant; Critica nemiloasă a "libertăţii comparative" **) a lui Kant cade în

întregime, după părerea mea, pe argumentele domnului Bulgakov, care în acest caz îl repetă parţial pe Engels, îl completează parţial pe acesta din urmă cu propria sa argumentare psihologică Pot auzi deja afirmația: fie ești un fatalist, fie, în modul kantian, bazezi libertatea pe care o respingi pentru domeniul experienței pe "lucrurile în sine", adică pe metafizică Nici una, nici alta Soluția problemei se află în domeniul psihologiei În acest domeniu, contradicțiile epistemologice se transformă în armonie, iar truismele încetează să mai fie "elende Behelí" Stamler cade într-o greșeală majoră atunci când, impunând fatalismul înțelegerii materialiste a istoriei, el identifică cunoașterea necesității naturale a unui anumit curs al lucrurilor, adică: certitudine logică sau teoretică în ea, cu certitudine psihologică sau practică Și între timp, aceasta este o diferență de mare importanță, căci doar acea certitudine logică într-un anumit curs al lucrurilor, care se va transforma în certitudine psihologică în inevitabilitatea sa, poate paraliza energia și face activitatea imposibilă în sensul realizării acestui rezultat inevitabil Dar această indicație nu rezolvă în niciun caz întrebarea, deoarece nu își epuizează în niciun caz conținutul complex Căci dacă această indicație ar fi singura care elimină fatalismul, atunci posibilitatea de a acționa ar fi, în ciuda contradicției dintre psihologia și logica subiectului actoric, o consecință a influenței predominante asupra activității a incertitudinii psihologice în necesitatea firească a un anumit curs de acțiune *) Изъ aKrirік rațiune practică" **) "Nu se caută o scăpare adaptând natura motivelor determinante ale cauzalității sale după legile naturii la un concept comparat de libertate, conform căruia aceasta se numește uneori efect liber, al cărui rațiune naturală determinantă se află în fiinţa activă este un remediu nenorocit çcritica d motiv practic ed Kehrbach, p) Biblioteca "Runivers" ПЕТРЪ СТРУВЕ supă de varză *) Între timp, un truism spune exact contrariul: "poți acționa energic mai devreme în cazul în care cazul este încununat cu succes decât atunci când acționezi după noroc" Și, ca truism, această poziție este absolut incontestabilă Cum sunt reconciliate aceste două propoziții psihologice la fel de incontestabile și aparent contradictorii? În primul rând, este necesar să ne imaginăm clar ce curs necesar sau inevitabil al lucrurilor este în discuție în acest caz Vorbim despre viitor, care în raport cu prezentul este un ideal Se afirmă necesitatea firească a acestui viitor Înțelegerea materialistă a istoriei în aplicarea ei la viața contemporană este tocmai o încercare de a arăta necesitatea istorică a unui anumit ideal social Se spune - și am mai spus asta - că colectivismul științific își trage idealul din realitatea socială și economică Acest lucru este adevărat și în același timp fals Idealul, desigur, a luat naștere din condițiile realității, așa cum este întotdeauna cazul tuturor idealurilor, dar pentru fiecare subiect care acționează, construind conștient un ideal * și pentru masă, spontan sau și conștient luptă pentru el, reprezintă o prius psihologic în raport cu realitatea şi acţionând în forţa ei În studiul științific al acestei realități, idealul urmărește doar recunoașterea realității și a necesității Acesta a fost cursul actual de dezvoltare a colectivismului modern de la utopie la știință Idealul a ramas neschimbat**), s-a schimbat doar viziunea conditiilor de realizare a lui Idealul în sine stă în afara științei sau, dacă doriți, deasupra ei, deși are nevoie de aprobare științifică Această relație s-ar putea explica poate printr-o referire banală la relația dintre așa-numitul "suflet" și așa-zisul "corp", dintre materie și spirit Așa cum sufletul are nevoie de un trup, tot așa și idealul are nevoie de realitate

pentru a sta de partea lui, astfel încât, datorită mersului necesar al lucrurilor, să aparțină *) Această incertitudine psihologică, desigur, este mereu prezentă: este doar o altă expresie a sentimentului psihologic de libertate b*) Desigur, în termeni generali milă de viitor În caz contrar, poate fi exprimat astfel: scopul ideal are întotdeauna nevoie de o legătură reală cu un mijloc real Dar, repetăm, necesitatea idealului, despre care vorbim, se referă la viitor și, în special, la viitoare acțiuni umane Și susțin că în această zonă a lumii reale empiric, orice idee completă a viitorului nu poate fi pictată în întregime în culorile necesității În mod logic, desigur, întregul viitor este și el prestabilit, la fel cum trecutul este predeterminat Dar în viitorul prestabilit în care sunt implicate acțiunile noastre, există întotdeauna un loc gol pe care voința și acțiunea liberă o pot picta după bunul plac Conștiința psihologică, îndreptată activ către viitor, operează întotdeauna cu acea deplasare a libertății și a necesității, care este insuportabilă pentru conștiința logică Această confuzie este o expresie necesară nu numai a insuficienței cunoștințelor științifice, ci a acelui fapt mai profund și mai fundamental) că nici viața umană, nici conștiința umană nu sunt epuizate de cunoaștere, experiență, știință "Welt und Leben - Rihl vorbește frumos - kõnnen nie rein in die Wissenschaft aufgehen (Der philos Kritizismus etc II, i,) Însăși posibilitatea vieții și activității se bazează pe două direcții ale conștiinței Dacă viitorul nostru uman ne apare de obicei ca un amestec de necesitate și libertate, atunci idealul nostru trebuie să reprezinte același amestec, deoarece este și o imagine a viitorului Nici subiectiv (pentru conștiința psihologică) și nici obiectiv (din lipsa datelor empirice) nu poate fi absolut necesar Căci dacă punem un semn egal între convingerea psihologică și cea logică, așa cum face Stamler, atunci desigur că trebuie să recunoaștem că a realiza ceea ce este cunoscut ca fiind absolut necesar este la fel de absurd ca să lupți pentru absolut imposibil Idealul complet utopic este sfera libertății absolute Dacă suntem de acord să ne imaginăm imaginea viitorului sub forma unui cerc, să desemnăm domnia libertății în alb și necesitatea în linii, atunci idealul utopic ni se va prezenta sub forma unui cerc complet nedesenat Nu există elemente de necesitate aici Dimpotrivă, cu cât cercul este desenat cu lovituri de necesitate, cu atât mai științific, sau mai bine zis, necesar este idealul nostru Libertatea comparativă, sau necesitatea comparativă, este, desigur, o absurditate epistemologică, dar conștiința noastră psihologică operează întotdeauna cu idei atât de contradictorii Și trebuie spus: aceste contradicții nu trebuie să chinuie în mod deosebit pe nimeni, să producă nimănui "coșmaruri" etc , un fenomen patologic Oricine a pătruns în aceste contradicții ar trebui să fie clar în ceea ce privește limitele și sensul contradicțiilor epistemologice în general, în timp ce pentru alții, truismele salutare sunt mereu la slujba, în sensul că "legea dezvoltării societății nu spune ce va ieșiți fără acțiunile noastre, ci din acțiunile noastre " " Astfel, idealul științific este cel care, în tabloul său despre viitor, conține cât mai multe elemente de necesitate Cercul nu poate fi niciodată trasat complet, cel puțin pentru conștiința psihologică*, asta ar însemna moartea idealului și a activității Dar cu cât segmentul alb al cercului nostru este mai mic, cu atât ne vom mișca mai încrezători în el, adică ne vom acționa Farmecul surprinzător și binemeritat al concepției sociale bazate pe o înțelegere materialistă a istoriei constă în faptul că idealul ei reprezintă raportul dintre

necesitate și libertate care satisface cel mai mult spiritul științific modern Segmentul său alb este un teritoriu ușor vizibil, destul de clar delimitat, permițând cea mai mare concentrare și cel mai mare efort de forțe Comparația noastră cu cercul, ca orice comparație, este, desigur, șchioapă: ea nu transmite, de exemplu, că unei persoane care împărtășește o înțelegere materialistă a istoriei, segmentul alb al libertății pare a fi un produs al conturului zona de necesitate: lupta de clasă este un produs al dezvoltării forțelor productive și a relațiilor de producție Această noțiune este logic contradictorie, dar nu este mai puțin un factor psihologic puternic Aici necesitatea nu contrazice libertatea, ci o susține În acest sens, în spatele definiției epistemologic complet insuportabile a lui Engels că libertatea este "cunoașterea necesității" se ascunde cel mai mare adevăr psihologic Remarca ironică a lui Stamler despre o petrecere pentru promovarea unei eclipse de Lună ignoră un fleac: psihologia umană, acea prezență în cunoașterea umană a două direcții, care pentru Stamler însuși este punctul de plecare Biblioteca "Runivers" LIBERTATE ȘI NEVOIE ISTORICĂ raționamentul lui Shtamler se oprește la epistemologic skom contradicție, uitând de reconcilierea psihologică care este mai importantă pentru viață Totuși, aici sunt de vină și reprezentanții înțelegerii materialiste a istoriei Insistând pe bună dreptate asupra naturii științifice a idealului lor, ei îl transformă adesea în prea științific, uitând linia care se află între știință și ideal, între necesitatea a ceea ce s-a întâmplat și necesitatea a ceea ce va fi Dacă cineva ne reproșează că vorbim despre "libertate comparată", atunci putem răspunde la aceasta: nu postulăm unitatea conștiinței în sensul în care o face domnul Bulgakov, ci, dimpotrivă, afirmăm existența în conștiința doua directii Aceste direcții pot intra în diverse combinații psihologice între ele, absurde, din punctul de vedere al celui care stă pe baza uneia dintre aceste direcții, de exemplu, experiența Experiența este singura regularitate a lumii reale și pentru ea nu poate exista nicio combinație sau reconciliere între libertate și necesitate Dar experiența nu ne epuizează conștiința și viața Grau, temer Freund,ist alle Théorie Dacă omniștiința nu este dată și nu are nevoie de omenire, care, așa cum i-a profețit Mefistofele discipolului său η, probabil s-ar teme de "Gottâhnlichkeit" al său, dacă experiența rămâne pentru totdeauna neterminată, teoria este pentru totdeauna incompletă și "gri", atunci umanitatea nu poate se dă în întregime puterii experienţei Dar dacă este atât de rebel în raport cu lumea reală a ființei, atunci ce se poate spune despre încercarea de a impune oamenilor lanțurile formale ale unui fel de lege socială iluzorie a bunei voințe "Datoria obiectivă" este cea mai mare pretenție a teoriei "gri", care este prea arogantă și și-a depășit limitele La această afirmație, cea mai ternică dintre toate teoriile, epistemologia și sentimentul direct al unei persoane vii, trebuie să răspundă în același mod: mâinile în jos Înțelegerea materialistă a istoriei nu pretinde să dea un răspuns la întrebarea: ce este de făcut? Această întrebare este decisă într-o altă instanță - interese și idealuri, spune doar: cum să o faci Și această teorie este suficientă, nici prea puțină și nici prea multă, pentru a îndeplini testamentul lui Fichte: Man muss nicht nur kãmpfen, soudern auch sic?;en wollen Petr Struve Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE I Recenzie de cărți E Navil Ce este filozofia? Traducere sub redactia lui A I Vvedensky Moscova, C i p k În prefața sa, editorul recomandă cartea lui Navil drept o lucrare "care susține apărarea idealurilor minții umane împotriva ideilor negative care s-au născut, s-au maturizat și s-au

determinat pe un alt pământ străin nouă" Cartea lui Naville, desigur, nici nu a crescut pe pământul rusesc, dar acest lucru chiar îi crește valoarea, deoarece în criticarea "învățăturilor false occidentale" vocea savanților occidentali este deosebit de autoritară Toată această introducere, care poartă amprenta unui naționalism oarecum arhaic, cu greu va îndrăgi pe cineva să citească Naville și poate chiar respinge unele, ceea ce ar fi păcat, întrucât cartea lui Naville are meritele ei În primul rând, spre deosebire de multe cărți populare, fără a urmări extinderea conținutului, prezintă o analiză gândită, deși nu deosebit de profundă, a conceptelor de bază și nu raportează o serie de prevederi fragmentare din logică, etică, psihologie, teoria cunoașterii; apoi, aceste concepte (știință, realitate, drept, rațiune etc) se succed într-o ordine logică Linia de gândire a autorului este aceasta: definirea filozofiei ca știință necesită o definiție a științei în general; în știință se ia în considerare conținutul și metoda acesteia; postulatele științei o leagă de filozofie, în care, la rândul lor, ele diferă: material (date ale tuturor Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE științe), subiectul (căutarea unui principiu care, în unitatea sa, explică totalitatea experienței), metoda (formularea de ipoteze despre primul principiu, verificarea deducțiilor din acesta prin datele experienței) și, în cele din urmă, postulatele (ideea de absolut și realitatea lui) Cursul raționamentului autorului conduce involuntar pe cititor la o serie întreagă de reflecții asupra principalelor probleme filozofice Principalul dezavantaj al lui Navil constă în lipsa sa de criticitate Autorul stă din punctul de vedere al spiritualismului dogmatic, acceptă trei elemente ale ființei care sunt ireductibile între ele - materie, viață, spirit, întrucât "orice monism care vrea să reducă la unitate obiectele cunoașterii noastre directe și imediate este un concept care contrazice datele experienței" (p j) Recunoscând în acest fel o realitate obiectivă din spatele materiei, autorul se lipsește de cea mai puternică armă cu care materialismul este spulberat Relația conceptelor transcendentale cu rațiunea umană nu a fost deloc clarificată, de exemplu, în discuția despre unul și atributele sale (p); în general, autorul manipulează aceste concepte prea liber De asemenea, este foarte ciudat să definim un sistem filozofic "ca rezultat al investigației noastre, al cărui scop este acela de a determina primul principiu și care, prin urmare, presupune existența lui" Prin urmare, Kant, potrivit autorului, nu avea un sistem, în timp ce Epicur avea Realitatea primului principiu este derivată ontologic de Naville Cu toate acestea, așa cum am spus deja, cartea lui Naville poate fi utilă, introducând cititorul într-o serie întreagă de întrebări filozofice și stârnind interesul pentru a citi cărți filosofice mai serioase Traducerea este destul de satisfăcătoare S Kotlyarevsky J Marmery Progresul științei, originea, dezvoltarea, cauzele și rezultatele sale Sankt Petersburg C I p k Cartea lui Marmery este un exemplu foarte trist al tipului de cărți "populare-științifice" care sunt uneori prezentate publicului rus Acesta este ceva ca un catalog al numelor diverșilor oameni de știință, aranjate sub titlurile științelor individuale Despre majoritatea oamenilor de știință s-au spus două sau trei cuvinte, nu da Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE cei care, desigur, habar n-au despre activitățile lor; dar acolo unde autorul vrea să fie mai detaliat, este de acord cu lucruri absolut incredibile De exemplu, "pentru Diderot și Comte, cu descoperirea sa a conservării energiei, îl urmează pe Herbert Spencer, cu magnifica sa sinteză a științelor, amintindu-ne astfel de Roger Bacon și Wyclef (?) din Evul Mediu" (p)) Spencer și Wyclef!

După aceasta, nu vom fi surprinși că Helvetius, "ale cărui păreri asupra guvernului și religiei li s-au părut periculoase pentru mulți și au provocat nu puțină indignare la vremea lui, își păstrează un loc printre marii sociologi, nu pentru că și-a dedicat-o viață la filozofie, ci pentru că s-a răzvrătit împotriva ordinii sociale a vechiului regim și a pus la baza moralității publice beneficiul pe care în Anglia l-a urmărit și Bentham în legislație ", iar Colebrook" a alcătuit o gramatică și dicționar sanscrită, care a atras atenția Europa la gramatica lui Panini, una dintre cele mai remarcabile lucrări antice, apărută în orice limbă" ( ) Și mai bune sunt discuțiile despre cum, din punctul de vedere al filozofilor și scolasticii greci, "botanica ar fi considerată inutilă până nu ne va învăța să creștem varza de Bruxelles pe tufe de trandafiri" (p) Și toată cartea este plină de asemenea prostii; conținutul lipsit de sens este pe deplin în concordanță cu o traducere analfabetă Judecând după reclamele de copertă pentru Programele de lectură la domiciliu și Compendiul de autoeducație, precum și indexul atașat, cartea lui Marmery este recomandată și pentru autoeducație Cititorul înțelege ce va fi autoeducația bazată pe studiul unor lucrări precum Marmery S Kotlyarevsky th Ri bot La psychologie des sentimente Paris, (XI+) Cursul de psihologie afectivă al lui Ribot, publicat anul trecut, este un fenomen remarcabil în literatura psihologică recentă Noua lucrare a autorului "Ereditatea psihologică", "Istoria psihologiei engleze și germane", "Boli ale voinței, memoriei, personalității" justifică pe deplin reputația stabilită în spatele lui ca un experimentat și talentat Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE propriul tău psiholog și poate fi plasat cu îndrăzneală la egalitate cu lucrările clasice ale lui Bain, Spencer, Gorwich și alții La fel ca și scrierile anterioare ale lui Ribot, această nouă lucrare este plină de material factual interesant, adus într-un sistem coerent și luminat de o teorie generală O bună cunoaștere a literaturii subiectului îi permite autorului să urmărească soarta tuturor problemelor care stau la coadă în domeniul psihologiei emoțiilor și prezentate în ea în ultimul deceniu Folosind cu pricepere rezultatele obținute prin eforturile multor psihologi și fiziologi, Ribot ridică întrebări complet noi în unele secțiuni ale cursului său și își atinge obiectivul - de a oferi o imagine completă a stării actuale a psihologiei afective Ribot rămâne în noua sa lucrare un susținător necondiționat al teoriei evoluționiste; cursul lui începe şi se termină cu evoluţia stărilor afective Datorită metodei evolutive, Ribot încearcă pretutindeni să restabilească continuitatea vieții emoționale, să reunească momente care au rămas până acum divizate; această metodă explică, în continuare, destul de des înmulțirea artificială a formelor de tranziție: ele sunt necesare pentru a apropia punctele extreme Aducând în prim plan întrebările genetice și încercând să explice pe această bază natura tulburărilor emoționale și legătura lor reciprocă, Ribot pune același punct de vedere evolutiv la baza așa-numitei "clasificări" a emoțiilor (Ribot consideră clasificarea emoțiile în sensul strict al cuvântului să fie irealizabile, cum se va arăta mai jos și folosim acest termen în lipsa altuia mai potrivit) Dar metoda evolutivă este complicată în cursul actual al lui Ribot de un alt punct de vedere, alăturat noii direcții în domeniul psihologiei afective Avem în vedere binecunoscuta teorie a tulburărilor emoționale, care aparține lui James și Lange, și al cărei susținător Ribot însuși recunoaște El este într-adevăr parțial sub influența ei, deși poate exagerează semnificația acestei conexiuni, deoarece se abate de la James și Lange în mai multe puncte importante Influența noii teorii a

afectat în primul rând acea calificare Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE punctul pe care Ribot îl acordă punctului său de vedere de bază, numindu-l fiziologic (Prefața IX) El consacră cu adevărat prima parte a cursului său analizei fiziologice a fenomenelor elementare ale sentimentului, dar în a doua parte centrul de greutate este transferat analizei psihologice a tulburărilor emoționale Caracterizarea unilaterală a poziției luate de el se dezvăluie, printre altele, în faptul că Ribot subsumează sub rubrica teoriilor fiziologice, împreună cu teoria lui James și Lange, teoriile lui Bain și Spencer și se opune punctului lor de vedere la cea intelectualistă Cu toate acestea, Bain și Spencer, în timp ce își dau datoriile interpretării fiziologice a stărilor emoționale, își văd principala sarcină în analiza lor psihologică Pe de altă parte, înțelegerea intelectualistă a tulburărilor mentale este compatibilă cu interpretarea lor fiziologică Un exemplu în acest sens este Wundt, a cărui predare despre mișcările mentale, potrivit lui Ribot însuși, se află sub influența aceluiași intelectualism, critici căreia Wundt îi acordă atât de mult spațiu în psihologia sa Dar acest lucru nu îl împiedică pe Wundt să recunoască importanța din spatele substratului fiziologic al tulburărilor emoționale Vom înțelege inexactitatea terminologiei lui Ribot în acest caz dacă ne amintim unul dintre motivele care au condus la apariția unei noi teorii a emoțiilor James, care are dreptul de a fi considerat fondatorul unei noi teorii, se distinge printr-o viziune matematică asupra chestiunii relației dintre fenomenele mentale și cele fiziologice, recunoscându-le ca o consecință directă a proceselor fiziologice Lange i se alătură și în virtutea crezului său profesional, ca specialist în anatomie patologică În urma lor, Ribot se declară un susținător al punctului de vedere fiziologic Dar în același timp nu poate refuza rezultatele obținute de cercetările lui Bain, Spencer Această dualitate explică inexactitatea indicată a terminologiei Cât priveşte opoziţia dintre fiziologic şi intelect din punct de vedere alist (intelectualismul este de obicei opus voluntarismului), ea este suficient explicată prin referire istorică Un alt motiv pentru apariția unei noi teorii este dorința de a readuce viața emoțională la locul pe care ar trebui să-l ocupe Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE de drept în psihic James și Lange se gândesc să restabilească autonomia stărilor afective cu teoria lor, în contrast cu reprezentanții curentului intelectualist (Nakhlovsky, Leman), care consideră fiecare emoție rezultatul anumitor combinații și relații de acte intelectuale Ribot se alătură în acest punct și cu teoria James-Lange Există, spune el în prefaţă, două puncte de vedere: unul este cel intelectualist, care consideră emoţia ca fiind ceva derivat, parcă, un parazit al intelectului; celălalt, dimpotrivă, recunoaște sentimentul ca element mental primar, nereductibil la elemente intelectuale Această din urmă concepție, continuă Ribot, în forma sa modernă poate fi numită fiziologică Dar aici el repetă eroarea lui James-Lange, care constă în faptul că ei monopolizează cu forța recunoașterea autonomiei vieții afective în interesul teoriei lor Să vedem cum aplică și dezvoltă Ribot aceste puncte de vedere generale În orice stare afectivă, spune el, trebuie să se distingă două laturi: subiectivă și obiectivă Din punct de vedere subiectiv, se caracterizează ca un sentiment de plăcut sau neplăcut; partea obiectivă este acele manifestări motorii ale emoțiilor, care sunt de obicei numite mișcări expresive (Wundt), limbajul tulburărilor emoționale (Spencer), etc Întrebarea este, în ce relație se află aceste părți între ele, unde ar trebui să se uite pentru principiile fundamentale? "Răspunsul meu la această întrebare",

spune Ribot, "va fi clar: manifestările motorii constituie un aspect esențial al emoțiilor" (les manifestations motrices sont l'essentiel) Următoarea consecință a acestei teze este transferul stărilor afective pe tărâmul stărilor impulsurilor instinctive Dacă manifestările motorii sunt o parte esențială a procesului afectiv, atunci emoțiile trebuie să fie strâns legate de instincte, tendințe, deoarece aspirația presupune inervație motorie și poate fi definită ca o mișcare efectuată sau suspendată ( ) Ribot nu se oprește la artificialitatea acestei dialectici: el își va găsi confirmarea efectivă în perversia patologică a anumitor emoții Și în această argumentare vedem din nou urme ale influenței teoriei lui James* Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Lange Pe de o parte, el traduce într-un limbaj mai filozofic o parte din relația în care James-Lange plasează emoția și expresia ei, și anume, importanța mișcărilor expresive în determinarea naturii psihologice a excitației Pe de altă parte, în doctrina instinctivității emoțiilor, el îl abordează pe James, din punctul de vedere al căruia "structura fiziologică și natura emoțiilor și instinctelor sunt identice" (Principies of Psychology Vol II,) Dacă astfel viața emoțională este înrădăcinată în domeniul instinctelor, care sunt în legătură cu organizarea fiziologică a individului și preced funcțiile intelectului, atunci este necesar să se disocieze actele intelectuale și stările emoționale Disocierea acestor fenomene este, după cum se știe, punctul de plecare al teoriei James-Lange, dar în Ribot are un caracter aparte James și Lange înlocuiesc asocierea percepțiilor și emoțiilor cu asocierea percepțiilor și acele modificări fiziologice care sunt numite expresii ale agitației mentale Ribot observă pe bună dreptate că o astfel de înlocuire a unei asocieri cu un alt fel de asociere nu explică legătura unei percepții date cu o anumită stare afectivă (o) Disocierea actelor intelectuale și a stărilor emoționale este realizată de el într-o altă direcție El încearcă să demonstreze posibilitatea unor stări pur emoționale fără nici un amestec de elemente intelectuale (io) Întrucât recunoașterea unor astfel de stări implică posibilitatea apariției unor emoții independente de percepție, Ribot aderă la teoria James-Lange; dar izolarea elementelor mentale unele de altele legate de această recunoaștere contravine poziției de bază a psihologiei evoluționiste, conform căreia în fiecare stare mentală toate elementele mentale sunt amestecate într-o proporție sau alta Pe lângă disocierea indicată a actelor intelectuale și a stărilor emoționale, atribuirea emoțiilor în domeniul impulsurilor instinctive atrage o altă consecință Sentimentele de plăcut și de neplăcut, care, conform autoobservării, epuizează întregul conținut al vieții afective, sunt din acest punct de vedere doar semne, simptome ale unor cauze ascunse în domeniul instinctelor ( ) Mulțumesc nu Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE metoda corectă și iluzia subiectivă, spune Ribot, au exagerat rolul jucat de aceste fenomene de simțire în formarea afectelor și, prin urmare, au redus în mod eronat psihologia emoțiilor la teoria plăcerii și durerii Recunoscând un astfel de punct de vedere ca fiind insuficient, Ribot presupune însă o analiză fiziologică a sentimentelor elementare pentru teoria emoțiilor: el urmărește dezvoltarea durerii fizice; eu și suferința În ceea ce privește chestiunea posibilității stărilor neutre, Ribot constată că până acum a fost pusă incorect, întrucât nu au fost luate în considerare caracteristicile individuale ale temperamentului și caracterului ( ) Este imposibil să ne întrebăm dacă stările neutre sunt deloc posibile, deoarece aceasta este determinată de organizarea mentală a individului dat: temperamentul limfaticului, al intelectului,

limitat și sărac în idei, este un teren foarte fertil pentru apariția stări frecvente și prelungite de indiferență; pe de altă parte, un personaj nervos, ușor de excitat, prin natura sa nu permite nicio pauză între oscilația constantă de la plăcere la durere și invers O analiză a fenomenelor elementare ale sentimentului îl conduce pe Ribot la o teorie generală a emoțiilor, pe care încearcă să o apropie de învățăturile lui James-Lange După ce și-a conturat teoria, Ribot ridică, totuși, o obiecție esențială importantă James și Lange stabilesc relație cauzală între acele modificări fiziologice, care se numesc expresia emoțiilor, și starea emoțională Rămânând din punctul de vedere al dualismului popular, spune Ribot, ele nu fac decât să inverseze ordinea fenomenelor fiziologice și mentale, presupunând exprimarea emoției a emoției în sine Problema dependenței cauzale nu are nicio semnificație în acest caz, deoarece atât emoția, cât și expresia ei motrică sunt un întreg indivizibil; punctul de vedere dualist trebuie să cedeze locul monistului ( ) Dar, eliminând punctul de vedere al materialismului dualist, Ribot îi ia teoriei James-Lange originalitatea și caracterul paradoxal Monismul în spiritul lui Spencer nu îi permite lui Ribot să fie de acord cu teoria James-Lange în cel mai important punct: el refuză Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE să vadă cauza fricii pe care o simte lașul în zbor; în el, până la urmă, tristețea provoacă lacrimi, și nu invers Reducând astfel teoria James-Lange la recunoașterea necesității de a suplimenta psihologia emoțiilor cu fiziologia lor, Ribot merge mai departe decât predecesorii săi în analiza fiziologică a tulburărilor emoționale, întrucât o aplică și emoțiilor superioare Consideră necesar să se dovedească aplicabilitatea interpretării fiziologice la sentimentele religioase, morale, estetice și intelectuale ( ) Pentru că unul dintre numeroșii critici ai noii teorii are exact sensul că, dacă interpretarea fizică și este suficientă în raport cu formele elementare ale emoției, atunci ea devine complet neputincioasă în modul în care ne ridicăm de stânca senzorială emoțională la cea mai înaltă manifestare viaţă Ribot citează mai multe fapte care demonstrează că cele mai înalte emoții "depinde de modificările din organism", și vede în aceasta o nouă "confirmare a teoriei fiziologice a emoțiilor" ( ) Cu toate acestea, dacă se referă la teoria James-Lange, atunci nu se poate fi de acord cu aceasta Trăsătura originală care distinge teoria lor nu este recunoașterea substratului fiziologic al emoțiilor - acest lucru psihologia timpului nostru nu poate nega ea nu a negat, ci în afirmația că întregul conținut al stărilor afective este epuizat de acele senzații care sunt asociate cu mișcările expresive, cu bătaia pulsului, cu mișcările respiratorii, cu inervația vaselor de sânge, cu unul sau o altă formă de contracție a mușchilor periferici Între timp, Ribot demonstrează, pe de o parte, că cele mai înalte emoții sunt însoțite de unele modificări în organism, de exemplu, că muzica are o valoare terapeutică, iar pe de altă parte, îngustează sfera vieții emoționale, ștergând toate acele care decurg din numărul de emoţii fără manifestări corporale ascuţite ( ) Revenind la problema condițiilor fiziologice interne ale emoțiilor, Ribot se abate și mai mult de la teoria James-Lange, deoarece face ca tulburările psihice să fie direct dependente nu atât de modificările fiziologice, cât de procesele chimice care au loc în țesuturile și fluidele din corpul ( ) rămânând nya Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Din punct de vedere fiziologic, este greu de explicat, crede Ribot, faptul că toate manifestările sentimentului fluctuează între două opuse, sentimentul de plăcut și de neplăcut Diferența dintre senzațiile elementare nu se poate reduce la o diferență de intensitate

a proceselor fiziologice; este determinată de calitatea reacțiilor chimice ale organismului Dacă excitarea produce astfel de reacții chimice în organism care nu sunt însoțite de formarea otrăvurilor sau neutralizează acțiunea numerarului în acest moment, atunci se obține un sentiment de plăcere; reacţiilor chimice de tip opus corespund senzaţiei de durere ( ) Ca și sentimentele elementare, emoțiile complexe sunt cauzate și de modificări chimice în organism, iar sistemul vasomotor joacă rolul de conducător al acestor modificări ( ) După o trecere în revistă foarte superficială a manifestărilor periferice ale emoției (-), Ribot se oprește la acele încercări de clasificare a tulburărilor psihice care s-au făcut până acum El consideră că este posibilă reducerea acestor clasificări la trei tipuri: i) unele stau la baza clasificării sentimentelor plăcute și neplăcute (Dumont; în literatura rusă, experiența unei astfel de clasificări îi aparține prof N Ya Grot "Fiecare grup de plăceri și suferințe inițiale", spune ultimul autor în "Psihologia sentimentelor" ar trebui să conducă la formarea unui grup specific de agitații și sentimente" p h) alții le clasifică în funcție de stările intelectuale cu care sunt asociate (Nakhlovsky, parțial Wundt) Toate aceste clasificări sunt nesatisfăcătoare, crede Ribot, în primul rând pentru că clasificarea undelor în sensul literal al cuvântului este imposibilă Fiecare clasificare a tulburărilor, dacă nu se mulțumește cu dovezi empirice brute, exprimă o teorie generală a vieții afective și devine o ipoteză; nu poate fi niciodată exhaustivă, deoarece natura fiecărei emoții se modifică în funcție de caracteristicile individuale, rasă, epocă; multiplicitatea formelor mixte va servi întotdeauna ca o piatră de poticnire pentru o astfel de grupare de emoții Singura cale corectă este să urmărești filialul genetic al tulburărilor; stabiliți emoțiile primare, folosind datele psihologiei re Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Dar întrucât emoțiile sunt înrădăcinate în domeniul instinctelor, este necesar să se întocmească un tabel cronologic și genealogic al instinctelor, cu alte cuvinte, să le aranjeze în ordinea apariției lor treptate și a legăturii reciproce Următoarele instincte satisfac cele trei semne ale primatului și neproducției - înnăscut, obligativitate generală și stabilitate: instinctul de autoconservare, care se manifestă într-o formă dublă: i) într-o formă defensivă - își găsește expresia în excitarea de frica și) într-o formă ofensivă - corespunde emoției furiei: urmează apoi instinctul de simpatie, cu corelatul său emoțional -) emoție blândă Ulterior, se dezvăluie următoarele instincte și îmbrățișează un cerc mai apropiat de reprezentanți ai regnului animal:) instinctul jocului, adică dorința de a cheltui un exces de forță; una dintre ramurile acestui instinct este emoția estetică;) instinctul de cunoaștere (curiozitatea) se exprimă sub forma emoțiilor intelectuale;) instinctului de egoism (égotiste) corespunde emoției mândriei și) în cele din urmă, instinctului sexual cu emoții erotice (-) Acestea sunt emoțiile primare la care se reduce toată varietatea tulburărilor emoționale Aceste unități afective elementare sunt în interacțiune constantă cu stările intelectuale Dacă evoluția ideilor coincide cu evoluția instinctelor, atunci afectul originar se dezvoltă într-o formă cu totul nouă; dacă ideile intră în conflict cu emoțiile, atunci emoția fie este suprimată, fie, după ce a întâlnit o întârziere în dezvoltarea ei, continuă să se dezvolte într-o nouă direcție În cele din urmă, se obțin noi tipuri de emoții prin amestecarea și combinarea elementelor primare (-) Ribot face o imagine detaliată a complicației treptate a emoțiilor simple, analizează cu atenție fiecare emoție în toate

varietățile sale, oferă o descriere detaliată a expresiei sale Locul nu ne permite să ne oprim mai în detaliu asupra părții analitice a operei sale; notăm doar două trăsături care o deosebesc de alte lucrări consacrate aceluiaşi subiect Ribot nu părăsește niciodată pământul psihologiei, nu amestecă normele cu legea psihologică Analizând sentimentul religios, Ribot nu pune problema scopului sau sensului re Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE ligi; psihologia tulburărilor estetice nu surprinde domeniul problemelor teoretice ale esteticii, care îi este străin; agitaţiile morale sunt considerate independent de cutare sau cutare doctrină etică Ribot a evitat acel reproș, care se face constant reprezentanților teoriei evoluționiste, și de care nici un psiholog atât de obiectiv precum Bain nu i-a scăpat, reproșului de a încurca aceste probleme Apărând independența psihologiei emoțiilor față de problemele științelor normative adiacente acesteia, Ribot completează analiza tulburărilor emoționale normale cu patologia stărilor emoționale: în capitolul dedicat excitării fricii, el dedică mult spațiu o privire de ansamblu asupra diferitelor fobii; analizând excitarea furiei, el se oprește asupra formelor ei patologice - maniacale și epileptice etc Meritul lui Ribot este că a fost primul care a sistematizat fenomenele patologice în domeniul vieții afective și le-a folosit în interesul psihologiei Dintre capitolele individuale, trebuie menționat capitolul despre memoria afectivă (-) și clasificarea caracterelor normale și anormale (-) Un interes deosebit este primul dintre ele, atât în ceea ce privește originalitatea problemei în sine, cât și în ceea ce privește concluziile la care " ajunge Ribot, care a intervievat aproximativ persoane în acest scop Consideră că alături de tipurile cunoscute de memoria: vizuala, auditiva si etc -este necesara recunoasterea unui nou tip-afectiv Acest tip se distinge prin usurinta si precizia cu care sunt reproduse reprezentarile, colorate printr-un anumit ton senzual (hbb) D Viktorov Alfred Fouillée Temperament și caracter în funcție de indivizi, sexe și rase vol în °, F Alcan, , p Această lucrare, compilată din articole publicate la un moment dat în Revue des Deux Mondes, este împărțită în patru cărți, în care cele mai diverse - întrebări psihologice, caracterologice, sociologice și chiar jurnalistice Ne vom limita revizuirea acestei cărți la doctrina biologică a temperamentului și la doctrina psihologică a caracterului, deoarece aceste două puncte sunt cele mai importante și ocupă un loc dominant în ea Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE După ce a studiat literatura caracterologică modernă, Fullier încearcă să explice originea individualității și a caracterului pe baza datelor biologice, iar aceasta este particularitatea sa în comparație cu alți scriitori de caracterologie, precum Azam, Pere, Ribot, Paulan etc În timp ce un număr de biologi și psihologi sunt înclinați să afirme că diferențele individuale între organisme și depozite mentale sunt un produs printre accidentele experienței individuale, caracteristicile sociale, în rest, un produs al unor cauze externe și accidentale, Fullier, fără a nega semnificația acestor factori, consideră că diferențele individuale, precum și stabilitatea relativă a celor patru temperamente și anumite tipuri de caracter, sunt rezultatul unor cauze biologice Viața nu este altceva decât creație și distrugere constantă, integrare și dezintegrare Deja în protoplasmă se pot observa aceste procese care creează relația dintre venituri și cheltuieli, ca să spunem așa, echilibrul vieții Procesul de integrare și dezintegrare este inerent întregii lumi organice și mentale Observarea diferențelor dintre integrare și dezintegrare în organisme în general și în sistemul nervos

în special ne permite, în opinia autorului, să clasificăm științific temperamentele Fullier distinge între "temperamentul salvator" (cu predominanța integrării) și "temperamentele de cheltuială" (cu predominanța dezintegrarii) și, astfel, ajunge la recunoașterea distincției clasice dintre temperamentele sensibile și cele active Chiar dacă recunoaștem drept corect punctul de vedere de plecare al filozofului francez - care însă este puternic infirmat de P Souriau, critic al Révue philosophique (, dec , p temperamentul exprimat în termeni biologici Fullier nu a făcut nimic pentru a avansa doctrina temperamentelor Ca și înainte, în caracterologie rămâne o întrebare deschisă dacă doctrina temperamentelor ar trebui considerată biologică sau psihologică Fără a clarifica exact conceptul de temperament, Fullier este în mod natural incapabil să ne dea un răspuns satisfăcător cu privire la ce este caracterul Toți oamenii, spune el, au un caracter înnăscut în care se pot distinge două lucruri Primul este Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE un anumit stoc de înclinații, care exprimă generalitatea, caracteristica organismului, modul de a-și manifesta viața, particularitatea funcțiilor sale, tonul, sensul și direcția energiei sale vitale; tocmai asta se înțelege prin temperament Al doilea moment de caracter înnăscut conține astfel de trăsături care exprimă importanța relativă a organelor individuale; reprezintă nevoi și abilități speciale "Caracterul nostru înnăscut, spune Fullier, este organismul nostru așa cum apare din interior, iar organismul nostru este caracterul nostru înnăscut, privit din exterior " Acordând o atenție deosebită originii și evoluției caracterului, Fullier afirmă în continuare: "Personajul nostru este format din straturi succesive Primul dintre acestea își datorează originea rasei, al doilea diviziunii principale pe sexe Apoi ultima stratificare este o consecință a constituției personale a subiectului dat și a propriului temperament Rezultatul evoluției este caracterul înnăscut Dar în sine nu servește decât ca punct de plecare pentru o nouă evoluție, realizată de individ însuși și exprimată într-un caracter "dobândit" În fine, acesta din urmă este dobândit parțial pasiv, sub influența naturii externe sau a societății, dar poate fi dobândit și activ prin acțiunea minții și a voinței asupra proprietăților naturale Potrivit lui Fullier, în principal această influență personală constituie caracterul propriu, spre deosebire de temperament și proprietăți înnăscute Am prezentat principalele opinii ale lui Fullier despre temperament și caracter și credem că acestea ar trebui atribuite ceea ce germanii numesc Reflexionspsychologie Avem în fața noastră o schematizare a opiniilor, și nu o stabilire științifică a fenomenelor caracterologice și a interrelațiilor lor Fără a recunoaște semnificația științifică pentru eseul luat în considerare și fără a intra, așadar, într-o analiză mai detaliată, trebuie, în concluzie, să remarcăm că acesta conține pagini excelente, de exemplu, despre minte, ca factor important în formarea caracterului , despre rolul social al medicinei, despre omul primitiv și viitorul rasei albe, ca să nu mai vorbim de faptul că întreaga lucrare este scrisă în acel stil fascinant, care este inerent doar lui Fullier și Ribot Prin urmare, cartea lui Fullier, în ciuda slăbiciunilor sale, Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE citit de iubitorii de vederi mai ample decât profunde cu mare interes Există și în traducerea rusă a domnului Linda K Zantsevici fr Queyrat Les caractères et Péducation morale Etude applique Paris, Alcan, , p Această carte a avut noroc în Rusia Al optulea capitol al acestuia (despre educarea caracterului) a fost tradus și publicat anul trecut de Cartea Cărților ca anexă la Temperamentul și caracterul lui Fullier; în

scurt timp, traducerea sa integrală va fi publicată în publicația revistei "Knowledge" Între timp, "Personajele" lui Keir, în primele șapte capitole, nu sunt altceva decât o compilație de succes a lucrărilor lui Azam, Ribot, Pere și Podan, compilate în scopuri pedagogice Keira face cunoștință în lucrarea sa cu starea actuală a literaturii caracterologice, oferă o definiție "critică" a caracterului și o clasificare a tipurilor Trecând în revistă, pe scurt și în detaliu, literatura de specialitate a subiectului, Keira examinează o serie de definiții ale caracterului și le evidențiază pe cea mai largă dintre ele, conform căreia caracterul este "o amprentă tipică a înclinațiilor naturale, sentimentelor, mișcărilor deosebite , obiceiuri, un mod special de a dori, de a judeca și de a gândi oricine" (p), sau, cu alte cuvinte, "sinteza celor trei abilități mentale de bază: sensibilitatea, inteligența și activitatea" (p) definitie, dupa Keir, cel mai mult satisface nevoile pedagogice analiza conditiile care explica originea depozitelor individuale si anume: "natura" (naturel) si obisnuinta Natura este "cristalizarea obiceiurilor in jurul nucleului central (noyau) care este temperamentul primar " După ce a presupus aceste considerații generale, Keira procedează la stabilirea unor tipuri de caracter El distinge varietăți, clasificându-le pe trei temeiuri: prin predominanța a una sau două abilități în depozitul mental, după calitatea combinației de abilităţi (sau după tonul acestora) şi de gradul de stabilitate a depozitului Pe lângă cele tipuri de personaje "sănătoase", Keira admite trei tipuri de personaje "bolnave" Este destul de spatios Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE descrie tipurile sale, care constituie partea centrală a cărții (pp -I o), și ilustrează considerațiile sale cu exemple luate din viața unor personaje istorice, "pentru că în ele trăsăturile caracteristice sunt binecunoscute, mai expresive și mai clare " Aceste ilustrații sunt interesante, dar aproape toate se găsesc deja în Azam, Ribot, Peret și Paulan Comparativ nou este ultimul capitol, pedagogic, consacrat problemei educației caracterului După ce a evaluat anterior tipurile de sensibili, intelectuali și voinici, profesorul de franceză ajunge la concluzia că idealul, spre care educatorul ar trebui să se străduiască, ar trebui să fie tipul echilibrat În ultimul capitol al cărții sale, vorbește despre mijloace pedagogice pentru cultura sentimentelor, pentru lupta împotriva apatiei, pentru educarea voinței; de altfel, își exprimă și părerea despre hipnotism ca mijloc educațional "Personajele" lui Keira se scriu foarte ușor, se citesc cu interes; dar majoritatea tezelor şi definiţiilor autorului nu sunt ştiinţifice În plus, în această carte aproape toate chestiunile de caracterologie și pedagogie sunt atinse într-un mod atât de general și fragmentar încât ne putem îndoi foarte mult de utilitatea acestei lucrări pentru profesori În orice caz, arată clar direcția în care mergea dezvoltarea doctrinei caracterului și sugerează lipsa de știință și lipsa de scop a încercărilor de a da o "definiție" exactă a caracterului și de a clasifica tipurile acestuia K Zantsevichi Vladimir Solovyov Scuză bună Filosofia morală S -Pb (XXXI -) Ts p Noua lucrare extinsă a celebrului nostru filozof Vl S Solovyov, fără îndoială, va constitui o epocă în istoria dezvoltării filozofiei ruse, deoarece este în literatura noastră prima experiență a unei considerații sistematice și complet independente a principiilor de bază ale filosofiei morale Acesta este primul sistem etic al gânditorului rus În ultimele decenii, în țara noastră au apărut lucrări mai mult sau mai puțin semnificative, consacrate revizuirii și analizei istorico-critice a studiilor etice Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE a gânditorilor occidentali, în

special a celor englezi și germani (Smirnov - moraliștii englezi din secolul al XVII-lea, Kazan, Maltsev - Filosofia morală a utilitarismului, S -Pb ; Lashe-Istoria ideilor morale din secolul al XIX-lea, Partea I Învățăturile germane, S -Pb i et al), au fost publicate traduceri ale unor lucrări celebre ale filosofilor antici și moderni despre etică (de exemplu, Aristotel, Spinoza, Kant, Schopenhauer, J St Mill, Spencer etc) concepte și întrebări**), dar nici un singur gânditor rus nu a dat sau a încercat încă să ofere un sistem complet de filozofie morală Trud Vl S Solovyov este în acest sens o noutate binevenită Adevărat, iar noua carte a lui Vl Solovyov este compilat din articolele sale individuale publicate în ultimii ani în diverse reviste (Buletinul Europei, Questions of Philosophy, Week etc); dar aceste articole au fost deja scrise inițial de autor, ca capitole separate ale unei vaste lucrări și sunt acum revizuite în așa fel încât, în legătura lor generală și întregul lor armonios, acoperă toate problemele de bază ale filosofiei morale; în același timp, cartea este dotată cu o prefață extinsă, introducere și concluzie, care ajută la orientarea în sistemul gânditorului nostru Numele Vl S Solovyova garantează suficient de integritatea și profunzimea viziunii asupra lumii care stau la baza eticii sale și de meritele binecunoscute ale autorului, ca scriitor și stilist exemplar, cauza *) Această categorie de lucrări din ultimele două decenii cuprinde, în primul rând, prima parte a lucrării lui Vl S Solovyov "Critica principiilor abstracte", Moscova, , vezi pp - , care, fără îndoială, a servit drept bază pentru noua sa lucrare specială "Sarcinile eticii" a lui Kavelin (S -Pb), op N Debolsky "Despre binele suprem sau scopul suprem al activității morale" (Sankt Petersburg i j; articole de L M Lopatin "Despre poziția sarcinii etice în filosofia modernă", "Fundamentele teoretice ale vieții morale conștiente" etc , publicat în revista "Questions of Philosophy and Psychology" (-), articole de N Ya Grot "Egoism and Altruism" (S -Pb , nov), "( ) "și altele, publicate în "Întrebări", unele raționamente ale contelui L N Tolstoi ("Primul pas", "Despre viață", etc), legate de moralitatea articolului lui L E Obolensky și alții **) De exemplu, în special întrebarea "Despre liberul arbitru" (A se vedea colecția de articole din lucrările Societății de Psihologie din Moscova, numărul III,) Biblioteca "Runivers" recenzie de carte Există certitudinea că noua carte va găsi numeroși cititori și cunoscători O analiză detaliată a filozofiei morale a autorului depășește scopul acestei scurte note bibliografice Fără îndoială, o astfel de analiză va fi publicată în jurnalul nostru Să subliniem aici doar principalele sarcini și gândurile călăuzitoare ale cărții și să definim sensul general al acesteia "Viața noastră are vreun sens? Dacă da, are un caracter moral, are rădăcini în domeniul moral? Și dacă da, în ce constă, care va fi definiția sa corectă și completă? Acestea sunt principalele întrebări pe care autorul le pune la începutul lucrării sale Cititorul care este oarecum familiarizat cu operele lui Vl Solovyov, nu se va îndoi că filosoful nostru trebuie să răspundă afirmativ la primele două întrebări; asta o face deja în prefață și toate capitolele rămase ale lucrării au scopul de a pregăti o soluție finală la cea de-a treia întrebare Și aici, desigur, cititorul, familiarizat cu scrierile filozofice și teologice anterioare ale autorului, poate prevedea natura generală a răspunsului pe care gânditorul nostru îl va da Se poate fi sigur că el va lega idealul etic de cel religios, că sensul vieții nu va fi în nicio sarcină și interese empirice ale existenței noastre pământești, ci în îndeplinirea misiunii mondiale, pusă în mod conștient înaintea noastră de către sursa primară

absolută a vieții și care ne conectează cu ea și cu restul lumii "Viața noastră capătă sens și demnitate atunci când se stabilește o legătură îmbunătățită între ea și Binele perfect *)," spune Solovyov "Conform însuși conceptului de Bine perfect, fiecare viață și fiecare ființă este legată de ea și, în această legătură, are propriul ei sens Cerind pe plan intern o legătură perfectă cu ab *) Să remarcăm aici de altfel că nu prea înțelegem de ce autorul a considerat necesar să scrie Bine peste tot cu majusculă: asta strică ușor impresia estetică pe care o face cartea Epitetele: perfecte, necondiționate etc etc , clarifică suficient ce fel de bine înțelege autorul Și de ce termenul "bun" în loc de termenul obișnuit "bun"? S-ar putea observa autorului că el își propune, chiar și în titlu, să justifice binele (cu literă mică), întrucât justificarea Bunului (cu majusculă) ar fi o teodicee, și nu o etică Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Binele absolut, arătăm că ceea ce se cere nu ne este încă dat și de aceea sensul moral al vieții noastre nu poate consta decât în realizarea acestei legături perfecte cu Binele În cererea de perfecțiune morală, ideea generală a Binelui absolut este deja dată - atributele sale necesare Trebuie să fie atotcuprinzător - să conțină în sine norma atitudinii noastre morale față de orice Tot ceea ce există și ce poate exista este epuizat moral de trei categorii de demnitate: avem de-a face fie cu ceea ce este mai înalt decât noi, fie cu ceea ce este egal cu noi, fie cu ceea ce este mai jos decât noi dovada internă a conștiinței deasupra noastră este Binele necondiționat, sau Dumnezeu, și tot ceea ce este cu el în unitate perfectă, din moment ce noi nu am ajuns încă la această unitate; la fel cu noi este tot ceea ce este capabil, ca și noi, de perfecțiune morală independentă ; sub noi se află ceea ce este incapabil de această perfecțiune și care numai prin noi poate intra în legătură perfectă cu natura absolută, adică materială Această relație triplă este un fapt: suntem de fapt subordonați absolutului, indiferent cum l-am numi, suntem de fapt egali cu ceilalți oameni și solidari cu ei în soarta comună a vieții prin ereditate, istorie și viață comunitară și, de asemenea, de fapt avem avantaje semnificative faţă de creaţia materială Deci, sarcina morală nu poate consta decât în perfecțiunea datului Triplicitatea relației reale trebuie transformată într-o normă triună a activității raționale și volitive O astfel de normă este, în general, "slujirea conștientă și gratuită pentru Binele perfect, solidaritatea firească cu ceilalți oameni și stăpânirea rezonabilă asupra naturii" Am citat acest extras amplu din concluzia autorului pentru a arăta că el rămâne fidel doctrinei sale de bază despre trinitate și trinitate în lucrarea de față și că, de fapt, etica sa nu reprezintă nimic nou în design și este doar o încercare la o fundamentare filozofică mai profundă a moralei religioase a creştinismului Dar, pe de altă parte, există multe lucruri noi în îndeplinirea acestei sarcini În ultimii ani, Vl S Solovyov, în neobosit și rodnic lui Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE creativă științifico-filozofică și creativă, a surprins multe noi domenii de cunoaștere, urmând constant noile tendințe în domeniul științelor naturii, științei dreptului și științelor sociale Această muncă continuă și persistentă a reflectat favorabil asupra cercetării autorului şi chiar asupra metodei de prelucrare literară şi fundamentare filosofică a ideilor sale Dezvoltându-și gândirea în momentele sale private, autorul se referă convingător la datele științelor biologice și sociale Capitolele scrise cu măiestrie "despre datele primare ale moralității, despre principiul acetic în morală, despre milă și altruism" ne introduc în geneza sentimentelor și

aspirațiilor morale în lumea animală și în diferențele esențiale dintre rudimentele moralității la animale și formele sale dezvoltate la om; capitolele consacrate analizei "relațiilor dintre individ și societate, baza morală a publicului, relațiile dintre moralitate și drept" indică un studiu profund al formulării acestor probleme în științele sociale moderne Autorul este, fără îndoială, mai puțin competent atunci când discută "chestiunea economică din punct de vedere moral" În capitolele "despre filosofia morală ca știință independentă, despre începutul religios în morală, despre începutul necondiționat al moralității și despre organizarea morală a omenirii", Vl S Solovyov, desigur, dezvăluie viu, ca întotdeauna, erudiția sa filozofică, teologică și istorică surprinzător de profundă și acel dar filozofic obișnuit pentru generalizare și creativitate, în care nu are egal între gânditorii ruși din trecut și prezent Nu putem decât să regretăm un singur lucru, că autorul a inclus în carte cunoscutul său articol "Sensul războiului" Considerăm că ideea că războiul poate fi cel puțin un "bine relativ" în viața societății umane, dacă este "rău" în sine, așa cum recunoaște autorul, sau, de exemplu, , ideea că "organizația războiul în stat este primul mare pas către realizarea păcii" Este posibil, poate, să se dovedească inevitabilitatea fatală a războaielor, dar în niciun caz utilitatea lor morală relativă Oricât de utile ar fi războaiele în ceea ce privește ordonarea exterioară a vieții societăților umane, din punct de vedere etic Biblioteca Runiverse RECENZIE carte ei au corupt întotdeauna omenirea, au distrus și deturnat multe dintre cele mai bune forțe și talente de la slujirea binelui și au întârziat acel progres moral și îmbunătățire a individului, a umanității și a lumii, pe care autorul îl stabilește drept idealul procesului mondial Războiul este uciderea unor ființe egale cu noi, iar uciderea nu poate fi considerată nici măcar cel mai relativ bun, din punctul de vedere al moralității Altfel, va trebui să justificăm moral crimele private din răzbunare, gelozie etc , precum și sinuciderea În general, este imposibil să se aplice alte norme generale moralei publice decât moralei personale: tot ceea ce este obligatoriu în sfera acesteia din urmă este obligatoriu și în prima (deși această prevedere nu poate fi, desigur, inversată, întrucât zona a relațiilor sociale este mai complicată și pune cerințe noi, mai mari) Conștientizarea adevărului teoremei tocmai citate (poate chiar o axiomă?) ar aduce multă lumină în morala socială După ce am făcut o scurtă și cea mai generală caracterizare a sarcinilor și a semnificației noii opere filosofice majore cu care s-a îmbogățit literatura noastră, nu putem decât să-i dorim, în concluzie, cea mai largă răspândire și succes, iar autorului său că nu suntem întotdeauna critica amănunțită și adesea tendențioasă a tratat opera sa cu atenția, imparțialitatea și justiția cuvenite Cu toate acestea, nu se poate decât să răspundă în avans pentru succesul cărții în rândul publicului, deoarece nu există nicio îndoială că interesele etice în societatea noastră domină toate celelalte interese filozofice, iar numele filosofului nostru lider rus se bucură în mod destul de legitim de simpatia întreaga societate rusă educată Mi-aș dori abia mai târziu să văd cartea într-o altă ediție, mai puțin luxoasă, dar mai accesibilă N Grot Henry Drummond Evoluţia şi progresul omului Traducere din engleză de către prof profesor asociat al Universității din Moscova N A Ivantsov Moscova, STR VI+ În ultima vreme au apărut mai ales scrieri care au ca sarcină reconcilierea datelor științifice naturale și Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE în special, concluziile teoriei evoluționiste cu cerințele imorale ale naturii umane Cartea recent tradusă de Sabatier ("Nemurirea din punct de vedere al naturalismului

evoluționist") aparține numărului de astfel de lucrări, iar aici aparține și lucrarea numită a lui G Drummond Numele acestuia din urmă nu este necunoscut publicului rus; lucrările sale traduse anterior (Legea naturală în lumea spirituală și Trei discursuri) se bucură, în principal datorită prezentării lor strălucite, de un succes binemeritat Dar între aceste postări, producatorii sunt în mare parte interesați de teologic, cartea pe care o vedem pe care o punem pe principalul ~ arată prezentul elementelor morale în turmele foarte timpurii ale procesului evoluți-științific și, prin urmare, ar trebui să fie chiar mai mare e atenție Cartea constă dintr-o scurtă prefață, o introducere destul de extinsă și zece capitole dedicate prezentării istoriei evoluției inițiale a omului înainte de intrarea sa în arena vieții sociale și istorice în sensul propriu Autorul este pe deplin de acord cu opinia lui Ruskin că "cel mai mare lucru pentru spiritul uman din această lume este să vadă ceva și să transmită clar ceea ce se vede" Cartea sa este o încercare de a "transmite în mod clar puțin din ceea ce știința vede în prezent în legătură cu progresul omului" (III) Mai precis, subiectul cărții este "progresul individual al omului în primele etape ale dezvoltării sale Este studiul germenilor, germenilor, primelor intrări în posesie; scena este o pădure primitivă; timpul este zorii lumii (V) În introducerea, care constă din patru capitole, autorul vorbește despre evoluție în general, subliniază cu o forță deosebită un factor omis în teoriile predominante (evoluția), discută de ce evoluția a fost aleasă ca mod de creație și, în final, atinge problema relaţiei evoluţiei cu sociologia "Ultima poveste a științei, cea mai strălucitoare care s-a încercat vreodată să o înfățișeze, este istoria perfecțiunii umane" (I) Deși în prezent nu există un singur capitol din această istorie care să fi fost în întregime finalizat, totuși procesul de evoluție în raport cu multe forme de viață animală este un fapt, așa cum demonstrează paleontologii Întrebări de filosofie, carte ' Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE date cehe Dar în măsura în care se referă la yoma în ansamblu, evoluția rămâne pentru moment o teorie Fecunditatea teoriei evoluției în această privință este fără îndoială și este necesar doar ca ea să cuprindă toți factorii vieții umane - morali, sociali, religioși Lupta pentru viață a fost considerată greșit până acum ca principal și aproape singurul factor de evoluție Un alt factor, nu mai puțin important, în acest proces este lupta pentru viața altora Baza ambilor factori se află în cele două funcții biologice cele mai esențiale, prima în funcția de nutriție, a doua în funcția de reproducere Ultima funcție, dezvoltându-se în paralel cu prima, este complicată imperceptibil de un conținut etic și, prin urmare, nu poate exista o opoziție tranșantă între procesul cosmic și cel moral "Lupta pentru viața altora este la fel de adânc înrădăcinată în "procesul cosmic" ca și lupta pentru propria viață; lupta pentru propria viață are aceeași pondere în "procesul etic" ca și lupta pentru viața altora" ( ) Opinia unor persoane precum Huxley, care sapă abisul dintre aceste procese simultane, este de nesuportat, pentru că "ordinea morală este o linie neîntreruptă de la bun început" ( ) Modul evolutiv de creație este infinit mai demn decât orice alt fel de creație "Actul de moment reverberează cu magie: ca o simplă manifestare a puterii, indică natura inferioară; Între timp, cum procesul de creștere inspiră mintea cu ideea muncii unei minți inteligente "( ) Această considerație servește ca răspuns la întrebarea de ce evoluția a fost aleasă ca mod de creație "Evoluția este ghidul natural al sociologului, un ghid prin ceea ce s-a făcut în trecut la ceea ce se poate aștepta să se facă în viitor" ( ) Natura, studiată în lumina adevăratei biologie, trebuie să devină

cuvântul de ordine al progresului personal și social Pentru a construi o adevărată sociologie, în primul rând, "este necesară completarea formulei darwiniste a luptei pentru viață cu un alt factor care să-i transforme întunericul în lumină Metoda sociologiei trebuie să fie metoda tuturor științelor naturii" ( ) - La fel ca sociologia, religia trebuie adusă în armonie cu natura, căci "numai printr-o astfel de aducere a nobilelor interese care i-au fost date asupra Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE, conservare, își pot menține vitalitatea în era științifică" (bu) Acestea sunt gândurile generale ale introducerii Primele trei capitole ale lucrării în sine sunt dedicate descrierii evoluției naturii corporale a omului Dovada completă a originii animale a compoziției fizice a omului este fără îndoială pentru orice minte care gândește științific Acest lucru este evident evidențiat de diverse formațiuni rudimentare din corpul uman; Acest lucru este susținut și de embriologia umană, care este "un eseu, repetare sau extras din unele dintre cele mai importante capitole ale istoriei naturale a lumii" ( ) Omul, ca obiect al evoluției organice, a atins acum cel mai înalt grad de dezvoltare și nu va merge mai departe În acest gând, suntem confirmați de faptul încetării dezvoltării celei mai importante părți a corpului uman - mâna, încetarea dezvoltării sau chiar slăbirea organului vederii și a altor organe importante ale simțurilor externe Progresul acestor organe este de prisos, datorită diferitelor dispozitive artificiale, nu numai că suplimentează, ci și sporesc susceptibilitatea naturală a sentimentelor externe ale unei persoane Odată cu încetarea dezvoltării corporale, evoluția psihică iese în prim-plan cu principalul său factor - spiritul Pentru o privire de ansamblu asupra acestei evoluții în stadiile inferioare ale dezvoltării umane, autorul consacră următoarele două capitole: "Ascensiunea minții" și "Evoluția limbajului" "În momentul prezent, desigur, originea minții este un mister la fel de insondabil ca originea vieții" ( ) Dar în limitele posibilelor cunoștințe, există cinci surse care mărturisesc trecutul minții: i) mintea unui copil mic;) mintea animalelor inferioare;) dovezi materiale ale stărilor de spirit primitive - cremene, unelte, ceramică;) mintea unui sălbatic și) limbajul Autorul se oprește în detaliu asupra celei de-a treia și ultima dintre sursele indicate În legătură cu dezvoltarea psihică a animalelor, autorul este pe deplin de acord cu Romens, acceptă clasificarea emoțiilor stabilită de el în viața mentală a animalelor și recunoaște împreună cu el că la animalele inferioare au fost găsite urme abundente ale minții (i) Un capitol special este dedicat analizei elementelor vorbirii orale și scrise * Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE În capitolul următor, "Lupta pentru viață", autorul arată semnificația unuia dintre factorii esențiali ai procesului evolutiv, care până acum a fost întotdeauna scos în prim-plan Autorul depune toate eforturile pentru a slăbi caracterul antietic al acestui factor Lupta pentru viață se bazează pe foame, nu pe ură Însuși procesul de luptă este rareori lung și rareori este asociat cu batjocură "În ceea ce privește imaginea morții, aceasta este de obicei bruscă; în ceea ce privește moartea, toate animalele trebuie să moară; în ceea ce privește sensul existenței, sfârșit prematur, este mai bine să fii mâncat decât să nu fii deloc" ( ) Lupta pentru viață, care a jucat un rol atât de important în stadiile inferioare de dezvoltare, își pierde treptat din importanță și, fără îndoială, se va reduce la minimum atunci când baza acestui factor, funcția nutrițională, va fi satisfăcută de produse artificiale de sinteză chimică Următorul capitol conține dezvoltarea poziției principale a autorului - ~ despre importanța primordială a

"Luptei pentru viața altora" în procesul evoluției Autorul încearcă să arate manifestarea acestui principiu la cele mai inferioare stadii de dezvoltare În acest scop, el vorbește despre sacrificiul de sine în natură - în cei mai de jos reprezentanți ai regnului animal (în actul divizării), se răspândește despre fenomenele de cooperare la diferite niveluri ale lumii vegetale și animale (fertilizarea plantelor de către insecte) , asistența reciprocă la animale, legătura generală dintre lumea vegetală și cea animală) și subliniază cu o forță deosebită semnificația etică a sexului și a maternității, "care nu este altceva decât lupta pentru viața altora, transferată în sfera morală" ( ) Următoarele două capitole sunt dedicate descrierii procesului evolutiv al mamei și tatălui Caracterul etic al acestui proces este dincolo de orice îndoială Numai odată cu nașterea unui copil, mama umană a experimentat cele mai înalte sentimente de iubire - tandrețe, blândețe, abnegație, grijă, sacrificiu de sine ( ) Dar cea mai înaltă evoluție a lumii a fost asigurată doar atunci când s-a născut o familie completă, adică când a avut loc evoluţia tatălui Din acel moment, familia a devenit "nucleul vieții sociale și naționale a lumii" ( ), "un instrument activ și aliat al evoluției" (J) Ultimul capitol se numește "Involuție" Cu acest cuvânt Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE se notează același proces de dezvoltare, considerat doar nu de la rădăcină, ci de la vârf ( ) Rezultatul final al evoluției este iubirea, iar scopul ei este moral (-i) Urmele etice ale procesului evolutiv sunt vizibile chiar în numele principalilor agenți fizici ai acestui proces: atracția reciprocă și afinitatea chimică Rezultatul final al luării în considerare a procesului de evoluție este ideea "originalității principiului spiritual și originii lumii vizibile prin acțiunea minții, care se află în invizibil" ( ) Prin urmare, "teoria evoluționistă, în loc să elimine mâna creatoare, o cere" ( ) Ca și în acest punct, tot așa și în caracterul etic general al procesului său, evoluția intră în contact cu religia în general și cu creștinismul în special "Nu există rivalitate între aceste două procese Evoluția și creștinismul au unul și același Creator, unul și același scop, unul și același spirit Nici o persoană nu poate urma calea evoluției fără a ajunge la culmea creștinismului" ( ) "Nu există nimic în creștinism care să nu fie în embrion în natură Nu este o excrescere a naturii, ci va înflori" ( ) Acesta este, în termeni generali, conținutul noii cărți a lui Drummond - Ca o lucrare a cărei sarcină este de a reconcilia datele naturale-științifice moderne cu cerințele noastre etice, nu este lipsită de unele dintre deficiențele inerente majorității lucrărilor de acest gen Așadar, autorul încearcă să stabilească o tranziție treptată între astfel de fenomene, unde cunoștințele noastre moderne nu ne permit încă să aruncăm punți, încearcă să găsească armonie acolo unde alții văd o singură disonanță Așa este, de exemplu, strădania lui de a dovedi simultaneitatea procesului cosmic și moral, încercarea sa de a vedea elementele etice nu numai în nivelurile inferioare ale lumii vii, ci chiar și în anumite fenomene de natură anorganică În orice caz, şi după aceste încercări, părerea lui Huxley şi a evoluţioniştilor înrudiţi, care delimitează aceste procese, va rămâne valabilă şi avem tot dreptul să reproşăm autorului în acest caz lipsa de analiză psihologică Această trăsătură negativă se remarcă și în alte locuri, mai ales în judecățile autorului despre viața mentală a animalelor, unde are deplină încredere în Ro- Biblioteca Runiverse IGG RECENZIE DE CARTE mensu și nu observă unele greșeli, din care nu le face acest talentat cercetător al psihicului animalelor era liber Dorința autorului de a netezi caracterul antietic al luptei pentru viață nu

este lipsită de tensiune și cu greu se poate fi de acord cu el că, din moment ce este vorba de sensul existenței care s-a încheiat prematur, atunci "este mai bine să fie mâncat decât să nu fie deloc" Afirmația autorului că sociologia ar trebui să se bazeze pe biologie și că sociologia ar trebui să fie ghidată de metoda științelor naturii este, de asemenea, cu greu justă Dacă cineva poate accepta această opinie, este doar cu mari rezerve Dar toate aceste neajunsuri generale ale operei lui Drummond palid în comparație cu meritele sale pozitive, care se datorează în principal intențiilor nobile și talentului literar strălucit al autorului Ideea principală a autorului - de a arăta importanța "luptei pentru viața altora" ca factor esențial în procesul de evoluție, nu poate decât să trezească simpatie Dacă Drummond ajunge uneori la extreme în implementarea detaliată a acestei teze, atunci tendința sa generală de a sublinia complicarea treptată a factorilor evolutivi este destul de simpatică El este departe de "a scoate moralitatea din stări non-morale, societatea umană din grămezi de furnici, filantropia din protoplasmă" ( ) Multe gânduri individuale ale autorului sunt, de asemenea, profund interesante Așa sunt, de exemplu, considerațiile sale despre relația dintre știință și religie, evoluție și creștinism etc Prezentarea cărții dezvăluie un maestru remarcabil al cuvântului Lucrarea lui Durmand nu este o listă uscată de date științifice naturale, ci o interpretare animată a rezultatelor științei, adesea însuflețită de ilustrații din lucrări remarcabile de poezie și filozofie Această calitate, fără îndoială, va contribui foarte mult la succesul cărții, căci autorul poate părea convingător chiar și în acele cazuri în care există o lipsă clară de dovezi logice și faptice Traducerea în limba rusă este în general satisfăcătoare, deși departe de a fi perfectă El oferă o idee despre puterea și frumusețea originalului, dar adesea păcătuiește în sens stilistic La aceasta trebuie adăugate o serie de greșeli de tipărire, care în unele cazuri fac direct greu de înțeles E păcat, Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE că aceste greșeli de tipărire au fost incluse în cea de-a doua ediție a cărții, pe care tocmai am revizuit-o N Vinogradov Alexandru Vvedensky Condiția pentru admisibilitatea credinței în sensul vieții Sankt Petersburg, , p Brosura prof Vvedensky este o prelegere publică susținută la cursurile superioare pentru femei din Sankt Petersburg Acesta explorează întrebarea importantă și interesantă în ce condiții avem dreptul logic de a crede în sensul vieții noastre Printr-un fel de argumentare inspirată de dovada morală a nemuririi sufletului a lui Kant, autorul ajunge la concluzia că o asemenea condiție este credința în nemurire El spune că sensul sau scopul absolut valoros al oricărui lucru este în mod necesar în afara acestui lucru; în consecință, sensul vieții pământești trebuie să se afle în afara ei, adică în viața de apoi Nici punerea în aplicare a legii morale, nici slujirea fericirii umane nu dă sens vieții, dacă această condiție nu este respectată, iar prof Introducerea ne pune în fața o dilemă formidabilă - să ne recunoaștem viața ca fiind o zi inconștientă în formă de una sau să ne udăm la faptul că există o moarte rezonabilă, că "continuăm la aceeași" El ucide că majoritatea va fi mai dispusă să dispară , așa cum spune el, depravarea mentală, sub forma unui materialism inconsecvent, care, pe de o parte, râde de nemurire, iar pe de altă parte, crede ilogic în sensul vieții Fără să atingem întrebarea dacă domnul Vvedensky are sau nu dreptate în esență, ne vom opri doar asupra argumentelor sale și vom verifica dacă merge pe calea corectă în dovezile sale și dacă este necesar să se ducă la îndeplinire în acest fel ideea care stă la baza opiniilor sale și care, fără îndoială, , va

găsi mulți susținători, deși aceștia nu sunt de acord cu apărarea ei logică de la prof Vvedensky Se poate fi pe deplin de acord cu autorul că fiecare lucru are sensul său, scopul său în afara lui, sau mai bine zis, în legătură cu alte lucruri; dar nu se poate fi de acord cu identificarea lui de "lucru" și viață Fapte separate, fenomene separate nu există în lume în mod independent, - conectate între ele prin comunitatea scopului lor, sunt interconectate prin milioane de fire; dar totalitatea acestor fapte și fenomene, dar viața, luată ca un întreg și conținând în sine o varietate uimitoare de particularități, este suficientă pentru ea însăși, iar sensul ei, scopul ei, este în sine Viața, spre deosebire de lucrurile individuale, este ceva definit și terminat și îi vedem clar începutul și sfârșitul; de aceea nu i se aplică ceea ce îi caracterizează elementele constitutive Viața nu este un "lucru" Adevărat, viața fiecărei ființe individuale nu este izolată, nu este delimitată de viața altor indivizi, dar fiecare astfel de viață nu este mai puțin un scop în sine și nu trebuie să-și depășească limitele pentru a-și găsi sensul Se poate doar admite că viața, ca proces biologic, are propriul ei sens în viață, ca act spiritual, iar în acest sens există un oarecare adevăr în premisa de bază a prof Vvedensky cu căutarea unui scop de altă lume; dar, în primul rând, doar conștiința noastră morală ne obligă să despărțim în acest fel două fațete adiacente ale vieții și nu există temeiuri științifice pentru a nega că, de fapt, viața în sens biologic este un scop în sine; în al doilea rând, o astfel de presupunere nu contrazice faptul că toată viața, în toate manifestările ei, nu are nevoie pentru semnificația ei de nimic din afara ei Și dacă considerăm că viața unei persoane are un sens în afara ei, atunci nu este nevoie să o vedem exclusiv acolo unde o caută autorul; această viață își poate avea sensul nu numai în nemurirea personală, ci și în evoluția generală a lumii, în viața cosmosului, iar aceasta este destul de împăcată cu credința cea mai arzătoare în nemurire Mai departe, susținând că nemurirea este singurul scop pentru care viața pare a fi absolut valoroasă și semnificativă, prof Vvedensky ridică involuntar o obiecție împotriva sa; dorind să găsească sensul vieții în afara vieții, de fapt nu realizează acest lucru și rămâne în cadrul acesteia Căci dacă nemurirea este un scop absolut valoros, atunci aceasta înseamnă că viața este un scop absolut valoros, deoarece nemurirea nu este altceva decât o viață veșnică continuă, neîntreruptă, iar domnul Vvedensky metafizic nu are dreptul să împartă această viață unică și continuă în cea pământească și viața de apoi, nu are dreptul să facă distincția între mormântul lor Doar iubirea pentru viață, pentru existență, susținută de religie, iubirea pătrunsă de speranța fericirii, creează credința în nemurire, iar văzând în această credință sensul vieții, domnul Vvedensky, contrar lui însuși, demonstrează cu brio că scopul și sensul a vieții stă în viața însăși Nemurirea, ca atare, luată de la sine, nu li se pare niciodată oamenilor un bine adevărat, real și definitiv, iar marea suferință i-a întruchipat în imaginea "Găduirii Eterne", care este sortită unei vieți permanente Nemurirea în sine nu servește ca ultimul pas al idealului realizat, nu este un scop în sine și nu completează întreaga lume posibilă a dorințelor și speranțelor umane Ce va răspunde domnul Vvedensky dacă va fi întrebat care este scopul, care este sensul vieții de apoi? La urma urmei, conform teoriei sale, această viață, ca orice alt "lucru", ar trebui să aibă propriul ei sens în afara ei Și într-adevăr, nemurirea este doar o formă în care trebuie să fie conținut cutare sau cutare conținut, conținutul fericirii sau al

chinului, al edenului sau al iadului Dacă viața este dureroasă și aduce o durere după alta, atunci nu ușurare și nu bucurie, ci întristarea profundă și frica lâncegătoare aduce certitudinea că viața nu are sfârșit și nu se oprește cu moartea Dar în durere și frică, în așteptarea durerii viitoare, nu se poate căuta sensul vieții și, prin urmare, nemurirea poate părea a fi valoarea existenței doar atunci când promite fericirea; paradisul este un scop demn de aspirație, nu pentru că viața locuitorilor săi este eternă, ci pentru că este plină de fericire În consecință, atât pe cealaltă parte a sicriului, cât și pe aceasta, valoarea și sensul existenței sunt determinate în ultimă instanță pentru fiecare persoană de subiect, indiferent dacă este îmbucurător sau trist; orice alt criteriu al vieții poate fi recunoscut doar iluzoriu și există doar o diferență în opiniile indivizilor despre fericire și nefericire În zadar, așadar, domnul Vvedensky avertizează cititorii că vorbește "nu despre ceea ce este capabil să ne umple viața cu plăcere, ci despre ceea ce este capabil să o înțeleagă" - ni se pare neadevărată afirmația că fericirea, în cea mai largă, sensul cuvântului, nu poate fi sensul vieții, scopul aspirațiilor vieții Dar dacă este așa, dacă atât existența pământească, cât și viața de apoi, indiferent de caracterul și condițiile ei, sunt în contact una cu cealaltă în sensul că Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE la fel de atractiv pentru o persoană prin fericirea care domnește în ei, atunci în acest caz nu este nevoie să cauți sensul vieții în fericirea vieții de apoi, când există fericire în cea pământească Și, fără îndoială, există pe pământ și fără ea nu am putea "a iubi și a prețui relele ființei" Este divers în manifestările sale, concrete și spirituale, iar dacă pot să cred doar în noua viață și în binele asociat cu ea, atunci pot să simt cu adevărat binele acestei vieți, să am grijă de întărirea ei calitativă și cantitativă, să lupt pentru ea și îmi dau această viață lupta este o plăcere deosebită, care nu este și nu poate fi în cealaltă viață, viața păcii senine Prof Vvedensky vede sensul vieții în credință, dar dacă admitem în general momentul unei alte credințe, pe lângă religios, atunci obiectul ei nu ar trebui să fie deloc nemurirea singură și credința în fezabilitatea idealurilor prețuite ale umanității, în epoca de aur, în fericire deplină și universală la fel de legitimă ca și credința domnului Vvedensky, în ciuda întregului său pesimism și a referințelor sale la țarul Solomon, Schopenhauer, Platon și Mill În credință este greu de descurajat, pentru că ea nu ascultă nicio dovadă și nu trăiește după ele Prin urmare, ni se pare că domnul Vvedensky este obligat să dea o altă justificare pentru punctul său de vedere, deoarece există o cale de ieșire din dilema lui Și deși autorul spune în concluzie că dacă nu îi acceptăm condițiile, atunci trebuie să renunțăm la recunoașterea datoriei morale obligatorii și "renunțăm atât de consecvent încât chiar să considerăm admisibil să mănânci cotlet din carne de pui" (p) , dar amenințarea lui nu este teribilă De secole au trăit și încă trăiesc oameni care sunt departe de viziunea despre lume a domnului Vvedensky și nu numai că au evitat astfel de înclinații canibale, dar uneori au luptat toată viața pentru idealurile iubirii și umanității; când au murit, ochii lor nu s-au îndreptat spre nemurirea personală, ci spre fericirea universală Domnul Vvedensky nu ar fi trebuit să creadă că toți acești oameni au căzut victimele unei erori logice și, dacă nu i-ar fi luat în considerare pe toți, cu excepția pe sine și pe oamenii lui care au aceleași gânduri, dezrădăcinații mintale și materialiștii inconsecvenți, probabil că nu ar fi început să afirme că dacă nu există nemurire, atunci poți mânca copii Y Aikhenwald Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE A t Cai În ultimii ani

Discursuri judiciare (i -) Amintiri și mesaje Note legale Sankt Petersburg, Spiritul general și direcția acestei cărți este suficient de caracterizată prin faptul că este dedicată uimitorului campion al umanității, Fyodor Petrovici Haaz, "sfântul doctor" al spitalelor închisorilor; parcă această figură strălucitoare a unei epoci sumbre s-ar fi aplecat peste paginile ei și ar fi suflat în ea acea umanitate sinceră care pătrunde în tot conținutul ei bogat și variat Condescendența și simpatia pentru oameni se aud chiar și în discursurile acuzatoare ale autorului; A Th a rostit destul de multe dintre ele în domeniul său Koni, dar acuzația lui se împletește mereu indisolubil cu apărarea - condamnă pe infractor doar pentru a da satisfacție victimei, stigmatizează grav "candidații pentru lipsă de drepturi", pentru că ia sub protecția sa pe cei jignit și umiliți; procurorul este un fel de avocat, iar serviciul justiției este încălzit de dragoste Sarcinile morale și juridice ale autorului se contopesc într-un ideal etic înalt, care îi determină relația cu binele și răul și cu măsura căruia abordează fenomenele realității În viață, caută și întâlnește cu atenție astfel de oameni care neobosit și inteligent au făcut bine; cu căldură sufletească celebrează trezirea eroilor de neuitat ai gândirii și faptei Dostoievski, Kavelin, Gradovsky, Artsimovici, Rovinski și le desenează artistic și viu portretele Pe de altă parte, meseria sa îl duce adesea spre patologie și voința rea a firii umane, dar el vede clar legătura dintre criminal și normal și se înarmează împotriva pasiunilor celebrei școli antropologice, care "reduce administrarea dreptate la un fel de vânătoare a unei persoane cu folosirea antropometriei" (p) O persoană vie cu suferințele și căderile sale îl privește, ca și cum la Rovinsky, "o persoană jalnică, deși criminală" (p) , și el este un suflet simpatic și chibzuit al acestei persoane pe care psihologul știe mereu să citească, să intre în ea și să vadă în ea ceea ce ascuns unui observator superficial, ceea ce de multe ori justifică sau, cel puțin, explică vinovăția Gândirea lui, iluminată din punct de vedere filozofic, care analizează subtil, permite Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE îi este ușor și corect să înțeleagă atât întrebările abstracte ale teoriei, cât și cele mai complexe și complicate situații ale practicii cotidiene; judecăţile sale capătă deci o forţă deosebită şi sunt în egală măsură convingătoare prin logica juristului* şi logica vieţii Fie că clarifică într-un studiu strălucit semnificația filosofică a lui Spinoza, fie că se oprește asupra problemei psihologice a sanității mentale, fie că vorbește despre limita de vârstă pentru judecători sau despre puterea instanței în aplicarea pedepsei, peste tot se bazează atât pe fapte de cunoaștere și experiență exactă adunate prin remarcabila sa erudiție și pe considerații profunde de natură generală Cartea lui în cadrul elocvenței nobile și calme conține în sine atât de multă minte și inimă, cu idealismul și credința ei neclintită în instituții și oameni, lasă o impresie atât de revigorantă și proaspătă încât, pe fundalul literaturii ruse moderne, apare ca un fenomen deosebit de costisitor și îmbucurător Y Aikhenwald Franklin Henry Giddings, M A Principiile sociologiei An Analysis of the Phenomenas of Association and of Social Organization (New-York p XVI *) Un profesor de sociologie la Universitatea Columbia din New York a scris o carte care ar trebui să ocupe un loc proeminent în literatura sociologică, datorită caracterului riguros științific și metodei sale de cercetare Giddings își bazează analiza sociologică pe un fapt psihologic - conștiința de rudenie (The conscio-usness of kind or of type), aceeași l'attrait du semblable pour le semblable, pe care Th Ribot pune bazele oricărei vie

grégaire (Psychologie des Sentiments p) Giddings se referă astfel sociologia direct la științele psihologice (V) Rudenia trebuie înțeleasă într-un sens larg și *) Această notă, tradusă din manuscris în franceză, a fost publicată de autor în cartea din noiembrie Revue internationale Sociologie pentru , iar editorii acestei reviste au anunțat că se tipări o traducere franceză a cărții lui Giddings, care va apărea în curând printre cărțile Bibliothèque Sociologique Internationale Cu un interes din ce în ce mai mare pentru toate încercările de fundamentare a sociologiei, ar fi de dorit ca cartea lui Giddings să apară și în traducere rusă Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE sensul ooschem "În cea mai largă extindere (extindere), conștiința rudeniei distinge animatul de neînsuflețit" (i) "Motivele economice, politice, religioase sunt supuse aceleiași conștiințe de rudenie" (pp i ,) Tot ce ne este drag ne excită simpatiile; cu cât ceva ne este mai străin, cu atât simpatiile noastre scad și se pot transforma chiar în antipatie În același timp, propriul nativ, este capabil să se extindă într-o familie, o clasă, o comunitate, un oraș, un stat, umanitate și să atingă înălțimea unui principiu - nimic uman nu îmi este străin Conștiința rudeniei este postulatul subiectiv principal al sociologiei În ceea ce privește postulatul obiectiv, este același pentru sociologie ca și pentru toate celelalte științe: este legea conservării energiei Agregatele sociale sunt la început condiționate de circumstanțe externe, cum ar fi cantitatea de hrană, temperatura și alte condiții fizice Apoi, în cadrul unor astfel de grupuri naturale, apare o conștiință de rudenie între indivizi ca unii cu alții, iar grupul se dezvoltă în asociere Toate avantajele rezultate din asociere încep să fie recunoscute de indivizi și cultivate de aceștia; în acelaşi timp, semnificaţia procesului volitiv este sporită Sarcinile sociologiei, ca știință independentă, spre deosebire de alte științe învecinate cu aceasta, Giddings definește astfel: biologia studiază adaptarea organismului la mediu; pe parcursul evoluției organismelor apar abilități mentale (latura subiectivă a unor procese nervoase), care sunt un instrument puternic pentru această adaptare, și iată, această adaptare a organismului cu ajutorul lor la mediu, face obiectul psihologiei ; în cele din urmă, evoluția ulterioară se exprimă în mintea colectivă, adaptând societatea la mediu și mediul la nevoile societății, iar studiul acestei faze a evoluției este obiectul sociologiei Sarcinile sale ar trebui împărțite în primul rând în descriptive, a căror competență include elementele și organizarea dată a societății, și istorice, care se ocupă de începutul și evoluția vieții comunitare de la grupurile de animale la societățile moderne Numai atunci, după acest studiu preliminar, se poate Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE supuse cercetării sociologice sunt întrebări despre procesul social, legile și cauzele acestuia Referitor la aceste probleme importante, autorul își exprimă opiniile teoretice cele mai generale Generalizările științelor fizice, exprimate în legea conservării forțelor, procesul universal de echilibrare a forțelor (echilibrare) și necesitatea fizică a evoluției, vor rămâne aceleași generalizări adevărate atât pentru fenomenele sociale, cât și pentru fenomenele anorganice lume / Societatea este considerată în principal ca un fenomen de gândire și sentiment Dar gândirea și simțirea se pot manifesta în acțiuni exterioare doar prin energia fizică a nervilor și a mușchilor Energia psihică desemnează doar o formă specială de energie fizică, și anume energia nervoasă, conectată direct cu conștiința Într-un cuvânt, deși fenomenele sociale sunt fenomene conștiente, nicio activitate socială nu este posibilă fără activitate fizică "Dacă

procesul de evoluție fizică menține coeziunea populației, atunci adevărata asociere începe cu nașterea conștiinței de rudenie, conștiința devenind dragoste de părtășie " Cu aceste cuvinte, Giddings începe capitolul despre procesul psihic social, în care, cu o mare cunoaștere a materiei, sunt luate în considerare întrebări despre evoluția individului, despre asociația volitivă, despre dependența reciprocă a societății și a individului De un interes deosebit este capitolul consacrat expunerii legilor sociale Întrucât societatea este un fenomen mental condiționat de procese fizice, atunci legile fenomenelor sociale vor fi, în primul rând, legile procesului mental, care sunt legile imitației și ale alegerii și, în al doilea rând, legile care le limitează, legile selecție și experiență Sociologul trebuie să ia în calcul nu numai cauzele fizice ale evoluției sociale, nu numai cauzele mentale, ci și cauzele sociale, produse ale evoluției sociale însăși Aceste cauze sociale sunt cu atât mai complexe decât cauzele pur mentale, cu cât acestea din urmă sunt mai complexe decât cauzele pur fizice Cu privire la problema însăși a naturii acelui grup particular de fenomene care este desemnat prin numele de societate, Giddings Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Õ se opune recunoaşterii societăţii ca organism Societatea este mai mult decât un organism; este ceva cu atât mai greu și mai complex decât organismul, în măsura în care organismul este mai înalt și mai complex decât materia anorganică Societatea este o organizație, parțial produsul evoluției inconștiente, parțial rezultatul efortului conștient Organizarea este un întreg complex de relații mentale Totuși, ca un organism, poate prezenta fiecare fază a evoluției - Analogiei societății cu un organism, autorul acordă pe bună dreptate puține merite științifice, până când este completat de un studiu al acelor aspecte ale organizării sociale care disting societatea de organisme Asocierea conștientă a oamenilor dezvoltă natura morală a omului, iar funcția societății se reduce la dezvoltarea vieții conștiente și la crearea personalității umane Cărui, dacă nu un schimb de gânduri și sentimente, își datorează existența literatura, filosofia, religia și politica? În locul vechilor concepții și teorii care nu au rezistat criticii științifice, conform cărora persoana individuală era considerată în afara societății, ca un egoist complet consistent, existent înaintea societății și rezistând (reticent) intrării în combinații sociale, acum punctul de vedere al "omul ka, ca o creatură , prin însăși natura sa, complet social, creat prin relații sociale reciproce și posibil doar ca urmare a vieții în societate Omul, în afara sau înaintea societății, devine din ce în ce mai mult o abstractizare imposibilă Iată un principiu, a cărui promulgare este unul dintre cele mai importante merite ale sociologilor în general și ale cărții lui Giddings luate în considerare în special Nikolai Abrikosov Cărți și broșuri noi primite de editori: IV A Bunin "Până la sfârșitul lumii" și alte povești Publicat de O N Popova Preț i p Sankt Petersburg, Stran N Bylyashevsky Congresul arheologic de la Riga Retipărire din revista "Kievskaya Starina", țări Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Carl Bucher Originea ziarului Traducere din germana Biblioteca Internațională Ediția I Yurovsky Ts ij k Sankt Petersburg, Stran F M Golms Oameni mari și lucrările lor mărețe Povești despre construcțiile unor ingineri celebri Cu o anexă a unei schițe istorice a dezvoltării căilor ferate, a transporturilor maritime și a construcției de poduri și tuneluri în Rusia, compilată de P Krasnov de ilustrații în text Traducere din engleză Publicat de O N Popova Sankt Petersburg, Stran W+II+ Immanuel Nantes Critica rațiunii practice Traducere de H M

Sokolov Sankt Petersburg, Stran Sh-I- N Karev Întrebări de bază ale filosofiei istoriei Ambele părți * într-un singur volum A treia ediție (prescurtată) C p K Sankt Petersburg, VII-¿- Benjamin Kidd Evoluția socială Cu prefață de N K Mikhailovsky și prof Weisman Traducere din engleză Publicat de O N Popova Biblioteca culturală și istorică Sankt Petersburg C R k Stran XIV - D Mamin-Sibirian Mărturisire Poveste Sankt Petersburg, Stran, ib D S Merezhkovsky Veșnici tovarăși Portrete din istoria lumii Sankt Petersburg, Stran III-{- Frithiof Nansen În întunericul nopții și în gheață Călătoria expediției norvegiene pe nava "Fram" la Polul Nord Traducere integrală din suedeză de M Vecheslov Ed Berezina S -Pb , Stran Publicat de O N Popova Numărul I Ts k Dr N M Popov, ord Profesor la Universitatea Imperială Kazan Materiale pentru anatomia patologică a bolilor mintale Kazan, Stran Christomathy psihologică (Psihologie în exemple și ilustrații) A ajutat la studiul vizual al vieții spirituale Cu textul figurat Compilat Jurd Trifonov şi N Stanev Plovdiv, Str VIII+ A V Selivanovu Ce este adevarat Eseul filozofic Omsk, Pag O sută de povești din viața animalelor Traducere cu limba engleză Zhuravskoy O carte pentru copiii mai mici Sankt Petersburg, pag Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Edward B Taylor Cultura primitivă Studii în dezvoltarea mitologiei, filosofiei, religiei, limbii, artei și obiceiurilor A doua ediție, corectată și completată conform celei de-a treia ediții engleze ( ), editată de D A Korobchevsky În două volume Volumul II Publicat de O N Popova Sankt Petersburg, Stran -rXIV Heinrich Fre Psihologie experimentală și probleme controversate ale pedagogiei Tradus din germană de S G Yakovenko S -Pb Stran V Yarmonkin Bazele unei monarhii nelimitate Sankt Petersburg Stran i Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" II Revizuirea revistelor minte Noua serie, vol V, nr - ianuarie-octombrie W A W Russell Logica geometriei Sarcina autorului nu este de a studia problema corespondenței dintre geometrie și realitate, ci de a considera geometria ca un grup de raționamente, ale căror condiții trebuie să fie determinate El examinează trei întrebări: i) axioma coincidenței,) axioma măsurării,) linia dreaptă La începutul investigațiilor geometrice, avem nevoie de un criteriu de egalitate spațială Euclid dă acest criteriu ca axiomă: "Mărimile care coincid exact între ele sunt egale)) Dar deoarece pentru a măsura două mărimi prin suprapunere, acestea trebuie aduse în contact, atunci, de aceea, axioma de mai sus a lui Euclid trebuie completată cu axioma că mișcarea nu afectează mărimile spațiale sau, cu alte cuvinte, că figurile geometrice nu depind de poziţia lor absolută în spaţiu Autorul dovedește: i) că negarea acestei axiome (pe care o numește axioma coincidenței sau a mobilității libere) ar duce atât de inevitabil la o contraacțiune logică încât poate fi considerată complet a priori;) că dacă geometria ar respinge această axiomă, ar fi forțată să admită o alta, mult mai controversată, și anume că figura geometrică în fiecare dintre pozițiile sale date este o funcție definită a figurii de bază (standard) și schimbarea lui loc;) că ultima axiomă ar fi complet arbitrară, pentru că nicio experiență nu ar putea determina Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV forme ale acestei funcții; și) că, acceptând o astfel de axiomă, geometria ar fi vinovată de a permite absurditatea filozofică Concluzia generală este că axioma coincidenței nu poate fi nici apărată, nici infirmată pe baza experienței, că este o condiție a priori pentru posibilitatea geometriei Studiul chestiunii dimensiunilor duce la acceptarea unei alte condiții a priori a geometriei, la acceptarea axiomei că "spațiul trebuie să aibă un număr finit de dimensiuni", deși tridimensionalitatea spațiului este doar un

fapt empiric Axioma dreptei este următoarea: "Dacă două puncte trebuie să fie într-o relație definită unul cu celălalt, neconforme cu niciun alt punct sau figură din spațiu, atunci spațiul trebuie să admită existența unor curbe determinate numai de oricare dintre două dintre ele puncte, adică -existența unei linii drepte O linie dreaptă, deci, nu este cea mai scurtă distanță, ci este pur și simplu distanța dintre două puncte V Noi b y Sens, sens și interpretare "În ciuda recunoașterii generale a tuturor inconvenientelor și pericolelor care decurg din incapacitatea actuală a limbajului de a exprima mai exact ceea ce se înțelege prin termenii Sens și Simț, nu a fost încă făcută nicio încercare sistematică de a aborda dificultatea de la rădăcina ei " Cu acest extras familiarizăm cititorii în termeni cei mai generali cu conținutul a două articole de Welby; prezentarea lor ulterioară este incomodă din cauza legăturii strânse a conținutului articolelor cu terminologia pur engleză Termenii sunt luați în considerare: Simț, Sens, Interpretare, Semnificație, Import, Iiitent, Semnificație și alții James Gibson Lokko într-o teorie a cunoașterii matematice și a posibilității științei egalității Scopul acestui articol este pur istoric Eu", spune autorul, "nu intenționez să critic explicația lui Locke a cunoștințelor matematice și nici să subliniez inconsecvența evidentă a analogiei pe care încearcă să o stabilească între obiectele și metodele matematicii și ale eticii; Voi incerca doar * Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV pentru a indica care era cu adevărat teoria lui Locke cu privire la acest subiect și în ce relație se afla ea cu dezvoltarea anterioară a gândirii engleze Profesor Knight Filosofia în evoluțiile sale naționale Filosofia lumii este un întreg organic, dezvoltat într-o secvență continuă Fiind o manifestare a unui proces cosmic continuu, este în esență una în sarcinile sale; dar în detaliu aceste sarcini în fiecare ţară erau diferite Această varietate superficială a fost necesară pentru a elucida unitatea de bază, iar unitatea de bază este la fel de necesară pentru a uni diferitele pasaje într-un întreg coerent Deoarece istoricii filosofiei au subliniat în principal unitatea filosofiei, viitorii istorici vor trebui să acorde o atenție primordială diferențelor naționale în înțelegerea problemelor filozofice În toate marile sisteme filozofice observați o colorare națională clară Acest lucru se vede mai ales în mod clar în comparația dintre filozofia greacă și filozofia orientală O diferență națională puternică poate fi indicată și prin exemplul sistemelor moderne engleză, franceză și germană WHR Hivers Despre dimensiunea aparentă a obiectelor Sub influența atropinei, ochiul începe să sufere de micropsie: obiectele par reduse Din vremea lui Donders, acest fenomen s-a explicat printr-un mare efort de acomodare, în urma căruia obiectele păreau mai apropiate decât erau în realitate, iar din moment ce unghiul de vedere nu s-a schimbat, s-a ajuns la concluzia inconștientă că aceste obiecte erau mai mică decât dimensiunea lor reală Autorul susține că este necesar să se facă distincția între micropsia a două genuri: unul se datorează exclusiv iradierii și depinde de dilatarea pupilei, și nu de paralizia de acomodare; celălalt este un fenomen specific vederii normale, deși devine mai pronunțat sub influența atropinei; dar nici această a doua formă nu susține opinia conform căreia schimbările de acomodare sunt factori ai percepției spațiale A E Taylor - Conceptul de nemurire în "Etica" lui Spinoza Sub supraviețuirea Spiritului ca "minte" (supraviețuirea Minții Biblioteca Runiverse REVISTA JURNALĂ ca "inteligență))) trebuie pur și simplu să implicăm faptul că o idee adecvată, odată ce a apărut, formează un adaos păstrat pentru totdeauna la suma totală a cunoștințelor

științifice ale lumii Desigur, într-un anumit sens, toate emoțiile și gândurile sunt eterne, ca produse ale aceluiași "proces mondial") etern, dar numai o formulare științifică complet adecvată a adevărului poate rămâne pentru totdeauna neschimbată Astfel, toate amintirile și sentimentele personale, ca atare, pierd la moarte, dar ideile adecvate (cum ar fi, de exemplu, ideile geometrice ale lui Euclid), care în esență nu au început, nu vor avea sfârșit (nu au avut început și nu vor avea niciun început) Sfârşit) RP Hardie -Selecția ideilor în Platon Metafizica lui Platon pare să fi fost inspirată inițial de teoriile sale logice; prin urmare, cel mai bun mod de a aborda teoria ideilor este studierea logicii lui Platon Alegând această cale, autorul ajunge la următoarele concluzii: i) O idee este echivalentul metafizic al unei definiții) Relația dintre είδος și obiectele individuale care poartă același nume se exprimă indiferent prin două grupe de cuvinte: a) τταρεϊναι, μετέχειν κοινωνία și b) cuvinte care sugerează ideea că individul este ca síSoa'y-ul său) Nu a fost făcută nicio încercare de a explica natura individului sau particularului ca atare) Poziția matematicii la Platon se distinge printr-o ambiguitate fără speranță Alexander F S h și -Caracter și emoții Caracterul unui om este de obicei privit ca ceva care nu are nicio legătură directă cu mintea lui Autorul nu este de acord cu o astfel de viziune și, vorbind despre caracter, el înseamnă întreaga persoană, fără a acorda o atenție preferențială voinței și sentimentelor, în comparație cu mintea Care este relația dintre etologia, ca știință a caracterului, cu psihologia generală? Psihologia este etologia generală a naturii umane, iar etologia este o ramură a psihologiei comparate Sarcina principală a științei caracterului este de a crea o clasificare a tendințelor (tendeucies) Dar tipurile de personaje ar trebui să fie determinate nu numai de diferențele specifice de aspirații, ci și de alți factori, și anume: în primul rând, viteza sau încetineala proceselor mentale; în al doilea rând, adâncimea sau Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV superficialitatea sentimentelor, i e stabilitate mai mare sau mai mică a aspirațiilor; în sfârşit, în al treilea rând, printr-o intensitate mai mare sau mai mică a sentimentelor A doua jumătate a articolului este ocupată cu problema clasificării sentimentelor Mai presus de toate, autorul insistă asupra diferenței dintre emoții și sentimente (emoții și sentimente) El demonstrează că diferența dintre emoții și sentimente constă în diferite grade de organizare a acestora În timp ce sentimentele sunt extrem de organizate, emoțiile pot exista într-un stadiu de simplitate comparativă și izolare Dar emoțiile tind întotdeauna să se transforme în sentimente mai stabile și complexe (feeliny) și întotdeauna sentimentele (sentimentele) sunt centrul atașamentului emoțiilor organizate Emoțiile sunt adjective, iar sentimentele sunt substantive; emotiile caracterizeaza sentimentele, in diverse faze ale existentei lor De exemplu, dragostea este un sentiment care se caracterizează prin următoarele emoții: plăcerea (plăcerea) în prezența unui obiect iubit și dorința (dorința) în absența acestuia; speranță (speranță) sau descurajare (descurajare) atunci când o anticipați; frică (frica) în așteptarea distrugerii sau a deteriorarii acesteia; surpriză (surpriză) sau uimire (uimire) la schimbările sale neașteptate; furie, când interesele noastre sunt opuse; triumf (exaltare), când depășim obstacole; satisfacție (satisfacție) sau dezamăgire (dezamăgire) atunci când dorințele noastre sunt îndeplinite; regret (regret) la distrugerea sau deteriorarea unui obiect preferat; bucurie (bucurie) la restaurarea sau îmbunătățirea ei; și admirație pentru virtuțile sale Toate aceste emoții se repetă și în alte

sentimente; în prezența unui obiect urât, experimentăm suferința în loc de plăcere, iar în absența acestuia, plăcerea în loc de suferință etc A E Taylor -Despre interpretarea lui Platonov D-na Bain -Etica dintr-un punct de vedere pur practic Din punct de vedere pur practic, etica poate fi considerată nu doar un ghid pentru comportamentul unui individ, Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV dar și ca forță motrice în mâinile moralistului și ca bază a politicii Care dintre doctrinele etice este cel mai în măsură să satisfacă aceste numeroase cerințe practice?Autoarea răspunde: hedonism Dar există mulți scriitori din literatura filozofică care susțin că calculul hedonist este imposibil, deoarece este imposibil să se calculeze și să prezică ce efect asupra bunăstării oamenilor va avea acest sau acel act anume Autorul își dedică articolul analizei și infirmării argumentelor acestor scriitori Henry Sturi -Conştiinţă Ar trebui să fie considerat fără îndoială dovedit că conștiința nu poate fi înțeleasă în afară de restul conținutului experienței noastre morale: privind conștiința ca pe un fel de demon (teoria demonilor) care dă instrucțiuni care nu au nicio legătură cu personalitatea persoanei conduse de aceste instrucțiuni - deci este insuportabil ca în ultimele tratate de etică să evite chiar termenul: "conștiință" și să îl înlocuiască cu termenii: "sentiment moral", "capacitate morală" și "ideal moral" Autorul a intenționat să facă câteva observații generale despre facultatea morală și apoi să încerce să dea o certitudine acelor concepții ale filozofiei morale populare în care "conștiința" joacă un rol atât de important Facultatea morală se caracterizează prin următoarele proprietăți generale: judecățile morale apar dintr-o anumită intuiție, și nu prin calcul și raționament abstract O persoană care ia o decizie de natură morală o face în principal având în vedere corespondența sau inconsecvența unui anumit act cu natura generală a comportamentului său De aici inexactitatea esențială a judecăților morale și capacitatea unei persoane de a face erori morale O altă trăsătură caracteristică a sentimentului moral este capacitatea sa de a se schimba și de a se dezvolta Totuși, oricât de mare ar fi variabilitatea sentimentului moral, acesta conține întotdeauna un număr semnificativ de elemente puternice și stabile Încercarea de a găsi acești factori permanenți ai moralității ne conduce la faptul central al experienței morale: descoperim că comportamentul nostru este guvernat de un ideal moral Acest ideal nu este o colecție de reguli generale și Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV principii de comportament, ci mai degrabă o imagine (imagine), o imagine a unei persoane, ceea ce ar trebui să fie în sens moral ideal Autorul se sustrage de la luarea în considerare a întrebării cum apare acest ideal și de ce ființele raționale sunt înzestrate cu el GF Strout -Acţiune arbitrară Observații și obiecții la articolul lui Menda: "Atenție și voință", publicat în Mipsi în Henry Rutgers Marshall - Conștiința și evoluția biologică Autorul are în vedere câteva întrebări biologice, al căror studiu poate fi ajutat de teoriile psihologice moderne Punctul de vedere psihologic asupra căruia stă autorul este doctrina "paralelismului" dintre fenomenele spirituale și cele fizice; el afirmă că fiecare activitate elementară a vieții are o manifestare psihică corespunzătoare, adică însoţită de o anumită formă a ceea ce am putea numi "spiritualitate" (mentalitate), deşi această spiritualitate numai în anumite condiţii ia acea formă pe care o numim conştiinţă O doctrină susținută constant a "paralelismului" duce în primul rând la convingerea că conștiința nu a jucat și nu ar putea juca niciun rol în evoluția biologică Autorul continuă apoi să analizeze problema relației dintre instinct și rațiune Dar ce este

instinctul? Dacă orice iritație din mediu acționează asupra oricărui element al unui agregat cunoscut, atunci în primul rând acest element va răspunde influenței iritante a mediului extern ca și cum ar fi un element complet izolat; totuși, această reacție va fi apoi mai mult sau mai puțin alterată sau întârziată de influența restului elementelor agregatului Astfel, încă de la începutul vieții agregatului, în el lucrează două curente: în primul rând, influența schimbătoare a elementului, străduindu-se să se adapteze mai mult sau mai puțin perfect la stimulul extern; în al doilea rând, influența modificatoare a agregatului Această influență a întregului agregat asupra unui singur element este baza a ceea ce cunoaștem ca instinct în viața organică complexă Astfel, în Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV În toată viața organică se remarcă două influențe principale: o influență care tinde să mențină schimbările în limitele unui anumit tip și o influență care tinde să încalce aceste limite Cu toate acestea, aceste două eforturi aparent opuse sunt doar manifestări diferite ale aceleiași eforturi de bază de a susține viața; aparenta lor opoziție între ele se explică prin faptul că lupta pentru conservarea vieții este în esență o funcție a elementelor și are doar o relație indirectă, secundară, cu aparatele Dacă instinctul și impulsurile determinate de el au o legătură cu acele nevoi ale vieții noastre organice care ne caracterizează tipul, atunci, pe de altă parte, rațiunea și procesele de raționament au o legătură la fel de indubitabilă cu evadarea (sau încercarea de a se sustrage) din forma tipică de activitate Când noi, în viața noastră extrem de diferențiată, observăm că raționamentul este factorul care ne face să ne revoltăm împotriva instinctului și ne face să ne abatem de la tipul strămoșilor, atunci devine foarte probabil pentru noi că raționamentul este latura conștientă a ultimei dezvoltări a proces elementar de schimbare Dr Colley March - Evoluție și psihologie în artă Autorul împarte arta în cinci secțiuni: i) arta artizanală (Artificul);) interpretare artistică (Tratament artistic), exprimată în capacitatea de a aranja detaliile, liniile, culorile unui obiect în așa fel încât să "plăcească ochiul"; H) ornament;) decor (împodobire) și) artă plastică (Fine Art) Aproape întregul articol este dedicat studiului ornamentului Proprietatea principală a ornamentului este repetarea (Répétition), care poate fi găsită în două moduri: simetrie și rânduri (în simetrie și în serie) Dacă analizăm detaliile sau "motivele" ornamentului, se dovedește că toate au apărut ca o imitație a formelor animalelor, plantelor și, mai ales, ca un produs al metodelor tehnice folosite în meșteșuguri, adică că toate motivele ornamentale sunt fie zoomorfe, fie filomorfe, fie skeuomorfe (termenul din urmă a fost format de autor din cuvântul grecesc: "τζεύη" - armament, ținută) FH Bradley -Controversat și diferit Nu există contradicții în natură Lucrurile devin contradictorii Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV chivy (în întregul articol termenii: "contrar și contradictoriu" - "opus și contradictoriu" nu se disting în mod deliberat) numai atunci când, dissimilați, sunt uniți într-un asemenea punct, care în sine nu permite neasemănarea internă Și pentru mintea noastră, orice legătură este tocmai o încercare de acest gen Mintea, prin natura sa, nu posedă principiul simplității împreună și, pe de altă parte, nu poate accepta nimic străin de natura sa Astfel, mintea cere unitate, iar tot ceea ce este total trebuie adus la una Contradicția este doar deficiența noastră, unilateralitatea noastră, abstracția noastră - este o aparență, nu o realitate L H Muirhead - Locul conceptului în logică Ceea ce în uzul obișnuit se numește noțiune, autorul, după Hegel, preferă să numească un concept Urmând

folosirea tradițională a cuvintelor, un concept este de obicei înțeles ca un grup de predicate prin intermediul cărora definim un lucru; aici, prin denumirea conceptului, înțelegem acel element din conștiința noastră despre lucru, care nu este încă determinat de niciun predicat, care, după toate încercările noastre, rămâne neexprimat În ultimii ani, a avut loc o revoluție în ceea ce privește logica viziunilor privind relația dintre concept și judecată; această revoluție este legată de o schimbare a vederilor asupra naturii distragerii Vechea logică a învățat că conceptele sunt formate din grupuri de reprezentări particulare prin abstracție și generalizare Din combinarea conceptelor s-a obținut o judecată, iar din combinarea judecăților, o concluzie Dar pentru a "distrage" un element de la orice lucru individual, trebuie să ne formăm deja o judecată că lucrul posedă acest element Astfel, judecata există înaintea conceptului Dar asupra ce operează judecata? Judecata este mișcare, dar ce se mișcă în ea? (Judecata este o mișcare, dar wbat se mișcă în ea)? Realitatea însăși se mișcă în ea (Ceea ce se mișcă în ea este realitatea însăși) Ca urmare a studiilor strălucitoare recente ale logicienilor englezi, ar trebui să luăm în considerare: i) că logica este știința formelor, pe care realitatea, ca proprietate intelectuală, o preia pe măsură ce se dezvoltă în mintea individuală (care realitatea ca posesie intelectuală o presupune pe măsură ce se dezvoltă Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV mintea individuală)) Că această "realitate ca proprietate intelectuală) este ceea ce publicul obișnuit numește noțiune și care, indiferent cum ar fi numită de logicieni, trebuie considerată mai devreme decât judecata și mai devreme, nu în același sens în care sămânța precede plante, ci în sensul că sufletul precede trupul, iar conștiința voinței și personalității precede acțiunea P Mokievski Revue philosophique Γ·, nr - Dugas Auguste Comte (Nr - io) Pozitivismul are apologeții și adversarii săi, are chiar și istoricii săi, dar așteaptă totuși o analiză critică care să plece din propriile sale principii El predică că închinarea îi merită pe cei care au trăit și au lucrat pentru Marea Ființă, care au luptat pentru idealurile umanității Dacă te uiți la Comte însuși din acest punct de vedere și îți dai seama care a fost principalul motiv și sensul vieții sale, atunci va trebui să recunoști că toate acestea, în ciuda fluctuațiilor și schimbărilor vizibile, erau armonioase și impregnate de o unitate de direcție și gândire Scopurile sociale și religioase i-au caracterizat întotdeauna învățătura și activitatea și ia recrutat în prozeliții săi pe cei care, împreună cu o minte iscoditoare, aveau și o inimă simțitoare; l-a făcut pe cel din urmă stăpân pe cel dintâi, la început ezitant și timid, parcă s-ar fi căutat pe sine, apoi cu autoritate, cu o forță ascuțită de convingere A început cu știința și a terminat cu religia, a trecut de la cosmologie la vise sociale, dar toate acestea au fost doar etape pe calea dezvoltării sale, care l-au condus la îndumnezeirea omenirii, iar sistemul său, luat în forma sa terminată, nu nu sufera de contradictii Cursul de Filosofie Pozitivă i-a servit drept schelă pentru a ridica edificiul Politicii Pozitive Dar neglijarea lui încăpățânată a psihologiei s-a răzbunat: i-a ascuns terminologia și gândirea, l-a forțat să abuzeze de cuvintele coeur și esprit și l-a inspirat deplină încredere că știința în cele mai înalte manifestări echivalează cu cel mai obișnuit "bun simț") El credea că percepția insensibilă a lui Leibniz echivalează cu o percepție vie și rezonabilă; a pierdut din vedere zicala lui Pascal: tous ceux qui Biblioteca "Runivers" REVISTA JURNALOV disent les memes choses ne les possdent pas de la même sorte Sub influența acestei erori, Comte a încercat să-și democratizeze

filosofia și să o facă proprietatea unor oameni nedezvoltați, dar amabili Niciodată, însă, nici în extremele misticismului său, nu a negat sau umilit gândirea; dimpotrivă, până la sfârşitul vieţii neliniştite a rămas o fiinţă intelectuală prin excelenţă, iar munca mentală a fost principalul nerv al fiinţei sale El a ascultat întotdeauna nu de un fapt, ci de o idee, și-a creat dușmani prin aceasta și a respins practica în numele teoriei; dar ea nu l-a cruțat și în lupta ei victorioasă cu filozoful încăpățânat i-a arătat că viața are propria ei logică crudă deosebită, cu totul diferită de cea care domnea triumfător în capul lui strălucitor S-a emancipat sistematic de prudența lumească și s-a simțit în largul lui doar în lumea ideilor și a cunoștințelor sale, pe care i-o adusese uimitoarea sa amintire și care i-a îngreunat creierul Când scria, gândurile sale s-au revărsat cu o rapiditate extraordinară și s-au format, ca întregul său sistem, într-un organism armonios, într-o compoziție sintetică corectă Dar, încetul cu încetul, informațiile și faptele i-au părăsit intelectul și au rămas doar ideile Comte a continuat să se gândească, dar a încetat să învețe, iar această "igienă cerebrală" a fost sursa iluziilor sale Dezvoltarea fără precedent a memoriei, căreia, de altfel, i s-a refuzat o hrană suplimentară, a dat roade rele: prezentul s-a contopit cu trecutul, s-a ivit un haos de iluzii, ipotezele și construcțiile șubrede au fost prezentate ca acțiuni valabilitate Realul a fost înlocuit cu simbolic, știința a trebuit să preia ficțiunile, iar atracția anterioară pentru subiectiv și religios a devenit mai puternică; erudiția bogată s-a pierdut Totuși, aceasta nu a fost o trădare completă a spiritului științific și chiar și halucinațiile lui Comte aveau o bază faptică Apropierea de Clotilde Waugh s-a transformat într-un cult religios universal; iar dragostea lui Comte, prin urmare, a fost pătrunsă de teoreticism - și-a generalizat sentimentul, pe măsură ce și-a generalizat gândurile Înclinarea în fața sufletului curat al Clotildei l-a întărit în convingerea că inima este mai înaltă decât mintea, că cea mai înaltă sinteză este în morală și coroana științei este în religie și iubire Comte domină secolul nostru, dar ei sunt conștienți de acest lucru Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV nu toate, pentru că în persoana celebrului filozof omul de știință și misticul, teoreticianul și simbolistul se întunecă reciproc Studiul Dugas conține puțin în sine, iar autorul nu a avut dreptul să o numească "critică" Dar ca încercare de biografie internă a pozitivistului francez, articolul este de un interes considerabil, scris într-o manieră fascinantă și plină de viață și nu va rămâne fără urmă în literatura despre Comte Cresson Este etica reală (une morale materielle) cu adevărat imposibilă? (Nr) Problema morală pe care trebuie să o rezolvăm este care ar trebui să fie comportamentul unei persoane în viață Suntem capabili să vedem în mod clar, conștient și inteligent scopul spre care aspiră natura noastră și să înțelegem binele în consecință sau suntem sortiți să mergem instinctiv și orbește acolo unde ne conduce conștiința și să ne supunem imperativelor categorice - cu alte cuvinte*, poate etica să fie real, să conțină anumite momente finale în conținutul său sau un caracter formal este inevitabil pentru el? Știe conștiința ce vrea, care este idealul aspirațiilor sale - sau nu? Dacă dovedim că o etică reală este posibilă, atunci este astfel necondiționat adevărată, iar rivalul său se retrage în fața ei Kant a susținut că etica este doar formală, că construcțiile moralității reale se prăbușesc, indiferent dacă se află pe pământ eudemonist sau pe altul Dar Kant s-a înșelat și s-a înșelat pentru că credea că dorințele și aspirațiile sunt posibile: numai dacă

obiectele lor sunt prezente în conștiință, de parcă fiecare dorință presupune în mod necesar, ca cauză, ideea de plăcere viitoare În realitate, însă, această viziune este greșită - activitatea și înclinațiile sunt primare în fiecare ființă, ele preced chiar și sensibilitatea lui Întreaga întrebare este dacă, împreună cu facultatea de înclinare, cu voința, este dat și scopul acesteia La această întrebare se răspunde pozitiv Aspirațiile, dorințele de a trece de la o stare la alta, pot fi evidente doar la o ființă imperfectă; perfecțiunea nu cunoaște dorința, căci dorința presupune lipsa Voința unei ființe perfecte nu poate dori, nu poate lupta și o voință nedorită surd; astfel, străduindu-se spre suprimarea dorințelor, spre autodistrugere, voința își poartă, așadar, în sine scopul său, scopul autodistrugerii Acesta este idealul suprem al tuturor voințelor și, în această privință, ele sunt identice între ele; fiecare om, prin urmare, este capabil să înțeleagă care este scopul voinței sale și, prin urmare, este liber și, prin urmare, poate crea o etică reală și universală O ființă perfectă fie nu se închipuie sub forma unui corp, fie se imaginează sub forma unui corp care nu este ca al nostru, se mulțumește cu ea însăși și nu simte nicio nevoie O ființă perfectă este străină de voință și posedă doar inteligență pură, intuitivă, pentru care nu există nimic întunecat și insolubil O ființă perfectă este o cunoaștere perfectă și, din moment ce o ființă perfectă poate fi înțeleasă doar sub forma inteligenței absolute, înseamnă că toate acțiunile care luptă pentru dezvoltarea inteligenței umane sunt bune din punct de vedere moral, toate cele opuse din punct de vedere moral sunt rele Iată o calificare eternă și universală care ridică moralitatea la înălțimea realului, care ne eliberează de sclavia conștiinței, ne face stăpâni conștienți ai comportamentului nostru etic și ne permite, nu prin ordine, ci din proprie inițiativă și cu bucurie, să face bine Alții pot sublinia că mortificarea dorințelor este dată și de asceză, de moarte Dar ideea nu este dacă există una sau două moduri de a atinge obiectivul, ci că nu toate metodele sunt potrivite pentru aceasta Mai mult, nu știm ce este inexistența, nu știm dacă asceza suprimă cu adevărat voința sau pur și simplu nu o manifestă în exterior; numai a unei ființe perfecte avem dreptul să spunem a priori că nu are deloc voinţă Aceasta este morala reală sau, după cum spune autorul, morala materială a lui Cresson Artificialitatea ei este prea clară și toată lumea va înțelege că moartea voinței va atrage moartea intelectului Perfecțiunea moartă a lui Cresson nu creează o etică reală; morala nu poate fi construită pe o separare arbitrară a voinței de rațiune și acea indiferență volițională și intelectuală pe care autorul o prevestește ființei sale ideale nu poate fi împăcată cu faptul că își va direcționa conștient și cu plăcere comportamentul G Milhoud Metafizica pe Champs Elysees (Nr) Într-o formă dialogică plină de duh, autorul povestește cum, la chemarea lui Protagoras, umbrele gânditorilor plecați s-au adunat la Elysium și au început să discute teoriile lor, știind ce soartă au fost supuși și criticile posterității Filosofii, la sugestia președintelui lor, sofistul ei vorbesc despre dovada ontologică a existenţei lui Dumnezeu Anselm de Canterbury contestă cu Descartes primatul acestui puternic bastion împotriva scepticilor, dar Parmenide și mii de alte umbre ale antichității, la rândul lor, pretind a fi creatorii lui Protagoras îi dă cuvântul lui Platon, iar marele idealist, într-o dispută aprinsă cu interlocutorii săi, demonstrează că a fost primul care a legat perfecțiunea și ființa printr-o legătură necesară, că el a fost cel care, toată viața, în umbra rece a

Academiei, a predat despre existența ideilor eterne și a Absolutului nemuritor Filosofii creștini sunt indignați că păgânul își identifică teoria nenumăratelor exemple cu ideea Ființei Unice η în raport cu care toate modelele frumoase platonice servesc doar ca atribute Dar Platon le reproșează ilogicitatea, căci dacă ei, prin propria lor recunoaștere, consideră că este o consecință inevitabilă a perfecțiunii, atunci trebuie să accepte existența ideilor Anselm din Canterbury nu găsește posibil să aplice lucrurilor unice, finite, imperfecte ceea ce argumentul ontologic îi aplică lui Dumnezeu și pe această bază se bazează întreaga dispută; pentru Platon ideile tuturor lucrurilor există în mod obiectiv, pentru Anselm numai Dumnezeu există Iar Descartes insistă că orice perfecțiune include ființa ca posibilitate, dar nu ca necesitate și numai perfecțiunea lui Dumnezeu implică în mod necesar ființa Sa; în plus, în ideile lui Platon nu există niciun element de voință, putere creatoare și conservatoare, nici activitate, între timp, ca una dintre principalele proprietăți ale lui Dumnezeu, aceasta este atotputernicia Kant se amestecă în conversație, nu este de acord nici cu Descartes, nici cu Platon și își exprimă argumentele binecunoscute împotriva teologiei raționale Descartes își respinge pasional și pasional rivalul; disputa se îndreaptă către problema celebrului principiu al cogito ergo sum, a conceptelor de necesitate, de analitic și sintetic Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV judecăți Descartes îl informează pe Kant că mulți dintre foștii adepți ai Criticii sale neagă acum complet apodicitatea și prioritatea axiomelor geometrice și că după el, Descartes, autorul Criticii rațiunii, nu a spus nimic nou; el își numește cartea si obscur, si diffus, si long dans ses arrangements et ses classofications - evident, Milhaud însuși vorbește prin gura lui filozofii despre problema în discuție progresează în sensul că în ei elementul inițial al credinței oarbe este slăbit treptat și, prin urmare, lasă tot mai puțin loc de critică Dezbaterea s-ar fi încheiat dacă n-ar fi fost continuată de vreun arian care s-a interesat de ce anume înțeleg disputanții prin perfecțiune*, dar nedumerirea sa nu se intensifică decât atunci când, ascultând o explicație a unuia dintre filozofi, se confruntă cu diferența între indefinit și infinit (indéfini și infini), iar Protagoras îl convinge să renunțe la încercarea de a înțelege: trebuie să te obișnuiești cu termenii metafizici din tinerețe pentru a-i putea folosi fără a se întreba despre sensul lor pozitiv Ch Feré Fiziologia în metafore (Nr io) Metaforele exprimă adesea doar mișcările noastre involuntare, reflexele Limbajul metaforic al poporului merge mereu înaintea științei și în imaginile ei picturale, parcă, sunt anticipate rezultatele cercetărilor ulterioare; de exemplu, metafora "reproș amar" a fost folosită cu mult înainte ca justificarea sa științifică să fie găsită în faptul că emoția de tristețe și durere este adesea însoțită de o scădere a secrețiilor salivare și, prin urmare, de un gust neplăcut în gură Astfel, caracteristicile verbale ale emoțiilor nu sunt altceva decât expresii ale senzațiilor de fenomene fiziologice involuntare sau reflexe Din aceasta James și Lange au putut trage noi argumente pentru binecunoscuta lor teorie a simțurilor L Arreat "Parlamentul Religiilor" (nr ho) Autorul acestui articol interesant, a cărui prezentare detaliată nu este în totalitate convenabilă, raportează acele impresii și gânduri pe care le Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV din ședințele Parlamentului Religiilor la Expoziția de la Chicago acolo s-au exprimat liber idei, care până de curând fuseseră înăbușite de cruda putere a persecuției În afară de alte crezuri, creștinismul, budismul

și islamul - cele trei religii principale ale prozelitismului - au găsit în Parlament avocați și critici profund convinși; dezbaterile aprinse nu au făcut decât să confirme acel vechi adevăr, care se regăsește în celebra legendă a lui Nathan cel Înțelept despre cele trei inele S-a afirmat faptul că Japonia este un teatru de lupte intense între creștinism și budism S-a demonstrat că o religie care a supraviețuit poporului său, învelișul său politic, este în sfârșit înghițită de o religie străină, că prosperitatea unei rase în comparație cu alta este rezultatul, nu numai al avantajelor religioase, ci și al istoricului general conditii; că succesul unei religii depinde mai puţin de propria valoare decât de demnitatea oamenilor care o practică Congresul nu a definit ce este religia, dar a dovedit încă o dată că este ceva diferit atât de știință, cât și de morală Totuși, având în vedere faptul că una dintre trăsăturile caracteristice ale secolului al XIX-lea este discrepanța dintre cunoștințele noastre și credințele noastre, renașterea religiei necesită ajutorul științei și al filozofiei științifice, care vor găsi o posibilă sinteză între dezvoltarea mentală și sentiment religios B Perez Dezvoltarea ideilor abstracte la un copil (Nu și) Conceptele abstracte sau generale nu ar trebui să intre în mod independent în mintea copilului; inteligența sa în curs de dezvoltare ar trebui să fie îndreptată treptat și rezonabil către ei și nu să-i dea libertate deplină în acest sens Ideile generale sunt obiceiuri ale domeniului mental; pentru a-i ghida pe drumul cel bun, copilul are nevoie de ajutor din exterior, care este deosebit de important atunci cand este din punct de vedere fizic lumea se deplasează cu gândul ei către lumea intelectuală; fara sprijinul altcuiva, fie nu va putea face deloc efortul necesar acestei tranzitii, fie o va face superficial Folosind multe exemple interesante, autorul arată acele metode şi? tehnici care sunt convenabile pentru educarea sistematică a ideilor abstracte la copii El, printre altele, află că Questions of Philosophy, KN Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV conceptele lui Dumnezeu, bine și rău, au o origine complet empirică Cu toată subtilitatea celor mai multe dintre observațiile sale, Perez cade însă într-o eroare ciudată: el consideră că condițiile de vârstă sunt aceleași pentru toți copiii hotărât și nu îi individualizează câtuși de puțin pe aceștia din urmă; pentru el, toți copiii sunt, parcă, tăiați după un model În acest sens, el oferă educatorilor sfaturi banale și incorecte: în acele cazuri în care mintea copilului nu este încă capabilă să perceapă o anumită abstracție, este necesar să-i paralizeze întrebările iscoditoare cu cuvintele: "când vei crește, vei înțelege " H burlac Teoria inducției după Sigwart (nr ii și) Având în vedere apariția celei de-a doua ediții a lui Loshka Siegwart, autorul articolului consideră că este potrivit să prezinte nu numai doctrina logică a gânditorului german, ci și să ofere o scurtă schiță a interesantei sale perspective filozofice generale El se oprește asupra teoriei inducției a lui Sigwart, deoarece se bazează pe epistemologia sa și este strâns legată de opiniile sale psihologice Teoria cunoașterii lui Sigwart amintește de Wundt și de majoritatea metafizicienilor francezi moderni; reprezintă un compromis între empirism şi kantianism Spiritul nu este o tabula rasa, are propriile nevoi si legi care il obliga sa reduca la unitate si armonie totalitatea obiectelor cognoscibile Dar, pe de altă parte, există și o lume exterioară care are propriile sale activități și propriile sale legi speciale, există o ordine reală a lucrurilor în timp și spațiu Cum putem aplica legile gândirii noastre acestei lumi autosuficiente de fenomene, cum putem satisface nevoia ei de cunoaștere, de exemplu?

Pentru a ne asigura că întreaga multiplicitate de obiecte cognoscibile este redusă la unitate, sistem și categorie de necesitate? Pentru a face acest lucru, trebuie să admitem o anumită armonie între spiritul nostru și realitatea exterioară; dar această armonie nu este completă și, spre deosebire de Kant, legile minții nu coincid în totalitate cu legile lucrurilor; nu putem fi absolut siguri că natura este destul de analogă cu intelectul nostru Și astfel, pentru a adapta experiența la legile ei fundamentale, rațiunea, supusă atracției sale interioare către unitate și necesitate, creează a priori din propria sa constituție conceptele de substanță și cauzalitate; empiriştii greşesc când spun că ideea decența ne este dată prin contemplarea uniformității corecte în viața naturii Aceste concepte înnăscute de substanță și cauzalitate servesc ca o punte către lumea exterioară, deoarece satisfac simultan atât nevoile acesteia, cât și nevoile de cunoaștere și sunt baza gândirii inductive Dacă empirismul înțelege greșit g și explică cauzalitatea, atunci nu poate fi, prin urmare, o bază fermă pentru inducție Principiul uniformității naturii este în Mill baza inducției, dar este și rezultatul acesteia De fapt, simpla contemplare a naturii nu evocă deloc ideea de constanță, ci sugerează mai degrabă contingență și capriciu și nu știm deloc dacă ceea ce se întâmplă astăzi și aici se va întâmpla cu adevărat mâine și acolo Nu, baza inducției nu se află în experiență, ci în organizarea minții noastre, în ipoteza a priori că există legi și că acestea sunt constante Și în fiecare fenomen, în fiecare relație particulară de fenomene, inducția caută aceste legi, caută în așa fel încât să verifice ipoteza preliminară construită de el asupra tuturor instanțelor pozitive și, mai ales, negative, iar ipoteza-lege se transformă într-o lege-fapt Inducția se reduce astfel la o serie întreagă de deducții Legile descoperite prin inducție exprimă corelarea atributelor lucrurilor Aceasta nu contrazice faptul că lucrurile își pot schimba caracteristicile, rămânând în același timp ele însele, căci chiar și în aceste schimbări, inducția observă funcționarea unei legi necesare și își vede sursa în însăși natura unui lucru Spre deosebire de logica antică, logica științifică modernă nu face distincție între trăsăturile substanțiale și accidentale și, din moment ce recunoaște că trăsăturile esențiale ale unui lucru suferă doar mici modificări care nu îi distorsionează natura, ideile sale, apoi gândirea logică, cu cererea sa căci conceptele universale și imuabile se împacă pe deplin cu transformismul, iar evoluția tipurilor, și deci a conceptelor, nu distruge logica Ridicându-se tot mai sus în efortul de a găsi legile ascunse în lucruri, rațiunea se întâlnește cu o întrebare, întrucât are dreptul să generalizeze relațiile cauzale pe care le-a găsit și să extindă la gen ceea ce este adevărat atunci când este aplicat speciei; această întrebare este rezolvată prin noi verificări atente, printr-o nouă serie de deduceri atente* * Metoda prin care știința caută o legătură cauzală între fenomene poate fi aplicată și în psihologie În primul rând, nu există niciun motiv să considerăm fenomenele mentale și fiziologice ca fiind doar paralele și să renunțăm la ipoteza unei relații cauzale între ele Nu suntem îndemnați la un asemenea refuz de legea conservării forței, întrucât aceasta din urmă nu rezultă din raţiunea, are un caracter exclusiv empiric, iar necesitatea logică nu necesită deloc transferarea ei din lumea anorganică în cea organică, mai ales în lumea asociată conştiinţei Nici măcar experiența nu ne arată că în sfera fenomenelor vieții efectul nu depășește niciodată cantitativ cauza și, ca și ea, a fost de origine materială Teoria

paralelismului este absurdă; neagă voința și ne face la fel de străini de mișcarea mâinilor și picioarelor noastre ca și de mișcarea planetelor cerești, ca să nu mai vorbim de faptul că distruge tot ce este moral și social Deci, relațiile constante dintre faptele lumii și faptele conștiinței, relațiile-stări ale conștiinței între ele, relațiile reciproce ale diferitelor voințe și gânduri umane - toate acestea, cu ajutorul inducției, pot fi supuse legi generale și necesare, în ciuda dificultății acestei sarcini, datorită modului principal de varietate și fluiditate nesfârșită a fenomenelor mentale Aceste legi generale și necesare nu sunt ca legile de asociere a ideilor, a căror semnificație este mult exagerată și în care, de fapt, trebuie să vedem doar expresia facultății minții noastre de a formula grupuri de senzații ferm conectate, care apar conștiinței în aceleași combinații ale elementelor lor constitutive Psihologia fiziologică este acum încă la început; măsurarea duratei și intensității senzațiilor este departe de a fi completă și este doar un element al acesteia și, în plus, nu cel mai important; la nivelul actual de cunoaștere este incapabil să urmărească relația dintre combinațiile de celule cerebrale și faptele conștiinței și, în plus, nu are niciun motiv să nege că gândurile noastre pot avea nu numai cauze fiziologice, ci și pur psihologice, care sunt înrădăcinate în legile sociologiei încă neexplicate și neformulate Aceasta este schița filozofiei lui Siegvart În partea sa logică Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV burlacul o recunoaște ca fiind remarcabilă și indiscutabilă; opiniile asupra inducției sunt profunde și corecte Dar opiniile metafizice generale ale lui Sigwart, pe care se bazează logica sa, nu sunt susținute, iar misiunea sa de conciliere în raport cu empirismul și kantianismul rămâne neîmplinită Dacă există o lume exterioară independentă de intelectul nostru și dacă legile ei nu sunt mai puțin în armonie cu legile gândirii noastre, atunci trebuie să admitem că natura ei este aceeași cu natura spiritului nostru Se pare că Siegvart tinde spre aceasta, dar în acest caz de ce spiritul găsește în sine doar indicii nedefinite ale legilor realității, de ce nu creează din el însuși toate legile particulare ale lumii? Trebuie fie să ne gândim la identitatea completă a rațiunii și a obiectelor externe, fie să respingem complet orice analogie între ele Marii spiritiști Descartes și Leibniz ne-au învățat că purtăm în noi nu o parte din lume, ci întreaga lume Empiristul Mill are dreptul de a se întreba dacă realitatea exterioară întotdeauna și în orice se supune legilor necesare, dar această întrebare nu ar trebui pusă de un filozof care declară necesitatea o cerință a gândirii, iar Sigwart înfățișează în mod inconsecvent mintea ca fiind nesigur dacă lumea de fapt converge ъ cu legile ei Și dacă Sigwart acceptă identitatea completă a legilor rațiunii și a legilor lumii, dacă este de acord că efectele materiei asupra materiei și ale materiei asupra spiritului coincid unele cu altele, atunci va ajunge inevitabil la concluzia că determinismul este nu numai un principiu reglator al cercetării științifice - ce este, ca logician, el nu neagă nici acum, ci și legea universală, singura, necesară a lumilor fizice și mentale, legea în virtutea căreia impactul voinţa umană asupra altuia se realizează într-un mod pur mecanic Pe lângă aceste articole, în cărțile analizate ale revistei franceze, se atrage atenția și asupra lor: Despre elementele finite ale lucrurilor - din pasaje inedite de Taine, Măsurarea iluziilor vizuale la copii - A Binet (nr), Fenomene elementare ale vieții - Le Dantec (nr), Activitatea creierului și conștiința - Forel, Sociologie și istorie etnografică, contrariile și asemănările lor - Richard (nr i), etc Y Aikhenwald Biblioteca

"Runivers" REVIEW JOURNALOV Rivista italiana di filosofia, octombrie-decembrie G Marchesini Idealism, materialism și pozitivism Potrivit autorului, idealismul, înțeles ca teorie epistemologică, urmărește să construiască un sistem de cunoaștere și, astfel, să predetermina toate întrebările care, prin însăși natura lor, sunt supuse cercetării științifice; aceasta este marea sa asemănare cu materialismul Dimpotrivă, pozitivismul stabilește doar o metodă, lăsând însuși studiul în seama științei; iar acesta constituie avantajul său esenţial Cu toate acestea, cei mai mulți dintre filozofii care aderă la această tendință, în învățăturile lor despre metodă, pornesc de la conceptul de fenomen, definindu-l în spiritul idealismului Autorul consideră greșită această combinație a două direcții, deoarece idealismul în concluziile sale finale se contrazice și distruge orice cunoaștere pozitivă; pozitivismul trebuie să satisfacă cerințele bunului simț A Andres Originea vieții Articolul este un studiu asupra teoriei evoluției; luând în considerare succesiv ipoteze diferite ale originii vieții, autorul se oprește în cele din urmă la teoria generației spontane și îi face câteva corectări minore J Petrone Studiu psihogenetic al moralității, al valorii și limitelor ei Problema originii psihologice a sentimentelor și ideilor morale este cea mai interesantă problemă a filosofiei moderne cu metoda ei istorico-genetică Filosofia clasică, care a răspuns la această întrebare cu teoria ei a înnăscutului ideilor, în esență nu a atins-o deloc, pentru că a înțeles originea în sens ideal și dialectic, și nu în sens istoric și cronologic Același lucru trebuie spus despre Kant Școala scoțiană, care în caracterul ei empiric era cel mai apropiat de această întrebare, nu a pus-o pentru că considera ideile morale ca fiind unul dintre elementele necesare ale conștiinței Și tocmai acesta este ceea ce ridică îndoieli - La o examinare mai atentă a teoriilor moderne, se dovedește, totuși, că ele nu rezolvă deloc această problemă și nu o pot rezolva deloc Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV a coase; căci a afirma că sentimentele morale sunt ele însele formate din sentimente de altă ordine (cum o face teoria evoluției) înseamnă, până la urmă, a nega propoziția ex nilìilo nih il Astfel, trebuie să admitem că numai diverse cfiopMu, în care sunt exprimate idei morale, pot face obiectul cercetării istorice, în timp ce ideile în sine pot fi considerate numai în procesul dezvoltării lor dialectice F Feribotul Despre frumosul în natură și în artă, cu t în ƅ Articolul oferă o analiză a lucrării recent publicată a lui V Ferrari: Ridimenti di Estetica ( ), cu care autorul își conturează simultan concepțiile estetice G Vila Psihologia sentimentelor Autorul consideră teoria lui Ribot (La psychologie des sentiments) și, în același timp, consideră insuficientă împărțirea sa a școlilor psihologice în școli intelectualiste și școli fiziologice: la acestea două este necesar să se adauge teoria "voluntarismului", la care autorul se referă însuși Wundt, Sully, Bain și Ribot E Morselli Despre metoda forţelor morale Autorul, aparent, este un adept al evoluționismului Din acest punct de vedere, el constată că etica clasică a mers pe o cale greșită, explorând ideea de moralitate și instituind una sau alta cerință morală Așa cum subiectul fizicii sunt corpurile, și nu ideile noastre despre ele, tot așa subiectul eticii ar trebui să fie regulile de conduită care există la un moment dat și într-un anumit loc Etica nu trebuie să fie nici materialistă, nici spiritualistă; singura sa sarcină este de a da o construcție (ricostruzione) faptelor obiective, astfel încât asupra lor să fie posibilă, fără nicio metafizică, să se stabilească legea supremă a moralității Procedând astfel, trebuie să urmeze aceeași metodă ca și

psihologia modernă (experimentală) Dar nu trebuie să uităm că filosofia însăși este doar ultima formă de evoluție; de aceea etica trebuie să folosească ca material toate sistemele şi teoriile care constituie diferitele faze ale istoriei gândirii V Waldenberg Biblioteca "Runivers" III Știri ale literaturii filozofice străine (Extras din z r e c e n z i y în jurnalul străin xb) Lasswitz K , G Th Fechner Stuttgart, Friedr Frommann Verlag Odată cu această carte, începe perfect o serie de trăsături ale marilor filozofi, pe care contemporanii și posteritatea îi recunosc drept lideri ai mișcării mentale Lucrarea lui Lass witz demonstrează din nou strălucit că cea mai înaltă acuratețe științifică este destul de compatibilă cu o prezentare clară și populară Autorul introduce cu ușurință și consecvență viziunea originală a lui Fechner asupra lumii și ea reiese treptat în structura sa generală și în detaliile sale până când - cu cooperarea constantă a cititorului însuși - atinge strălucirea deplină a întregului finit Alături de învățătură, avem în față personalitatea particulară a gânditorului german, numit ultimul metafizician, o personalitate care îmbina elemente științifice, poetice și religioase eterogene Ideea de bază care a pătruns în toată opera lui Fechner Lasswitz vede în efortul său de a găsi soluția la modul în care regularitatea absolută și cunoașterea lumii se armonizează cu conștiința vie a libertății noastre și a șederii noastre în tărâmul bunătății, frumuseții și divinității Reconcilierea științei cu credința, cauzalitatea și oportunitatea, trupul și spiritul a fost idealul lui Fechner El a redus cauzalitatea mecanică a lumii materiale la o lege universală, legea mișcării unui sistem de atomi care interacționează, distrugând astfel dualismul cartezian și umplând golul dintre organic și anorganic, considerându-le doar diferențe de grad, nu împărțindu-le la un hotar ascutit La- Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA decenţă şi oportunitate, aceşti rivali primordiali, se ridică la unitate în principiul gravitaţiei spre stabilitate, care se formulează astfel: orice sistem, lăsat la sine în aceleaşi împrejurări exterioare, se apropie de o stare statică completă sau incompletă Această latură externă, cognoscibilă științific, a dezvoltării lumii corespunde unei alte, interioare, de care suntem fără îndoială și direct conștienți în noi înșine; abordăm astfel problema apariţiei conştiinţei individuale Ea, această conștiință, luată de la sine, nu este legată de sistemul nervos, așa cum cred naturaliștii, ci este caracteristică structurii cosmo-organice antice a lumii, de care se diferențiază treptat; se retrage adesea sub un anumit "prag", adică, cu alte cuvinte, coboară doar în sânul unei singure conștiințe universale, mondiale, care conține în sine toate conștiința particulară și în a cărei unitate, ca și în conștiința centrală, în Divinul , toate unesc sufletele Ceea ce odinioară generațiile au făcut în mod conștient, mai târziu, datorită creșterii dezvoltării, capătă caracterul unui act inconștient, instinctiv, iar conștiința primește loc pentru funcții mai înalte și mai complexe; acest mare avantaj, această eliberare a conștiinței dintr-o masă întreagă de acte, moștenim dintr-un lung șir de strămoși deja la naștere De remarcat că concluzia finală a învăţăturii sale, adică principiul conștiinței divine, îmbrățișând cursul procesului mondial, Fechner însuși l-a atribuit în mod voluntar domeniului credinței, deși a insistat că cea mai riguroasă inducție nu ar putea să-l respingă, la fel cum o fac cei care cred că motivele conștiente și forțele care acționează în mod legal nu coexistă în aceeași ordine mondială - de ce, de fapt, principiul activ creativ al lumii ar trebui să fie ilegal? În orice caz, Fechner a lăsat în

seama naturaliștilor perspectiva lor mecanică, destul de adecvată în anumite limite, dar a considerat că, la rândul său, fiziologia nu poate înlocui psihologia, materia nu poate înlocui spiritul Etica lui Fechner are ca principiu de bază sentimentul de plăcere; conform ei, o persoană ar trebui să aducă în lume cât mai multă fericire, cât mai multă durere Biblioteca "Runivers" ŞTIRI DE LITERATURĂ FILOZOFICĂ STRĂINE placerea noastra Și întrucât principiul dezvoltării întregii lumi constă în efortul acestuia din urmă pentru stabilitate, pe măsură ce ne apropiem de el, armonia lumii crește Așa a mărturisit Fechner înaltul ideal optimist și din toată învățătura sa, poate nu peste tot suficient de fundamentată, emană un spirit blând, conciliant și o dragoste atât de profundă pentru bine și frumos, încât va rămâne pentru totdeauna irezistibil de atractiv (Ths Achelis Vierteljahrsschrift fiïr zuissenschaft-liche Philosophie , Heft I) Rehmke, Dr Ioan Schiță de istorie a filozofiei pentru auto-studiu și pentru prelegeri mărimea ° (p) Berlin, Cari Duncker Într-o scurtă prefață la această carte, autorul spune că scopul ei nu este doar să servească drept manual pentru prelegeri, ci și să trezească interese filozofice și științifice libere în rândul oamenilor educați Deși ar fi mai potrivit și mai oportun să se realizeze acest bun scop nu pe baza speculațiilor metafizice, nu poate decât să se recunoască faptul că lucrarea lui Rehmke se compară favorabil în ideea sa cu multe alte recenzii ale istoriei filosofiei similare cu aceasta Autorul acordă cea mai mare atenție și spațiu lui Kant, iar acest lucru nu este întâmplător: o astfel de preferință se bazează pe simpatie și se bazează pe faptul că filozoful Koenigsberg atrage minți predispuse la o tendință conciliantă, care, fără a neglija experiența, caută totuși si gasesti pe acesta din urma refugiu in a priori Măsura în care viziunea autorului asupra lumii este de acord cu cea a lui Kant este evidentă dintr-o altă lucrare a lui Rehmke, Lehrbuch der allgemeinen Psychologie Recenzia Rehmke este frumos pusă împreună; principalul și secundarul sunt distribuite în ea cu o pricepere extraordinară; prezentarea este foarte eleganta (R · Willy Viertljahrsschrift für ivissenschaftliche Philosophie , Heft I) James Seth A Study of Ethical Principies (în- o Black-wood and sons Edinburgh and London, XVI - pJ Sarcina eticii, potrivit lui Settfy, se reduce la descoperirea principiului central al vieții spirituale și nu poate fi rezolvată decât prin filozofie printr-o metodă care trebuie să înceapă cu Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA fapte, dar apoi să le lumineze metafizic Pentru a explica corect viața umană, este necesar să înțelegem legătura dintre om și lume, dintre om și Dumnezeu; ordinea morală este o parte a ordinii mondiale, iar progresul etic este o parte a progresului cosmic Baza imediată a eticii trebuie să fie psihologia și în mod specific psihologia voinței, întrucât viața morală este viața voinței În această viață, sentimentul, în special plăcerea, nu joacă nici rolul primordial pe care i-au atribuit cirenaicii, Hume, Stuart Mill și un prieten ^ nici acel rol de însoțitor și rezultat al unui act moral, care, după Aristotel , Sidgwick, Green, James insist, Baldvin și alții; scopul comportamentului este determinat atât de simțire, cât și de gândire, determinat de legătura lor inseparabilă În sistemele de etică, autorul distinge trei tipuri principale: hedonism, rigorism și eudemonism; prin al doilea, el înțelege acea învățătură pe care o vede în om ca o ființă exclusiv sau în principal rațională și, prin urmare, gândindu-și propriul bine în termeni de rațiune - așa este etica cinicilor, stoicilor, Kant În ciuda întregii distanțe logice care separă primele două tipuri de etică, între ele există încă o legătură, deoarece

hedonismul nu poate rupe nicio relație cu rațiunea, iar rigorismul nu poate rupe nicio relație cu sentimentul; rezultatul este o teorie conciliantă a eudemonismului Seth vorbește în numele ei și, pentru a-și dovedi valoarea, el critică hedonismul și rigorismul Hedonismul se bazează pe o eroare psihologică care vede sensibilitatea ca un element esențial și final al naturii umane Această teorie se retrage complet înaintea conceptului de datorie, deoarece nu poate fi dedusă din sensibilitate; nu construiește nici etica individuală, nici socială Hedonismul este doar consecința logică a acelei propoziții false că "eu" nu este altceva decât o schimbare rapidă sau un pachet de stări; cu o privire atât de superficială asupra "eu-ului" nostru, este firesc ca doar satisfacția stărilor sale trecătoare să fie atribuită unei persoane În acest paragraf, Seth greșit: "Eul" metafizic pe care îl apără nu este deloc necesar pentru răsturnarea rigorismului - pentru aceasta este suficient să înlocuim "Eul", ca agregat de state, cu acea lege Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA, o persoana care ne ofera fenomenism rational La capitolul rigorism, autorul face multe observații corecte despre Kant, care a pus binele în forma pură a voinței, a alungat complet elementul simțirii din morală și a introdus astfel în etică un misticism la fel de fals în morală ca în metafizică O examinare a teoriilor eronate ale hedonismului și rigorismului ne conduce la convingerea că adevărul stă în eudemonism, care face dreptate atât rațiunii, cât și sentimentului uman și distinge, pe de o parte, fericirea de plăcere (fericirea nu este o sumă, ci o sinteză, o armonie a plăcerilor), dar pe de altă parte, personalitate din individ (personalitatea este o creație a minții, individul este dat sensibilității naturale) Părerile pe care Seth le exprimă cu elocvență și talent nu sunt întotdeauna de necontestat, iar analiza lui nu ajunge în profunzime El nu a dovedit că există o diferență esențială între eudemonism și utilitarismul raționalist; și într-adevăr, hedonismul este legat de eudemonism ca specie la un gen El nu a dovedit în continuare că sub termenul șocant al rigorismului se poate uni etica stoicilor și etica lui Kant; și într-adevăr, prima, ca toate sistemele etice ale antichității, este pătrunsă de eudemonism, căruia Critica rațiunii practice este cu totul străină El nu a dovedit în continuare că obiecțiile sale față de formalismul etic ne obligă să abandonăm ideile de bază și destul de raționale ale lui Kant - imperativul categoric și demnitatea inviolabilă a individului; și într-adevăr nu este deloc necesar să derivăm aceste idei din forma pură a voinței și le putem accepta fără a accepta în același timp explicația pe care Kant le-o dă (F RSop Revue philosophique , nr v)- Kreibig, Dr Joseph Klemens Geschichte und Critic des ethischen Skeptizismus Viena Alfred Holder ■ Această carte scrisă succint și clar expune mai întâi punctul de vedere dogmatic al autorului - el reprezintă morala populară engleză a simpatiei - și apoi caracterizează doctrina scepticismului etic și urmărește dezvoltarea acesteia în antichitate, evul mediu, timpurile moderne și timpuri moderne Scepticismul în etică Kreibig formulează după următorul principiu: Biblioteca "Runivers" STIRI DE LITERATURA FILOZOFICA STRAINA "este imposibil de găsit un semn general obligatoriu prin care să se poată distinge moral binele și răul ca contrarii; dar chiar dacă un astfel de semn ar exista, totuși nicio maximă stabilită moral nu ar avea un avantaj față de opusul său Autorul, în cea mai mare parte, îi obligă pe diverșii mărturisitori ai acestei teorii să vorbească cu propriile lor cuvinte și, în general, și-a tratat sarcina cu foarte multă conștiință și atenție Pentru meritul său deosebit, el distinge cu strictețe peste tot cele trei

semnificații ale cuvântului "bun": plăcut, imaginativ și bun din punct de vedere moral Din nefericire, această precauție lăudabilă nu l-a împiedicat pe Kreibig să adauge la cercetările sale filosofi care erau sceptici nu atât în etică, cât - așa cum spune autorul - în biotici, care au negat nu ceea ce este un standard moral universal obligatoriu, ci ceea ce este cel mai înalt bine comun tuturor (în sensul de plăcut) Această greșeală, deja sesizabilă în analiza învățăturilor cirenaenilor și a lui Pyrrho, face ca polemica lui Kreibig împotriva celor mai noi individualiști să fie complet de nesuportat, și totuși pentru el este, evident, momentul cel mai important și esențial; Nietzsche, Stirner și Krapotkin sunt subiectul celor mai semnificative analize și eseuri biografice Trebuie remarcat însă că critica autorului nu poate fi numită exhaustivă Nici Stirner, nici Nietzsche nu neagă că există o morală universală și acceptată de majoritate, pe care aceasta din urmă o numește chiar morala sclavilor sau a animalelor domestice - ei doar resping valoarea și demnitatea acesteia Atâta timp cât rămânem pe pământul autorului și coborîm sub valoare valoarea pe care acest fenomen o are pentru psihicul nostru, grație tonului său inerent de plăcere sau durere, până atunci nu îl vom depăși pe egoist cu afirmația lui că un act antimoral este mai valoros pentru el, adică -e mai plăcut decât moral În general, în critica sa, Kreibig însuși confundă acele semnificații ale termenului "bine" pe care le-a folosit pentru a le distinge atât de bine, iar dacă a făcut cu succes partea istorică a lucrării sale, cea critică arată doar cât de puțină morala utilitarista a simpatiei poate zdruncina scepticismul moral (Pr Bon Virteljahrsschrift fur wissenschaftliche 'Philosophie , Heft I) Biblioteca "Runivers" Societatea psihologică CLI Raport despre următoarea întâlnire din decembrie Ședința a fost deschisă la ora , în holul Universității, sub președinția lui N Ya Grot, cu secretarul A S Belkin, în prezența domnilor membri actuali: N A Abrikosov, Yu I Aikhenvald, Ts P Baltalon, Yu Ivantsova, P A Kalenova, L M Lopatina, N P Postovskago, V P Preobrazhensky, G A Rachinsky, f A Smirnova, V P Serbskago, A A Tokarskago, Prinț D N Tserteleva, gg membrii concurenți: A A Alyabyeva, S G Shakh-Nazarov, T A Yasakov și publicul exterior În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: N Ya Grot a anunțat că împreună cu tovarășul președinte L M Lopatin, în numele Societății de psihologie, a adus felicitări de la membrul Societății , V R Butsk, cu ocazia împlinirii a de ani de activitate N Ya Grot a raportat că o copie a revistei Questions of Philosophy and Psychology a fost trimisă la Biblioteca Regală din Berlin pentru toți anii, cu excepția primului, care a fost complet epuizat și că a fost primită o scrisoare de la Bibliotecă administrația exprimând recunoștința Societății de Psihologie pentru acest dar N Ya Grot a raportat că Xavier Léon, secretarul comisiei pentru publicarea lucrărilor lui Descartes la Paris, a primit recunoștință pentru comanda acestei publicații făcută în numele Societății de Psihologie și o anunț că unul dintre angajații revistei Revue de Métaphysique et Moraie va rezuma articole publicate în Questions of Philosophy Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ N Ya Grot a relatat ce a primit de la prof Alexandra Iv Scrisoare Vvedensky prin care se exprimă recunoștința Societății pentru trimiterea gratuită către Biblioteca de cursuri superioare pentru femei din Sankt Petersburg a publicațiilor Societății și a revistei "Probleme de filosofie și psihologie" N Ya Grot, L M Lopatin și V N Ivanovsky l-au propus pe Nikolai Dimitrievich Vinogradov, angajat al Questions of Philosophy, ca membri cu drepturi depline ai Societății N Ya Grot și L M Lopatin i-au oferit generalului Socrates Ivanovici Starynkevich ca

membri cu drepturi depline ai Societății Produs a fost un buletin de vot propus la ședința anterioară în Societatea D h - Victor Henri H Henri a fost ales în unanimitate N Ya Grot a raportat că, în temeiul deciziei Societății de Psihologie, a donat diferite reviste vechi aparținând Societății comisiei pentru amenajarea sălilor de lectură la spitale, închisori și adăposturi și a primit o expresie de mulțumire față de Societatea pentru asta V N Ivanovsky a citit rezumatul "Despre istoria doctrinei apercepției în psihologie" Pe lângă vorbitor, L M Lopatin, N Ya Grot, A A Tokarsky, A N Bernshtein, N V Bugaev, Yu P Bartenev și S G Shah-Nazarov Întâlnirea a fost închisă în jurul orei noaptea Dezbatere asupra rezumatului lui V N Ivanovsky "Despre istoria doctrinei apercepției" Reglementări pentru rezumat *) Pentru formarea unei științe "unice, independente" din psihologie, un obstacol important este teoria apercepției, așa cum a fost dezvoltată de Wundt Istoria conceptului de apercepție ne arată că acesta a avut multe semnificații În special, sensul pe care Leibniz l-a dat acestui concept este strâns legat de vederile sale metafizice (monadologie), Kant are sensul de apercepție *) Rezumatul în sine este tipărit mai sus Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ schimbări - în direcția identității (și activității) subiectului, unității individului Doctrina apercepției lui Herbart suferă de defectul fundamental că în acest concept el combină un număr mare de procese spirituale foarte diferite, care sunt mult mai convenabile de studiat fiecare separat și ca atare Doctrina apercepţiei lui Wundt: i) în diverse locuri una și aceeași compoziție nu este aceeași în compoziții diferite;) l-a schimbat sub influența evidentă a criticii și în mare măsură - în direcția teoriilor empirice (Herbart și asociațiștii);) prin urmare nu poate fi numit strict susținut Potrivit lui Wundt, apercepția este procesul spiritual principal, primar; între timp, în conceptul său de apercepție, se poate observa o serie întreagă de elemente care sunt diferite unele de altele Și anume, apercepția, după Wundt, este: i) conștiința în general (Leibnitz);) cauza tuturor sintezelor de idei și, prin urmare, cauza unității personalității noastre, ideile noastre despre suflet și liberul arbitru (Kant);) procesul de interacțiune a vechiului conținut al vieții mentale cu noua curgere și modificarea reciprocă a ambelor (Herbart);) activitate de percepție și sentimente însoțitoare;) alegerea unui convenabil, logic, oportun, care să conducă în domeniul minții - la formarea de combinații logice de idei, concepte, judecăți și concluzii, iar în domeniul voinței - la alegerea reacțiilor oportune Ultimele două semnificații ale "apercepției" îi aparțin lui Wundt personal Doctrina apercepției lui Wundt poate fi caracterizată ca un eclectism care nu este în întregime consistent Apercepția "pasivă" este un concept care este contradictoriu, exagerat și se dezintegrează din inconsecvențele interne Acestea și câteva alte contradicții în doctrina lui Wundt despre apercepție fac pe cineva să creadă că această teorie nu va rezista în știință "Apercepția" în sensul lui Leibniz a dobândit acum un sens complet diferit; apercepția în sensul lui Kant nu trebuie să se vorbească în psihologie; apercepția Herbartiană cuprinde aproape întregul câmp al cunoașterii; ea trebuie împărțită într-un număr de procese spirituale aperceptii" activitate * perceptii Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ este necesar să-l luăm în atenție și acolo să-l examinăm; apercepția, însă, ca alegere, fie în domeniul gândirii (logicității), fie în domeniul voinței (expediency), este un fapt foarte complex și, prin urmare, nu poate fi pus printre operațiile primare, de bază, ale spiritului L M Lopatin Înțelegeți, Vladimir Nikolaevici, că avem opinii fundamentale prea opuse pentru ca eu să fiu

de acord cu concluziile finale ale raportului dumneavoastră Totuși, acum, după ce ți-am ascultat rezumatul, sunt convins că nu mă pot limita la observații fundamentale Îți dai eseului tonul neliniștit al unui rechizitoriu și, prin urmare, evaluarea ta despre Wundt a ieșit unilateral Deja prima teză conține o acuzație nefondată și gravă împotriva lui Wundt Într-adevăr, cine este împiedicat de teoria sa a apercepției, ce psihologie este împiedicată de aceasta să devină o știință exactă? Psihologia lui Wundt? Dar totul se bazează pe această teorie Alte școli de psihologie? Dar ei nu recunosc apercepțiile lui Wundt Mi se pare că, în general, exagerați semnificația lui Wundt și clasificați greșit diferitele tendințe din psihologie Este învățătura lui Wundt atât de răspândită încât poate fi opusă psihologiei asociaționale? Este posibil să identificăm psihologia Wundtiană cu psihologia experimentală? La urma urmei, Ribot, Richet, Münsterberg, Ziegen nu sunt adepți ai lui Wundt V N, Ivanovski Nu am vrut să caracterizez școlile în esență; Nu mi-am exprimat opinia personală, dar cel mai mult am folosit, după cum mi s-a părut, ideea actuală (în opinia mea, complet inexactă), care opune "psihologiei cu instrumente, instrumente și experimente" (sub denumirea de experimental) "psihologia observației interne" (care se numește atunci empiric} Prima se leagă de numele lui Wundt, ca lider al său, aproape fondator, și sunt gata să-l numesc Wundt cu plăcere, pentru că am înțeles-o exact este absolut adevărat că mulți psihologi experimentali sunt departe de a fi susținători, chiar oponenți direcți ai lui Wundt, dar acest lucru, mai ales în măsura în care sunt susținători ai psihologiei empirice sau asociative: deci contrast Questions of Philosophy, v , Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ aici se păstrează școala Acest lucru se poate spune în special despre Münsterberg și Ziegen Mi se pare că psihologia lui Wundt coincide în foarte multe puncte cu psihologia asociativă și ar putea fi combinate într-o singură teorie științifică, dacă nu ar fi teoria apercepției, așa cum este dezvoltată de Wundt *) Teoria apercepției a lui Wundt împiedică psihologia să devină nu o știință "exactă" (asta nu am spus niciodată), ci o știință "unică" Acum, în ceea ce privește ceea ce am pus împreună cu psihologia lui Wundt și psihologia asociativă, a lui Herbatov, am făcut o rezervă în abstract că a încheiat ciclul dezvoltării sale și nu poate merge decât spre autodistrugere Am arătat-o pentru că are autoritate în ochii multor etnografi, lingviști și profesori germani; dar nu insist asupra acestui lucru și pot renunța la acest punct Da Da Grot Da, iar psihologia asociativă nu este ceva omogen; de exemplu, psihologia lui Ben nu este aceeași cu a lui Spencer L M Lopatin În prejudecata ta împotriva lui Wundt, tu, V N , cauți prin toate mijloacele contradicții în el și le găsești acolo, unde în realitate sunt presupuse doar aspecte diferite ale unuia și aceluiași proces, logic complet compatibile între tine Tu, de exemplu, vezi o contradicție în faptul că pentru Wundt conceptul de apercepție include atât intrarea într-un punct de fixare al conștiinței, cât și un sentiment de efort După părerea mea, aici nu există nicio contradicție, ci doar o indicație a celor două laturi ale procesului, subiectivă și obiectivă, dintre care fiecare se determină reciproc În continuare, insistați că Wundt, recunoscând apercepția ca un simplu act, în același timp timpul îi atribuie complexitate Dar Wundt afirmă undeva categoric că apercepția este un act simplu? V N Ivanovski Cerința principală a analizei științifice este de a ajunge la elemente, de a urmări geneza complexului din simplu și, deoarece viața conștiinței începe cu apercepția, atunci apercepția trebuie fie să fie ceva complet simplu,

fie geneza ei din simplu trebuie fi indicat *) Voi adăuga că Münsterberg este de aceeași părere Vezi, de exemplu, H N Lange ("Psychology, Research", p): "Teoria de bază a apercepției a lui Wundt este, potrivit lui Münsterberg, un obstacol important în calea dezvoltării psihologiei științifice" Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ L M Lopatin Simplitatea în sensul metafizic în care vorbim despre monada nu se aplică faptelor precum apercepția sau faptelor psihice în general Senzația, de exemplu, este în același timp ceva foarte simplu și foarte complex și asta urmărește Wundt Întrebarea nu stă deloc în simplitatea metafizică, ci în originalitatea și originalitatea proceselor de apercepție din noi, în derivarea lor din unele date străine anterioare Recunoaștem multe lucruri din natură ca fiind originale în acest sens, deși în același timp îi atribuim manifestări foarte complexe Deci, pentru newtonian, gravitația este forța primordială din lume, nederivată de la nici o alta - înseamnă asta că respinge complexitatea extremă a expresiilor legii gravitației în mișcările corpurilor cerești? În această privință, el nu se deosebește cu greu de cartezian, pentru care gravitația este doar o forță derivată în natură În același mod, în sfera psihică, trebuie inevitabil să distingem între derivatele sale și factorii săi originari În cazul în cauză, problema este dacă acea forță activă, atotunificatoare și sintetizantă, care acționează în mod oportun, pe care Wundt o desemnează în termenul său aperceptie, este ceva de bază în conștiință, care determină însăși posibilitatea ei, sau este un rezultat superficial a unei combinații de stări în care nu există nicio unitate interioară, nici o sinteză și nicio activitate? Eșecul fără îndoială al tuturor încercărilor făcute vreodată de a explica activitatea și unitatea conștiinței din presupusa însumare a elementelor sale destul de pasive și disparate intern vorbește în mod clar împotriva ultimei soluții a problemei Pentru o analiză atentă, toate aceste încercări sunt luate pentru o sarcină de neconceput Și dacă da, atunci Wundt are dreptate) recunoscând apercepția ca fapt de bază al vieții mentale Preferi conceptul de interacțiune a mediului și subiectul conștient conceptului de apercepție Dar ce câștigi dintr-o astfel de înlocuire? La urma urmei, întreaga întrebare este ce este acest subiect și ce proprietăți îi permit să reacționeze la mediu în modul în care reacționează la acesta? V N Ivanovski Indiferent de câte manifestări de gravitație, în funcție de diferența dintre condițiile din jur, totuși, gravitația Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ umbra este un fapt, în esența sa, unul și același și complet simplu (dacă o explicăm dintr-un șoc, atunci acest șoc va deveni un fapt atât de final - nimic altceva nu se va schimba) Se poate spune că apercepția este un fapt de același fel? că unitatea și identitatea primară a personalității este, în același timp, voința și atenția (cu sentimentele însoțitoare), și conștientizarea în general și interacțiunea experienței anterioare cu noul și alegerea? Toate aceste concepte coincid? Dacă toate acestea sunt manifestări ale ceva diferit de toate, atunci ce anume? Părerea mea este aceasta: toate aceste fapte sunt neîndoielnice - există o unitate de personalitate, sinteze și activitate - dar fiecare dintre ele trebuie discutată separat, ținând cont de considerații extrem de diverse A le numi pe toate în apercepție este mai simplu, dar un simplu cuvânt nu poate înlocui studiul și explicația lor științifică L M Lopatin Continui să insist că faptul pe care Wundt îl recunoaște drept fundamental nu a fost niciodată descompus de nimeni N Ya Grot, tu, V N , în primul rând pierzi din vedere faptul că în Wundt apercepția nu este o capacitate, ci un proces

Atunci, mi se pare, te-ai angajat să critici teoria lui Wundt din punctul de vedere greșit, din care ar fi trebuit să fie Nu sunt un fan al lui și sunt împotriva termenului de "apercepție" Dar trebuia pusă întrebarea, din ce nevoie a apărut acest concept Psihologia asociativă conectează și deconectează procesele mecanic; Wundt se răzvrătește împotriva acestui lucru și, urmând tendința generală a întregii filozofii germane, insistă asupra unui element activ în activitatea mentală, asupra unui factor care acționează din interior Termenul "apercepție pasivă" îl folosește doar condiționat În conceptul de "apercepție" sunt combinate o serie de alte concepte, pe care psihologia asociațională le ocolește și care îmbrățișează întregul set de procese mentale Reproșând asociaționiștilor că au folosit greșit termenul "voință", Wundt, prin voluntarismul său, recunoaște cea mai largă activitate din spatele vieții noastre mentale Și dacă Wundt în loc de "atenție" folosește termenul de "apercepție", atunci din nou face asta pentru a se opune opoziției sale față de asociaționiști Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ V N, Ivanovski Mi se pare că, aplicată psihicului, opoziția dintre activ și mecanic este în general inexactă Nici măcar cele mai "aperceptive" procese ale lui Wundt nu sunt mecanice, în sensul că asociaționiștilor li se reproșează? La urma urmei, toate acestea sunt conexiuni, diviziuni, fuziuni etc UN Așa decurge prima teză, care ar fi putut fi indiscutabilă în urmă cu un an și pentru care există acum un adevărat argument, sub forma ultimei lucrări a lui Wundt, Grundriss der Psychologie Dacă teza a patra notează că "în locuri diferite ale aceleiași lucrări, învățătura lui Wundt se dovedește a fi inegală", atunci Conturul psihologiei se distinge printr-o unitate rară; dacă aceeași teză îi reproșează lui Wundt că învățătura lui nu este aceeași în diferite lucrări, atunci evident, vorbind despre semnificația apercepției în știința psihologică, ar trebui să ținem cont de conceptul ei, care este realizat în cele mai recente lucrări ale sale apărător Adevărat, această ultimă viziune modifică semnificativ opiniile anterioare ale autorului, dar în același timp distruge bariera care, în ochii referentului, împiedică "formarea psihologiei dintr-o singură știință independentă" Nu ating deloc problema cât de corectă este noua construcție a lui Wundt; Las deoparte discuția dacă apercepția modificată a lui Wundt nu se reduce la gradul de termen psihologic, care poate fi înlocuit cu succes cu altul, mai puțin capabil să dea naștere la neînțelegeri Complet în concordanță cu concluzia celei de-a noua teze, Wundt nu consideră acum apercepția un simplu fapt, ci o introduce în lanțul operațiilor psihologice, ca un act complex care ocupă un loc complet definit într-o serie de alte procese psihologice și este un derivat al unor elemente și subordonat altora În concluzie, observ că tu, VN, nu reprezinți cu exactitate ceea ce înseamnă Wundt prin apercepție pasivă A A Tokarsky Te-aș putea face, V N o câteva Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ obiecții semnificative, dar acum, după observațiile pe care le-ați auzit, consider că este de datoria mea să vă susțin Voi sublinia doar că prima ta propunere este într-adevăr greșită - îi atribui prea multă importanță lui Wundt Eu exprim o părere complet opusă cu a ta: doctrina apercepției este cea care arată cel mai clar că psihologia, ca știință independentă, există Într-adevăr, este interesant și caracteristic că Wundt, care are atât de mulți adepți, nu poate indica un singur susținător al teoriei sale a apercepției Iar "Grundriss der Psychologie" al său reprezintă o retragere semnificativă a lui Wundt însuși față de fostele sale opinii insuportabile, o retragere în domeniul științei exacte, la fapte, la

explicația științifică Și dacă, în locul doctrinei apercepției , ai pus principiul interacțiunii dintre mediu și subiect, atunci ți se alătură pe deplin, în ciuda protestului lui L M Lopatin, protest care poate fi explicat doar prin simpatiile metafizice ale lui Lev Mihailovici , dar nu are o bază științifică; Interacțiunea dintre mediu și subiect a fost elucidată mult mai bine decât crede L M Ca un neajuns al rezumatului tău, recunosc că analizezi învățătura lui Wundt doar dintr-o latură formală V N Ivanovski La începutul raportului meu, am stipulat că astăzi voi prezenta doar o analiză formală a teoriei lui Wundt L M Lopatin Încă mai cred că înlocuirea pe care o face Vladimir Nikolaevici, sugerând interacțiunea mediului și subiectului în loc de apercepție, este extrem de nefondată și vagă Cât despre remarcile lui A A Tokarsky adresate mie, nu știu ce înseamnă de fapt prin științific și neștiințific Mi se pare că "științific" ar trebui considerat tot ceea ce are o certitudine incontestabilă; dimpotrivă, presupunerile ipotetice, până la proba, cu siguranță nu constituie o dobândire fermă a științei Și astfel activitatea și unitatea conștiinței sunt fapte incontestabile și indubitabile ale experienței interioare; și tot ceea ce susținătorii pasivității originale a conștiinței inventează pentru a le explica este o ipoteză foarte șubredă și puțin înțeleasă P Bartenev Este interesant de observat că Wundt, care a fost în general extrem de obscur în opiniile sale, a încercat chiar să localizeze facultatea de apercepție în creier Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ Õ N V Bushev Sunt surprins că în cursul prezentei dezbateri nu s-a făcut vreodată vreo mențiune despre vechea lucrare a lui Wundt, Sufletul omului și al animalelor, care poate părea să pună în lumină conceptul lui Wundt de apercepție În această lucrare, el promovează ideea că nu există un singur fenomen psihic care să nu fie însoțit în conștiința noastră de o anumită concluzie din acest fenomen Psihismul constă tocmai în aceasta, că dăm o anumită valoare fiecărei percepții exterioare; însoţeşte fiecare, nu numai operaţia logică a spiritului În limbajul concepției mele filozofice, aș spune că psihismul constă într-o anumită proprietate inerentă a monadei - de a evalua impresiile percepute Condiții pentru concursul pentru premiul II, " înfiinţată în cadrul Societăţii Psihologice din Moscova răposatul D A Stolypin PENTRU UN ESEU PE TEMA FILOZOFIEI ŞTIINŢEI Într-o ședință de urgență a Societății de Psihologie din mai , pe baza raportului comisiei de acordare a premiului lui D A Stolypin pentru cel mai bun eseu despre filosofia științei, s-a decis, printre altele: și unitate a științei)) cu motto-ul εν zac πολλά, al cărui autor s-a dovedit a fi (după deschiderea plicului) membru de onoare al Societății B N Chicherin *)) Exprimă-i lui D A Stolypin profunda recunoștință a Societății pentru premiu fondat de el pe tema filozofiei științei) Întrebați donatorul dacă nu ar fi de acord cu suma rămasă în i ooor propune o temă nouă pentru un premiu pentru un eseu despre filosofia lui Og Comte; în caz de dezacord cu D A Stolypin, desemnați un termen de trei ani pentru atribuirea pe aceeași temă *) S-a tipărit apoi procesul-verbal al comisiei de acordare a premiului menționat; trimise celor care doresc la primirea de la ei a cinci mărci de șapte copeci Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ Întrucât în , de la acum decedat D A Stolypin, s-a primit o declarație în numele Societății de Psihologie că nu dorește să schimbe subiectul pe care și-a propus-o pentru acordarea premiului, apoi, în temeiul deciziei Societatea din mai și exprimată prin testamentul donatorului, a fost numită să concureze pentru premiul Stolypin rămas, un nou mandat - ianuarie La ședința Societății de Psihologie din Moscova din aprilie , comisia pentru acordarea Premiului

D A Stolypin, aleasă în ședința anuală din ianuarie , din cinci membri ai societății: N Ya Grota, N A Ivantsova, L M Lopatina, V P Preobrazhensky și N A Umov, și-au raportat părerea despre singurul eseu depus pentru premiu, sub deviza: "In necesaris imitas Per aspera ad astra"; conform acestei concluzii, eseul nu poate fi recunoscut ca demn nici de întregul premiu, nici de o parte din el Societatea de Psihologie a aprobat rezoluția comisiei Având în vedere acest lucru, Societatea Psihologică din Moscova desemnează din nou un premiu de de ruble pentru cel mai bun eseu pe aceeași temă: "O examinare critică a poziției lui Auguste Comte asupra coincidenței naturale (coïncidența spontană) a legilor primitive ale naturii anorganice cu legile de bază ale vieții organice și asupra efortului tuturor cunoștințelor reale ale unei persoane către unitatea logică și științifică (unité logique et scientifique) " Vezi Cours de philos ophie positive, leçones -me et *me, în special p i din volumul VI al ediției Littre Pentru o rezolvare completă a problemei, este de dorit să se acorde o atenție specială filozofiilor fizicii, chimiei și biologiei în principalele lor metode și legile de bază, așa cum sunt prezentate în volumele II și III "Curs" (Compară pamfletele donatorului D A Stolypin: Două filosofii Unitatea științei Învățăturile lui Og Comte Începuturile sociologiei - Eseuri despre filosofie și știință - Legea mondială a echilibrului și armoniei în natură și fenomene sociale Moscova -) Termenul limită pentru depunerea eseurilor este ianuarie Acordarea premiului de către o comisie specială la Societatea de Psihologie va avea loc în aprilie La discreția comisiei, conform voinței donatorului, premiul poate fi împărțit între Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ solicitanților, iar în cazul eseurilor trimise nesatisfăcător, acordarea premiului sau a unei părți semnificative a acestuia poate fi reprogramată pentru un nou termen Eseurile trebuie scrise în limba rusă și livrate Universității din Moscova în numele președintelui Societății de Psihologie Numele și adresele solicitanților trebuie trimise în plicuri sigilate cu motto-uri sau epigrafe ale eseurilor depuse marcate pe ele Președinte al Societății de Psihologie din Moscova Biblioteca "Runivers" Știri și note Pe lângă trecerea în revistă a predării științelor filozofice publicată în a -a carte de Questions of Philosophy in Psychology în , raportăm următoarele informații: La Facultatea de Drept a Universității din Moscova, prof H А́ Zverev citește Enciclopedia dreptului (conceptele generale ale dreptului și moralității, știința dreptului obiectiv, știința dreptului subiectiv în repaus și mișcare, sistematica științelor juridice) și Istoria filosofiei dreptului (din cele mai vechi timpuri până la Platon) , inclusiv în semestrul I, Aristotel și perioada a treia a filosofiei grecești - în semestrul II); prelegeri pe săptămână sunt dedicate fiecărui curs Profesorul adjunct P I Novgorodtsev citește în fiecare duminică Istoria filozofiei dreptului (Filosofia germană a dreptului la sfârșitul secolului al XVIII-lea) La Facultatea de Medicină a aceleiași universități, lectorul A A Tokarsky citește Psihologie (cursuri pe săptămână), Hipnotism și aplicarea sa în medicină (prelegeri pe săptămână) și dedică ore Laborator psihologic la o clinică de psihiatrie) La Lecțiile colective la societatea de educatori și profesori prof N Ya Grot citește Cursul general de psihologie (- ore pe săptămână), iar profesorul asistent A A Tokarsky citește Cursul de psihologie experimentală (oră pe săptămână); fiecare dintre cursuri va fi de prelegeri Amendament În articolul de mai sus al lui A N Bernshtein "Despre percepția iritațiilor constante și variabile", s-au strecurat următoarele greșeli de scriere: la p nemișcat nici la

pagina , rândul de sus, după cuvintele de senzație cuvintele din această categorie sunt omis *^ la pagina , în a -a linie de sus, după cuvântul variabilă se omite cuvântul presiune Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU JURNALUL SOCIETĂŢII JURIDICE Revista este publicată lunar (cu excepția vacanțelor din iulie și august), în valoare de cărți pe an, de la la de file, editată de prof V N Latkina În cursul anului , în revistă au fost publicate următoarele articole și note: D Dril "Este oportun exilul modern ca măsură punitivă" Prof V Ivanovsky - "Principii generale în organizarea autorităților provinciale"; V Katkova - "Verifică"; M Levitsky - "Cu privire la problema aprobării drepturilor de moștenire"; prof A Alexandrenka - "Supravegherea secretă a diplomaților în secolul al XVIII-lea"; I Kashkarova - "Cu privire la problema îmbunătățirii duratei de serviciu a candidaților la funcții judiciare"; P Boxes - "Notele judecătorului de pace"; Prof A Holm Wall - "Trei întrebări din dreptul civil lituanian"; A Levenstima - "Doctorul Gross și proiectul său de îmbunătățire a părții investigative" Pergament - "Noi proiecte austriece de legi procesuale civile"; N Vodovozova - "Școala catolică în economie politică"; I Baralevsky - "Despre procedurile juridice din teritoriul Amur"; Y Gorodyskago - "Practica instituțiilor judiciare și administrative"; E Vaskovskago - "Deficiențele Cartei de procedură civilă"; prof V Danevsky - "Despre necesitatea predării medicinii legale avocaților"; Prof V Lebedeva - "Naționalizarea funciară și reforma funciară"; A Timofeeva - "Probațiune"; N Maksimova - "Cu privire la reforma instituțiilor judiciare din regiunile de stepă"; A Longinova - "Deficiențe ale Proiectului de Cod penal"; A Bashmakova - "Dreptul de reprezentare și succesiune generațională"; I Ozerova - "Rata comparativă a criminalității"; A Dukmasova - "Cu privire la supravegherea asumării răspunderii"; G Voltke - "Cu privire la cota specificată a soțului văduv"; K Dvorzhitsky - "Vagabonzii și legea"; V Volzhina - "Ordinea procesuală de reducere a pedepselor pe grade"; N Druzhinina - "Țăranii și dreptul civil general"; prof Zagorovsky - "Cu privire la problema revizuirii legii noastre judiciare"; N Poletaeva - "Granița răspunderii penale a bolnavului mintal"; F Klingbert - "Cu privire la chestiunea transformării anchetei preliminare"; V Volzhin - "Legi care pedepsesc încălcările decretelor privind pădurile"; M Levitsky - "Referitor la articolul din Statutul cenzurii"; Prof N Suvorova - "Mănăstirile și bisericile ca persoane juridice"; A Longinova - "Deficiențele dispozițiilor legale privind supravegherea instituțiilor judiciare"; M Levitsky - "Despre cariera judiciară"; B Buffal - "Cu privire la drepturile de proprietate" M Mysha - "Cu privire la calificarea personală pentru participarea la alegerile municipale"; S Sabler - "Despre doctrina suveranităţii în stat"; V Efimova - "Despre ultimul proiect al cartei hotarului"; K Cikhacheva - "Despre forța juridică a hotărârilor de casare" și mulți alții, prietene Preț pentru o publicație anuală: în Sankt Petersburg fără livrare - ruble Cu livrare - ruble k Cu redirecționare către alte orașe - ^ p Abonații care doresc să primească în plus "Deciziile Departamentelor de Casație ale Senatului" plătesc pentru jurnal și pentru "Decizii" cu livrare și expediere - ruble Un abonament la "Rezoluții" separat, fără un jurnal, costă ruble Este permisă plata în rate a taxei de abonament Candidații la funcții judiciare, precum și studenții, beneficiază de dreptul de a se abona la jumătate din preț, adică ruble k pe jurnal și ruble k pentru o revistă cu hotărâri de casare Se acceptă abonamente la biroul revistei (Sankt Petersburg, strada Novo-msaakievskaya, , ap) și în toate librăriile Editor prof V

IL Iatkin Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Ediţia I- POPOVOY ABONAMENTUL ESTE DESCHIS si a Revista lunară japoneza-Lvdaturny și politică "NOVE SLOVO" anul de apariție până la de coli tipărite sunt publicate lunar Anul abonamentului de la octombrie Pe lângă sarcinile generale ale jurnalismului, "NOVE SLOVO" și-a propus să acorde o atenție deosebită cerințelor și nevoilor provinciei, cu care comunicarea în direct este de dorit Prin urmare, redactorii sunt interesați să obțină direct și din cel mai mare număr posibil de locuri informații despre toate problemele și ramurile vieții locale În aceste tipuri, pe lângă articole individuale, o recenzie internă și o recenzie a presei provinciale, revista va conține și "scrisori din provincii " Pe de altă parte, știind cât de important este să comparăm știința și experiența europeană cu Realitatea rusă, dorim să acordăm o atenție deosebită literaturii, științei și vieții europene Colaboratori la revista: Ya V Abramov, I A Bunin, V V , M Gorki, P V Zasodimokiy, N H Buclete de aur, H A heelkov, S H Krivenko, D R- Mamin Sibiryak, G A Nachtet, N Maksinov, Vas I Nemirovici-Danchenko, Nikolai-on, L E Obolensky, V A Posse, I N Potanenko, A S Prugavin, N A Rubakin, A I Skabichevsky, K M Staniukovici, V A Timiryazev, prof K-Timiryazev, Ant P Cehov, Schenotievs (E S și S A), prof V G Yarotsky, A I Ertelidr Aplicând la cursul vieții noastre sociale, a cărei nouă perioadă anuală începe în toamnă, considerăm că este oportun, după exemplul multor reviste din Europa de Vest, să începem anul jurnal și din această perioadă Ca urmare a acestui fapt, un abonament anual la "CUVINTUL NOU" este acceptat de la octombrie până la octombrie Prețul abonamentului cu expediere pentru un an este de ruble, pentru o jumătate de an ruble, timp de trei luni ruble k , fără expediere timp de un an ruble, cu transfer în străinătate timp de un an R Lipa, care a plătit imediat suma integrală a abonamentului pentru întregul an, se bucură, pe lângă transportul gratuit, de o concesiune de % din toate publicațiile ПП cu excepția lucrărilor lui N A Dobrolyubov și a publicațiilor prin abonament Adresa redacției: Sankt Petersburg, strada Spasskaya (colțul Nadezhdinskaya), , ap Sankt Petersburg, pr Nevski, -, Biblioteca lui Cerkesov Moscova: filiala biroului revistei "NEW TIN", librăria "TRUD" Tverskaya, d Spiridonova Librăriile, cu un abonament anual integral, beneficiază de o concesiune de k per exemplar Abonamentul pentru anumite părți ale anului este permis doar prin biroul redacției și filialele acesteia După ce a primit în mod repetat declarații de la cititorii provinciali despre dificultățile în alegerea și extragerea cărților, redacția își asumă întocmirea listelor, expulzarea cataloagelor și cărților și va răspunde cu plăcere la toate solicitările cititorului provincial Persoanele care se abonează la publicațiile O N Popova prin intermediul redacției și al filialei acesteia nu plătesc transportul, cu excepția lucrărilor lui N A Dobrolyubov și a publicațiilor prin abonament pentru care transportul se taxează la distanță Un catalog de publicații este trimis gratuit la cerere Noul catalog va fi lansat în septembrie Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ÎNSCRIEREA ESTE DESCHISĂ LA JURIUL literar și popular științific, pentru autoeducație (de coli lunare tipărite) a VI-a ed Scopul revistei literare și de popularizare "Lumea lui Dumnezeu" este de a oferi cititorilor săi o lectură educativă publică Ținând cont nu numai de o familie educată, ci și de cititori din diverse categorii sociale care doresc să-și completeze educația cu lectura, editorii se ocupă de selecția eseurilor și articolelor care fac posibilă urmărirea mișcării gândirii moderne și dobândiți cunoștințe sistematice în științele naturale, istorice și sociale În , jurnalul va fi publicat

după același program și cu aceeași componență a redacției și a angajaților, fiind așteptate la publicare următoarele; FILM: "Live Life *, un roman social și cotidian în trei părți de I Potapenko; "Școlari*, eseu de V Dmitrieva; "În celula închisorii*, studiu psihologic de I Pnfavtiev; eseuri și povestiri ale colaboratorilor obișnuiți: Iu Bezrodnaya, E Chirikov, Seroshevsky, Savikhin etc "Fractura , un roman social din viața Angliei moderne; ,, Notes of a Philosopher , de Robert Grant, un roman cotidian din viața americană; povestiri de Wildenbruch, Zeromsky, B Pruss, E Ozheshko, Kipling etc P P Borodin; ,,Dispecerare si organizare , prof Brandt; ,,Temperaturile scăzute și semnificația lor în știință și tehnologie , V Agafonova; ,,Societate, stat, cultură în secolul al XVI-lea, în Occident , prof Stergator; "Epoca noastră ', eseuri cultural-istorice de Iv Ivanova "Shakespeare și Belinsky ', prof Storojenko; "Garanții de bază ale justiției conform actelor judiciare ale împăratului Alexandru al II-lea , G Dzhanshiev; "Gleb Uspensky , cr studiu de I Ivanov; "Hvoshchinskaya (pseudonim V Krestovsky) , pe baza materialelor inedite și a memoriilor personale ale lui M Tsebrikova; "Factorii dezvoltării sociale (pe analiza materialismului economic), sociolog eseuri Ludv Krzhivitsky, ,,Progresul și sărăcia , B Ephrusy "Dezvoltarea instituţiilor reprezentative după Kautsky L Davydova; "La învăţătura materialismului , (răspunde oponenţilor mei), adj -add G Chelpanov; "Despre măsurarea fenomenelor psihice", prof Orsha; "Femeia nouă în literatura modernă , L Gizhitskaya; ,,Din viaţa scandinavă , M Luchitskaya; "Un nou tip de universități americane , Tver; "Atitudinea societății franceze față de politică ", NV Vodovozova; "Stiințele naturii în eseuri și imagini , Dr Danemann în trad Pr -Conf univ SPb Universitatea M Yu Goldstein, etc DEPARTAMENTE PERMANENTE: Note critice, A B Acasă În străinătate Cronica științifică Bibliografie Din cultura occidentală Ştiri de literatură străină Pret abonament: cu dost i- peres p ; fara dost r ; in strainatate yu rub Se acceptă abonamente în Sankt Petersburg: în sediul principal al redacției Ligovka, , ap și în toate cărțile cunoscute mitropolit şi provincial magazin Abonamentele în rate nu sunt acceptate prin magazine Magazinele pot reține în beneficiul lor % din suma abonamentului Rata in urmatoarele conditii: cu un abonament de ruble iar restul p la iulie Nu există abonament semi-anual Nu există nicio concesiune din prețul abonamentului pentru nimeni Editura A Davydova Editor V Ostrsgorsky * Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU jurnal literar-științific și logistic alimentar SVERNY VASTNIK (ANUL EDIŢIEI XI) În , în Severny Vestnik, printre altele, a fost tipărit: "Cariera lui Strukov" Iubire A Ertel -"Despre dezvoltarea economiei naționale ruse Prof A Isaeva - "Trilby" Rom J - du-Maurier ~ "Din literele lui T N Granovsky" Pov Tu Nemirovich Danchenko" -"Despre direcțiile esteticii moderne" E Radlova -"Quo vadis?" Roman Gen Senkevici -"Amintiri ale lui A I Herzen" IL TuchkovoshOgareva -"Dragoste" Rom O IPapir -"Ereditatea sexului" E Cijova - "Într-o capcană" Povestea lui P Boborykin - "Copilăria şi adolescenţa II I Ceaikovski" M Ceaikovski Două nuvele: a) "Știința iubirii" și b) "Dragostea este mai puternică decât moartea" de D Merezhkovsky - "Cea mai nouă literatură spaniolă" Prof A Ipepelevich - "Oglinzi" Pov Gippius - "Polul Nord" și "Călătoria lui Nansen * M Venyukova - "Friedrich Nietzsche" Foarte bine L A Salome - "Nevoile de locuințe ale claselor muncitoare" D Gertsenshtein -"Gogol și A O Smirnova în - " V Shenrok -"Noua școală franceză de muzică" și "Noua muzică germană" A Koptyaeva - Alexandre Dumas și Noile tendințe în romanul francez Vengerova -"O nouă victorie a științei " A Gerpiuna

-"Dumnezeul teatrului" Razsk Y Kryukovsky -"Ideea Iliadei " N Minskago -"Dezarmarea vamală" V Biryukovych -"Istoria unei crime ideologice" Prof I Orshansky -"Scrisori către M-te Viardot și G Flaubert" de I S Turgheniev - "publicist-artist polonez" K Ldova - "Turgheney și Tolstoi" prof D Ovsyaniko-Kulikovskaya - "Femeia nouă" și "Divorțul" de P Tverskoy - "Tipurile de femei în tragediile lui Racine" Prof θ Batyushkova -"Metiere agricole sezoniere" V Biriukovici -"Ploskogorie" Rom L Gurevici - "Studentul german de la sfârşitul secolului" Prof A Trachevsky - "Atomism şi energeticism" Prof A Vvedensky - "La competiţie" Razsk A Stern şi alţii Secțiuni permanente în jurnal: I "Întrebări de autoeducare" II "Departamentul regional" III "Departamentul Zemsky" IV "Presa provincială" L Gorev V "Revizuire internă" VI "În afara Rusiei europene" (articole: "În Siberia" "Cine luminează Siberia?", "Zemstvo în Siberia", "Exilul în locuri îndepărtate ale Siberiei", "Școala Zemstvo din Siberia" și alții N Arefieva, "Caucazul" M P , "Teritoriul Baltic" P K , "Teritoriul Privslyansky" M P , "Cazurile Finlandei" P Kuznetsov) VII "Corespondența din străinătate" VIII "Din viaţă şi literatură" IX "Critică" X "Bibliografie" XI "Însemnări literare" de A Volynsky (Articole: "Puterea întunericului", "Ficțiune rusă modernă", "Tendințe filozofice în poezia rusă", "Cartea lui Kuno-Fischer despre Schopenhauer", "Ultimele două romane ale lui Zola", "Romanier polonez Sienkiewicz" etc) Prețul abonamentului a fost redus (fără a modifica volumul și compoziția cărților) Planul de rate pentru nerezidenți este adaptat la confortul transferului de bani poștal Condiții de abonament: pentru nerezidenți timp de un an ruble, luni - ruble, luni - ruble, lună p Pentru urban (adv : timp de un an ruble, luni B - ruble k, luni - ruble k , lună - k Pentru străină: timp de un an ruble , luni - ruble, luni - ruble Abonamentul este acceptat la sediul central, biroul - Sankt Petersburg, Troitskaya, ; în filiala din Moscova la carte mag K Tikhomirova, Kuznetsky Most; in carte mag Karbasnikov, "Timp nou", Pechkovskaya și alții * 'Redactor-editor L Ya Gurevich-b Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU ANUL (EDIȚIA ANUL OPTELEA) la jurnalul pedagogic general pentru școală și familie "ȘCOALA RUSĂ" În cursul anului , Școala Rusă a publicat, printre altele, următoarele articole:) Autobiografie N I Pirogov;) Școala rurală și profesor (Memorii și note) K Barsova;) Materiale pedagogice (Note și observații ale clasei primare) profesor) K Chernetsky;) Din jurnalul unui profesor de școală duminicală, K-oh;) Cum am aranjat o academie țărănească M Slobozhanina; b) Schiță istorică a instituțiilor pentru educația copiilor până la vârsta școlară Kapterev;) La aniversarea nașterii lui Pestalozzi L N Modzalevsky;) Ushinsky, ca editor al revistei Min People's Proev Ya G Gurevich;) Instituții de învățământ din Anglia și Belgia (conform observațiilor personale) M A Lyalina;) Viena, Zurich, Geneva (Note și impresii pedagogice) E Chebysheva-Dmitrieva;) Secția educațională și pedagogică la expoziția mondială de la Chicago A A Nraseva;) Oboseala mentală a studenților privind ultimele cercetări ale medicilor , A S Virinius;) Morala la copii și educația morală L E Obolensky;) Pregătirea pedagogică a profesorilor din străinătate și aici D D Semenova;) Despre formarea cadrelor didactice pentru școlile agricole I I Meshchersky;) Gânduri despre educația modernă A S Simonovich;) Gândurile femeilor și formularea învățământului secundar feminin Cl Farmakovskaya;) Gânduri II N Strakhova despre studiile noastre secundare V Afanasiev;) O notă despre articolul lui Danevsky despre "școala unificată" de contele Pavel Kapnist;) Este posibil și necesar ca noi să avem învățământ

obligatoriu? V P Vakhterov; cifre privind problema învățământului obligatoriu A T Hartwig;) Întrebarea a educației universale în dezvoltarea Zemstvo-ului din Moscova D D Lobanova;) Școlile rurale și problema învățământului obligatoriu în Finlanda V Yu Skalon;) Ce putem învăța de la americani în organizarea școlilor primare? V I Farmakovsky;) Ce modificări ar trebui făcute în cursul școlilor orașului conform Regulamentului din mai ? A Ramensky;) Școlile noastre duminicale și nevoile lor Ya V Abramov;) Școala duminicală repetată pentru elevi parcurgerea unui curs în școlile primare din oraș X Pavlovici;) Despre introducerea programului școlilor primare de agricultură S A Bobrovsky;) Trairea cuvântului ca subiect de instruire în familie și școală I A Anastasieva;) Pedagogia ca subiect de studiu în gimnaziile pentru femei S Brailovsky;) Despre predarea gimnazială a logicii L Rutkovski;) Metodă comparativă de predare a limbilor ruse și străine în instituțiile de învățământ secundar A A Hoffman;) Subiecte neașteptate Ts P Baltalona;) Despre studiul limbii slavone bisericești în școlile publice elementare IV So-zontiev;) Decrete privind învățământul public al adunărilor zemstvo din I P Belokonsky Revista apare lunar în cărți de cel puțin zece coli tipărite fiecare PRET ABONAREA: in Sankt Petersburg cu livrare ruble cop , pentru nerezidenți - șapte ruble, în străinătate - nouă ruble Profesorii din școlile rurale beneficiază de o concesiune de o rublă Zemstvos care emit cel puțin exemplare beneficiază de o concesiune de % Abonamentele sunt acceptate la sediul principal al redacției (Ligovka , Gymnasium Gurevich) și la librăriile din Novaia Vremya Există "copii pentru anii anteriori (cu excepția anului) la prețul indicat , Editor-editor Ya G Gurevici Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul este deschis pentru la o revistă lunară ilustrată pentru copiii de vârstă școlară LECTURA DANEZĂ cu anexa "Fişa Pedagogică " pentru părinţi şi profesori În anul , "Lectura pentru copii" intră în al -lea an de existență "Lectura pentru copii" este aprobată de Comitetul Academic al Ministerului Învățământului Public pentru bibliotecile studențești ale instituțiilor de învățământ secundar, școlile orășenești și județene și bibliotecile rurale; aprobat de Comitetul Academic al Cancelariei Majestăţii Sale Imperiale pentru instituţiile Împărătesei Maria şi Direcţia Principală a Instituţiei Militare de Învăţământ Revista "Lectură pentru copii" conține: a) nuvele, povestiri, legende și basme (originale și traduse); b) poezii; c) eseuri istorice și biografii ale unor oameni remarcabili; d) articole științifice populare care prezintă natura și omul; e) călătorii; e) articole mici (în jurul lumii, din cărți și reviste; g) glume, jocuri și activități; h) sarcini, rebuzuri, șarade etc Revista "Lectura copiilor" publică "Foșa pedagogică", apărută de patru ori un an în cărți separate de la la foi Majoritatea articolelor din "Lista pedagogică" sunt dedicate educației la domiciliu, învățământului primar și întrebărilor despre școala publică "Lista pedagogică" conține un index periodic al literaturii pentru copii și educaționale, cuprinzând o scurtă descriere și analiză a cărților nou apărute pentru copii, manuale, manuale și manuale pentru părinți, educatori și profesori În , în revista "Lectură pentru copii" printre multe alte nuvele au fost publicate de D N Mamin, K M Stanyukovici, G A Machtet, P V Zasodimsky, S T Semenov, K V N Albova, I N IIo-tapenka, povestiri istorice de D A Mordovtsev, Iv IV Ivanova, A K Szovoi și alții, comedie pentru copii II M Nevezhina și multe articole științifice Volumul revistei a crescut semnificativ: cărțile au fost publicate în și coli și, în general, s-au dat până la treizeci de coli tipărite în plus față de promisiunea, ceea

ce ar însemna două cărți în plus într-un an În jurnalul "Lectura pentru copii" din vor participa: Albov M N , Barantsevich K S , Borisov N A , Vagner N P , Wagner Yu N , Velichko V L , Glinsky B B , Goltsev V A , Ermilov V E Zachenko, V E S V , Karazin N N , Koropchevsky D A , Korelin M S , Lavrov V M , Ladyzhensky V N , Lukashevich K V , Mamin-Sibiryak D II , Machtet G A , Mikhalovsky D L , Mikhev V M D , -D , Mikhalovsky A , -D V IV , Nemirovici-Danchenko Vl Iv , Ostrogorsky V P , Potapenko I N , Rubakin N A , Semenov S T , Sergenko II A , Sizova A K , Skabichevsky A M , Solovyov-Nesmelov N A , M Stanyuk Ceov și alții K În departamentele artistice și muzicale: Andreev V I , Guganava I G , Litvinenko P , Kash-kyan II D , Koreshchenko A , Chichagov K N Pentru , editorii "Lecturii pentru copii" au deja două povești mari pentru tipărire: "Satul celest" de Vasily Iv Nemirovici-Danchenko, cu desene K N Chichagova, "Două talente" de I N Dotapenka, povestiri de K M Staniukovici, D N Mamin-Sibiryak, G A Machtet, V M Mikhev și alții Cartea din ianuarie va fi publicată înainte de sărbătoarea de Crăciun PREȚ DE ABONAMENT pentru un an: fără livrare la Moscova ruble ; cu livrare si peres în toate orașele Rusiei ruble; în străinătate ruble; timp de șase luni ruble; n& un sfert al anului p k Se acceptă abonament în redacția: Moscova, str Tverskaya -Dm IV Tikhomirov și în toate librăriile cunoscute (alocarea vânzătorilor de cărți a de copeici dintr-un exemplar anual) La editarea depozitului de carte "Biblioteca de Lectură pentru Copii", catalogul este trimis gratuit Editura E N Tikhomirova Editor D I Tihomirov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Anul în Anul "Jurnalul MINISTERULUI JUSTITIEI" vor fi publicate lunar, cu excepția lunilor iulie și august, în cărți de aproximativ de file Anul abonamentului începe în ianuarie Programul revistei cuprinde următoarele secțiuni:) Legalizări și ordine ale guvernului) Ordine privind promovarea și premiile din subordinea Ministerului Justiției) Ordine circulare ale ministrului justiției) Informarea cu privire la activitățile celei mai înalte Comisii de Revizuire a Legislației în Justiție) Articole pe probleme de jurisprudență științifică și practică, în principal în domeniul justiției, dreptului penal și proceselor judiciare, dreptului civil și procesului judiciar, dreptului comercial și procedurilor judiciare, precum și al topografiei) Trecerea în revistă a fenomenelor remarcabile din domeniul practicii judiciare Dispoziții extrase din hotărâri ale Senatului de Guvernare) Recenzie literară: a) recenzii critice de cărți și broșuri noi, rusești și străine; b) indexul bibliografic actual al literaturii juridice ruse și străine) Prezentare generală a legislației străine: detalii despre cele mai importante legi, reglementări și proiecte de lege noi din țări străine) Materiale istorice; știri diferite ' Taxa de abonament ruble intr-un an cu livrare si expediere ■ Se vând cărți separate: fără apendice pentru rub , cu apendice - pentru ruble Oficialii, atunci când se abonează prin trezorieri, folosesc rate de până la rublă într-o lună cu faptul că întreaga plată ar trebui efectuată în primele luni ale fiecărui an Toți ceilalți abonați, atunci când se abonează exclusiv la sediul principal, beneficiază de un plan de rate de până la r într-o lună cu faptul că întreaga plată ar trebui efectuată în primele patru luni in fiecare an Candidații pentru posturi în departamentul judiciar, precum și studenții Universităților Imperiale și ai Liceului de Drept Demidov, studenții Școlii Imperiale de Drept și ai Liceului Alexandru și studenții Academiei de Drept Militar plătesc ruble pe an Librăriile beneficiază de o reducere de % pentru abonamente Biroul principal: depozitul de cărți al lui M M Stasyulevich, Sankt Petersburg, Insula Vasilyevsky, linia , Anunțurile pentru tipărire în "Jurnal*" sunt

acceptate la sediul principal cu o taxă de de copeici pe linie și ruble pe pagină Redacția Revistei Ministerului Justiției* se află în Sankt Petersburg, pe strada Ekaterinskaya, în clădirea Ministerului Justiției Editor V F Deryuzhinsky Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE II PSIHOLOGIE Publicat de K L RINKER, în Sankt Petersburg Nevski întreabă ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (Al doilea an de publicare) "Review of Psychiatry, Neurology and Experimental Psychology"' REVISTA LUNARĂ publicată sub redacția prof V M BEKHTEREV Director al Clinicii de Boli Mintale și Nervose din Sankt Petersburg Începând cu publicarea revistei noastre în ianuarie , eram ferm convinși de necesitatea pentru publicul medical rus al unui organism lunar de arbitraj în psihiatrie, neurologie și psihologie experimentală Experiența anului trecut a arătat că Revista, pe care o publicăm, a fost primită cu multă simpatie de către publicul medical, iar în această simpatie vedem dovada validității presupunerilor noastre Într-adevăr, nu numai specialiștii medicali, ci și zemstvo, militarii și, în general, toți medicii practicieni aproape zilnic trebuie să se ocupe de întrebări din specialitatea de mai sus; fiecare medic a simțit adesea nevoia unei cunoștințe mai apropiate cu bolile sistemului nervos, care joacă un rol atât de remarcabil în viața societății moderne Este de la sine înțeles că practicienii care sunt familiarizați cu starea actuală a doctrinei bolilor nervoase și mentale pot oferi servicii foarte valoroase în prevenirea și tratamentul tulburărilor nervoase și mentale În același timp, familiarizarea în timp util cu ultimele progrese ale psihologiei experimentale poate face mai ușor pentru medici și alte persoane apropiate afacerilor școlare să înființeze mai corect învățământul școlar în ceea ce privește igiena psihică Semnificația practică deosebit de importantă a antropologiei criminale și a doctrinei hipnotismului este, de asemenea, de netăgăduit, atât în raport cu clarificarea problemelor psihologice generale, cât și în raport cu aspectele practic importante ale examinării psihiatrice judiciare Revista este publicată după următorul program: I Articole originale despre psihiatrie, neuropatologie, neurologie, psihologie, hipnotism, antropologie criminală și probleme conexe II Sondaje și rezumate pe subiectele indicate III Rapoarte, scrisori și corespondență IV Articole critice, recenzii, recenzii și bibliografie V Cronica, știri și mix VI Biografii și necrolog VII Anunturi si notificări Articolele (în colete înregistrate) sunt rugate cu umilitate să fie adresate redactorului revistei, directorului clinicii, prof V M Bekhtereva (Sankt Petersburg, partea Vyborg, clinică de boli mintale) Scrisorile privind îmbunătățirea instituțiilor neurologice și psihiatrice și corespondența de natură domestică, ca material pentru cronică, sunt solicitate cu umilință să fie adresate secretarului de redacție, Dr P A Ostankov, (Sankt Petersburg, Vyborgskaya, lateral, Clinica de Boli mintale) Abonamentele sunt acceptate la Sankt Petersburg la libraria K L Rikker (Nevsky,) si in alte orase de la toate librarii cunoscuti Prețul pentru o publicație anuală, atât cu livrare în alte orașe, cât și cu livrare în Sankt Petersburg, este de ruble; timp de șase luni - ruble copeici; timp de luni - ruble cop Un număr limitat de exemplare ale Revistei din poate fi achiziționat de la editor pentru ruble pe an Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ' SE DESCHIS ABONAMENTUL pentru la Ziarul Juridic cu APLICARE GRATUITA' Culegere de hotărâri ale Direcțiilor penale și de casație civilă și ale Adunării Generale a Senatului de Guvernare și Adunării de legi și ordine a Guvernului Iese DE DOUA ORI pe saptamana: duminica si joia FĂRĂ CENZURĂ PRELIMINARĂ Prețul anual de abonament cu livrare și poștă este de șapte ruble Plata

în rate este permisă: la abonare - ruble iar până la aprilie restul de ruble Adresa: Sankt Petersburg, Nevsky Prospekt, d Nr , kk Numarul Abonații care au plătit taxa anuală integrală pentru ziar pot aplica la oficiul Ziarului Juridic * pentru informarea cu privire la cauze, atât judiciare, cât și administrative, și pentru soluționarea problemelor juridice în cauzele legate de proprietatea sau interesele lor personale Aceste instrucțiuni sunt acceptate de redacție sub rezerva următoarelor condiții: § Comunicare în "Yuridicheskaya Gazeta*" în secțiunea "Cutie poștală", informații despre rezoluțiile Departamentelor de Casație ale Senatului guvernamental, dar nu mai mult de ori în timpul semnăturii anului nou / se face gratuit Persoanele care doresc să primească certificate prin poștă în cazurile Departamentelor de Casație ale Senatului atașează câte două ruble pentru fiecare certificat pe fiecare caz în parte, iar cei care doresc să o primească prin telegraf trimit, în plus față de două ruble, și costul returnării telegramă § Observarea mersului cauzei, ca fiind obiectul unei misiuni speciale de durata mai mare sau mai mica, se realizeaza in conditiile unui preacord special cu redactia § Referințe și instrucțiuni privind de-tartamentele judiciare și administrative Senatul, precum și pentru toate, în general, cu excepția Departamentelor de Casație ale Senatului (vezi mai sus § l-i), instituțiile administrative și judiciare centrale și locale (guvernamentale și publice) ar trebui să se facă în condițiile unui acord preliminar special cu redacţia § Persoanele și instituțiile care solicită informații sunt obligate să raporteze: a) coletul pentru care primesc "Monitorul juridic"; b) când și de către cine au fost depuse petiția și plângerea; c) cu privire la decizia cărei funcție sau funcționar și d) când și de ce birou sau funcționar a fost trimisă petiția sau plângerea Senatului sau altei agenții guvernamentale § Dacă nu se achită taxa de abonament anuală integrală și dacă nu sunt îndeplinite condițiile specificate mai sus în §§ - din acest program, toate cerințele, solicitările și instrucțiunile sunt lăsate fără mișcare, deoarece instrucțiunile prevăzute la § sunt obligatorii pentru oficiul dacă abonatul îndeplinește cerințele specificate la §§ și , iar ordinele prevăzute la §§ - pot fi considerate obligatorii pentru oficiu numai atunci când acesta din urmă își exprimă consimțământul de a accepta executarea ordinului atribuit aceasta § Redacția redacției "Yuridicheskaya Gazeta*" preia și indicarea adreselor autorizate pentru a face afaceri Библиотека "Runivers" ВОПРОСЫ ФИЛОСОФІИ И ПСИХОЛОГІИ REVIZIA RECENZIILOR ȘI Revue d'Europe et d'Arq eri que La prețul de fr intrare și fr în străinătate (sau trimițând ruble, florini, mărci sau de lire prin scrisoare), aveți un abonament de un an la bogat ilustrată "Revue des Revues" "Cu ea, știm totul, imediat" (Al Dumas fils), pentru că Revue des Revues este extrem de bine realizată și constituie una dintre cele mai interesante, incitante și amuzante lecturi" (Francisque Sarcey); "nimic nu este mai util decât acest rezumat al spiritului uman" (E Zola); "a cucerit o poziție strălucitoare și preponderentă în rândul marilor recenzii franceze și străine" (Les Débats), etc "Revista" apare în zilele de și ale fiecărei luni, publică articole inedite semnate de cele mai mari nume franceze și străine, cele mai bune articole din Reviste din întreaga lume, stc , etc Colecția anuală a Revuei formează o adevărată enciclopedie din volume mari, împodobită cu aproximativ de gravuri și care conține peste de articole, studii, nuvele, romane etc Review oferă MULTE PREMIUM abonaților săi On s'abonne sans frais dans tous les bureaux de poste de la France et de l'étranger, chez tous les principaux libraires du monde entier și în les bureaux de la Revue Editorial și Administrație: , rue de Verneuil,

Paris AN ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU pe publicată în orașul Stavropol - societate-literară caucaziană ziar Caucazul de Nord Publicat de două ori pe săptămână - joia și duminica - și dedicat clarificării nevoilor regiunii, al cărei nume îl poartă ziarul În , "Caucazul de Nord" va fi publicat după următorul program: Acțiuni și ordine ale guvernului - Revista străină - Articole de orientare - Ecouri ale presei Caucaz - În Rusia - incidente marcante - Corespondență din diferite locuri ale Caucazului de Nord, precum și din alte locuri ale Rusiei - Feuilletons: științific, ficțiune etc - Departamentul bibliografic - Teatru și muzică -I Cronica judiciară - Mix - Fișă de referință - Telegramele Agenției Telegrafice Ruse PREȚ DE ABONAMENT: fără livrare și expediere timp de un an ruble k , timp de șase luni p k , timp de luni p k Cu livrare si Perez, pe un an: p k , timp de o jumătate de an p , timp de luni p k Pentru schimbarea adresei se percep de copeici Cu timbre poștale pot fi trimise sume mai mici de o rublă Se acceptă abonament: în orașul Stavropol, în redacție, str Teatralnaya, d Popova; în biroul tipografiei V V Berk "Sev Kavk ", str Velyaminovskaya, satul Stasenkova Plata în rate este permisă prin acord cu redacția Abonamentul este acceptat de la a fiecărei luni, iar abonamentul anual este acceptat doar de la ianuarie Biblioteca "Runivers" ANUNTURI unsprezece Abonament deschis pentru (ANUL IV DE EDIȚIE) Iй EJENEDSHSH GENERAL-SHNVYP IRMV Naushv DihHhii Nr și șase anexe În anul se va publica "Revista științifică" conform programului anterior, cuprinzând catedrele de științe fizice și chimice, științe ale naturii, antropologie, geografie și etnografie, precum și secțiuni de bibliografie, cronică științifică, știri științifice, invenții și descoperiri, biografii ale figurilor științifice și articole, Xia la istoria științei Revista are angajați și corespondenți în orașele universitare din Rusia, precum și în Paris, Geneva, Napoli, Berlin, München, Heidelberg și alte centre științifice În - următorii autori au postat articole: prof A GI Beketov, academicianul B B Golitsyn, maestrul V A Vagner, prof M Ganin, prof S P Glazenap, profesor asociat M Yu N I Kuzneţov V V Lesevici, prof N A Lyubimov, prof Ir Skvortsov prof A S Tracevski prof K A Kholodkovsky, prof P A Shiff, P Yu Shmidt și mulți alții dr "În și printre "Anexe" au fost date lucrări științifice majore, printre altele, în , volumul I al lucrărilor lui Darwin și în , volumele III și IV și "Schimbarea animalelor și plantelor în stare domestică", au primit și lucrările de Ribot, prof Goyer, Helmholtz, Gaudry și alții În , în anexe vor fi date și lucrări științifice majore, unele dintre cele mai recente lucrări netraduse încă în limba rusă, dintre care unele având o semnificație istorică importantă Editorii au seturi pentru (preț ruble pe bandă) și pentru (preț ruble pe bandă) Editorii trimit și cărți ale propriei ediții (abonații nu plătesc pentru poștă), inclusiv Lucrările lui Darwin în volume, cu desene originale, prețul este de trei ruble (TI Origin of Species, vol II Descent of Man, vol IP Călătorie către Corespondent Beagle şi Autobiografie, vol IV Exprimarea agitaţiei emoţionale, aproximativ pagini în total) La editare se acceptă o semnătură pe opera lui M Filippov Filosofia realității (Istoria și critica viziunilor științifice și filozofice asupra lumii din antichitate până în zilele noastre) Volum mare (pagini format mare) cu tab orez rns ' Prețul abonamentului cu Perez, șase ruble Prima repriză este trimisă imediat Această publicație se va încheia în Prețul abonamentului pentru "Revista științifică" Nr și Suplimente (Anexele sunt publicate în cărți sau albume, în funcție de conținut; nu există termeni fixe) , pentru un sfert al anului - ruble Adresa editorială: Sankt Petersburg,

Ekaterininskaya, , apt Ed -ed Doctor în filozofie M Filippov Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE De la octombrie va fi publicat la Omsk: ziar politico-social şi literar dedicat intereselor Siberiei și zonelor adiacente PROGRAM:) Telegramele Agenției Ruse;) Editoriale;) Cronica vieții locale;) Corespondența;) Articole pe diverse probleme legate de acele domenii cărora le este dedicat ziarul;) Comunicări privind treburile administrațiilor publice;) Afaceri de relocare;) Afaceri școlare;) Informații despre activitățile oamenilor de știință și ale societăților caritabile;) Cronică judiciară, fără discutare a hotărârilor;) Departamentul comercial și industrial Știri și informații de referință despre toate tipurile de comerț și industrie Preturile pietei Facturi bursiere) Revizuire interioară) Revizuirea străină;) Feuilleton;) Știri diverse Lucruri mărunte) Anunturi Data lansării DE TREI ori pe săptămână Telegramele Agenției Ruse ZILNIC Prețul abonamentului: șapte ruble pentru un an, patru ruble pentru jumătate de an și două ruble pentru trei luni ABONAMENTUL ESTE ACCEPTAT în Omsk în redacție și în biblioteca publică Editor-editor K I MIKHAILOV Prima revistă din Rusia, ilustrată cu vopsele ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU X-th /PGgtrt TE TÿTTD'TL X-th anul publicării x ··/JLí J anul publicării revistă săptămânală, ilustrată, literară și de artă În , abonaţii vor primi: Nr al revistei pe velină, rev care cu modele de culoare și tonuri Nr În , în jurnal, un nou roman istoric de gr E A Salias "The Second Salty-Sneeze" Nr al revistei de modă "Paris Fashion", cu multe desene №№ modele, modele, lucrari de ac și monograme pe foi separate Nr al revistei lunare "Economie şi menaj" volume ale "Biblioteca Nordului", în care se va da colecţia de romane de GENRIK SIENKEVICH:) "Foc şi sabie", rom istoric în ore;) "Potop", istorie rom v b h ;) "Pan Volodyevsky", rom istoric în ore GRATUIT: premii de artă - picturi în vopsea ÎN PLUS, cei care au semnat înainte de ianuarie direct la Biroul Principal al revistei Sever și au achitat integral suma abonamentului, primesc gratuit dintre următoarele premii:) Pictură (oleografie) de artistul V A Surikov "Cucerirea al Siberiei", sau) un album de gravuri color - ilustrații pentru basme rusești și un portret (cromo-litografie) al pr Ioan Sergiev din Kronstadt Prețul abonamentului cu toate aplicațiile și primele: Fără livrare în Sankt Petersburg ruble, cu livrare și expediere ruble Za , hotar p Rata este permisa p la abonare, p pana pe iunie Adresa biroului principal al revistei "Sever": Sankt Petersburg, Yekaterininsk, Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU pe lituanian-iolit Jurnal ecologic și științific REVISTA RUSĂ (EDIȚIA AN OPT) Publicat la Moscova fără cenzură prealabilă, la data de a fiecărei luni, în cărți de până la de coli tipărite conform aceluiași program și cu participarea acelorași cei mai apropiați colaboratori ca în anii precedenți Conținutul cărților din se va distinge prin bogăția, diversitatea și completitudinea sa obișnuită Pe lângă un bogat stoc de ficțiune (romane, nuvele, povestiri, poezii etc), printre altele, memorii inedite despre A S Pușkin, A N Ostrovsky, secretarul său, memorii ale regretatului arhiepiscop Nikanor, articole postume ale lui Yu N Govorukha-Otrok (Yu Nikolaev), scrisori de la M N Katkov, P M Leontiev, I S și K S Aksakov, I S Turgenev, K N Leontiev , N P Gilyarov-Platonova, N S Kokhanovskaya, A I Gertsen, N S P Ogareva şi alţii Preţul abonamentului cu transport și livrare: timp de un an - ruble, timp de șase luni - ruble • k , timp de luni - ruble k , timp de lună - p k În străinătate cu expediere - p Pentru persoanele de rang spiritual, pentru domnii profesori ai instituțiilor de învățământ superior, secundar și inferior, pentru persoanele din clasa militară și

pentru studenții din instituțiile de învățământ superior prețul abonamentului: an - ruble, luni - ruble, luni - ruble, lună * a chenar p cu redirecționare Instituțiile guvernamentale și publice ale tuturor departamentelor, bibliotecile regimentare, adunările militare, "precum și persoanele aflate în serviciul lor, pot primi un jurnal pe credit, declarând șapte birouri jurnal prin birourile lor N B Abonații anuali ai Russkago Obozreniya, care s-au abonat simultan la ziarul Russkoe Slovo (anul), se bucură de o concesiune semnificativă, plătind doar ruble pentru ambele publicații (revista lunară și cotidianul) (în loc de de ruble) pe an În acest caz, trebuie să aplicați (în persoană sau în scris) exclusiv la birourile noastre:) Moscova "Revista Rusă" (colțul străzii Tverskaya și M Gnѣzdnikovsky, satul Spiridonova)) Moscova "Cuvântul rusesc" (Bulevardul Sfânt, satul Perlova) Se acceptă abonamente în toate cele mai bune librării, dar cu plata în rate, sunt rugați să se adreseze exclusiv biroului revistei Editor-editor Anatoly Alexandrov Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonament acceptat pe revista Note medicale PENTRU (Anul publicării al patrulea) Revista este publicată de două ori pe lună, cu excepția a trei luni de vară, în cantitate de până la de coli tipărite Revista conține în principal articole originale referitoare la observațiile spitalicești din diferite departamente de medicină În plus, în anul viitor, redacția intenționează, în măsura posibilului, să publice rezumate ale literaturii străine și interne actuale și scurte rapoarte despre monografii, disertații și reeditări individuale primite de redacție Prețul abonamentului cu expediere și livrare este ruble cop intr-un an Se acceptă abonament:) de la editori-editori - Moscova, spitalul Staro-Ekaterininskaya, strada Meshchanskaya;) în librării: Karbasnikova (Moscova, str Mokhovaya, Universitatea prot) și Kartseva (Moscova, Furkasovsky per),) în biroul de anunțuri Pechkovskaya (Moscova, linii Petrovsky) Editori-Edituri II Şatalov θ Getye ABONAMENT ACCEPTAT PENTRU PE REVISTA COLECȚIA PEDAGOGICĂ publicata la Directia Principala a ^ Institutiilor Militare de Invatamant Programul și personalul rămân aceleași În partea neoficială a anului , printre altele, au fost plasate următoarele articole: Pedagogia rusă a secolului al XVIII-lea M I Demkova -Despre problema purității limbii ruse K Jitomirski -"Din note despre gramatica rusă", prof A A Potebnya V Yakovleva -Tendințe moderne în metoda limbilor străine P Kniper -Din domeniul aritmeticii superioare -Care este esența algebră, prof V Ermakova -Carte educațională de flori A Knyazev -Cu privire la problema desenului de clasă a curților grafici A P Mikhnevich -O notă despre înmulțirea și împărțirea fracțiilor I P Dolbnya -Despre problema cursuri de bâlbâială Dr I V Berlinsky -Descrierea aparatelor pentru iluminat electric în clasele Corpului de cadeți Alexandru Dr A Smirnov -Recenzie de cărți pentru copii M V Sobolev - Rezumate, critică și bibliografie Revista este publicată lunar Prețul abonamentului pentru un an cu livrare și expediere este de ruble În străinătate b r k Sat , Sankt Petersburg, colț de Furshtadtnaya și strada Druskenikskago, / , apt Editor Alexey Ostroyursky Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ANUNȚ DE ABONARE "Saratov Listok" Al treizeci și cincilea an de publicare în PREȚ DE ABONAMENT: Cu livrare în Saratov: timp de un an ruble, min - ruble k , m - p , m - p k , m - p , m - p k , m ~ p , m -W p k , m - p , m - p k , m - p , m - p Cu expediere în alte orașe: în anul ruble, m - ruble, m - ruble k , m - p , m- p k , m - p , m - p k , m - p , m - p k , m -Z p , m - p k , m - p k Pentru a facilita abonamentul persoanelor insuficiente la ziar, redacția permite plata tarifului de abonament pentru abonații anuali, atât urbani, cât și nerezidenți;

primul care contribuie: la abonament ruble, la martie - ruble și mai - p ; nerezidenți: la abonament ruble și mai- p Abonamentul este acceptat de la până la a fiecărei luni și nu mai târziu de sfârșitul anului Abonamentul se acceptă la redacția: Saratov, Nemetskaya, casa lui Oyae-sorge, precum și în Volsk la Ivan Fedorovich Volkov Se acceptă anunturi: pe pagina k pe linie minuna; pe si - k Anunturile anuale beneficiaza de o concesiune speciala Anunțurile din străinătate și din toate locurile Imperiului Rus, cu excepția provinciilor Saratov, Tambov, Penza și Volga, sunt acceptate exclusiv la biroul central de anunțuri ale primului Metzl, la Moscova, pe strada Myasnitskaya, în casa lui Sytov Pentru aceste reclame taxa este: pe pagina k iar dupa text - k pe linie petite Vânzarea cu amănuntul a ziarului la copeici per exemplar Este deschis un abonament pentru la REVISTA VOSTOCHNOE, un ziar științific-literar și politic Al cincisprezecelea an de publicare Vostochnoye Obozrenie este publicat de TREI ori pe săptămână, Buletinele Agenției Telegrafice Ruse sunt publicate în alte zile) Tetagrame plasate în textul unui ziar sau în buletine separate) Departamentul oficial - cele mai importante ordine guvernamentale) Articole principale privind viața Rusiei, regiunile sale și interesele populației din periferia estică, precum și problemele politicii ruse în Est și în străinătate) Trecerea în revistă a vieții sociale și provinciale rusești Cronica evenimentelor de la periferie) Știri politice în general și în special referitoare la țările asiatice) Corespondență din Rusia europeană, Siberia, Turkestan, statele asiatice vecine) Departamentul științific - descoperiri și călătorii în Orient, informații despre istorie, statistică și industrie) Recenzie literară - critică și bibliografie, în special a scrierilor despre Asia Extrase și traduceri) Literatură bună Eseuri de uz casnic din viața Orientului și a Siberiei Poezii) Feuilleton) Cronică judiciară) Departamentul de schimb - informații despre cursul comerțului rus și asiatic pe piețele europene și asiatice) Anunturi publice si private Ziarul publică colecții periodice sub formă de suplimente care conțin articole literare și științifice de amploare Prețul unui ziar: în Rusia pentru un an - ruble, pentru jumătate de an - ruble, timp de trei luni - ruble și timp de o lună - p ; în străinătate: timp de un an - ruble, șase luni - ruble k , trei luni - p k , timp de o lună - p k Ziar cu cereri pentru anul: în Rusia - Jur , în străinătate - p Pentru buletinele zilnice, se plătesc ruble în plus Anunturi pentru k pe linie petit pe pagina a -a si pe prima Adresa: Irkutsk, redacția ziarului "Eastern Review" Editor-editor I II, Popov, Biblioteca "Runivers" ÎNTREBARE! FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE DESPRE EDIȚIA REVISTEI CREDINȚĂ ȘI MINTE în "Publicarea revistei teologice şi filosofice "Credinţă şi raţiune" va fi continuată în conform programului precedent Jurnalul, ca și până acum, va fi format din trei secțiuni:) Bisericå,) Filosofică și) Lista pentru eparhia Harkov Revista este publicată în cărți separate de două ori pe lună, cu nouă sau mai multe coli tipărite în fiecare carte, adică ediția anuală a revistei este formată din de numere cu textul de conținut teologic și filozofic până la sau mai multe coli tipărite Preț pentru o publicație anuală în Rusia jur iar în străinătate i p cu redirecționare Nu este permisă plata în rate a banilor * Se acceptă abonamente: în Harkov: în redacția revistei "Credință și rațiune" de la Seminarul Teologic din Harkov, la magazinul de lumânări al Mănăstirii de mijlocire din Harkov, în biroul din Harkov al "Timpului Nou", în toate celelalte librării din Harkov Harkov și în biroul "Gazetului Provincial Harkov" "; la Moscova: în biroul lui N Pechkovskaya, linia Petrovsky, în biroul lui V Gilyarovskaya, strada Stolshnikov, satul

Karzinkina; în Sankt Petersburg: în librărie din Tuzov, Sadovaya, casa numărul În alte orașe ale Imperiului, abonamentul la revistă acceptat în toate librăriile cunoscute și în toate birourile Novaiei Vremya În redacția revistei "Credință și rațiune" puteți obține copii complete ale publicării sale pentru ultimii ani - inclusiv la un preț redus, și anume ruble pentru fiecare an; ruble pentru și ruble pentru , , și Pentru persoanele care se abonează la jurnal pentru toți anii indicați, jurnalul poate fi alocat pentru θβρ cu redirecționare În plus, redacția vinde următoarele cărți "Cuvânt viu" Compoziție de reverend Ambrozie Ts k "Sofişti antici şi moderni" Compoziţie de T F Brentano Traducere din franceză de Yakov Novitsky Preţ p k Sunt corecte acuzațiile aduse de contele Lev Tolstoi împotriva Bisericii Ortodoxe în lucrarea sa "Biserica și statul"? Lucrarea lui A Rozhdestvin Preț k ^ Papalitatea, ca cauză a diviziunii Bisericilor, sau Roma în relaţiile ei cu Biserica Răsăriteană^ Eseu de doctorat despre Vladimir Goethe Tradus din franceză de K Istomin Harkov Preț rublă cu poștă Biblioteca "Runivers" DESPRE B L E N I YA Vdpmka a fost deschisă în (- gardieni vdaniya) pe Orenburg Listok Intrând în cel de-al -lea ( ) an de apariție, Orenburg Listok va continua să adere la caracterul unei cronici locale, sau cronică locală, deoarece redacția, încă de la înființarea ziarului (din), și-a propus sarcina de a păstrarea Orenburg Listok astfel încât să fie un organ de presă "local" nu numai prin nume, ci într-adevăr "Orenburg" în conținut PROGRAMUL ZIARULUI INCLUDE URMĂTOARELE DEPARTAMENTE I Articole și cercetări despre istoria, etnografia, statistica, comerțul și industria regiunii Orenburg II Știri politice generale din ziarele oficiale și din telegramele agențiilor de telegrafie III Cronica sau cronica evenimentelor și fenomenelor din viața locală, precum și ordinele publicate de guvern, direct sau indirect legate de viața orașului Orenburg și a regiunii Orenburg IV Mesaje despre spectacole de teatru și alte spectacole publice cu recenzii despre acestea V Feuilleton; această secțiune conține eseuri despre obiceiurile locale și alte articole mici de ficțiune VI Informații de referință privind repertoriul comercial, industrial și feroviar, de teatru, informații poștale și calendaristice, buletin meteorologic etc , precum și anunțuri private VII Aplicație gratuită la "Orenburg Leaflet"- ANUNȚURI LISTON Ziarul "Orenburgsky Listok" este publicat duminica, iar "Leaf of Ads" - în zilele lucrătoare, cu excepția zilelor de după sărbători Prețul abonamentului pentru un an ruble cu livrare, si cu expediere p k Articolele, corespondența și cerințele redacției sunt rugate să fie adresate lui Orenburg, ed "Orenburgsky Listok, str Perovskaya, bld Editor-editor Evfimovsky-Mirovitsky ABONAREA LA REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ Anul XVI REBUS, introducerea cititorilor în dezvoltarea științifică modernă a problemelor din domeniul psihic, precum: mediumnitatea (spiritualismul), magnetismul animal, hipnotismul, clarviziunea, viziunea dublă, sugestia mentală, viziunea fantomelor: intravital, aproape de moarte, post-mortem , etc Pe paginile b Jurnalul conține descrieri ale sesiunilor unor medii celebri din Rusia și din străinătate Articole despre astrologie, familiarizarea cu această știință, atât teoretic, cât și practic: alcătuirea horoscoapelor Articole despre ocultism, care conțin învățăturile ocultiștilor antici și moderni Departamentul de ficțiune: romane, nuvele și povestiri Prețul abonamentului pentru : Fără livrare timp de un an ruble, timp de șase luni ruble k Cu livrare pentru un an ruble, pentru jumătate de an ruble Rata este permisa: la abonament ruble, apoi pe aprilie, iulie si octombrie pentru rub Adresa: Tsarskoye Selo (provincia Petersburg), redacția revistei REBUS Biblioteca

"Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE A fost deschis un abonament pentru la marele ziar social, literar, politic, comercial și industrial KAMSKO-VOLZHSKII KRAI, publicat la Kazan Sarcina principală a publicației este cea mai detaliată dezvoltare a problemelor actuale ale vieții sociale a regiunii locale și, probabil, o reflectare completă a nevoilor și intereselor sale reale Pentru a atinge scopul urmărit, "Kama-Volzhsky Krai" se va strădui în mod constant să studieze viața regiunii Volga și a estului Rusiei, în relațiile istorice, culturale, economice, interne, industriale și comerciale, având grijă să atragă pentru în acest scop angajaţi din rândul persoanelor care cunosc bine Presa regională are corespondenţi proprii în toate punctele principale ale regiunii În explicarea unor articole și evenimente din viața publică vor fi plasate din când în când ilustrații în textul ziarului Taxa anuala de abonament: pentru abonatii orasului fara livrare: timp de un an p;, timp de o jumătate de zi - p timp de luni, - p k , timp de lună - k Cu livrare: timp de un an p , o jumătate de oră - p , luni - p k lună- k Pentru abonații din alte orașe timp de un an: ruble jumătate de an - p , luni - p k , lună - p Pentru abonații anuali este permisă plata în rate a banilor abonamentului Abonamentul se acceptă la sediul principal al redacției (Kazan, Voskresenskaya, Pasajul L Redacția telefonică nr) Adrese din afara orașului: Kazan, redacția Teritoriului Kama-Volzhsky Pentru redactor Profesorul H P Zagoskin ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU DESPRE REVISTA LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ LUNARĂ, Averea Rusiei publicată de N V Mikhailovskaya şi Vl G Korolenko PREȚ DE ABONAMENT Timp de un an cu livrare și expediere ruble, fără livrare în Sankt Petersburg și Moscova ruble; în străinătate ruble Se acceptă abonamente: în Sankt Petersburg în biroul revistei - str Basseynaya, La Moscova - în filiala biroului - Poarta Nikitsky, satul Gagarin Cu contact direct cu biroul sau sucursala, un plan de rate este permis pentru abonații din oraș și nerezidenți cu livrare: atunci când se abonează ruble iar până la iulie ruble, sau la abonament ruble, până la aprilie ruble iar la iulie p Alți termeni de rate nu sunt permise Pentru abonații urbani din Sankt Petersburg și Moscova, fără livrare, rate de p pe lună cu plata în avans în decembrie pentru ianuarie, în ianuarie pentru februarie etc până în iulie Librăriile care livrează abonamente pot percepe doar de copeici pentru comision și transfer de bani din fiecare exemplar anual Abonamentele în rate de la librării nu sunt acceptate Abonații Russkaya Bogatstvo beneficiază de o concesiune atunci când comandă cărți de la biroul revistei din Sankt Petersburg sau de la filiala din Moscova a biroului Catalogul de cărți este tipărit în fiecare carte a revistei pe primele pagini Editori: I Bykov, S Popov Biblioteca "Runivers" ■ ANUNTURI Anul XVII SE ACCEPTĂ ABONAMENTUL PENTRU Anul XVII pentru ilustrat așteptați și vedeți copilul de o vârstă fragedă Odihna copiilor "Recreere pentru copii" se aprobă de către Comitetul științific al Ministerului Învățământului Public pentru instituțiile de învățământ secundar, masculin și feminin, școlile publice orășenești și primare; Comitetul Educațional la Sfântul Sinod - pentru bibliotecile fundamentale ale școlilor teologice; Comitetul de Învățământ al Cancelariei Proprii H I V pentru Instituțiile Împărătesei Maria-admis la patru clase de instituții de învățământ secundar ale catedrei " În cursul anului la jurnal au participat: prof P G Vinogradov, A V Doganovici, P V Zasodimsky, A V Kruglov K V Lukashevich, D N Mamiv-Sibiryak, Serghei Orlovsky, I N Potapenko, D * A ■ Sergeenko, A V Stern , V M Sysoev și mulți alții etc În departamentul de artă au fost plasate picturi și desene de A M Vasnetsov, V M Vosnetsov, M A Vrubel, K S Vysotsky, S A

Korovin V E Makovsky, I M Pryanishnikov A S Stepanov, V I Surikov, V A Serov, P M Shmelkov, precum și instantanee din operele clasice de artă veche și nouă · Datorită consimțământului amabil al majorității foștilor angajați și în speranța de a atrage alții noi pentru a participa la revistă, editorii " Recreerea copiilor" intenționează să ofere cititorilor o serie de povești, povestiri, eseuri, poezii în cadrul departamentului literar pentru a familiariza cititorii cu viața oamenilor rurali și muncitori, re daccia implică plasarea mai multor ilustrații și eseuri despre diferite ramuri ale industriei ruse Suplimentul la acestea ar trebui să servească drept cifre (în regiuni) A M Vasnetsova, A S Stepanova și V A Serova Împreună cu textul, aceste desene vor prezenta, parcă, o imagine a naturii și a vieții native Pe lângă fotografiile din opere de artă ale clasicilor ruși, străini și antici, editorii vor plasa portrete ale scriitorilor, oamenilor de știință și artiștilor ruși în fiecare număr La catedra de jocuri si activitati vor fi introduse descrieri ale vacantelor copiilor si plimbarilor scolare in aer liber La sfârșitul fiecărui număr, părinții și educatorii vor găsi informații scurte despre cărțile nou apărute pentru lectură pentru copii de abonați vor primi o aplicație gratuită POVESTI STRĂINILOR RUSII Colecția ilustrată a lui VN Kharuzina Condiții de abonament pentru : cu dost si peres în toate orașele Rusiei timp de un an r, timp de jumătate de an r k la Moscova p k ■În străinătate- ruble Se acceptă abonamente: la biroul revistei: Moscova, Leontievsky per , satul Mamontova, magazinul "Educația copiilor" și în toate librăriile din Moscova, Sankt Petersburg și alte orașe Editor Da L Barskov Editorul A I Mamontov * Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU la cel publicat la Rostov-pe-Don ziar cotidian politic, literar și economic "PRIAZOVSKY KRUG ANUL VII DE EDITARE Portrete și desene legate de evenimente actuale remarcabile sunt plasate în "Țara Azov" * Condiții de abonament în Rusia: Cu livrare și expediere în oraș și în străinătate semnături Timp de un an p , m p k , m , p , m p , k , m k , m p k , m p , m p k , m p k , m p k , m p , m p Fără livrare pentru abonații urbani: Timp de un an p , m p k , m p , m, p k , m p , m p k , m p k , m p k , m p , m p k , m eu p k , lună k Pentru trimiterea unui ziar în străinătate se percepe, în plus față de prețul abonamentului de k pe lună Pentru schimbarea adresei k Abonamentul este acceptat exclusiv din prima zi în Rostov-pe-Don - în biroul principal al ziarului "Priazovsky Kray" Italianok, per , nr ; în Novocherkassk - la N V Turkin, Strada Comitetului, în Ekaterinodar - în comerțul de carte din Kuban P T Galladzhiants, la Mariupol - la II N Falkevich, la Yeysk - la θ S Kutsev, la Novorossiysk - la E A Marinaka, la Azov - la V P Zolotarev, la Lugansk - la P E Kochetov, la Aleksandrovsk- Grushevsky - la B M Fayvishevich, tipografie, în Pyatigorsk - la A M Manuilov, tipografie; în Grozny - la E P Sadovnikov; în Bakhmut - la I R Grilekhes; în Armavir - la R F Umantseva; în stația Kamenskaya - la V I Volokitina, tipografie, în satul Konstantinovskaya Oblast V D - la M I Kucherov Editor-editor S Harutyunov RIGA VASNIN în viitorul , intră în al -lea an de existență "Rizhsky Vestnik", ziarul de interese rusești în regiunea baltică, va fi publicat în aceeași direcție, examinând fenomenele vieții locale din punct de vedere statal și contribuind la unificarea cuprinzătoare a periferiei baltice cu Imperiul Redacția se străduiește constant pentru o posibilă extindere și îmbunătățire a conținutului ziarului Ziarul este publicat zilnic, cu excepția duminicilor și a sărbătorilor legale Prețul abonamentului; Fără expediere și livrare: pentru un an ruble, pentru jumătate de an ruble,

timp de luni rub k , timp de lună k Cu poștă și livrare la domiciliu: Pentru un an ruble, pentru jumătate de an ruble, pentru luni ruble, timp de lună p Pentru profesorii școlilor elementare rurale din regiunea baltică, prețul abonamentului este: cinci ruble pentru un an iar timp de șase luni trei ruble Pentru alți termeni, condițiile de abonament sunt generale pentru toată lumea În străinătate: timp de un an ruble, timp de șase luni ruble, luni p k , lună p k Abonamentele se acceptă exclusiv la redacția din Riga, la colțul Bolyp și str Malaya Greshnaya, satul Lifshitz nr / Acolo sunt acceptate și anunțuri pentru copeici dintr-o linie Editor L Ya Vitvitsky Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAREA LA O NOUĂ JURNALĂ VIAȚĂ LITERARĂ, J-științifică și politică ESTE DESCHISĂ ■ Revista va apărea de la ianuarie la Sankt Petersburg DE TREI ORI pe lună (, și) în cărți de format mare în ° la orele - liste (- pagini fiecare) Programul revistei va cuprinde următoarele secțiuni: I Romane, nuvele, nuvele (în principal de autori ruși), poezii etc II Articole științifice din toate ramurile cunoașterii și artei, într-o prezentare populară III Articole pe probleme publice IV* Critică și bibliografie V Viaţa rusă VI Viața străină VII Teatru, muzică, pictură VIII Mix Prețul abonamentului pentru ediția anuală a "LIFE", constând din treizeci și șase de cărți ruble cu livrare și poștă În străinătate - ruble în aur Când aplicați direct la biroul "LIFE" (Sankt Petersburg, Kovensky per , d Nr), sunt permise rate: la abonare, se plătesc ruble, până la aprilie - ruble și până la iulie restul Prin acord special cu biroul, ratele sunt permise în condiții mai favorabile (de la rublă lunar) Redacție: Sankt Petersburg, strada Kovnoskiy, bld nr Editor-editor S V ABONAREA SE DESCHIDE asupra cotidianului literar , socio-economic şi poetică ziar Samavsksh Birnm IQQT AN ·■ Publicat în fiecare zi, cu excepția sărbătorilor Sarcina principală a ziarului este dezvoltarea problemelor generale, regionale și locale, acoperind atât aspectele pozitive, cât și negative ale vieții publice rusești și reprezentând nevoile regiunii Pentru aceasta, redactorii au corespondenți, pe lângă punctele principale ale regiunii Volga, în toate orașele județene și satele comerciale din provincia Samara, în toate punctele semnificative de-a lungul liniilor căilor ferate Samara-Zlatoust, Orenburg și Siberia de Vest dor și anume: centralele miniere Orenburg, Ufa, Zlatoust, Miass, Chelyabinsk, Troitsk, Kochkara, Kurgan, Ural Ziarul este publicat cu participarea strânsă a lui N Garin (N G Mikhailovsky) Componența redacției a fost mărită cu noi angajați Prețul abonamentului pentru Samarskiy Vestnik* rămâne același Pentru Samara și districtul Samara (zemstvo post) timp de un an ruble, pentru metri - ruble, M - ruble k , m - p , m ,- p k , m - p m,- k Pentru nerezidenți timp de un an ruble, pentru metri - ruble k m - p , m - p k , m - p k , m - p k , m ~ k Editor-editor N K Reutovsky Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU la noul cotidian mare Kaluga-Tulskaya kzh În noul an , ziarul Kaluzhsky Vestnik, fără a schimba direcția pe care a luat-o, va extinde semnificativ unele secțiuni ale programului său - științific, viața socială, calea ferată, agricolă și literară Depărtându-se de toate părțile, conturile și interesele personale, Kaluzhsky Vestnik, în măsura în care cititorii noștri sunt convinși de acest lucru, înaintează cu bucurie pe calea adevărului și a culturii Redacția este conștientă că numai așa își poate atinge scopurile propuse: numai spunând adevărul, fără a tăce lucrurile neplăcute, evidențiind fenomenele negative ale vieții noastre, se poate aduce un serviciu pământului natal Motto-ul nostru: "Adevărul este cel mai bun servitor

al țarului" va continua să fie steaua noastră călăuzitoare Din câte arăta perioada scurtă de existență a Kaluzhsky Vestnik, cititorul a apreciat eforturile noastre modeste de a edita ziarul: acesta din urmă, începând de la jumătatea lunii octombrie, începuse deja să fie tipărit în de exemplare Un astfel de succes al lui Kaluzhsky Vestnik ne oferă de la noiembrie ocazia să creștem componența redacției și să ridicăm latura tehnică a ziarului · Programul Kaluzhsky Vestnik este format din următoarele de departamente:) Departamentul oficial,) articole de conducere despre viața locală,) telegrame,) cronică locală,) articole și corespondență,) patrie: informații și materiale geografice, topografice, statistice, etnografice și pr ,) secție agricolă ,) din trecut,) sectanții noștri,) articole pe probleme de cale ferată, tarif,) feuilleton: științific, viață socială și literară Povești, povestiri, eseuri, repetiții, scene, schițe, note și poezii,) știri interne,) ce se întâmplă în străinătate,) sport și vânătoare,) teatru și muzică,) cronică judiciară,) compartiment bursă ,) amestec,) departament de referință,) anunțuri guvernamentale și private și reclame '' Ziarul a promis că va participa prof I I Ivanyukov și N Z Teodorovici Condiții de abonament la "Buletinul Kaluzhsky"; Cu livrare si expediere pe un an p , min - p k , m - p k , m - p k , m - r , m - r k , m - p , m - p k , m - p , m - p şi m - r Fără livrare şi expediere: on anul p , la m - p k , m - p k , m - p k , m - p , m - p k , m - r , m - r k , m - p k , m -' p , m - p k și m - k gg noii abonați anuali, care au semnat în noiembrie și au plătit întreaga sumă a abonamentului, vor primi Kaluzhsky Vestnik în luna decembrie a unei extraplatii Se acceptă abonament: în orașul Kaluga, în biroul principal al redacției, str Nikolskaya, satul Khalyutina La Moscova: în biroul publicitar al lui IIechkovskaya, Petrovsky Line, în biroul publicitar al casei comerciale Metzl, Myasnitskaya, satul Spiridonova În Sankt Petersburg: în biroul de reclame al casei comerciale Metzl, Bolshaya Morskaya, În Tula, în librăriile Beloborodova și Puzyrev, precum și în biroul Listei de anunțuri Tula Editura M N Lashianova Biblioteca "Runivers " ANUNTURI DESCHIS în Odesa ABONAMENT pentru lunar ■ ziarul zilnic Câteva cuvinte de la editor Începând din a doua jumătate a lunii decembrie a acestui an să apară zilnic un ziar politic, științific, literar, comercial, industrial și financiar numit "Revista Sudului", considerăm că este necesar să spunem câteva cuvinte publicului cititor Alături de ziarele apărute la Odesa, există, fără îndoială, un loc pentru publicarea noastră Ne-am propus să creăm un orgă care să nu fie scump la preț, accesibil public prin prezentarea sa literară și să răspundă nevoilor și intereselor patriei și, în special, a sudului nostru multitribal Odată cu răspândirea învățământului în țara noastră s-a format o clasă semnificativă a populației, simțind nevoia unei astfel de publicații Ziarul, accesibil unui spectru larg de cititori, este o pârghie puternică în problema influenței mentale și morale asupra maselor și un conducător de concepte sonore și cunoștințe în societate Participarea la "Revista Sudului" a profesorilor universitari, artiștilor și a unor forțe locale, binecunoscute publicului cititor, îl va scuti pe acesta din urmă de generalizări frivole și concluzii pripite atunci când trece în revistă aceste sau alte evenimente ale zilei Toate fenomenele vieții moderne va fi difuzat în ziarul nostru destul de obiectiv, fără scopuri preconcepute Fără a apela la reclame și promisiuni difuzate, observăm doar că editorii Southern Review intenționează, printre altele, să susțină o serie întreagă de articole științifice despre diverse ramuri ale cunoașterii într-o prezentare publică și cu ilustrații SUPLIMENT cu

retrans în alte orașe: timp de un an ruble, timp de șase luni ruble de copeici, timp de trei luni ruble, timp de o lună rub ; cu livrare în Odesa: timp de un an ruble, timp de șase luni ruble de copeici, timp de trei luni frecați copeici, pentru o lună de copeici Abonații ziarului din ianuarie primesc toate numerele pentru decembrie Separate nr kop în Odesa și câte copeici in alte orase Anunțurile și abonamentele la "Southern Review" sunt acceptate la biroul principal din Odesa, la tipografia lui Isakovich (colțul străzilor Gavannaya și Deribasovskaya, casă privată) și în librăriile "New Time" și E P Raspopov) Editor și redactor prof H E Cijov Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU la un ziar literar, politic, social și comercial plecând în Kazan zilnic (De la ianuarie, ziarul va fi publicat și luni) Al -lea an de publicare Sarcina principală a ziarului este studiul complet al regiunii locale Kama-Volga și reprezentarea cuprinzătoare a nevoilor și intereselor acesteia La Buletinul Volga participă următoarele persoane: Prof D V Annalov, A N Akhmerov, | N I Ashmarin, A Ya Baranov, A P Batuev, E F Beketova, P Berlin, M E Blandova, N N Blinov, V F Borodzich, M P E T Budde, prof A V Vasiliev, S I Vasiukov, I G Garin (N G Mikhailovsky), I A Garkavi, V A Gerken, V A Goltsev, prof A F Gusev, A B Greiman, P I Dobrotvog, Amator S), II V Zasodimsky, V E Ilkov, I I Ivanovici, A D Ivanov, Prof M Ya Kapustin , S M Kapustina, A Korngold, Prof D A Korsakov, K I Kotelov, P S Kukuranov, Prof H M Liubimovsky, K V , Prof I N Lange, D E Lappo, I A Limanov, A G Lyubarsky, Prof L B Mandelshtam, V K Magnitsky, A I Matov, Prof N A Mislavsky, ïï Ya Morozov, A D Mysovskaya, V I Nazarye Nazar, V I Nelidov, V K Nikolsky, B P Ongirsky (B Lensky), N A Ostrovskaya, P A Ponomarev, V V Portugalov, I S Pokrovsky, S D Protopopov, P S Pchelin, A M Peshkov, N V Remezov, P D A , prof H P Sluginov, prof N V Sorokin, V Ya Soloviev, I I Stepanov, N A Smirnov, S M Smirnov, V S Serova, Ya Traubenberg-A Y Hardin, prof A A Pitukenberg, D P Shostakov, E K Shchepetilnikova, prof E P Yanishevsky, H θ Iuşkov, A M " fe dorov și prieten Prețul abonamentului: pentru abonații urbani cu livrare: timp de un an - ruble, timp de șase luni - ruble, timp de luni - ruble k , timp de lună - k Fără livrare: timp de un an - p k , timp de șase luni - p k , timp de luni - p k , timp de lună - k Pentru abonații din afara orașului: pagodă - ruble, timp de jumătate de an - ruble, timp de luni - ruble k , timp de lună - p Rata este permisă: pentru nerezidenți la abonament ruble, aprilie, ruble, iulie, ruble, pentru locuitorii orașului - ruble, martie, ruble, aprilie, ruble, iunie, ruble Toți noii abonați anuali care se abonează pentru anul fără o rată din taxa anuală de abonament primesc ziarul gratuit de la data abonamentului până la ianuarie Abonamentele sunt acceptate la sediul principal al Volzhsky Vestnik, din Kazan, pe strada Pokrovskaya, casa Permyakova Editor N Reinhardt Editura L Reinschrdt Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU PE REVISTA (Cu anexa "Manual pentru actorii de scenă") Iese de de ori pe an Fiecare carte conține o piesă, în mare parte din repertoriul modern, simultan cu producția ei pe scena capitalei Fiecare carte este însoțită de portrete ale artiștilor sau dramaturgilor și scriitorilor, pline cu fototip și autotip gg abonații pe parcursul anului primesc de lucrări dramatice și de portrete ale artiștilor, dramaturgilor și compozitorilor În plus, programul revistei cuprinde: a) Articole pe probleme generale ale teatrului; b) Departamentul regie: articole despre machiaj, costume, punerea în scenă a pieselor de teatru (cu desene), etc ; c) Eseuri și povestiri, în principal din viața teatrală; d) Revista modernă - articole critice despre știrile dramei și operei;

e) Corespondenta; f) Cronica și g) Bibliografie; h) Note, muzică de pauză Departamentul muzical a fost extins semnificativ Prețul abonamentului: fără livrare timp de un an - ruble, pentru jumătate de an - ruble k , timp de luni - p k ; cu expediere pe un an - p , pe șase luni - p-, pe luni - p Rata este permisa: la abonament - ruble, apoi dupa fiecare patru carti, rubla până la plata integrală a întregii sume a abonamentului Camere separate ale "Teatralului" de copeici Cărțile din anii anteriori se vând numai în cărți sau volume individuale Nr este tot vândut Editura O K Kumanina Pentru editorul A S Sergeev ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU PE REVISTA Biblioteca de traul de ceai Revista este încă publicată lunar și la același preț de program și abonament, ca pe vremea când Biblioteca Teatrului alcătuia un supliment special pentru Artistul "Biblioteca Teatrală" va fi amplasată ca piese noi, precum și cele ale celor vechi, care continuă să fie incluse în repertoriul modern Preț abonament: fără livrare timp de un an - ruble, timp de șase luni - ruble, timp de luni - i ruble de copeici, cu expediere timp de un an - ruble, timp de jumătate de an - ruble, timp de luni - ruble Abonamentul la "Biblioteca Teatrului" este acceptat numai de la abonații la "Teatral" Separați №№ pentru frecare Nr - sunt toate epuizate Redacția și biroul revistei "Teatral" din Moscova, pe bulevardul Strastnoy, d Adelheim Editura K Kumanina Pentru editorul A S Sergeev Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pentru PE REVISTA CITITOR Ediția anuală a revistei "Cititorul" este formată din de volume de la la pagini fiecare format Vyu D · l · PREȚ DE ABONAMENT Timp de un an ruble ¡|¡ Cu redirecționare frecare Jurnalul cuprinde lucrările anilor prof BUNA EU Îngrijitor, prof I I Ivanov, A V Amfiteatrov, K S Barantsevich, V L Velichko, kya M N Volkonsky, П P Gnedich, E P Goslavsky, D N Mamin-Sibiryak, V M Mikheev, Vl I Nemirovici-Danchenko, I M Nevezhin, II A Salov, V Ya Svetlov, N S Severin, S I Smirnova, K M Stanyukovici, M K Severnaya, prof K A Timiryazeva, V A Tikhonova, Ant P Cehov, prof A I Chuprova, O N Chyumina, V M Shulyatnikova, I L Shcheglov, V R Shcigrov, academicianul I I Yanzhul și alții Scopul revistei este de a oferi intelectualității sărace, în special celor care locuiesc într-o provincie îndepărtată, posibilitatea de a-și alcătui propria bibliotecă la un preț extrem de ieftin Programul jurnalului:) Ficțiune (opere originale și traduse);) Critică și bibliografie;) Articole științifice populare: a) despre istorie, b) despre istoria literaturii ruse și străine, c) despre probleme economice, științe naturale și filozofice Într-o secțiune specială, sub titlul "Dare", jurnalul va oferi o privire de ansamblu asupra celor mai importante fenomene ale vieții sociale actuale rusești Cărțile vor fi însoțite din când în când portretele autorilor umplut cu autotip Redacția se află în Moscova, Bulevardul Strastnoy, satul Adelheim Rata este permisă: la abonament fără livrare, se plătesc ruble, cu expediere ruble și apoi până la februarie, până la martie și până la aprilie la ora Separate nr kop Editura K Kumanina Pentru editorul A S Sergeev Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru la reviste spirituale și academice este deschis BISERICA VESTNIK AI(r)) "Buletinul creștin" - un jurnal săptămânal care servește ca organ al gândirii teologice și al vieții bisericești și sociale în Rusia și în străinătate) "Lectura creștină" - un jurnal lunar, un organ al științei teologice și istoriei bisericii într-o prezentare publică Notă Din următor, pentru a satisface dorința multor abonați, va fi publicat lunar, în cărți de la la tipărituri, coli Prețul pentru acesta rămâne același, adică frecați pe an și numai abonații care îl primesc împreună cu Tserkovny Vestnik pentru ruble

plătesc în plus pentru poștă, pentru șase cărți suplimentare rublă În , a treia mulțime va fi publicată "în două cărți, care vor include interpretări în diferite locuri a Sfintei Scripturi, convorbiri cu diverse ocazii, precum și scrisori către diaconesa olimpiadei și tot restul corespondenței Sfântului Părinte Noii abonați care doresc să primească primele două volume au amabilitatea să adauge la prețul abonamentului ruble pe volum, în legătură engleză elegantă - ruble k Condiții de abonament: a) Separat pentru "Church Herald" rub , cu adaos de "Creația Sfântului Ioan Gură de Aur" - r k ; pentru "Lectură creștină" - ruble, cu anexa "Crearea Sfântului Ioan Gură de Aur" - ani, k b) Pentru ambele reviste - ruble, cu anexa "Crearea Sf Ioan Gură de Aur" - ruble cu transport maritim Preț în străinătate: și ambele reviste ruble, cu anexa "Lucrarea Sfântului Ioan Gură de Aur" - ruble k , pentru fiecare separat - ani, cu atașamentul "Creat de Sf Ioanna Zlatousta" - ruble Pentru o legare englezească elegantă, sunt atașate de copeici Abonații din afara orașului își scriu cererile astfel: "La redacția lui Tserkovnago Vestnik și Khristian Reading din Sankt Petersburg Editor prof A Lopukhin Abonamentul pentru la revista ilustrată pentru copii este deschis JOC III E H R A PENTRU VÂRSTE MAI TINERE (Anul publicării) De-a lungul multor ani, "Jucărie" a atras atenția tinerilor cititori, dintre care mulți au îmbătrânit atât de mult încât o recomandă copiilor lor Fiecare carte conține povești franceze și germane cu o traducere promptă și un index adaptat pentru practică auto-studiul acestor limbi , sub forma unui supliment cadou la "Jucării", vor fi trimise șase volume ilustrate în miniatură dedicate conversațiilor populare despre știința naturii Sub revista "Jucărie" există un departament special "Pentru bebeluși" * (până la ani) Articolele acestui departament sunt tipărite cu litere mari, cu multe imagini Nu există un abonament special la departamentul " Pentru bebeluși" Abonații "Jucării" cu secțiune "Pentru bebeluși", pe lângă șase cărți, vor primi un supliment special adaptat acestei vârste Prețul abonamentului anual: cu livrare și expediere în Rusia: "Jucărie" - ruble, "Jucărie" cu un departament "Pentru bebeluși" - ruble, "Jucărie" cu publicația pedagogică "Pentru a ajuta mamele" - ruble "Jucărie" cu un departament "Pentru bebeluși", aplicații și cu publicația "Pentru a ajuta mamele" - ruble În străinătate: "Jucărie" ~ ruble, "Jucărie" cu un departament "Pentru bebeluși" - ruble, "Jucărie" cu publicația pedagogică "Pentru a ajuta mamele" - ruble, "Jucărie" cu departamentul "Pentru bebeluși", aplicații și cu publicația "Pentru a ajuta mamele" - ruble Adresa editorială: Sankt Petersburg, strada Furshtadtskaya, d , unde domnilor abonati si librarii li se cere sa se ocupe exclusiv de solicitarile lor Editor-editor A N Peshkova-Tolgiev Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul este deschis pentru S , pentru un ziar public și literar cu drepturi depline ,,́H Frumoasă & Iese în Krasnoyarsk de trei ori pe săptămână PROGRAMUL ZIARULUI: I Telegrame II Departamentul oficial Sh Articole editoriale IV Articole și eseuri despre probleme ale Teritoriului Yenisei și provinciilor adiacente ale Siberiei V Privire de ansamblu asupra vieții sociale a Siberiei și Rusiei Cronica orasului Teatru și muzică VI Știri politice VII Corespondenţă VIII Departamentul științific IX Recenzie literară X Feuilleton XI, Cronica judiciară XII A rade XIII Departamentul de referință XIV Anunturi PREȚ DE ABONAMENT: cu livrare și expediere pentru un an ruble, pentru jumătate de an ruble, pentru un sfert din an ruble k , timp de o lună frecare Abonamentul este acceptat în Krasnoyarsk, în biroul redacției "Yenisei", casă proprie, str Voskresenskaya Editor-editor E

Kudryavtsev- ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU (al -lea an de publicare) TERITORIUL DE SUD Ziar public, ziar politic şi literare Ieși zilnic Programul ziarului: I Acţiuni ale guvernului II Articole orientative pe probleme de politică internă și externă și viața publică III Recenzie de ziare și reviste IV Telegrame de la corespondenți speciali ai "Teritoriului de Sud" și "Agenției Telegrafice Ruse" V Ultimele știri (mesaje, corespondenți proprii la Sankt Petersburg și știri din alte ziare) VI Cronica locală VII Știința și arta VIII Teatru și muzică IX Ecouri (feuieton mic) X Știri din sudul corespondenței "Teritoriului de Sud" și știrilor altor ziare XI Din toate capetele Rusiei: corespondența "Teritoriului de Sud" și știrilor altor ziare XII Știri externe: viață străină, ultima e-mail XIII Feuilleton viața științifică, literară, artistică și socială Fictiune XIV Cronica judiciară XV Critică și bibliografie XVI A rade XVII Cronica de schimb și departamentul de tranzacționare XVIII Cutie poștală XIX Calendar XX Informații de referință: cauze programate pentru audiere în instituțiile judiciare, informații despre licitații, licitații, concursuri etc Informații despre marfa sosită la st Harkov și alții XXI Mesaje de la terți XXII Anunturi Redacția are proprii corespondenți în multe orașe și centre comerciale din sudul Rusiei În plus, ziarul primește știri constante din Sankt Petersburg și Moscova În "Teritoriul de Sud" sunt amplasate portrete ale Persoanelor Familiei Imperiale, personalități istorice, personalități proeminente contemporane și tipuri politice legate de evenimentele actuale De la sfârșitul actualului , "Teritoriul de Sud" va fi tipărit într-un nou, font mai compact, ceea ce face posibilă creșterea semnificativă a volumului b conținutului ziarului PRET ABONAMENT pentru : din banda altele: la m p , m p k , m p m p k , m p k , m p k , m p , m b p , m p , m p , m p , m p k ; cu dost în Harkov: la m p , m p k , m p , m p k , m p k , m p k , m p , m p k , m p k , m p k , m p k , m p k Plata în rate pentru exemplarul anual este permisă prin acord cu editorii Abonamentul și anunțurile sunt acceptate în Harkov, în biroul principal al ziarului "Teritoriul de Sud", în Piața Nikolaevskaya, în Casa orașului Editor-editor A A Iozefovici Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS, iplp Revista literară și ilustrată de familie numeroasă * * Vedere scenică ȘAICEȘEȘI DOILEA AN DE EDIȚIE Două ediții literare independente) săptămânal, revistă de artă și literatură de familie | ΊΓ| numere ilustrate de literatură fină exclusiv de cunoscuți scriitori ruși și străini Fiecare număr este format, în general, din ψ - x foi I / IÍ/| format mare, tipărit pe hârtie albă luxoasă cu - desene Cu numerele jurnalului, de altfel, în cursul anului se emite: I de numere - "Cronica evenimentelor săptămânii*" -ȘI numere de "Moda pariziană modernă" cu desene - III tablouri pictate (costume de doamnă la modă și lucrare cu ac) - IV Desene pentru broderie de lenjerie, rochii, costume, lână, șireturi, mătase, aur etc - V modele în mărime naturală -VI Desene pentru tăierea (original) diverse obiecte elegante utile în gospodărie -VII piese muzicale cele mai noi (romanturi, dansuri etc) - VIII Calendar de perete imprimat cu vopsele colorate si aur ȘTIRI DE ARTĂ LA REVISTA lunar va fi emis un număr al unei reviste cu picturi ale artiștilor celebri ruși și străini, tipărite în mai multe tonuri de vopsele colorate (pe modelul publicațiilor ilustrate străine scumpe)) Supliment literar lunar DOUAȘE VOLUME MARI; care includ: noi romane istorice, etnografice și moderne, nuvele, povestiri ale scriitorilor ruși și străini, precum și poezii, articole științifice, agricole, râsete și așa mai departe Preț anual abonament timp de un an cu livrare și în întregul imperiu - ruble, timp de jumătate de an - ruble, timp de

trei luni - ruble Fără livrare la Sankt Petersburg timp de un an - ruble Mar Moscova - p k În străinătate - p Este permisă plata în rate a contribuțiilor pentru alte termene, dar cu acordul cu sediul central Sediul principal al revistei: Sankt Petersburg Cerere Nevsky , d Nr - O reclamă ilustrată și o listă de publicații sunt trimise gratuit Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE S-A DESCHIS ABONAMENTUL LA NOUL ZIAR MARE ZILNIC din Sf PETERSBURG Syairovye Echoloski, , ziar politic, literar, științific, public, financiar și economic, fără cenzură prealabilă Condiții de abonament la "World Echoes" De la ianuarie , "Ecourile lumii" vor fi publicate zilnic în două ediții: prima ediție va fi publicată concomitent cu toate celelalte ziare din Petersburg la ora dimineața, iar a doua, care este o repetare a primei, la ora dimineața aceleiași zile Ediția a II-a va conține toate știrile livrate la redacție noaptea și dimineața, care ar fi trebuit incluse în numărul următor Din acest motiv, abonații nerezidenți care locuiesc de-a lungul căii ferate Nikolaevskaya, la Moscova și dincolo de Moscova, de-a lungul autostrăzilor: Kazan, Kursk, Nijni Novgorod și altele, vor primi toate știrile noi cu o zi mai devreme Comunicările guvernamentale importante și știrile publicate în Buletinul Guvernului*, Russkiy Invalid* în Buletinul Finanțe* și Gazeta Comercială și Industrială* publicate de Ministerul Finanțelor vor apărea în a doua ediție chiar în ziua publicării lor A doua ediție este destinată:) acelor abonați urbani care nu doresc să primească o primă ediție anterioară și) trimiterii către abonații nerezidenți din zona de-a lungul și dincolo de calea ferată Nikolaevskaya, cu un tren poștal la o' ceasul după-amiază Pentru abonații orașului, cea de-a doua ediție va fi livrată de City Pope după ora În cazul în care se primesc știri și telegrame importante, • pentru abonații orașului, completări speciale la ziar Prețul abonamentului în Rusia fără livrare pentru un an ruble, timp de luni - ruble, cu livrare prin poștă municipală: pentru un an ruble, timp de luni - ruble Cu un transfer către un nerezident: timp de un an ruble, timp de luni - ruble În străinătate: timp de un an - de ruble Plata în rate a banilor abonamentului este permisă: pentru angajați - prin acord cu biroul prin trezorieri acestora, pentru neangajați - în următoarele condiții: p la abonament, p la sfârşitul lunii martie şi p la sfârșitul lunii august pentru urban, și p la abonare, p la sfârşitul lunii martie şi p la sfârşitul lunii august pentru abonaţii din afara oraşului gg nerezidenții care doresc să se aboneze în condițiile de plată în rate a banilor abonamentului, se dau să indice acest lucru exact în momentul abonării Abonamentul este acceptat: în Sankt Petersburg, în biroul principal al redacției World Otgoloskov *, Fonganka (colțul străzii Leshtukov), casa nr , precum și în librăriile: Fenu și K , Nevsky pr , , M M Lederle, Nevsky pr , și H P Karbasnikova, str Liteynaya, ; la Moscova în librăria H P Karbasnikova, Mokhovaya, casa lui Koch; iar la Varşovia, în librăria H P Karbasnikova, New Sveg, Editor-editor K V Trubnikov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI An ed Al treilea abonament este deschis Publicație literară lunară ieftină apare în formatul și volumul unor mari reviste lunare literare scumpe sub numele: Bhúliotena de casă Compoziția cărților include: romane noi, nuvele și nuvele (istorice și moderne) de scriitori ruși și străini Revista este publicată sub redacția celebrului scriitor A Mikhailov (A K Scheller) Pentru cărțile "Bibliotecii de acasă" au fost achiziționate următoarele noi lucrări originale ale unor scriitori ruși cunoscuți și îndrăgiți de public: Mihailov, A (A K Scheller), "Pădurea viselor", un mare roman - Solovyov, Veev Serg (autor al romanelor "Serghei Gorbatov" și PRIETEN),

"Steaua decolorată", roman - Polevoy, P N , "O anecdotă ciudată", o mare poveste - Yasinsky, II (Maxim Belinsky), "Clear Morning", mare rom -Slucevsky, K K , "Unchiul meu", poveste - Cehov, A P , "Contrabandişti", Bollyp rom - Golitsyn, D P (Prinţul Murav-lin), "The Rezanovs", rom din lumea mare - Gnedich, P I , "Înfrângere", comedie - Volkonsky, M N , prinț (fost editor al Niva), " * uel", poveste - Staniukovici, K M , poveste - Barantsevich, K S , poveste mare - Tikhanov, V A (fost editor al Nordului") , "Afaceri proaste", roman - Șceglov-Leontiev, I L "Eșec", poveste - Sia-nitsky (A E Golovacheva), "Iubit", poveste - Velichko, V Ya "Principii", poveste - Bazhin , H θ , "Ora", poveste - Merezhkovsky, D S , "Orașul Sfânt", poveste lumini ", rom mare - Ryshkov, V A , "Slujitoare vechi", pov - Tangiev, E A , cărți , " Alien taipa", Bol rom -Lebedev, V II , Arcașul țarului Alexei Mihailovici, istoric pov -Leman, A I , "Feat", bol rom -Fedorov, A M-, "În stepă" rom -Yakovleva, IO , "Cine este de vină?", rom -Chyumina, O N , "Vrăji rele", poveste-Krasnov, P I , "Între două focuri", rom - Maksimov, A K , " Deci este destinat", mare rom - Svetlov, V A , "Fantoma Neagră", pov - Zarin, A E , "Vocația", Bol rom -Budischev, A N , "Râul Kalkhaks", poveste -Ezhov, M N , "Oaspeți la întâmplare", new-Menshikov, N , "Jocul destinului", rom -U manen, E O , "Pentru ce?", pov -Gerbanovsky, T M , "soarele s-a încălzit ^, ori - Yakunin-Zakharyin, I N , "Nora", ra - Leontiev, N * V, "Vagabondul", raz - Gippius, N , "Evaziv", raz - Maykov, M , "Prieteni - rivali", rassk - Izmailov (Smolensky), A A , "În zorii vieții " - Ilovaisk, P I , "Fiica cămătarului", roman - Severtsov, G T , "Infirmi morali", pov - Kazibek, Ioriy, povestiri din viața circasienilor înainte de cucerirea lor - Afanasiev, I I , "Moștenire rușinoasă", roman și așa mai departe În anexele revistei "Biblioteca de acasă" va fi tipărit, printre altele, un nou mare roman al lui Jules Verne Prețul abonamentului pentru "Biblioteca de acasă" (cu livrare în tot Imperiul): timp de un an (pentru cărți) - ruble, timp de șase luni (pentru cărți) - ruble de copeici Este permisă instalarea ratelor pentru o rublă, dar în avans timp de două luni În străinătate (timp de un an) - ruble Cu un abonament, vă rugăm să contactați biroul principal: St Petersburg, Nevsky Prospekt, la podul Anichkin, d, nr - Pentru editorul A K Sheller (A Mikhailov) Editura S Dobrodeev Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Anul publicării th ABONAREA ESTE DESCHISĂ Anul publicării th Ziar politic și literar mare (fără cenzură prealabilă de v) FIUL (c) FLOW tipărit zilnic în două ediţii Prima ediție este publicată zilnic în foi mari cu anexe ilustrate săptămânal Pentru un an Pentru un an cu livrare I/, cu livrare Înlocuiește complet un zilnic scump Pe lângă numerele zilnice ale ziarului, abonații anuali vor primi:) de numere de suplimente duminicale, tipărite pe hârtie velină smălțuită, sub formă de revistă săptămânală ilustrată, unde sunt așezate romane, nuvele, nuvele, poezii și peste de desene artistice) Douăsprezece numere de Fashion and Needlework, înlocuind Fashion Magazine } Calendarul de perete este trimis ca o completare la primul număr al unui ziar Dintre cele de suplimente gratuite, toți abonații anuali ai ziarului "Fiul patriei" (prima ediție), în , vor primi: A Mikhailov - "Păcatele trecutului" Un roman grozav, neinclus în Operele complete PREȚUL DE ABONAMENT pentru prima ediție (cu livrare): pentru un an - ruble, pentru jumătate de an - ruble, timp de trei luni - ruble, pentru o lună - ruble Sunt permise plăți în rate, dar cu acordul cu sediul central A doua ediție a ziarului "Fiul Patriei" Timp de trei luni I ti Timp de trei luni cu livrare | cu livrare PREȚUL DE ABONAMENT pentru a doua ediție (cu livrare și expediere în Rusia): timp de un an

- ruble, timp de jumătate de an - ruble, timp de trei luni - ruble Sediul central: Sankt Petersburg, Nevsky Prospekt, la podul Anichkin, d Nr - O reclamă ilustrată și o listă de publicații de artă sunt trimise gratuit Abonamentul pentru la cotidianul din Rostov-pe-Don este deschis ediţia celui de-al doilea an Prețul abonamentului: pentru un an ruble, pentru luni rub Taxa pentru anunturi: pentru linia petite sau spatiul pe care il ocupa: in fata textului, copeici, dupa text, cate copeici de fiecare data Pentru aplicații cu ziarul ruble cu de exemplare Anunțurile și abonamentele sunt adresate la Rostov-pe-Don, la biroul ziarului "Southern Telegraph" Editor-editor I Ya Aleksanov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI , abonamentul a fost deschis anul PE REVISTA Întrebări de medicină neuro-psihică, publicată sub redacția profesorului Univ Sf Vladimir I A Sikorsky, la Kiev Revista, așa cum chiar și denumirea ei arată parțial, are ca sarcină - pe lângă studiile speciale de psihiatrie și patologie nervoasă - să contribuie la rezolvarea problemelor comune tuturor departamentelor de medicină, în măsura în care aceste aspecte pot fi acoperite din din punct de vedere al psihiatriei şi al patologiei nervoase Revista își stabilește unul dintre obiectivele - convergența diferitelor specialități medicale pe baza problemelor comune și a generalizărilor științifice realizate de neurologie Unificarea medicinei pe baza neurologiei pare dezirabilă și fructuoasă Forța unificatoare este cuprinsă în întrebările de etiologie și patologie a bolilor; acestor întrebări li se va acorda locul potrivit Atenția revistei va fi, de asemenea, dedicată tratamentului bolilor nervoase și igienei mintale, deoarece ambele conțin o serie de date care unesc majoritatea medicinei Jurnalul intenționează să urmărească întrebări și fapte restante în diverse domenii ale medicinei și se va strădui să facă rezumate și recenzii cu privire la conținutul acestor probleme în timp util Dar, indiferent dacă, pentru atingerea cu succes a scopului urmărit, în cartea din ianuarie a fiecărui an vom plasa un raport privind progresul medicinei neuropsihice și cunoștințele aferente din ultimul an Acest raport, într-o formă critică și bibliografică, va conține o trecere în revistă sistematică a tendințelor științifice noi și importante, cu o prezentare a rezultatelor obținute de știință și a aplicațiilor acesteia în practică Revista este publicată în cărți la fiecare trei luni, după următorul program:) Articole originale pe probleme de psihiatrie și patologie nervoasă, precum și despre probleme de anatomie, fiziologie, igiena sistemului nervos și expertize medicale legate de aceste subiecte) Critică și bibliografie pe aceleași probleme) Cronica clinicilor nervoase, clinicilor de psihiatrie, caselor de nebuni, institutiilor de idioti si institutiilor de corectie) Note scurte privind conținutul celor trei secțiuni anterioare Articolele pentru reviste sunt trimise redactorului în scrisori recomandate sau colete la următoarea adresă: Kiev, profesor I A Sikorsky (-Podvalnaya,) Autorii recenziilor critice primesc o taxă de de ruble pentru foaia tipărită Autorii articolelor primesc de exemplare otd impresie Cărțile și publicațiile trimise la redacție vor fi anunțate într-una din cărțile următoare Lanț de abonament cu expediere și livrare într-un an ruble; persoanele care se abonează la anul și al revistei plătesc împreună ruble pentru ambii ani Se acceptă abonament: în redacția revistei (Kiev, B -Podvalnaya,), în librăriile Oglobin și Jogansov din Kiev și, de asemenea, în librăria Karl Rikker din Sdb (Nevski ^) Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE VOLUM I (ANUL) CUPRINS:) De la redactori Dep I Articole originale) prof IL A Sikorsky; Sinucidere printre medicii ruși) V V Seletsky Tratamentul tabes dorsaalis) prof ȘI; A Sikorsky

Fizionomie și psihic starea de beţivi) M N Lapinsky cu privire la problema structurii capilarelor cortexului cerebral) A Kuljenko Un caz de Haematomyeliae centralis) Dr Em Ivanov Două cazuri de comoție) Dr M F Kolesnikov Un caz de Pseudorabie isterică) prof I A Sikorsky Curs de simptomatologie generală și terapia bolilor nervoase) I Petrovsky Despre boli ale sistemului nervos în gută (neuronită toxica)) Dr M Ignatiev Probleme de raportare a instituțiilor psihiatrice) Pref conf univ P Nechay Alcoolismul în relație cu bolile mintale și unele măsuri pentru combaterea acesteia) I K Hmelevski Trei cazuri de psihoză cu simptome de deliriî acuti) Dr M Lapinsky Un caz de afazie intercentrală (alexia), cu pierderea a două limbi străine) A Kuljenko Descrierea și studiul experimental al unui caz de eructationis nervosae) M Lapinsky Influența cauzală a suferinței nervilor periferici asupra apariției bolii peretelui vascular și invers: suferința vaselor de sânge, ca factor cauzal în apariția suferinței nervilor periferici alimentați de aceștia) Ya P Gorşkov Semnificația eredității morbide în etiologia paraliziei progresive) P V Nikolsky Ulcere cutanate trofoneuristice în leziuni ale căilor caude Dep II Psihologie judiciară și socială, igiena mintală etc) De la editori) Crime alcoolice) prof I A Sikorsky Starea psihică înainte de sinucidere Dep III Cititor psihiatru) De la editori) Note ale pacienților) prof I A Sikorsky Jurnalul unui pacient care a abuzat de gishish și morfină Dep IV Critică și bibliografie Probleme de psihiatrie și patologie nervoasă la cel de-al -lea Congres al medicilor ruși în memoria lui Pirogov de la Kiev, în aprilie Dep Y Cronica si stiri mici Volumul I conține tabele fototip Colectare în favoarea studenților insuficienti ai Universității din Moscova Editat de V Goldev · Cuprins: M Kovalevsky: "Sociologie şi Sociologie* N Karev "Nietzsche despre excesul istoriei" M Korelin "Ce se poate da pentru lectura populară din istoria lumii" N Ivantsov "Conceptul de organism" Jheromski (traducere de V Lavrov) "Puternic" Poemul V Ladyzhensky" Golovanov "Scena din" Faust " M Dukhovekoy "Note despre tribunalul public" N Beloglovy "Călătorie în Urali" G Dzhanshiev "În memoria lui A M Falkovsky" D Mamin "La ceasul al nouălea" V Vakhterov "Din jurnal" K Balmont "Poeme" I Ivanov "Ideea de progres" Ozheshkova "Legături" Tet- Mayer "Lavreat" Prețul este de rublă Depozite:) Librăria Gândirea Rusă (Bolshaya Nikitskaya, -)) str Nikolo-Yamskaya, Shaternikova, lângă A N Shatvarnikov) str Gorokhovskaya, d Seminar, Cartierul Karinskago Domnii din alte orașe sunt rugați să aplice exclusiv magazinului Russkaya Mysl Cei care comandă mai mult de de exemplare din depozit primesc o reducere de % Biblioteca "Runivers" ANUNTURI r REVUE MENSUELLE este M Mtopilip I Ry Publicată pentru profesori , ANUL ȘAPTEL, Revista lunară a Școlii de Antropologie din Paris apare pe data de a fiecărei luni Fiecare număr formează un caiet de două foi în struguri de ° (de pagini) care conține: ' ') O lecție de la unul dintre profesorii lui Pecóle Această lecție, care formează un întreg de la sine, este însoțită de gravuri, dacă este cazul;) Analize și rapoarte de fapte, cărți și recenzii periodice referitoare la antropologie, pentru a ține cititorii la curent cu lucrările societăților antropologice franceze și străine, precum și cu noile publicații;) Sub titlul Varietati sunt adunate note si documente care pot fi utile persoanelor interesate de stiintele antropologice Preț abonament: un an (din ianuarie) pentru toate țările, franci: livrare, fr Ne abonăm gratuit: la Félix Alcan, editura, , bulevardul Saint-Germain, la Paris; la toate librarii din Franta si din strainatate si la toate oficiile postale din Franta si Uniunea Postala REVISTA FILOSOPHIAUE DIN FRANȚA ȘI STRĂINATE Regizat de Th BIROT,

Profesor la College de France (ani,) Revue Philosophique apare lunar, în livrări de coli mari în- , și formează astfel la sfârșitul fiecărui an două volume mari de aproximativ de pagini fiecare Fiecare număr al Revistei conține:) Mai multe articole de referință;) analize și recenzii ale noilor lucrări filosofice franceze și străine;) o relatare cât mai completă a publicațiilor periodice din străinătate pentru tot ce ține de filozofie;) note, documente, observații, care pot servi ca materiale sau pot da naștere la noi opinii ' Preț abonament: Un an, pentru Paris, fr, -Pentru departamente și străinătate, fr -Livrare fr Anii trecuți se vând separat cu de franci, iar în livrări de franci · Cuprins general cuprins în primii ani (-), de M Bélugou vol în , fr °' Cuprins general cuprins în anii (-) de domnul J Claviere, vol in- , fr Ne abonăm gratuit: la Félix Alcan, editura, , bulevardul Saint-Germain, la Paris; la toate librarii din Franta si din strainatate si la toate oficiile postale din Franta si Uniunea Postala * Библиотека "Руниверс ВОПРОСЫ ФИЛОСОФИИ И ПСИХОЛОГIИ Revista psihologică citat de J Mark Baldwin și J Mck fatteli Numerele regulate ale The Psychological Review sunt publicate bilunar în primele zile ale lunilor ianuarie, mai, iulie, septembrie și noiembrie și conțin aproximativ pagini octavo mari Spațiul este împărțit în mod egal între lucrări de cercetare și articole critice și recenzii și discuții despre literatura psihologică Abonamentul anual este S (lós d); Numere simple, de cenți (sec) Ca parte a Revistei, este publicată anual Indexul psihologic o bibliografie pregătită de Dr Livingston Farrand, de la Columbia College, și de domnul HC Warren, de la Princeton College Indexul pentru anul (conținând de titluri) este acum gata Este trimis gratuit abonaților la The Review și poate fi achiziționat separat pentru de ct În cadrul Revistei este publicată și o serie de Suplimente lonografice constând în cercetări sau tratate mai lungi pe care este important să le publicăm prompt și ca unități Monografiile sunt după cum urmează: I Despre senzații de la presiune și impact: Harold Griffîng pp II -}- - cenţi II Asociație: Mary Whiton Calkins pp VII-¡-centi III Dezvoltarea mentală a unui copil: Kathleen Moore pp IV-|- S IV A Studiul psihologiei lui Kant: Edward Franklin Buchner In presa-Abonamentele "pot fi redirecționate și numerele unice achiziționate prin agenții germani, Mayer & Millier, Markgrafen Str , , Berlin (M); sau prin agenții francezi, H Welter, Rue Bonoparte, , Paris (Fr) Compania Macmillan Fifth Avenue, New York și Londra Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ANUAR De Gvshshgsh și MiiIGY Rusia, PUBLICAT SUB EDITORIAL n KRISHTAFOVICH (al -lea an de publicare) PR ОГ·Р АММ A: I Articole și note originale -II Recenzii și rezumate ale literaturii pentru J și -III Indice de literatură pentru și actualul - IV Informații despre expediții, excursii, călătorii de afaceri etc -V Informații despre descendența specialiștilor și cercetătorilor autohtoni - VI Informații despre starea și îmbogățirea muzeelor și sălilor de clasă autohtone -VII Publicații despre vânzarea și schimbul colecției și duplicatele individuale Programul Anuarului cuprinde: Mineralogie și cristalografie - Petrografie - Paleontologie - Geo-botanica si geo-zoologie - Fizic, geologie - Gil rologie - Geologie istorică - Arheologie preistorică (epoca de piatră) - Geologie aplicată și minerale - Ştiinţa solului - Tehnica de izolare - Popularizare și mijloace didactice Anuarul este tipărit în limba rusă și în paralel în franceză sau germană În , Anuarul va fi publicat lunar, excluzând trei luni de vară (numere pe an) Abonamentul pentru este deschis și acceptat în redacție: poz Novo-Alexandria, provincia Lublin , Institutul de Agricultură și Silvicultură, de la editura · PREȚ DE

ABONAMENT: cu transport și livrare prin poștă - ruble în Rusia, în străinătate - mărci = de franci Plata în rate este permisă prin acord cu editorii [/ Abonamentul pentru continuă (în Anuarul este format din cărți, până la de coli tipărite, cu un preț de abonament de ruble pe an cu poștă) La publicarea cărții a IV-a, Anuarul "pentru va va fi vândut în librării cu ruble k per exemplar 'h Editor-editor N I Krishtafovich Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI · FILOZOFIE și psihologie De la decembrie ÎN S -PETERSBURG publicat fără cenzură prealabilă ZIARUL POLITIC ŞI LITERAR ZIAR OAMENI Redactorii ziarului înțeleg cuvântul "Oameni" nu în denumirea restrânsă a clasei țărănești cu acest nume, ci în sensul larg al întregului popor rus, în componența sa deplină, în toate manifestările sale de stat, social, mental , viața religioasă, morală, artistică, economică Fiecare nevoie a poporului rus, în ansamblu, fiecare mișcare înainte pe calea dezvoltării istorice pe baze solide ale statului rus și publicul va găsi în ziar atât o prezentare faptică, cât și o evaluare imparțială qii, spune doar că ziarul "Poporul" își va folosi toate forțele și mijloacele pentru a purta în mod adecvat numele pe care l-a adoptat Se acceptă abonament la ziarul "Oameni" și anunțuri: în Sankt Petersburg, în biroul principal al ziarului (B Morskaya ^) și în sediul casei de comerț a L și E Metzel și Co (B Morskaya,); la Moscova de aceeași casă de comerț (Myasnitskaya, satul Sytova) și la H N Pechkovskaya (Petrovsky Libia) Abonamentul anual în rate se acceptă exclusiv la sediul principal al ziarului Abonații anuali și semestriali pentru primesc gratuit toate numerele de decembrie anterioare ale ziarului dacă se abonează înainte de decembrie a anului curent ^ Pretul abonamentului: În Sankt Petersburg, cu livrare la domiciliu, timp de un an ruble, timp de șase luni ruble, timp de trei luni ruble, timp de o lună ruble k ; pentru nerezidenți cu expediere, "pentru un an ruble, timp de șase luni ruble, timp de trei luni ruble, timp de o lună ruble; în străinătate, timp de un an de ruble, pentru o jumătate de an ruble, timp de trei luni ruble, timp de o lună p Rată de rate pentru abonații anuali din Sankt Petersburg: prima tranșă (cu abonament) ruble, a doua tranșă (în martie) ruble, a treia tranșă (în august) ruble, pentru abonații nerezidenți: prima tranșă (la abonament) ruble, a doua tranșă (în martie) ruble, a treia tranșă (în august) ruble Editor N Ya Stechkin Editura A P Malshinsky Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pentru (ANUL AL TREILEA DE EDIȚIE) la singurul din toată Asia Centrală cu il lunar Aplicații transmise în flux ZILNIC ZIAR POLITIC, PUBLIC, COMERCIAL ŞI INDUSTRIAL ŞI LITERAR Transcaspică Sarcina principală a ziarului este studiul complet al regiunii transcaspice și reprezentarea cuprinzătoare a nevoilor și intereselor acesteia Revista Transcaspică din va fi publicată în același spirit și formă ca în : veridicitatea, posibila completitudine și diversitatea știrilor locale și generale; răspunsuri la evenimentele zilei; o recenzie plină de viață a vieții regionale și orașului și un feuilleton pentru o lectură ușoară vor fi în prim plan În plus, acestea vor fi emise LUNAR cu ziarul APLICAȚII DE ARTĂ sub formă de numere separate de la una până la patru coli tipărite, iar textul anexelor va fi ilustrat de cei mai buni artiști ruși și străini În aceste anexe, printre altele, vor fi plasate portrete ale unor personalități publice proeminente, precum și tipuri și tipuri de orașe și popoare din Asia Centrală în general și din regiunea transcaspică în special PREȚUL DE ABONAMENT RĂMÂNE ACEȘI, DE asemenea: Timp de un an - ruble; timp de un an - ruble; înmuiați luni de zile - p k h STRĂINATE- RUB Abonamentul este acceptat în biroul redacției ziarului "Trans-Caspian Review" (Askhabad, strada

Annenkovskaya, casa lui K M Fedorov " ' Editor-editor K M Fedorov^ Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS minciuni și " STEA Publicat pentru al doisprezecelea an Editura H N Zhivotov (Pink Domino) Abonații primesc: №№ mare ziar format, cărți de romane, inclusiv: Romanele H N Jivotov a: "Makarka Dushegub", "Gypsy Yashka", "Leshiy barin", "Fiica unui hangiu", "Profiluri din Petersburg", etc etc Prețul abonamentului pentru un an cu transport și livrare ruble, pentru o jumătate de an ruble, pentru lună de copeici Sediul principal și redacția: Sankt Petersburg, strada Kabinetnaya, casa nr în va fi publicată conform programului precedent, în "același spirit strict ortodox și în aceeași direcție științifică", precum se publica până acum, de la ianuarie, lunar, în cărți de la la coli tipărite în fiecare Revista "Interlocutorul ortodox" a fost recomandată de Sfântul Sinod pentru abonament la bibliotecile bisericești, "ca o publicație utilă pentru slujirea pastorală a clerului" (Sinodul, hotărât la septembrie , nr) Preț pentru ediția anuală completă, cu toate anexele ei^ rămâne la fel: cu redirecționare către toate locurile Imperiului - C E M L RUBLE Sub revista Orthodox Interlocutor sunt publicate publicat de două ori pe lună, în numere, câte coli tipărite în fiecare, font mic Tipărituri ale Episcopiei Kazanului, care eliberează "Interlocutor ortodox", primesc la același preț și "Izvestia", cu o frecvență suplimentară pentru corespondență Prețul "Izvestiya" pentru locuri și persoane din alte eparhii și alte departamente pentru ambele ediții, împreună cu poșta, este de ZECE RUBLE Abonamentele se acceptă la redacția Pravoslavnago Sobesednik, la Academia Teologică din Kazan Biblioteca "Runivers" ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS ANUL LA NOUA REVISTA Jurai Miduvarodnago I Legea de stat Revista este publicată o dată la două luni în St Neterburg fără cenzură prealabilă, sub conducerea Privatdozent al Universității IMPERIAL St Petersburg E K Simson La revista participă aproape toți oamenii de știință remarcabili, ruși și străini, specialiști în drept internațional și de stat Programul revistei:) Hotărâri de Guvern privind departamentul Ministerului Afacerilor Externe;) Articole pe probleme de drept internațional;) Articole pe probleme de drept de stat;) Articole pe alte părți ale jurisprudenței legate de probleme de drept internațional și de stat;) Revizuirea științifică și critică a hotărârilor instanțelor străine și interne în cauzele legate de probleme de drept internațional sau de stat;) Cronica evenimentelor actuale în relaţiile internaţionale ale statelor;) Textul tratatelor internaționale încheiate de state;) Corespondența externă cu privire la evenimente și probleme de importanță internațională;) Bibliografie Informații mai detaliate despre reviste sunt trimise gratuit de către redacția la cerere Prețul abonamentului pe an: cu livrare în Sankt Petersburg - ruble, cu expediere în Rusia - ruble k , în străinătate - p k , pentru studenți ruble și p k Este permis un plan de rate de patru termene Numerele individuale ale revistei sunt vândute pentru ruble Abonamentele se acceptă în biroul redacției, în librăriile din Novaia Vremya și în librăria G Schmitzdorf (Nevsky,); abonamentele în rate și studenții se acceptă numai în biroul redacției (Stremyannaya,) bani de abonament pe numele editorului Evald Karlovich Simson St Petersburg, str Stremyannaya, Pentru comoditatea publicului, redacția, la primirea unui anunț într-o scrisoare deschisă, trimite un lucrător artel la casă să accepte abonamentul și este situat în Sankt Petersburg, de-a lungul străzii Stremyanva, Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PE ZIARUL ZILNIC "Kish Sh Vshi" ΈΪΑ ANUL I Conform planurilor Excelenței Sale, guvernatorul Kurskului,

contele A D Milyutin, din decembrie , partea neoficială a Gazetei Provinciale Kursk este publicată într-o nouă ediție și conform unui nou program, a cărui sarcină principală este de a face din Gazeta Provincială un organ al vieții locale, treburilor locale, nevoilor și reflecțiilor În conformitate cu acest scop, "Partea neoficială a Monitorului Provincial" este publicată conform următorului program: T Cronica modernă II Departamentul legal III Departamentul de literatură academică IV, Știri politice străine V Feuilleton VI A rade VII Cutie poștală VIII, Secțiunea de referință IX Anunturi Ziarul este publicat zilnic, cu excepția zilelor de luni și zilelor următoare sărbătorilor În plus, în fiecare zi, sub forma unei adăugări la Nr Nr Vedomosti, se dau telegrame primite de la Rossiysky Agenția de telegraf Prețul anual pentru neoficialul zilnic, împreună cu partea oficială publicată marți și vineri și aplicațiile p pe an cu livrare in alte orase si livrare, la casa, Abonații obligatorii, care au plătit ruble pentru partea oficială, plătesc doar ruble pentru partea neoficială cu retrans si livrarea pentru un an Persoanele care doresc să primească o singură piesă neoficială, plătesc cu livrare și expediere: "pentru un an ruble", pentru jumătate de an - ruble k , timp de trei • luni - p k Abonamentul este acceptat în orașul Kursk: în redacție, sub guvernul provincial, precum și în librăriile: K I Ivanova, Á V Perepletyanyaa, G V Gavrilov (Kashkin) și S A Tretyakov Redacția acceptă anunțuri spre publicare în ziar, prețurile la care * sunt reduse ' Editor TI Verzhbitsky Biblioteca "Runivers" VOL I IN L EHI I ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU PENTRU Ziarul medical din Rusia de Sud (organul și publicația societății Odesa medici) Ziarul va fi publicat în zilnic în I ^ - file conform programului precedent Ordine guvernamentale și circulare, deosebit de importante din punct de vedere medical, articole originale în toate ramurile medicinei, rezumate din cele mai importante lucrări rusești și străine din toate ramurile medicinei etc științe aplicate la medicină, bibliografie și recenzii critice, rapoarte despre întâlniri ale societăților medicale predominant din Rusia de Sud, corespondență medicală, note practice numai despre medicină, biografii și necrologie ale medicilor, mici știri și anunțuri Cu o colaborare constantă, dl profesori: A A Verigo, B F Verigo (Odesa), Kisch (Praga, - Marienbad), P I Kovalevsky (Varșovia), A X Kuznetsova, N K Kulchitskaya, M M Lomikovskaya , I N Obolensky (Harkov), I I ■ Mechnikov (Parv) Oser (Viena), A D Pavlovsky (Kiev), Ad Politzer (Viena), G E Reina (Kiev), I R Skvortsova (Harkiv), N I Mukhina (Varșovia), profesor asociat I V Troitsky (Kiev) În Odesa se acceptă abonamente:) În redacție (Khersonskaya, nr)) În librăria A S Suvorin, Deribasovskaya nr (tot în Sankt Petersburg, Moscova și Harkov)) În biroul tipografiei lui Isakovich, Gavannaya, nr Și prin toate oficiile poștale din Rusia prin ramburs, dar pentru aceasta din urmă trebuie să plătiți de copeici in mod deosebit Prețul abonamentului pentru un an ruble cu transportul si manipularea Vă puteți abona pentru un an sau șase luni Prețul unui număr separat de de copeici ABONAMENTUL ESTE DESCHIS · ON ' B Pretul abonamentului: Fără completări de stat Sh trezorerie aproximativ timp de un an m luni lună pentru un an m Cu livrare la munte mail p p p k r k r Yur Cu redirecționare non rezident p " " " " - " " " In strainatate : ' " " " - " " - " " " Abonamentul la un ziar cu suplimente de stat este acceptat doar pentru o perioadă anuală și semestrială , Suplimentele de stat nu sunt disponibile pentru vânzare cu amănuntul do Abonamentul este acceptat: în Sankt Petersburg, în biroul principal al Vedomosti din Sankt Petersburg, Shpalernaya, , și în librăria * Melier {Nevsky Prospekt, nr); la Moscova, în biroul

lui N Pechkovskaya, Linia Petrovsky, nr Adrese din afara orașului: Shpalernaya, · · · 'Redactor-editor Prințul E Utpomsky Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU PRZZ PENTRU SCRIEREA ŞTIINŢIFIC-RELIGIOS-MORALĂ II'IiГIIII acolo (Al treilea an) De la ianuarie , "VÂNTUL ȘI RATIUNEA" a intrat la a treia aniversare a existenței sale Cititorii noștri, credem, au apreciat vremurile grele pe măsura noastră din această perioadă destul de semnificativă, precum și cu simpatia și sprijinul lor material este posibil ca noi să urmăm cu îndrăzneală și neîncetat sarcina și îmbunătățirea ei, atât în țară, cât și în străinătate Așa cum le oferim sincera noastră mulțumire pentru aceasta, nu putem decât să ne exprimăm recunoștința față de aceste instituții guvernamentale, ca "dragostea pentru poporul nostru și pentru iluminarea lor morală și iluminarea religioasă, în special pentru tinerii care învață, prin aprobarea publicației noastre și abonarea la bibliotecile din subordine Este de la sine înțeles că toate acestea ne obligă să continuăm publicarea în viitor, dacă este posibil, subestimându-i înălțimea atinsă Le promitem cititorilor noștri că vom depune toate eforturile posibile pentru ca "VÂNTUL și RATIUNEA" să fie primul în ceea ce privește conținutul religios, moral și științific, să ocupe primul loc în rândul publicațiilor similare În viitor, prima și cea mai importantă poziție a noastră vor plasa articole: serioase, distractive si diverse la toate subiectele, descoperiri si constructii Acei cuvioși preoți, evlavioși creștini etc , care nu sunt familiarizați cu ediția noastră, considerăm că este necesar să le explicăm că aceasta va conține:) ARTICOLE TEOLOGICE: explicarea dogmelor credinței noastre, a regulilor moralei creștine, explicații a regulilor bisericești și a Slujirii Divine;) ARTICOLE despre FILOZOFIE: clarificări despre psihologie, metafizică, istoria filosofiei, precum și informații biografice despre gânditori marcanți ai lumii vechi și noi, în special lucrările filozofilor păgâni, deoarece încearcă să demonstreze că învățătura creștină era apropiată de natura umană etc , etc ;) Discursuri, învățături, cuvinte și discursuri ale unor predicatori celebri;) Din jurnalul părintelui Ioan de Kronstadt, făcător de minuni rus contemporan;) Întrebări clarificate din practica bisericii;) Eseuri și povestiri din viața străină și străină a ortodocșilor și neortodocșilor - în Răsărit și Apus;) Notificări și observații și) Cărţi şi anunţuri ' Cu un astfel de conținut, "MARȚIUNEA și RATIUNEA" este la îndemâna tuturor cititorilor care doresc să-și onoreze educația și hirotonirea religioasă și morală;-pentru fiecare biserică creștină, pentru generația de învățare a ambelor sexe, pentru conviețuitori, cazărmi, orfelinate, spitale, aproape, etc , etc "VÂNT și RATIUNE" va fi publicată în anul , în formatul său obișnuit și va consta în DOUĂZECI de broșuri sau numere separate, fiecare broșură pentru DOUĂ mașini și cu un PREMIUM special la sfârșitul anului Godishnat pena in Bulgaria leva (pentru studii si razboaie leva), leva in tara Abonamentele vechi de ani Yolovin nu sunt acceptate Adresa: Colegiul de redacție al "VѢRA i RAZUM" - Plovdiv Redactor-editor: Preotul I G MINKOV Biblioteca "Runivers " ANUNTURI * XV g, AGBYUR XV g viii oraș TARAZ vin oraș Revista lunara ilustrata pentru copii cu catedra pedagogica revistă săptămânală ilustrată pentru lectură în familie În tot Imperiul, singurele periodice ilustrate în limba armeană PROGRAM Romane, nuvele, povestiri, basme Poezii, poezii Articole referitoare la creșterea și instruirea copiilor Voiaj Biografii Critică și bibliografie Știința și arta Foileton Teatru și muzică Sfaturi pedagogice și științifice, proiecte, răspunsuri Gospodărie Modă

pariziană, ac, cusut, croiat Stiri diverse A rade Distracție, șah și alte jocuri, puzzle-uri, anecdote Cântece cu note Cutie poștală Anunturi Abonații anuali ai revistelor "Agbyur-Taraz*" primesc prime:) Portretul lui Mihail Nalbandian, fotograf;) În dormitorul mamei, oleografie;) Fiica haremului, șchiop grațios;) Moda pariziană lunară Abonații revistelor "Agbyur-Taraz" trebuie să plătească rublă pentru trimiterea primei Taxa anuală a "Agbyur" este de ruble (în străinătate ruble), "Taraz" ruble (în străinătate ruble) Adresa: Tiflis, redacția revistelor Agbyur sau Taraz Editor-editor T Ya Nazaryan ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU pentru ziarul zilnic politic, literar și social VOLYN PREȚ DE ABONAMENT: Pentru un an ruble, pentru ani ruble k , timp de luni p k , timp de lună p Pentru abonații anuali care deservesc în instituții de stat și publice, sunt permise următoarele rate: până la ianuarie - ruble, până la iunie - ruble iar până la octombrie - ruble, pentru restul - semestrial cu o taxă de ruble la abonament și p până la iunie Începând cu noul an, secțiunea locală a Voliniei va fi extinsă semnificativ, pentru care sunt invitați corespondenți speciali din toate zonele populate ale Teritoriului de Sud-Vest Editura A Jf Cohen Editor K A Fidler Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU la un săptămânal literar, științific și politic yut Λ cu cărți de aplicații "Viața Sudului" va fi publicată la Odesa duminica, începând cu ianuarie Pe parcursul anului se vor da cărți de anexe, cu un volum de până la file: fiecare Programul "Viața Sudului":) Acțiuni și ordine ale guvernului;) Articole pe probleme de viață generală rusă, locală și provincială;) Telegrame; •) Revizuirea vieții interne și străine;) Revista literară; O) Povești, povestiri, poezii - originale și traduse;) Articole cu conținut științific popular;) Critică și bibliografie;) Revista provincială;) Corespondență; I) Cronica de curte;) Feuilleton;) Teatru și artă;) Departamentul comercial, industrial și de schimb;) Mix;) Anunturi La Viața Sudului vor participa următorii artiști: S M Abramovici, I K Brusilovsky, M Gorki, V A Goltsev, V I Dmitrieva, S M Dubnov, L S Zak, A M Evreinova, prof I I Ivanyukov, G V Yollos, M I Kulisher, V V Lesevich, A A Manuilov, G A Machtet, prof P N Milyukov, M G Morgulis, F D Nefedov, Prov D N Ovsyaniko-Kulikovski, prof I G Orshansky, M A Plotnikov A A Rusov, Ya L Saker, V I Semevsky K M Stanyukovich, A N Ulyanov, R M Khin, I A Khmelnitsky, A P Cehov, S L Chudnovsky, A I Ertel și alții "Viața Sudului" va acorda o atenție deosebită problemelor și nevoilor Sudului, fără a pierde din vedere interesele restului lumii IODPZHSVIAL Q'ND: În Odesa timp de an - ruble, timp de luni - ruble, timp de luni - rub de copeici, timp de lună - de copeici Pentru orașe: timp de an - ruble, timp de luni - ruble cop , timp de luni -L freacă de copeici, timp de lună - de copeici Pretul pentru o camera separata este de nr ' Anunţurile se acceptă la următorul tarif: pentru linia petit de pe pagina de copeici, pentru ultimii copeici Redacția este situată pe strada Elisavetinskaya , nr Biroul este pe Gavannaya ■ st ^ la titografia lui Isakovich Editura Ya V Belovodsky ■ Pentru redactorul Ya V Belovodsky Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Apare în curând L'ANNEE PSYHOLOGIQUE Recueil de schechoiges originaux ,Și raportul anual al lucrărilor publicate în Franța și în Lucrări despre psihologie și științe conexe publicat de H Beaunis & A, Binet Secretar de redacţie: V Henri Cu colaborarea lui M Ribot etc Anul vol în °, de pagini, Memorii originale: Th Ribot -Abstracția în emoții A Binet și J Courtier - Pulsul capilar în diferite momente ale zilei A Binet și J Courtier - Influența muncii intelectuale și a exercițiului fizic asupra inimii,

respirației și circulației capilare A Binet și J Courtier -Influența emoțiilor (plăcerea, durerea, frica, diverse emoții, emoțiile estetice, muzica) asupra inimii, respirației și circulației capilare A Binet şi N Vaschide Procese psihice care modifică tensiunea arterială V şi C Henri - Sondaj asupra primelor amintiri din copilărie V Henri - Experienţa lui Aristotel V Henri -Revedere generală a simţului muscular V Henri - Revista generală a muncii mintale și fizice N Vaschide - Localizarea amintirilor A Binet -Paradoxul lui Diderot Flournoy - Experimente asupra memoriei cifrelor TERMENI DE ABONAREA Pentru a vă abona, faceți o cerere prin simpla carte poştală ά M BINET Sorbona, Paris Administrația Anului Psihologic este responsabilă de recuperarea sumei abonamentului prin poștă pe cheltuiala proprie Pretul abonamentului P este: i Paris , ' fr gratuit Înainte de apariția volumului VÍÍ în colecția Op Jules Verne cu livrare și redirecționarea R U "· Rata este permisă: la abonament ruble, până la aprilie și iulie, rub Pentru premium - la ultima rată Adresa editorială: Moscova, str Valovaya, T-va GT D Sytin În plus, abonamentul este acceptat în toate librăriile din Moscova, Sankt Petersburg și alte orașe rusești Jurnalul este publicat de Highly Approved T-m I D Sytin Abonament deschis pentru ziarul cotidian politic, social, literar și comercial Buletinul Orlovski Condiții de abonament: cu livrare acasă în Orel și trimis într-un prieten, orașe pentru un an - p , luni - p k , luni - ruble, luni - ruble k , luni - ruble, luni - ruble k , luni - ruble, luni - Zr * k , luni - ruble, luni - ruble k , luni - p k , lună - k ,% din lună - k Pentru comoditatea abonaților, abonamentul este acceptat și pe un plan de rate, cu o plată nu mai mică de rublă pe lună, până când se achită întreaga sumă, iar trimiterea ziarului se încheie la momentul corespunzător ratei Pentru cunoștințe Nr ale ziarului sunt trimise gratuit Abonamentele sunt acceptate doar de la a lunii Pentru schimbarea adresei, nerezidenții plătesc k , și este necesară raportarea celui precedent abordare Kopek-urile pot fi trimise în timbre Taxă publicitară: pentru fiecare rând de petit în de litere, într-o coloană, sau pentru spațiul ocupat de linie, în spatele textului, k pentru prima dată și k pentru următoarea dată pe rând Pe prima pagină, înaintea textului, taxa este de două ori mai scumpă Pentru reclamele tipărite de la la de ori, se face o concesiune de la % la % Pentru reclame, nu mai puțin de - de ori, o concesiune de % Pentru trimiterea prin poștă a reclamelor, cataloagelor, anunțurilor de preț și așa mai departe către ziar p cu de exemplare, sau de coli din de exemplare Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru la revista pedagogică și științifică populară este deschis Obiectivele revistei:) promovarea autoeducației și extinderii cunoștințelor prin familiarizarea în articole și eseuri publice (în principal în științele sociale, morale și naturale) cu principalele probleme ale titlului în diversele sale domenii, cu ultimele tendințe în literatură și știință;) raportarea tuturor faptelor demne de atenție din viața și literatura din Rusia și din străinătate, clarificarea semnificației sociale a problemelor educaționale (în principal publice) și legătura lor cu viața și) afirmarea în societate a opiniilor corecte asupra educației și a sarcinilor sale; arătând nevoile sale și mijloacele pentru a le elimina Pe lângă articolele de știință populară și de pedagogie generală (mai mult de pe an), secțiuni lunare: Bibliografie (o atenție deosebită este acordată acestei secțiuni: se oferă recenzii detaliate ale tuturor eseurilor de educație generală și de știință populară demne de remarcat, cărți pentru oameni și pentru copii copii;revista reviste note toate cele mai interesante în presa

generală) -Scrisori din provincii -În Occident (noi tendinţe în literatură şi viaţa în străinătate) -Din domeniul cunoaşterii (convorbiri ştiinţifice) -Cronică - Statistica educației În , se plănuiește extinderea semnificativă a departamentului de cronică și introducerea de noi departamente: Știri de literatură și știință în străinătate și Revizuirea revistelor străine Revista este publicată lunar (la) în cărți de aproximativ coli tipărite Două anexe au fost date revistei în : Istoria omenirii primitive M Gernes, trad cu el cu nota și prefață N Berezina Съ fig Istoria culturii umane I Gonegger, trad cu el M Chepinskaya Preț pe an cu aplicații ruble cu redirecționare Adresa redacției și biroului: St Petersburg, Baskov per , Editor-editor Alexander Ostrogorsky ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU PE REVISTA Educație publică PUBLICAT conform urmatorului program:) Departamentul oficial Ordine guvernamentale) Articole cu caracter general pe probleme de educație, formare și organizare a școlilor) Istoria școlii Cifre remarcabile în învățământul public din Rusia și din străinătate) Situația actuală a școlilor primare din Rusia și din ținuturile slave /) Eseuri și povești din viața școlară) Critică și bibliografie) Letopisețul vieții parohiale) Note, știri Informații utile pentru viața rurală Răspunsuri editoriale la întrebări) Aplicații: • cărți, desene și publicații muzicale Anunturi Jurnalul "Educația Poporului" iese, fără cenzură prealabilă, lunar, în cărți, cu dimensiuni cuprinse între și coli tipărite Prețul abonamentului pentru revista pentru anul este de ruble; dar pentru profesorii de drept și ^ cititorii școlilor primare se coboară la ruble pe an Abonamentul se adresează: Sankt Petersburg, Comisia de editare a Consiliului Școlar de sub Sfântul Sinod Articole și scrisori despre treburile revistei se adresează: la Sankt Petersburg, redacției revistei "Educația Poporului", clădirea Sfântului Sinod Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru la o publicație pedagogică este deschis dedicat problemelor educaţiei (ANUL PUBLICĂRII IV) Scopul publicației este de a veni în ajutorul rusoaicei în cea mai sfântă datorie a ei - creșterea copiilor Începutul acestei îndatoriri grele și îndeplinirea părții ei esențiale se află în familie, constituind vocația unei mame inteligente Publicația "Ajutor mamelor" are sarcina de a-și ajuta cititorii cu indicații bazate pe experiența științifică extrasă din toate domeniile cunoașterii Igiena corpului și sănătatea spiritului, formarea de bune obiceiuri pentru o viață activă, rezonabilă și demnă - acesta este scopul publicației Programul său include instrucțiuni pentru îngrijirea copiilor, creșterea și educarea acestora, o trecere în revistă a jocurilor, exercițiilor fizice, plimbărilor educaționale etc , o recenzie a cărților remarcabile despre educație și lectură, rapoarte despre activitățile cercurilor de părinți, creșe și copii sadov și așa mai departe Textul este furnizat cu desene, desene etc Redacția se bucură de colaborarea unor persoane cunoscute din lumea științifică, pedagogică și literară Apreciind în special sfaturile, remarcile și mesajele mamelor înseși și ale persoanelor apropiate vieții copiilor, editorii acordă un loc larg unui schimb viu de gânduri între ea și cititorii înșiși Publicația "To Help Mothers" apare de ori pe an (cu excepția lunilor de vară) în cărți de la la coli tipărite cu caractere mici PREȚ DE ABONAȚIE: pentru publicația pedagogică "Pentru a ajuta mamele*: timp de un an cu livrare și expediere în Rusia - ruble În străinătate - ruble Abonații revistei ilustrate pentru copii "Jucărie" plătesc în loc de ruble frecați Adresa editorială: St Petersburg, str Furttadtskaya, , unde abonaților și vânzătorilor de cărți li se cere să se ocupe exclusiv de cererile lor

Editor-editor A N Peshkova-Toliverova ZIAR MEDICAL SĂPTĂMÂNAL dedicată tuturor ramurilor medicinei clinice și igienei și tuturor problemelor vieții medicale, va fi publicată în viitor în sub aceeași ediție și după același program ca și în anul care expiră Articolele (în scrisori recomandate) sunt trimise editorului Vyacheslav Avksent'evich Manaesein (Petersburg, Simbirskaya, , ap) Prețul pentru o publicație anuală, atât cu livrare în alte orașe, cât și cu livrare în Sankt Petersburg, este de ruble; timp de șase luni p k ; timp de luni p kop Se acceptă abonament de la editorul Olga Alexandrovna Rikker (Petersburg, Nevsky,) Ea ar trebui să fie adresată exclusiv tuturor chestiunilor economice în general (privind expulzarea redevențelor, impresii individuale, nr neprimite etc) Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis LA ZIARUL SOCIAL ŞI LITERAR finlandeză /¡sursă cu aplicație gratuită pentru abonații anuali CALENDAR NECESAR PENTRU , PUBLICAT DE EDITORIALUL ZIARULUI "MINSKIY LISTOK" apare marți și vineri În , intră în anul XII de publicare XXODPHHOI-A-L A: Cu expediere pe un an p , luni - p luni - p k , luni- p k , lună- k Fără livrare şi expediere: timp de un an p k , luni - ruble, luni - rub , lună - k Abonamentul este acceptat la sediul principal - la munte Minsk Abonamentul este deschis pentru anul (anul XVI de apariție) la o revistă lunară ilustrată pentru copiii de vârstă școlară RODNİK şi pliant pedagogic Educatie si antrenament "Primăvara" din va apărea sub aceeași ediție, în același spirit și direcție ca în ultimii ani "Primăvara" - apare în prima zi a fiecărei luni în cărți de format mare, cu multe desene în text , portrete și poze separate Împreună cu "Primăvara" puteți primi lunar un pliant pedagogic "Educație și Educație" dedicat problemelor educației familiei, școlii la domiciliu și lecturii copiilor "Primăvara" este recomandată, aprobată și admisă de oamenii de știință și comitetele educaționale: St Sinod propriu Biroul Majestății Sale Imperiale pentru instituţiile împărătesei Maria, şef management instituţiile militare de învăţământ şi Min Oameni Proev Recunoscut ca necesar pentru un extras din biblioteca elevilor a scolilor orasenesti si biblioteca profesorului scolilor publice pe toti anii de existenta a acesteia, i e din (vezi Jurnalul Min Nar Proev , august) CONDIȚII DE ABONAMENT pentru sunt aceleași: cu livrare și expediere pentru un "Rodnik" timp de un an ruble; pentru luni ruble copeici; pentru J luni p cop Taxă pentru un an β p ; pentru β luni p ; timp de luni p k În străinătate timp de un an p ; timp de luni p ; timp de luni p Separat pentru pliant pedagogic "Educație și educație" pentru un an ruble; timp de luni p ; timp de luni k Adresa biroului: Sankt Petersburg, pr Nevsky, , la carte mag N N Moreva Pentru editorul I Morev Editor A Almedingen Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE VYSHEL și DE VANZARE VOL v EDITURA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA Wilhelm Wundt pe D Viktorova, sub redactie, cu prefata si note de prof n I GROTA Ca introducere, un articol de N Ya Grot Bazele psihologiei experimentale Total ok p (LXVI+) Preț i p k Pentru abonații revistei și studenții universitari ï rub Taxa de livrare la distanta Librării pentru un comision de de copeici concesii, la cumpărarea a de copeici cu copie O CARTE NOUA: CORESPONDENŢĂ NShPIINIG Al treilea (ultimul) volum a fost publicat sub !ed prof K Ya Grota, Sankt Petersburg , preț ruble Toate cele trei volume (I-uri cu portrete ale lui Grot și Pletnev) ruble Depozitul principal din librăria I Glazunov De asemenea, vândut de Stasyulevich, Suvorin, într-o librărie Gândirea Rusă și altele Biblioteca Runiverse ANUNTURI Eliberat nr , ianuarie , REVISTA ŞTIINŢIFICĂ LITERARĂ ŞI POPULARĂ PENTRU AUTOEDUCAȚIE dumnezeu

Conținutul este următorul: Partea întâi:!) Trăiește viața Roman în -x Ch II Potapenko Prima parte) Poezie W Scott Zori O Chu-minoy,) O femeie nouă în literatură L Gizhitskaya Pe cu el) Respirație și viață Prof I P Borodin) Obligațiuni Roman de Oliza Ozheshkova Pe din poloneză) Un nou tip de universitate americană P A Tverskago) Influența condițiilor economice asupra dezvoltării societății (La întrebarea materialismului istoric de Franz Engels) Pe cu el) M-am îmbătat Poveste V Bystrenina) Caracterul etic al științelor sociale Lester Ward Pe din engleza) Fractură Român Emma Bruk Transl din engleza L Davydova) Istoria criticii ruse IV Ivanova) La centenarul descoperirii vaccinării împotriva variolei Doctor V I B Secţia II:) Note critice Ce a dat anul trecut literaturii? - Reînvierea generală în literatură și absența lucrărilor remarcabile - Creșterea ziarelor și viitorul revistei - Două cuvinte despre literatură în Occident - Opere complete ale lui N S Leskov - Impresie generala - Scriitor - anecdotist - Dithiramby al domnului Sementkovsky - Leskov - un scriitor mort - A doua ediție a lucrărilor lui N K Mikhailovsky Volumele I și II A B) Diferite diferențe Acasă Revolte studențești la Moscova - Raport privind activitățile Comitetului de alfabetizare pentru - Societatea pentru promovarea învățământului primar din provincia Nijni Novgorod - Declinul agriculturii nobile în provincia Saratov - Muncitori din fabricile de chibrituri - Crimă din superstiție - Din amintirile lui M E Saltykov) În străinătate Ecouri ale regimului bismarckian din Germania - Filologul norvegian Ivar Ozen - Lucrări literare în Anglia în perioada restaurării - Asociațiile de femei din Elveția) Din reviste străine "Revue de Paris" -"Revue des Revues" -"Revista Quincenal") Cronica științifică În loc de prefață -Chestiunea de acoperire conform celor mai noi date -Investigarea straturilor superioare ale atmosferei - Secolul studiului homeopatiei -Trivia științifică: praf atmosferic - Curent electric de volți - Noua mașină de zbor - Uriaș - armadillo - La moartea lui Dubois - Reymond M Yu Goldstein) Despre uitat muncitori (Scrisoare către redactor) P Zasodimskago) Departamentul bibliografic al revistei "Lumea lui Dumnezeu" Fictiune Istoria generală și rusă Publicism Economie politică Științele naturii Publicațiile oamenilor Știri de literatură străină Cărți noi primite de editori Secțiunea a treia) Faraon Roman istoric în trei părți Boleslav Prus Pe din poloneză E A Ga-Neizer) Eseuri despre istoria științelor naturale În fragmente din lucrări originale Dr Friedrich Dannemann Cu imagini în text Pe nѣm cu note si completari priv -asoc Universitatea din Sankt Petersburg M Yu Goldstein) Anunturi Continuă abonamentul pentru Preț cu livrare și poștă - ruble, fără livrare - ruble, în străinătate - ruble Abordare; Sankt Petersburg, Ligovka, 'Editura A Davydova Editor V Ostrogorsky Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE A fost publicată cartea (prima) din ianuarie a publicației lunare literare și politice "GÂNDIREA RUSĂ" CONŢINUT: I Prometheus Unchained, o dramă lirică de P B Shelley Tradus de B D Balmont IL Alexandru Nikolaevici Ostrovsky S V Maksimova III Fitinguri Un roman de Paul Hervieu Traducere din franceza IV Poem Mich Gerbanovsky V Copil lumesc Povestea Mariei Ebner von Eschenbach Traducere din germană N K VI Republica Spărgătoarelor de Pietre Bas I Nemirovici-Danchenko VII Muncitori mici V Lipyagin VIII Colțul Colchis V Svetlova IX Pe malul limpede Povestea lui G Senkevici Pe din poloneză V M L Kh Din corespondența literară a lui B D Kavelin XI Bestia în om (Dure Rhine ^ Roman Ly Transl din daneză A și II Hansen XII Poem V Poltavtseva XIII General educat, în sate mici Local și școală Rețea V II Vakhterova XIV Relații personale și de proprietate între soți AI

Zayurovska'io XV Cum se face statistica A V Fortunatova XVI Începutul mișcării sceptice în Italia Evg Tarle XVII Henrik Wergeland *) Eseu P Ganzen XVIII Principal momente din ist Zaporojie Cazaci D I Evartitsky XIX Eseuri despre viața de provincie II I IIva-nyukov XX Vedere interioara XXI Respingere XXII în politică relație V A Goltseva XXIII Artă Modernă XXIV Din observații literare O T V XXV Bibliograf departament XXVI Anunturi Din cartea din februarie "Gândirea rusă" va începe tipărirea unui nou mare roman istoric de Heinrich Senkevich "Kt? u?asu" Abonamentul este deschis pentru (al optsprezecelea an de publicare) PRET CU LIVRARE SI LIVRARE: Pentru un an luni luni luni lună Către toate orașele Rusiei p p p p r În străinătate p p k p p k - Pentru abonații anuali este permisă plata în rate: la abonamentul la aprilie, iulie și octombrie p Se acceptă abonament: la Moscova, în biroul revistei - colțul Leontievsky per și B Nikitskaya, d Nr La Petersburg - în carte magazin Fenu și K , Nevsky La Kiev - în cărți magazin A Idzikovski La redacție a fost deschis un magazin de cărți rusești și străine cu abonament la toate revistele și ziarele Librăria acceptă publicații străine la comision și trimite, la cerere, toate cărțile și partiturile aflate în vânzare, se angajează, de asemenea, la compilarea bibliotecilor populare și de altă natură pentru orice sumă și oferă informațiile necesare cu privire la compilarea bibliotecilor populare și școlare şi depozite pentru vânzarea cărţilor Editor-editor V M Lavrov Biblioteca "Runivers" ANUNȚURI A patra carte, yapvarskaya a, a apărut REVISTA ŞTIINŢIFIC - LITERARĂ ŞI POLITICĂ CUPRINS:) O văduvă lumească Dramă din viața țărănească în acte Evt Karpov) Sarcini de sociologie și teoria istoriei N Kareva) Proza animală și poezia decadentă O poezie de Alexei Zhemchuzhnikov) Țara Făgăduinței - Roman Ch N I-IV Heinrich Pontopidan (Din daneză)) Alexander Ivanovici Herzen și Natalya Alexandrovna Zakharyina (Corespondența lor)) Într-un cuib ciudat, Roman VII - XVI K Eltsova) Gânduri și răspunsuri Poezii, P Ya) La amurg Poveste L Avilova ') Profesor de Filosofie Român XI - XVШ E Grey Wheelright Transl O P) Eseuri din istoria mișcărilor sectare din provincia Ekaterinoslav V Borodaevskoi Iasevici) Este economia țărănească viabilă?) Cartea noastră se află pe piața vieții N Pruzhansky) Cărți noi) Trecerea în revistă a vieții interioare Coloniile noastre penale S Zh-kina La problema educaţiei universale K Levina Rezultatele financiare ale anului A Kotelnikova Conform picturii de stat pentru M Slobozhanina Scrisori din provincie Din Urali (Rezultatele îndatoririlor de patronat) V V-go -Din Kozlovsky Uyezd' (Imagini Zemsky Puterea unui funcţionar) P P-va - Din raionul Suzdal (Cu privire la chestiunea funcţiei profesorului naţional) Profesori - Grayvoron Kursk, buze (Adunarea Zemskoy) -Din Voronezh* (On Zemstvo emeritur) Angajat Zemsky) Privire de ansamblu asupra vieții străine I Raza de lumină în tărâmul întunecat Interesele zilei PI Reviste și ziare Meledo V T) Bibliotecile Populare din Paris S An- skago) Literatura în viață și viața în literatură (Scrisorile critice) Scrisoarea a -a Eroi bolnavi ai literaturii bolnave A Skabichevsky) De la redactori) Cărți noi trimise editorului în decembrie) Anunturi) Anexă: Istoria poporului englez în literatura sa op J Jusserand Abonamentul anual la "Cuvântul Nou" (de la la de coli tipărite) este acceptat de la octombrie până la octombrie Prețul abonamentului: cu expediere pentru un an ruble, pentru jumătate de an ruble, timp de trei luni ruble k ; fără a trimite timp de un an ruble în străinătate timp de un an ruble; la acelasi pret te poti abona la revista pentru anul , de la octombrie pana la octombrie Redacție: Sankt Petersburg str Spasskaya (colțul Nadezhdinskaya), , ap Departamentul biroului: Sankt

Petersburg, pr Nevski, , Biblioteca Cerkesov La Moscova: Filiala biroului revistei "New Word", librăria "Trud", Tverskaya, satul Spiridonova Abonamentul pentru o jumătate de an și luni este permis doar prin biroul redacției și filialele acesteia Persoanele care au achitat deodată suma integrală a abonamentului pentru întregul an, beneficiază, pe lângă transportul gratuit, de o concesiune de % din toate publicațiile O N Popova, excluzând lucrările lui N A Dobrolyubov și publicațiile publicate prin abonament Persoanele care prescriu publicații O II Popova nu plătește poșta prin biroul redacției și filiala acesteia din Sankt Petersburg, cu excepția lucrărilor lui N A Dobrolyubov și a publicațiilor publicate prin abonament Catalogul editiei si la cerere se trimite gratuit Editor A N Popov Editura N Popova Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Cartea decembrie a fost publicată pe decembrie BOGOSLOVSKAYA VESTNIK CONȚINUTUL LUI Secțiunea I: Sfântul Părinte Efraim Sirul este o interpretare a celor Patru Evanghelii - Sfântul Părinte Chiril, Arhiepiscopul Alexandriei, tâlcuire a proorocului Hagai Secțiunea II: Despre Biserica Cerească A Ivanova -Idei interzise S S Glagoleva - Rectorul Academiei Teologice din Moscova, protopopul Alexandru Vasilievici Gorski (Experiența unui eseu biografic) S G Popova Secțiunea a III-a: Din viața bisericească a slavilor de sud VI Biserica Ortodoxă Slavă din Austro-Ungaria G A Învierea - Abisinia modernă mănăstiri importante (Din poveștile unui nativ) -În Orientul Îndepărtat (Scrisori de la un misionar japonez) Arhimandritul Serghie - A douăzeci și cinci de ani de la calitatea de profesor al lui V O Klyuchevsky la Academia Teologică din Moscova N A Zaozerskago Secțiunea IV: Noi tendințe în domeniul științelor naturii S S Glagoleva - Lista cărților rusești recent publicate cu conținut teologic, filozofic și istoric Secţiunea a V-a Procesele-verbale ale şedinţelor Consiliului Academiei Teologice din Moscova pentru - Anunţuri Din broșura din ianuarie a obiectivului viitor, în anexele revistei, va începe publicarea unei note autobiografice de către regretatul Arhiepiscop Savva al Tverului sub titlul "Cronica vieții mele * (-)" Notele conțin caracteristicile multor figuri și descrierea și evaluarea multor evenimente trecute de mult și recent Publicarea Buletinului Teologic din va continua pe aceeași bază Prețul abonamentului pentru un an: șase ruble fără poștă, șapte ruble cu poștă, opt ruble în străinătate Adresa: Sergiev Posad S-a deschis și continuă un abonament pentru la o revistă ilustrată pentru copii de vârstă școlară (Aprobat, recomandat, admis de Uch Kom Min Nar Pr , Uch Kom Sob Majestatea Sa Imperială Cancelaria pentru aşezările împărătesei Maria, Direcţia Principală a Instituţiilor Militare de Învăţământ) Conținutul cărții din februarie:) Imagine Poem E N , figura II Olshansky) Musa Poezie de V L Velichko) Celest aul, cap IV-VII Tu IV Nemirovici-Lanchenko) Bunătatea Mishutkino Cu T Semenova) Un simplu erou Poem V P Lebedev) Mtsa Din franceză EH Krasnopolskaya) De două ori acasă G Mamin Pisica neagra Scântei) Tânăr lider O P) Vers, S D Drozhzhina) Copiii țarului - Petru I și locuitorii Cartierului German Cap - V B B Glinsky) Miracolul de la mare (sfârșit) de N A Rubakina Iv Iv Ivanova) Cântece despre "verde" vânător" Robin Hood George O Green și Robin Hood Din engleză de A N Rozhdestvenskaya) "Cuvântul" știe A Cheglok) Sonata lui Beethoven Din germană N-vich) Beethoven, Eseu E T) Regiunea Miezul Nopții Eseul istoric și geografic de D A Koropchevsky) Bicentenarul Casa Zaandam) În necazul lumii Baikal A T ,) Din cărți și reviste (energie și muncă) (femei americane bogate și indiene) E T) Cum să faci un telefon de acasă T) Șarade și puzzle-uri) Decizii) Anunțuri Cuprins nr al "Foșului Pedagogic ")

Metode ale științelor naturii în știință și școală V A Wagner) Trecutul, prezentul și viitorul educației SV Portugalova) poziție de elevi în școlile publice din provincia Tambov V A Goltsev) Notă de D I Tihomirov) Din "însemnări" despre cursurile din Tver de D I Tikhomirov) Lucruri mărunte) Bibliografie Pret ruble fără redirecționare, p cu expediere în Rusia, p în străinătate, pentru */ ani ruble cu redirecționare Se acceptă abonament: Moscova, Tverskaya, d Girshman, apt Nr Editura E N Tikhomirova Editor Dm Iv Tihomirov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Carte de decembrie scoasă JURNAL PEDAGOGIC BULETIN DE EDUCAȚIE CONŢINUT Articole originale și traduse Ideile pedagogice ale filosofului Platon D B-ova Pregătire etică θ Erna - Eseu despre școala populară elvețiană modernă - Principiul unificator al educației L D S - Ce a făcut Ecaterina a II-a pentru învățământul public rusesc Vl Kallash - Despre grădinițe A Simonovici - O nouă afacere în mediul rural V Serova II Critică și bibliografie - Raportul mandatarului educațional caucazian înv asupra stării instituţiilor de învăţământ pentru - Raport despre activitățile fostului Sankt Petersburg Com Gr pentru - Olanda, E Radakova - În țara gheții Kuznetsova - Aventura a două nave sau povești despre regatul frigului etern N Rubakina - Experimente disponibile: I Aerul şi proprietăţile sale S Grigorieva - Apa pe pământ, sub pământ și deasupra pământului N Rubakina si altii III Rezumate și mesaje mici Despre diseminarea cunoștințelor publice S P -La chestiunea programelor școlare în științe sociale S P - Comisia de lecturi populare din orașul Kursk Zvyagintseva -Din viața școlilor duminicale -Extinderea catalogului de biblioteci ale oamenilor, școli - Prelegeri universitare pentru profesorii direcției din Sankt Petersburg - Societatea Profesorilor din Leipzig - Despre fluctuatiile dezvoltarii psihice a copilului - Măsurarea lungimii unui școlar - Curbururile laterale ale coloanei vertebrale și prevenirea acestora etc - IV Cronică Școală, literatură și viață Poziția profesorului național: profesorii sunt țărani și profesorii sunt fermieri Creșterea remunerației - Pensii și emeriți Bibliotecile profesorilor Ridicarea poziţiei oficiale z a profesorilor naţionali Congrese ale profesorilor Cursuri pedagogice Societăți de ajutor și ajutor reciproc - Sanitația școlară la expoziția de la Nijni Novgorod V Ignatieva -Probleme pedagogice la Congresul Internaţional al Femeilor de la Berlin- (Corespondente) Anunturi Revista este aprobată de Comitetul științific al Min Aburi Pro pentru bibliotecile fundamentale ale instituţiilor de învăţământ secundar - atât bărbaţi cât şi feminin Abonamentul pentru este deschis Prețul abonamentului: pentru un an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, timp de șase luni ruble; pentru studenți și persoane insuficiente, taxa din prețul anual de abonament se reduce cu rubrică Se acceptă abonamente: în redacție (Moscova, Arbat, Staro-Konyushenny per , satul Mikhailova) și în toate cele mai bune librării gg nerezidenții sunt rugați să contacteze direct redacția revistei Pentru redactor, Dr H F Mihailov Pentru editor, moștenitorii lui E A Pokrovsky Biblioteca "Runivers "